

22 Temmuz Sivil Müdahalesi: Siyaset Mühendisliğine Cevap

"Sistem Seçim Sınavında" demiştik geçen sayımızda. Halk, sınavı başarı ile geçti; ancak sistemin asıl sınavı Cumhurbaşkanlığı seçiminde. Halk 22 Temmuz'da; e-Muhtıra'ya, *siyaset mühendisliğine, kadife darbe denemesine*, Cumhurbaşkanı görmek istediği sayın Abdullah Gül'ün Çankaya yolunun hukuki zorbalıkla kesilmesine *"hayır"* dedi. Umarız bu cevap doğru okunur ve Cumhurbaşkanlığı seçimi yeni bir rejim krizine dönüştürülmez.

22 Temmuz'un mesajını siyaset erbabı, bürokrasi, elitler ve herkes çok iyi ve doğru okumalı. Eğer bu okuma subjektif, indî ve herkesin kendi önyargılarını pekiştirecek tarzda yapılırsa, sahil-i selamete çıkamayız. Resmi ideoloji muhafızı Tek Partici azınlık, hâlâ milleti *"Hasolar, Memolar"* olarak görüyor. 1950'de Demokrat Parti ezici zafer kazanınca, CHP'li Faik Ahmet Barutçu, bunu *'halkın nankörlüğüne'* bağlamış, Lloyd George'un ünlü sözünü tekrarlamıştı: *'Ulusların minnettarlıkları tez çürüyen meyvalara benzer.'* 22 Temmuz ertesinde de benzer beyanlara tanık olduk. En hafifi, *"Seçim sonuçlarının rasyonel olmadığını"* söyleyen CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen'in ki. Bu milletin zekâ düzeyini söz konusu edenler, darbe çağrısı yapanlar var... Neyse ki, 'uzayda yaşadığını' farkedip ayakları ilk kez bu topraklara değenler, bu halkı yeni tanımaya çalışanlar da var...

22 Temmuz'un mesajı doğru okunursa; eminiz ki bazı gerçekler anlaşılacaktır:

-Bu milletin kalbi/gönlü midesinden önce gelir; bütün yozlaştırma çabalarına, plânlı tahribata rağmen İslâmî değerlerini maddi değerlerinden daha ön planda tutar.

-27 Nisan gece yarısı bildirisinde Kur'an-ı Kerim'ini, kutlu peygamberini, başörtüsünü, etnik kökenini hedef alıp "tehdit" olarak görenleri bu millet onaylamaz, affetmez.

-Bu millet kendi içinden çıkan ama kendisi gibi yaşayan, dini değerlerine, geleneklerine yakın olan insanları yönetimde görmek ister, engelleyenlere ise asla itibar etmez.

-Bu millet Türk'ü, Kürd'ü, Arab'ı, Çerkez'i, Alevi'si, Sünnî'siyle *'ümme'* olduğuna inanır; hiçbir etnik ve mezhebi ayrımı kabullenmez, bu ayrımı yapanlara prim vermez.

- Bu millet kendi değerlerini siyaset planında dillendirenleri -bunu itici bir üslûpla değil, eksik de olsa güzel ve etkin bir üslûpla yapanları- ve dik duranları mutlaka destekler.

İmdi; 22 Temmuz'daki milli irade, Türkiye'nin geleceği açısından büyük imkanları ve fırsatları işaret ediyor; bu çok iyi değerlendirilmeli, ihtiraslara kurban edilmemelidir.

-Yabancı değerleri millete tepeden aşağı dayatan devlet, artık halkın değerleriyle barışmalı; hayat tarzına, kılık-kıyafetine karışmamalı, bu anlamsız gerilime son vermelidir.

-Halkın etnik ve mezhebi ayrımları mahkum eden birlik ve İslâm kardeşliği mesajı, özellikle bu ayrımlar üzerinden siyaset yapanlara ve söylem üretenlere tarihi bir ikazdır.

-Ak Parti yönetimi, seçim başarısını; varlıklı kesim için istikrar getiren İMF paketlerine ve bir kesimin onayladığı AB politikalarına bağlayanlara kulak asmamalı, dar ve orta gelirli çoğunluğun maddi-manevi taleplerini ön plana çekmelidir. (27 Nisan öncesi anketlerde AKP oyunun %28'lerde ve AB taraftarlarının da %34 olduğu unutulmamalı!..)

Hasıl: Sadece yönetici elit değil, bu millete söz söylemek, öncülük etmek, yön vermek konumunda olan herkes 22 Temmuz mesajını çok iyi ve doğru okuyup söylemlerini, eylemlerini, plan ve programlarını, stratejilerini bu doğrultuda tashih ve tayin etmelidir.

Umran'ın kapak dosyası, bu konuyu enine-boyuna masaya yatırıyor. Prof.Burhaneddin Can, Doç.Mustafa Aydın, D.Mehmet Doğan, Ahmet Mercan, Mehmet Tepe, Divaler Demirağ yazılarında; Abdurrahman Arslan, Ali Bulaç ve Cevat Özkaya açığoturumunda 22 Temmuz'un verdiği mesajı farklı perspektiflerden derinlemesine tahlil ediyorlar. *Umran/ek* de, bu tahlilleri temellendirmemize yardımcı olacak istatistik bilgiler içeriyor.

Umran'ın diğer bölümleri ve tiryaki sayfaları size yeni pencereler açacak.

Yeni *Umran*'larda buluşmak duası ile.

GÜNDEM

4

22 Temmuz Sivil Müdahalesi
CEVAT ÖZKAYA

7

Kaos Treni ve Pakistan Lâl Mescidi
TURAN KIŞLAKÇI

10

Uluslararası
Saraybosna Üniversitesi

11

" Hamas Gazze'yi Ele Geçirmedi;
Gazze Hamas'ın Elinde Kaldı"

SEFER TURAN

Konuşan: Zafer Özdemir

16

Tarihi Erteleyemeyiz
ATASOY MÜFTÜOĞLU

Düşünce

68

21. Yüzyılda Dünya Dinlerinin
Giderek Artan Manevî ve Ahlakî
Rolü

M. Kemal Hasan

Türkçesi: Ahmet Kemerli

İÇİNDEKİLER

KAPAK:

22 TEMMUZ: SİVİL MÜDAHALE

18

Sessiz Çoğunluğun
Ses Getiren Mesajı
PROF. DR. BURHANETTİN CAN

30

Çevrenin Merkeze Cevabı
Ya Da "Toplumsal Merkez" in
"Resmi Merkez" e Cevabı
MUSTAFA AYDIN

34

Seçmen/Sisifos İşkencesi
ve Kara Türkler
MEHMET TEPE

38

Halk Burada Laiklik Nerede!
D. MEHMET DOĞAN

40

İma Edilmesi Dahi
"Teklif" Edilemeyen
AHMET MERCAN

42

Demokrasi "Ne"den Yana?
Kökten Piyasacılar: 1
Kökten Devletçiler: 0
DİLAVER DEMİRAĞ

47

Umran Seçim Soruşturması

AÇIKOTURUM

52

22 Temmuz: Siyaset
Mühendisliğine Tarihi Cevap

Yöneten : Abdullah Yıldız

Katılanlar : Abdurrahman Arslan

Ali Bulaç

Cevat Öz kaya

YAŞAYAN İSLÂM

78

Çocuklarımızla Cennette Beraber
Olmak İçin...

DR. KERİM BULADI

81

Namazın İnşası
ÖMER NACI YILMAZ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE KO(NU)ŞANLAR

MEHMET FIRINCI AĞABEY'LE
ÜSTAD SAİD-İ NURSİ'Yİ KONUŞMAK
ABDULLAH YILDIZ

s. 83

KÜLTÜR SANAT

EDEBİYAT

89

Şakir Kocabaş:
Kavramın Sınırlarında Bir Düşünür
MUSTAFA ALDI

ESKİMEYEN YAZILAR

92

Özgürlük, Kutlu Özgürlük
Dr. ALİ ŞERALTİ

KÜLTÜR - YORUM

93

DENEME

94

Toplum Cinnet Geçirirse
KAMİL KALEM

YANSIMALAR

96

Koşturmaca
ABİD YAŞAROĞLU

KİTAP/DERGİ

98

MEHMET KAR

AYNADAKİ TEBESSÜM

102

Gizli Misafir
FAHRETTİN GÖR

EK

sh.
103

1946-2007 GENEL SEÇİM SONUÇLARI

UMRAN ARAŞTIRMA GRUBU

düşünce • kültür • siyaset
Umrân

Sahibi

Umrân Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına
Abdullah Yıldız

Genel Yayın Yönetmeni
ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Cevat Özkaya

Yayın Kurulu
Uğur Altun, Cevat Özkaya,
İlhan Gündoğdu, Abdullah Yıldız

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Ahmet Mercan, D. Mehmet Doğan,
Dilaver Demirağ, Mustafa Aldı,
Mustafa Aydın, Turan Kışlakçı

İdare Merkezi
Mega Center, C 34 Blok, Kat 2
Bayrampaşa / İstanbul
Tel: (0212) 640 01 22 - 640 01 23
Fax: (0212) 640 01 25

www.umran.org
umran@umran.org
abone@umran.org

Temsilcilikler
Adana: (0505) 249 71 87
Ankara: (0312) 435 94 48
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 232 34 77

Abonelik Şartları
Yurtiçi
Yıllık (12 sayı): 50.000.000 TL. (50 YTL)
Türkiye Finans Katılım Bankası
Fındıkzade Şb. TL Hesabı
99165159-1 (Umrân Yayıncılık)
Türkiye İş Bankası Fatih Şubesi TL Hesabı
1020 1386804 (Hasan Ak)
Posta Çeki Hesabı
1605252 (Umrân Yayıncılık)

Yurtdışı
Yıllık (12 sayı): 80 Usd - 60 Euro
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Usd Hesabı
1020 301000 0658751 (Hasan Ak)
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Euro Hesabı
1020 301000 0658765 (Hasan Ak)

Fiyatı: 4.500.000 TL. (4,5 YTL)

İç Düzen-Kapak Tasarım: Pro J Sanat
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık San. Tic. A.Ş.
Gumuşsuyu Cd. İşksanayî Sitesi
No: 21/B Topkapı/İstanbul
www.yildizlarajanda.com
Tel: 0212 482 51 66
Dağıtım: Yay-Sat

Ayda bir yayımlanır.

AĞUSTOS '07 UMRAN 3

22 TEMMUZ SİVİL MÜDAHALESİ

Cevat Özkaya

Seçim Sürecine Nasıl Geldik?

22 Temmuz seçimlerine giden süreç, 27 Nisan Muhtırası ve Anayasa Mahkemesinin Cumhurbaşkanını seçebilmek için verdiği 367 şarttır kararıyla başladı. Anayasa Mahkemesi, bundan önceki üç Cumhurbaşkanı'nın, sayın Özal'ın, sayın Demirel'in, sayın Sezer'in seçildiği usûlle sayın Abdullah Gül'ün seçilemeyeceğine karar verince, hükûmete seçime gitmekten başka bir yol kalmamıştı.

Sivil-asker bürokratik elit ve onun siyasi uzantısı CHP, Cumhurbaşkanlığı seçimini engelleyerek, ülkenin bir erken seçime gitmesine yol açtılar. Bunu yaparken ileri sürdükleri, görünüşte iki önemli gerekçeleri vardı.

Bu meclisin temsilde adaleti sağlayan bir kompozisyonu yok-

tur. %34 oy alan bir parti Meclis'te %65 bir çoğunluğu elde ediyor, ayrıca %45'lik bir seçmen topluluğu da temsil edilmiyor diyorlardı.

Meclis, yasama süresinin sonuna gelmiştir. Cumhurbaşkanlığı gibi önemli bir makamın seçimini yeni Meclis yapmalıdır.

Bu gerekçelerle bir erken seçim kararı alınmış ve 22 Temmuz'da seçimler gerçekleştirilmiştir. Seçim sonuçlarına baktığımızda, öne sürülen iki gerekçenin de ortadan kalktığını görüyoruz. Seçmen kitlesinin %87'sinin katıldığı bir seçimin sonunda, hemen tüm kesimlerin temsil edildiği bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu tabloda AKP %46.5 oy oranıyla 341 milletvekili çıkarmış, mecliste muhalefetin, CHP ve MHP'nin toplam oyu ise, %35 civarında kalmıştır. Bunun dışında 26 bağımsız milletvekili Meclis'e girmiştir. Bunların yaklaşık 23 tanesi DTP'nin desteklediği milletvekilleridir.

Seçim Sonuçları Neyi İfade Ediyor?

Öncelikle bu seçim normal şartlarda 27 Nisan muhtırasının gölgesi altında yapılmıştır. Cumhurbaşkanlığı'na bürokratik elitin is-

teği dışında birinin seçilmesini engellemek gayesiyle yapılan müdahalenin sonunda seçim kararı alınmıştır. Dolayısıyla hem seçim kararı, hem de sonuçlar, yeni bir Meclis ve yeni bir iktidar oluşturmanın yanında doğrudan Cumhurbaşkanının seçimiyle alakalıdır.

Bürokratik elit ve yandaşlarının bütün AKP iktidarı boyunca AKP'ye yönelik olarak ortaya koyduğu irtica, bölücülük ve benzeri kaygılar seçmenin büyük çoğunluğunda mikes bulmamıştır.

Türkiye seçmeni askeri müdahalelerin sonucunda, gidilen seçimlerin hemen hepsinde, TSK'nın partiler hakkındaki görüşlerini dikkate almadan oy kulanmıştır. Bu, halkın TSK'yı sevmeyi anlamına gelmemektedir. Bugün halen çocuklarını davul zurnayla askere gönderen ve güvenilirlik açısından da en yüksek oyu TSK'ya veren halkın, askeri sevmeyi söylemek gerçeklerle bağdaşmaz. Ancak bu halk, TSK'nın siyaseti dizayn etmesini istememektedir. Bütün darbele- rin sonucunda askerin muhabbetine mazhar olmayan bir partiyi seçmesinin başka bir anlamı yoktur. Halk askerini sevmektedir, ona güvenmektedir. Ama askeri, darbe ortamına çeken, bu sebeple askeri kışlasından çıkaran darbecilerden de hazzetmemektedir. Bugüne kadar yapılan tüm darbe sonrası seçimlerde olduğu gibi, 22 Temmuz seçimlerinde de bu açıkça ortaya çıkmıştır.

Bir şey daha açıkça ortaya çıkmıştır. 1950'de çok partili hayata geçtiğimizden bu yana halk nezdinde makbul olan partiler devlette güçsüz, devlet nezdinde makbul olan partiler ise, halk nezdinde güçsüzdür. CHP ve AKP'nin durumuna baktığımızda bunu net olarak görebiliyoruz. Bu

çelişkili bir durumdur ve bazı siyasi partilerin iktidar meşruiyetini halkın reyinden başka yerlerde görmesi, araması sonucunu doğurmakta ve o partileri bürokrasinin siyasi uzantısı konumuna sokmaktadır. Bu da, iktidar için sadece siyasi partilerin mücadele etmediğini, bürokrasinin de mücadelenin içinde olduğunu, uzun yıllar boyunca elde ettiği imtiyazını bırakmak istemediğini gösteriyor.

Bürokrasinin bu pozisyonu, siyasi hayatımızın en önemli arızalarından biridir. Halka istediğini seçtirmeyen bürokrasi, halkın seçtiklerini güçsüz kılma, onları iktidar yapmama konusunda oldukça mahirdir. Yani, halkın seçtiklerinin iktidar alanları, bürokrasinin çizdiği sınırları aşarsa, seçilmiş siyasi iktidarın gönderilmesi için düğmeye basılmaktadır. Türkiye’de normal bir siyasi ortamın gelişebilmesi için bu arızanın giderilmesi gereklidir. Bu açıdan bakıldığında, seçim sonuçları sadece bürokratik elite değil, seçilmiş siyasi iktidara da mesaj vermektedir. Bu mesaj; öncelikle **seçilmişlerin siyasi alanını bürokratik iktidarın vesayetinden kurtarmak**, ikinci olarak; **siyasetin alanını genişletmek ve bunu hukuki bir güvenceye kavuşturmak**tır. AKP şunun farkında olmalıdır artık. Hizmet bir siyasi iktidarın olmazsa olmazı değildir. Halka hizmet etmeyen bir siyasi iktidarın ayakta kalması hayal bile edilemez. Ancak hizmet yapmak ve halkın onayını almak Türkiye’de bir siyasi partinin iktidar olmasına yetmez. Bu siyasi parti bürokratik eliti kendi görev alanına yönlendirecek şekilde, kırmadan dökmeden bir yüksek siyaset üretmek zorundadır. AKP, birinci dönemde bu konuda maalesef zayıf kalmıştır.

İkinci döneminde bu siyaset yapma işini önemsemek durumundadır. Aksi taktirde yaptığı hizmetin siyasal alanı daraltanlara yaradığını görecektir.

Vatani Bu Milletten Kurtarmak!

Tabii ki bu seçimlerde seçmenin verdiği mesaj yukarıda saydıklarımızdan ibaret değildir. Halkın tercihinin mantıklı olmadığını söyleyen siyasilerden, halkın eziyet çekmekten adeta hoşlandığını ima edenlere kadar seçim sonuçlarını farklı bir biçimde yorumlayan kesimlere ve 'biz bu ülkeyi hiç tanıımıyormuşuz, uzaydan atıldık ve bu ülkeye düştük, şimdi halkı yeniden anlamaya çalışacağız' yollu yazanlara da bir mesajı oldu seçmenin.

Kısaca kendi kurtarılmış bölgelerinden ülkeye bakarak, tüm ülkeyi kurtarılmış bölge yapma sevdasına kapılanlar, bu vatani bu millettten kurtarma mantığıyla düşünenler fena halde yanıldılar. Amacım bir halk fetişizmi oluşturmak değil. Ama şunu da herkes kabul etmeli ki, bu halk şimdiye kadar önüne konulan alternatifler içinde en doğrusunu seçmeyi bilmiştir. Bunu herkesin

önemsemesi ve dikkate alması gerekir. Sürekli hata yapan bir milleti, sürekli düzelten, bir azınlığın da artık bu iradeyi önemsemesi, kendini ona göre yeniden dizayn etmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Oyunu AKP'ye Verip AKP'nin İktidar Olmasını İsteyenleri Önemsemek

Gazeteci Güneri Civaoglu, zengin işadamlarının bulunduğu bir toplantıdan izlenimlerini aktardığı yazısında, bir çok iş adamının oyunu CHP'ye vereceğini ama AKP iktidarının devam etmesi gerektiğini ifade ettiklerini yazdı. Buradan da anlıyoruz ki, iktidar bu kesimleri ciddi şekilde memnun etmiş. Birinci iktidar döneminde, AKP şu veya bu gerekçeyle ana gövdesini teşkil eden kesimlerin isteklerini, beklentilerini, toplumun üst gelir düzeyindeki insanlar kadar karşılayamamıştır. Bu ana gövdeyi teşkil eden, genelde muhafazakar ve dindar seçmen, AKP'ye yapılan haksızlıklar karşısında, kendi isteklerini erteleme yoluna gitmiştir. Eğer AKP'ye cephe saldırısı olmasaydı, AKP bu oyu asla ala-

mazdı. Bu oy, AKP'nin çapından ve ifade ettiği anlamdan öte bir oydur. Parti yetkililerinin bunun farkında olması önemlidir. Dolayısıyla ikinci AKP iktidarının, AKP'ye oy verip, onun iktidar olmasını isteyen ana gövdenin isteklerini ve beklentilerini önceleyeceğini düşünmek, ona oy verenlerin ve iktidar olmasını isteyenlerin en tabii haklarıdır.

AKP, bu seçimde aldığı oy oranı ve bu oyu aldığı kesimler dikkate alındığında, başbakanın tabiriyle **toplumsal merkezin partisi** olma yolunda ciddi bir adım atmıştır. Bu özellikteki bir parti toplumun birçok kesiminin kendini ifade ettiği bir siyasal yapı olmak zorundadır. Ancak her yapının bir ana gövdesi olduğu gibi AKP'nin de bir ana gövdesi vardır. Bu gövde muhafazakar ve dindar özellikli insanlardan oluşmaktadır. Bu ana gövdenin, ona eklenilen ve onun üzerinden kendi dünya görüşleri istikametinde siyaset yapanlar kadar sesi çıkmaz. Bu sessizlik, genellikle, kendisini merkez partisi olarak niteleyen partilerin yöneticilerini bir yanı sıra sevk eder. 'Bunlar nasıl olsa bizimdir, amiyane tabirle çantada kekliktir; biz ana gövdeye eklenilenlerle iş turalım.' Bu anlayış sonun başlangıcıdır. Yakın siyasi tarihe şöyle bir bakarsak, böyle düşünen merkez parti-

lerinin nasıl bir sonuçla karşılaştığını açık ve net olarak görürler. Umarım AKP yöneticileri toplumsal tabanları olmayan, ama sesleri çıkanların hay-u huyu arasında ana gövdenin arzu ve beklentilerini ihmal etmezler.

Sivil İktidar ile Bürokratik Elit Milletin Gösterdiği İstikamette Uzlaşmalıdır

Türkiye'nin yakın siyasi tarihi, seçim kazanmanın, gerçek anlamda iktidar olmak için yetmediğini göstermektedir. Görünüşte ve teorik olarak siyasetin dışında olmakla birlikte, siyasi sürece siyaset dışı müdahalelerde bulunan başka kurumlar ve güç odakları da vardır. 'Siyaset dışı aktörler siyasete müdahale etmesin, herkes yerini bilsin' diyerek, herkes kendi alanına çekileceği demokratik sürece uyacağı beklentisi içinde olamayız. Her iki kesimin de, halkın genelinin gösterdiği istikamet ve eğilim doğrultusunda bir uzlaşma sürecine girmesi ülkemizin, halkımızın yararına olacaktır. Uzlaşmaya imkân vermeyen bir mücadele anlayışı, statükoyu devam ettirmeye yetmeyecektir. Ancak, statükoyu ortadan kaldıran her değişim istediğinin ve bu değişimin ülkeyi götürdüğü istikametinin doğru olduğunu da söyleyemeyiz.

Küreselleşme diye bir olguyla karşı karşıyayız. Can yakıcı bir statükodan kurtulma mücadelesi, küresel sisteminin büyük aktörlerinin distribütörü olmak gibi talihsiz bir durumla da sonuçlanabilir. Statükoyu değiştirmeye çalışan, siyasetçiler kadar, onlara karşı mücadele veren ve vatanseverliği tekellerine alan güçlerin de bu tuzağa düşmemesi gerekir. Bu güçler, seçim sonuçlarına rağmen, ülkemiz ve halkımız açısından bu anlamsız mücadeleyi sürdürürlerse, hiç de vatanseverlik yapmış olmayacaklardır. Bu mücadele küresel aktörlerin karşısında ülkeyi güçsüz bırakmaktan öte bir anlam taşımayacaktır. Elllerinde temerküz etmiş gücü, seçilmiş siyasilerle mücadele etmek için kullanan güç odakları, onları küresel sistemin ağırlarına doğru itmek gibi tehlikeli bir iş yaptıklarının da farkında olmalıdırlar. Dolayısıyla asıl vatanseverlik, küresel sistemle bir mecburiyet ilişkisinin ötesinde seçici bir işbirliği sağlayacak ve ülkeye güç kazandıracak bir ilişkiyi geliştirmenin önünü açmaktır. Türkiye 22 Temmuz seçimleriyle böyle bir ilişkiyi geliştirmenin imkânını yakalamıştır.

Bu seçimlerle AKP demokratik meşruiyet zeminini önemli ölçüde genişletmiştir. Bu sonuç, ne demokratik eliti endişeye sevk etmeli, ne de AKP'nin basiretini bağlamalıdır. Her iki kesim de, yakın tarihimizin **bürokratik darbe**, karşılık olarak **sivil müdahale** sayılabilecek seçim sonuçları eksenindeki kısır döngüden kurtulmak için bu seçim sonuçlarını bir vesile kabul etmelidirler. Bu sonuç, bürokratik elit ile, siyasal iktidar arasında daha dengeli ilişkilerin geliştirilmesi için bir başlangıç olmalıdır.

KAOS TRENİ VE PAKİSTAN LÂL MESCİDİ

Turan Kışlakçı

Dünyayı kasıp kavuran kaos, anarşi ve keşmekeş treni sonunda Pakistan'a ulaştı. Afganistan, Irak, Sudan, Lübnan, Somali ve Filistin topraklarındaki istasyonlardan geçen kaos treninin Pakistan'a uğraması düşünülemezdi. Şimdi de trenin hangi istasyonlara uğrayacağı tahminlerin de uzmanlar.

Pakistan'a uğrayan kaos treninin ülkede ne tür büyük yaralar açacağını yakında hep beraber göreceğiz. Lakin olaylar, ülkenin tarihi bir dönüm noktasında olduğunu bize gösteriyor. Lâl Mescidi baskını ülke için bir yol ayrımı olarak yorumlanıyor. Müslüman bir "General" Pakistan tarihinde büyük bir öneme haiz olan ülkenin en büyük camisine vahşice bir saldırı düzenlemesi herkesi yaraladı. Çünkü o mescidin oradaki Müslümanların indinde sembolik bir değeri vardı.

Lâl Mescidi saldırısının ardından Güney Asya'daki Müslümanlar, böyle bir vahşi saldırının Hindu'lar tarafından dahi kendi ibadethanelerine maruz görülmediğini dile getiriyorlar. Ve bu olayın Müşerref için sonun başlangıcı olacağı ifade ediliyor.

Lâl Mescidi baskınından resmi rakamlara göre aralarından çocuk, kadın, talebe ve hocaların da bulunduğu 100'e yakın kişi hayatını kaybetti. Ancak söylentilerde geçen rakamlar daha fazla. Mescid olayının çok rahat bir şekilde çözülmesi beklenirken, Mr. Müşerref bir türlü kendini benimsetemediği ABD'deki patronlarına "Terörizme karşı savaşta" samimiyetini göstermek için olayı kanlı bir şekilde bastı.

General Müşerref Temmuz ayı başlarında başkent İslamabad'daki Lâl Mescid'e baskın düzenlemesi emrini verirken, kararının Veziristan bölgesindeki kabilelerle ekimde imzaladığı tartışmalı anlaşmanın iptaline yol açabilece-

ğinin farkındaydı. Her ne kadar Müşerref aylar öncesinden ülkedeki "köktencilerin" kökünü kurtacağı tehdidinde bulunsun da, bu tehdidinin ABD, Afganistan ve Irak liderlerinin sert söylemlerinden öteye geçmediğinin de farkındaydı. Müşerref, Afganistan'ın işgalinden beri Taliban'ı desteklediği iddia edilen kabilelere karşı ciddi bir saldırı düzenlememesi ABD yönetimini tarafından sık sık tepkiyle karşılanıyordu.

Müşerref'in Lâl Mescidi'nde irtikâp ettiği cinayet başka bir ülkede meydana gelmiş olsa idi belki deyen bir intifadanın başlangıcı olacaktı. Fakat İslam dünyası, Hindistan'dan "İslami Devlet" kurmak için kanlı bir şekilde ayrılan Pakistan'daki olayın şokunu hâlâ üzerinden atabilmiş değil.

Hint Alt Kıtasında Medreselerin Rolü

Pakistan'da yaşanan son gelişmeleri özellikle, "ABD'nin terörizmle savaş", "Dini Medreselerde reform", "Veziristan'daki kabile ayaklanmaları", "Belucistan'da Bağımsızlık gösterileri", "Afganistan işgali" ve ülkede yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçim süreci ile birlikte okumak gerekiyor. Olayları bu eksenle okuduğunuzda, Lâl Mescidi baskını daha anlaşılır hale gelecektir.

Pakistan'ın kuruluşunda büyük emeği olan medreselerin, Hint alt kıtasındaki tarihleri Emeviler döneminde İslâm'ın bölgeye girmesine kadar dayanmaktadır. Fakat bugün batılıların dillerine pelesenk ettikleri Darul'u-Ulum Diyo bend medreselerinin tarihi ise 1800'lü yılların ortalarına varmaktadır. Bu medrese -daha sonra bölgenin en etkin iki ekolü haline gelmiştir- İngiliz sömürgecilğine karşı Hint alt kıtasındaki insanlara İslâmi ilimleri anlatmak için kurulmuştur. Osmanlı devletinden de büyük destek gören bu medreseler, batılların iddia ettiği gibi Vahhabi-Selefi düşünce ile hiçbir bağlantısı yoktur. Bilakis koyu bir Hanefi mezhebi taassubuna sahip olan Diyo bend medreseleri aynı zaman bazı araştırmacılar tarafından tasavvuf ekolü olarak da kabul edilmektedirler.

Pakistan'da resmi okullarda okutulan tarih kitaplarında, medreselerin ülkenin kuruluşunda oynadığı role büyük yer ayrılır ve medreseler Pakistan'ın Hinduizmle karşı varoluş merkezleri olarak da tanımlanırlar. Pakistan devleti kurulduktan sonra, ülkenin kurucuları tarafından Diyo bend Medresesi hocalarına ülkenin her tarafında medrese açmaları için tüm imkânlar seferber edilmiştir. Bugün ise bu medreselerin sayısı onbini bulmaktadır.

Lâl Mescidi'nin Kurucusu Şeyh Muhammed

Lâl Mescidinin ilk imamı şeyh Muhammed Abdullah (Abdulaziz ve Abdurreşid Gazi kardeşlerin babası) Pakistan'ın Pencap vilayetine bağlı Rochan köyünde Beluçi bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. İlk öğrenimini Pencap'taki "Hud-damu'l Ulum"da yaptıktan sonra Multan şehrinde şimdiki muhalefet partisinin lideri Mevlana Fazlurrahman'ın babası Müftü Mahmud yönetiminde bulunan "Kasimu'l Ulum"da sürdürdü. Ardından Pakistan'ın liman şehri Karaçi'ye giderek buradaki Bennuriye Medresesi'nde dini ilimleri tamamladı. 1957 yılında buradan mezun olduktan sonra, 9 sene boyunca Karaçi'de birçok cami ve medresede hatip, müderris ve imam olarak görev aldı. Pakistan'ın eski Devlet Başkanı General Eyüp Han'ın iktidarda bulunduğu bir dönemde Karaçi'den yeni inşa edilmeye başlanan şimdiki Başkent İslamabad'a taşındı. Şeyh Muhammed, eğitim gördüğü Bennuriye Medresesi'nin kurucusu ve Pakistan'ın tanınmış alimlerinden Şeyh Muhammed Yusuf el-Bennuri'nin tavsiye ve talebi üzerine İslamabad'da kurulan ilk mescide imam oldu.

Pakistan'daki Diyobendi medresesi ekolünde yetişen Şeyh Muhammed, 1965'de İslamabad'daki ilk cami Lâl Mescidi ya da diğer adıyla Kırmızı Mescid (Mescid Kırmızı renkle boyandığı için bu ismi almıştır) göreve başladı. Lâl Mescidi Kral Faysal Camisi yapılmadan önce İslamabad'ın en büyük camisi olarak biliniyordu.

Başkent İslamabad'da birçok siyasi hareket içinde yer alan Şeyh Muhammed başkanlığındaki Lâl Mescidi, Pakistan'ın eski Devlet Başkanı Zülfikar Ali Butto hükümetinin düşürülmesinde önemli rol oynadı. 1977 yılında General Ziya ül Hakk'ın iktidarı ele geçirmesiyle Şeyh Muhammed'in yönetim ile ilişkileri artmaya başladı. Bu ilişki-

ler Ziya ül Hakk'ın 1988 yılında ölümüne kadar devam etti. Ziya ül Hak döneminde Rü'yeti Hilal Merkezi heyeti başkanlığı yapan Şeyh Muhammed bu dönemde üç önemli medrese inşa etti:

1- Feridiye Medresesi: Bu üniversite Kral Faysal camisine yakın ormanlık bir alan içinde bulunuyor. Medresenin bulunduğu bölge İslamabad'ın en güzel yeri olarak biliniyor.

2- Hafsa Medresesi: Bu medrese sadece kızlara mahsustur ve Pakistan'daki en büyük kız medresesi olarak bilinmektedir. Lâl mescidinin karşısında bulunan bu medrese İslamabad'daki G/6/4 bölgesinde yer alıyor. Bu bölge Pakistan İçişleri Bakanlığı, Radyo ve Televizyon İstasyonu ve yabancı büyükelçiliklerin bulunduğu yerlere çok yakınlığından dolayı çok hassas bir konuma sahiptir.

3- Lâl Medresesi: Bu medrese de erkeklere mahsustur. Lâl mescidine bitişik olarak inşa edilmiştir.

Bunların yanı sıra birçok cami de kuran Şeyh Muhammed Abdullah 1998 yılında Navaz Şerif iktidarı döneminde bir suikast sonucu öldürüldü. Şeyh Abdullah'ın yerine büyük oğlu Şeyh Muhammed Abdulaziz ile küçük oğlu Şeyh Muhammed Abdurreşid geçti.

Lâl Mescidi Baskını Bir Dönüm Noktası

Pakistan yönetimi Afganistan işgalinden beri ABD'nin tehdidi altında bulunmaktadır. Hatta Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref Amerika'ya yeni çıkan kitabının tanıtımını yapmak için düzenlediği ziyaret sırasında burada çıktığı Amerikan CBS televizyonunun 60 Dakika programında, Bush yönetiminin 11 Eylül sonrası Taliban'la savaşta işbirliği yapmamaları halinde Pakistan'ı bombalamakla tehdit ettiğini açık bir dille söyledi. Tehdidin ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Armitage tarafından istihbarat şefine yapıldığını belirten Müşerref, "İstihbarat şefim bana Armitage'in 'Bombalanmaya hazır olun. Taş çağına dönmeye hazır olun' dediğini aktardı. Bu çok terbiyesiz bir üsluptu" demişti. Bu tehdide sorumlu bir lider tavrıyla yanıt verdiğini söyleyip, "Birinin ulusun çıkarlarını düşünerek hareket etmesi gerekiyordu, ben de öyle yaptım" diyen Müşerref, ABD'nin bazı taleplerinin 'gölünç olduğunu' eklerken, Pakistan'daki ABD karşıtlarının baskı altına alınması talebini örnek göstermişti.

Müşerref'e bu baskılar ve tehditler özellikle Pakistan'daki Taliban'ı desteklediği iddia edilen

medreselerin kontrolü için yapılyordu. General Müşerref yönetimi de Lâl Mescidi olayın dek çok mecbur kalmadıkça medreselerle doğrudan çatışmaya girmeyi pek göze almadı. Pekî, Lâl Mescidi baskınında bu aşamaya nasıl gelindi. Bunu maddeler halinde şöylece özetleyebiliriz:

1- Dini fetva: Lâl Mescidi'nin devletle ilişkilerinin kopması 2005 yılında Mescidin imamı Abdülaziz'in Kuzey Pakistan'da kabile üyeleriyle çarpışmada ölen subayların dinen şehit sayılmayacağı ve cenaze namazlarının kılınmasının caiz olmadığı yolunda bir fetva vermesiyle başladı. Pakistan hükümeti Abdulaziz'den fetvasını geri almasını talep etti. Abdulaziz bunun siyasi değil, dini bir fetva olduğunu ondan dolayı geri alınamayacağını söyledi. Bu açıklamanın ardından Lâl Mescidi teröristlerin mekânı olarak lanse edilmeye başlandı.

2- Müşerref'e saldırı: Fetva olayının ardından mescidi imamlarından Abdurreşid Gazi'nin parlamentoyu havaya uçurmayı planladığı iddia edildi. Aynı zamanda Revalpindi'deki bağımsızlık kutlamalarının olduğu günde Müşerref'e suikast planladığı da ileri sürüldü. Abdurreşid Gazi bu iddiaların ardından saklandı. Pakistan polisi onu tutuklayamadı. Abdurreşid'in arabası, silah ve barut dolu olarak bulundu. Pakistan yönetimi bunu basın aracılığıyla iyi kullandı. Ancak bir müddet sonra bu iddiadan vazgeçildi. Böylece Abdurreşid saklandığı yerden ortaya çıktı.

3- Mescidin arsası: Müşerref'in sık sık Abdulaziz ve Abdurreşid Gazi kardeşlerden intikam alacağı dile getiriliyordu. Pakistan istihbaratı gazi kardeşleri tehdit ediyordu. Hükümet çıkardığı bir karar ile Lâl Mescidi'nin bulunduğu arsanın devlete ait olduğu ileri sürdü ve mescidin derhal boşaltılmasını istedi. Arsanın devlete iade edilmesi

içinde sık sık devlet yetkilileri tarafından sert uyarılar gönderildi.

4- Londra saldırıları: 7 Temmuz 2005'de İngiltere'nin başkenti Londra'daki metro saldırılarının ardından Pakistan asıllı İngiliz gençler itham edildi. Basın yayın organları bu gençlerden bazılarının Pakistan'daki medreseleri ziyaret ettiğini ileri sürdü. Pakistan hükümeti de bundan istifade ederek gençlerin Lâl Mescidi'nde eğitim gördüklerini iddia etti. Mescidi denetim altına almaya çalıştı. Kısa bir çatışma yaşandı. Birçok kişi yaralandı. Fakat hükümet Mescidi şiddetli baskıya rağmen denetimi altına alamadı. İki kardeş hakkında dava açıldı.

5- Mescidlerin yıkılması: Islamabad Belediyesi Lâl Mescidi başta olmak üzere şehirdeki yedi mescidin devlet arazisi üzerinde inşa edildiğini ilan etti. Gasp edildiği belirtilen bu mescidlere yönelik yıkım kararı çıkartıldı. Pakistan gibi muhafazakâr nüfusun yoğun olduğu bir ülkede böyle bir kararın ne tür tehlikeler yol açacağı görülmeydi. 20 Ocak 2007 tarihinde Islamabad Belediyesi iki mescidi yerle bir etti. Pakistan genelinde protestolar başladı. Söylentilere göre karar özellikle Lâl Mescidi'nin güvenlik açısından kritik bir yerde bulunması dolayısıyla ve buradan kaynaklanabilecek bir tehlikeyi gidermek için alındı.

6- Çocuk kütüphanesinin işgali: Hafsa Medresesi'ndeki kız öğrenciler, 20 Ocak 2007'de medreseye bağlı çocuklara ait bir kütüphaneyi işgal etti. Burada Pakistanlı yetkililerin denetim yapmasına izin verilmedi. Lâl Mescidi'nin yıkılmayacağına dair garantinin verilmesini istediler. Olayın sonuçları Müşerref için bir utanç oldu. İnsanlar, Başkanlık Sarayı ve Ordu Genel Merkezi'ne birkaç kilometre uzaklıkta birkaç yüz kızın isyanını bastırmayı başaramayan birinin Taliban ve el-Kaide ile nasıl olup da

başla çıkabileceğini sormaya başladı. Bu olay da devlet başkanına kendi gücünün sınırlarını hatırlattı. İşgale karışan kızların çoğunun kabilelerin hüküm sürdüğü bölgelerden geliyor olmasından dolayı içlerinden biri ya da birkaçının ölümü ya da yaralanmasının silahlı kabile savaşçılarının amansız tepkisine neden olacağına dair bir korku vardı. Muttahidda Majlis-e-Amal (MMA - Birleşik İttifak Hareketi) Başkanı Chaudhry Shujaat Hüseyin ve Din İşleri Bakanı İcâz ül Hak Lâl Mescidi sorunun derhal sona erdirilmesi çağrısında bulundu. Ancak, hükümet bu çağrılara rağmen Lâl Mescidi sorunun çözmeye bir türlü yanaşmadı.

Ardından 3 Temmuz sabahı Pakistan ordusu mescide bir baskın düzenledi. 10 Temmuz'a kadar süren olaylarda 100'e yakın kişinin öldüğü ifade edildi. Söylentilerde geçen rakamlar daha fazla. Öğrencilerin bir kısmı tutuklandı, önemli bir bölümü de evlerine gönderildi.

Lâl Mescidi'nin kanlı bir şekilde bastırılmasının ardından ülkenin kuzeyindeki kabileler Pakistan ile olan tüm anlaşmalarını feshetti. Ardından Pakistan ordusu ve polisine yönelik saldırılar arttı. İki hafta içinde ölen askerlerin sayısının 100'ü bulunduğu kaydedildi. Uzmanlar kabilelerin ayaklanmasını "Pakistan Taliban"ının doğuşu olarak yorumlarken, ülkenin Doğu Pakistan (Bangladeş'in 1973 ayrılmasından sonra yeniden bir yol ayrımında olduğuna işaret ediyorlar.

Pakistan tamamen içine alacak bir kaos hortumu, ülkeyi Irak'tan daha kötü bir hale sokacaktır. 170 milyon nüfusa sahip olan ülke Irak'ın 6 misli bir nüfusa sahip, km kare olarak da Irak'ın iki mislini oluşturuyor. Ülkede çıkacak bir iç savaş ülkeyi bölecektir. Geçmişte Doğu Pakistan'ı (Bangladeş) kaybeden Pakistan'ın bu kez diğer eyaletleri kaybetmesinden endişe edilmektedir.

ULUSLARARASI SARAYBOSNA ÜNİVERSİTESİ “BİLGE KRAL”IN YADİĞÂRI

Bosna Savaşı'nın ardından Saraybosna'da bir Türk üniversitesi kurulmasını bizzat merhum Aliya İzzetbegović talep etmişti. Türk ve Boşnak girişimciler bu talebi yerine getirerek 2004 yılında Uluslararası Saraybosna Üniversitesi (IUS)'ni kurdular. IUS, bölgede komünist sistemden kalan eskimiş eğitim sistemine alternatif olarak, uluslararası deneyime sahip akademisyenleriyle kaliteli ve esnek bir eğitim modeli sunuyor. Bölgeye hizmet amacıyla kurulmuş bu vakıf üniversitesinde şehit çocuklarına ve ihtiyaç sahibi başarılı öğrencilere değişik oranlarda burslar ve indirimler sağlanıyor. Kültür ve tarih mirasımız Saraybosna'da kurulu bu üniversitenin öğretim-iletişim dilinin İngilizcedir. Halihazırda üç fakültede lisans eğitimi veriliyor: Ekonomi ve Yönetim Bilimleri, Sanat ve Sosyal Bilimler, Mühendislik ve Fen Bilimleri. Bu fakültelerde toplam 14 program bulunuyor. Önümüzdeki yıllarda yeni fakülte ve programlar da açılması planlanıyor. Ayrıca, 5 lisansüstü programı mevcut: Mekatronik ve Sistem Mühendisliği, Bilgisayar Mühendisliği, Yönetim Bilimleri, Stratejik Analiz ve Risk Değerlendirmesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı. 2007-2008 akademik yılında Yönetim ve İşletme alanında yeni yüksek lisans ve doktora programları açılacak. Lisansüstü programları için burs ve

asistanlık imkanları da sunuluyor. Eğitim-öğretim faaliyetleri, Türkiye, ABD ve Avrupa ülkelerinden gelen ve (sanat gibi özel alanlar hariç) en az doktora derecesine sahip öğretim kadrosu tarafından yürütülmekte.

Öğrenci profili olarak, IUS öğrencileri başta Türkiye ve Bosna-Hersek olmak üzere Asya, Afrika ve Avrupa'da yaklaşık 15 ülkeden geliyor. Türkiye'den gelen öğrenci talepleri, YÖK kriterleri çerçevesinde değerlendiriliyor. Başvuran adayların ÖSS puanları gerek fakülte başvurularında gerekse burs kriteri olarak kullanılıyor. İlgili alan türünde en az 185 ÖSS ham puanına sahip olmayan Türk öğrenciler ise uluslararası platformlarda tanınan ve YÖK tarafından da kabul edilen SAT sınavından en az 1000 puan almaları için IUS'da SAT kursları açılıyor. Ayrıca herhangi bir üniversitede lisans veya önlisans eğitiminde bulunan öğrenciler IUS'a başvurduklarında daha önceden başarılı oldukları derslerden uygun görülenler transfer edilerek kendilerine en kısa sürede bitirme imkanı veriliyor.

YÖK tarafından tanınma durumu merak edilen konularından başında gelmektedir. Türkiye'den başvuran öğrencilerin kabulündeki titiz yaklaşımından dolayı, IUS,

YÖK'ün uluslararası tanınan üniversiteler kataloğunda yer almış bulunmaktadır. Öğrenciler mezun olduktan sonra YÖK'e denklik başvurusu yapabilmeye hakkına sahiptirler. Ayrıca UNESCO ve Avrupa Konseyi tarafından 1997'de imzaya açılan Lizbon Konvansiyonu'na, 43 ülke ile beraber, Bosna-Hersek üç yıl önce, Türkiye de 01 Mart 2007 den itibaren imza atmış bulunmaktadır. Buna göre IUS'un vereceği diplomalar bu konvansiyonu imzalayan tüm ülkelerde geçerli olacaktır. Bu arada IUS ile Marmara Üniversitesi arasında bir işbirliği protokolü de imzalanmış bulunmaktadır.

Bosna'da güvenlik problemi bulunmamaktadır. Savaş yılları geride kalmış, barış ve huzur ortamı hâkim olmuştur. Herkes Osmanlı yadigarı, Avrupa'nın tarih ve kültür başkentlerinden Saraybosna'ya gerek eğitim gerekse diğer amaçlar için rahatlıkla gelebilir. Avrupa'nın ortasında, hoşgörü ve özgür bir ortamda, Avrupa kredi transfer sistemine göre tasarlanmış uluslararası standartlarda bir eğitim hizmeti sunulmaktadır.

İrtibat için www.ius.edu.ba

(0212) 533 37 71 – 533 19 51 – 631 22 81
(0533) 308 95 52

Gazze'de Neler Oluyor? Bugün Filistin'de yaşanan olayları medyadan takip eden herkes merakla, Gazze'de Neler Oluyor, sorusunun net bir cevabını bekliyor. Ancak daha da önemlisi, gerçekten Türk ve Dünya medyasına yansıtıldığı gibi mi Gazze'de yaşananlar? Yani Hamas Filistin'de şeriat mı ilan ediyor? Gazze, "Hamas Cehennemi" mi? "Filistin bölünüyor mu, Hamas Filistin'i bölüyor mu?"

Hamas, son Filistin genel seçimlerinde yüzde 70'i aşkın bir oyla, en az bir Batı ya da Amerika'daki seçimler kadar demokratik ve şeffaf bir şekilde iktidara gelmişti. Ancak seçim öncesinde, İsrail işgalinin önündeki en büyük güçlerden Hamas'ı silahsızlandırmanın bir parçası olarak görülen bu demokratikleşme, siyasallaşma seçim sonrasında Batılılar tarafından bir türlü hazmedilemedi. Gerekçesi tam olarak bilenememekle birlikte, başta Amerika olmak üzere Batılılar yüzde 70 oyla iktidara gelen Hamas'ı bir türlü tanımadı. Bununla birlikte, Suudi Arabistan'ın arabuluculuk yaptığı ve Abbas'ın birlik hükümetine onay verdiği Hamaslı Haniye'nin başbakan kaldığı Mekke Anlaşması sonrasında da Abbas ve El-Fetih'i ağırlık merkezi konumuna getirme çalışmaları ise hız kesmedi. Mahmud Abbas'a bağlı birliklerin Amerika tarafından Hamas'a karşı silahlandırılması ve son olarak Filistinli mahkumların serbest bırakılması ile Abbas'ın temsil ettiği El-Fetih içindeki bu grubun işgalci İsrailiilerle yaklaşmasının Filistin halkınca nasıl değerlendirileceği zamanla dahi iyi anlaşılacak. Ancak El-Fetih'in seçim mağlubiyetini İsrail'le kurduğu stratejik yakınlaşma ile te-

"HAMAS GAZZE'Yİ ELE GEÇİRMEDİ; GAZZE HAMAS'IN ELİNDE KALDI"

Sefer Turan
Konuşan: Zafer Özdemir

lefi etmeye çalışması aslında bugün Gazze'de birçok problemin sebebinin teşkil etmiş görünüyor. Öte yandan Filistin halkınca Hamas'a verilen desteğin geri çektilmesi stratejisinin sonucunda Filistinliler'e karşı uygulanan ekonomik boykot ise, halkı zor durumda bırakarak Hamas'ın siyasi konumunu zayıflatmak için uygulanmaya devam ediyor.

İşte konunun uzmanı Sefer Turan'dan öğrendiklerimiz neticesinde ortaya çıkan tablo. "Yine" Filistin dönüşü görüştük kendisiyle. Ama bu sefer diğerlerinden sadece "biraz" daha farklı

dercesine, Filistin meselesinin bir kere daha doğru anlaşılmasını isteyen gözlerle bakarken. Sefer Turan, Filistin Meselesi ile yakından ilgilenen sayılı isimlerden biri. Gazze'de yaşananları bize anlattıktan sonra ise medyada yansıtılanların hangi amaca hizmet ettiğini düşünmeden önce hangi insaf ve vicdanın ürünü olduğunu şimdi bir kere daha düşünüyoruz.

"Hamas Gazze'yi Ele Geçirmedi; Gazze Hamas'ın Elinde Kaldı."

Bir hafta boyunca Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'de gözlemlerde

bulundunuz, Filistin halkı, Hamas, El-Fetih, İzzetin Kasım Tuğayları ve gazetecilerle olmak üzere birçok kişiyle görüştünüz. Gazze'deki şuan yaşanan durum nedir, Gazze bugünlere nasıl geldi, gözlemlerinizi nedir?

"Gazze'de yaşananlar, hiç kimsenin beklemediği bir gelişme olarak ortaya çıkmış. Gazze'de yaşananlar, birilerinin programlayıp ortaya koyduğu bir siyasi projenin sonucunda değil yaşanan fiili durumun, bir takım gelişmelerin sonucunda ani bir durum olarak ortaya çıkmış. Tabiri caizse, Hamas'ın elinde kalmış Gazze. Hamas Gazze'yi ele geçirmeydi; Gazze Hamas'ın elinde kaldı.

Şu anda yaşananları anlamak için öncesinde neler yaşandı onları iyi bilmek gerekiyor. Öncesinde ki bize herkesin anlattığı -ben önce ihtiyatlı davrandım- bir kere bir güven bunalımı hâsıl olmuş, Hamas'ı sindirmeye, bertaraf etmeye yönelik bir siyasi projenin parçası olarak meydana

gelen gelişmeler olmuş. Hamas'a uygulanan, siyasi yollarla veya güç kullanarak tasviye edemeyenlerin ekonomik ambargo uygulayarak, halkı sıkıştırarak bunu uygulamaya koyulduğunu görüyoruz."

"Dahlan Döneminde, Sakallı İnsanlar Hamas'lı Diye Öldürülmüş"

Hamas'ın müdahalesinden önce Gazze'de nasıl bir ortam vardı?

"Gazze'de yıllardır oluşmadığı kadar bir kaos ortamı oluşmuş. Özellikle Muhammet Dahlan grubuna bağlı güvenlik güçlerinin keyfi uygulamaları nedeniyle insan kaçırmalar ortaya çıkmış -daha önce Gazze'de pek rastlanmayan bir şey- sokak ortasında adam öldürmeler olmuş. İmamlar öldürülmüş, sakallı gördükleri insanları öldürmüşler Hamas'lı diye. Hatta yeni bir araba alan bir gazeteci arkadaşım, ben gittiğimde aracını ilk defa çıkarıyordu dışa-

rı." Arabayı aldım ve garaja koydum, güvenliğimiz olmadığı için", dedi bana. Sonuç olarak o dönemde insanlar artık sokağa bile çıkmaz olmuşlar. Çok endişeli bir hayat ortaya çıkmış. Ki o kadar çok cinayet vakası dinledik ki, inanılması güç şeyler anlattılar."

"Dahlan Grubu Yönetimi Ele Geçirmek Üzereydi"

"Sonuçta Hamas bunun üzerine harekete geçtiğinde biraz Hamas da ölçüyü kaçırmış anlaşılan. Mesela orada tanınan, bilinen bir katili öldürüyorlar ve cesedini sokaklarda sürüyorlar, insanlar görsün diye. Basına da yansıdı bu. İki taraf da ölçüyü kaçıınca ortaklık iyice karışmış. Dahlan'ın, Batılıların vermiş olduğu mali destekle ciddi bir parasal gücü oluştu. Ve bu parasal güçle doğrudan kendisine bağlı güvenlik güçleri oluşturdu. Hem Batı Şeria'da hem Gazze'de. Hamaslıların iddiasına göre Dahlan grubu yö-

HALİTMEŞAL: "ASLA BÖLÜNME İSTEMİYORUZ"

Hamas neden sadece bir "direniş hareketi" olarak kalmakla yetinmedi?

Öncelikle sizin aracılığıyla değerli Türk halkına selamlarımı göndermek istiyorum. Seçimlere katılma amacımız Filistin'in yapılanmasına ve Filistin'deki siyasi sürecin tamamlanmasına katkıda bulunmaktır. Demokratik yapının güçlendirilmesini istiyorduk. Seçim sloganımız da değişim ve reformdu.

Peki, Hamas hükümetinden Ulusal Birlik Hükümeti'ne nasıl gelindi? Mekke İttifakı sürecini anlatır mısınız?

Bizim ilk günden itibaren dileğimiz ulusal birlik hükümeti kurabilmektir. Ancak ötekiler reddetti. Elimizde ABD yönetiminin bazı grupları tehdit ettiğine dair bilgiler var. Maalesef AB de bazı kişileri ve bazı grupları tehdit etti.

Hamas şu anda Gazze'ye tamamen hakim mi? Batı Şeria'da durum nedir?

Değerli kardeşim; biz vatanın bölünmesini istemiyoruz. Vatan zaten daha fazla bölünmeye ihtiyaç olmaksızın işgal tarafından bölünmüş. Hiçbir Filistinlinin Filistin'i bölmeye hakkı yoktur. Kimse vatanın bir parçasını kendisine ayıramaz. Hiç kimse istediği yerde istediği gibi devlet kuramaz. Toprak tüm halkın; tüm Filistinli gruplarındır. Vatan herkesindir. Gerçek bağımsızlık ve egemenlik sonrası kuracağımız devlet de herkesin olacaktır.

Ancak Gazze'de olanlar -demin söylediğim gibi- olay-

netimi ele geçirmek üzereydi. Hamas'ın Gazze'de yaptığı da erken darbe yapmak oldu."

"Hamas'la Masaya Oturulmasından Başka Hiçbir Yol Yok."

Tarafların tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Bir kere Filistin şartlarına baktığınız zaman İsmail Haniye hükümetini bu şekilde görevden alamazsınız. İkincisi Abbas'ın oluşturduğu hükümetin hiçbir hukuki dayanağı yok, bunu herkes biliyor. Abbas Batı Şeria'da bir hükümet oluşturdu. Bunun Gazze'deki karşılığı ne olacak, hiçbir şey. Yani Filistin meselesinin bugün içinden çıkması için Hamas'la masaya oturulmasından başka hiçbir yol yok.

Abbas, Filistin lideri gibi değil, El-Fetih lideri gibi davrandı. Bu da Abbas'ın yanlışlarından biri. Kuşatıcı olmadı. Çünkü Hamas bu olanlardan sonra, "Mahmut Abbas, Filistin'in lideridir, biz çö-

züm için diyaloga açığız" dedi. "Mahmut Abbas'ı tanıyoruz" dedi. Mahmut Abbas buna rağmen Filistin'in lideri gibi değil, El Fetih'in lideri gibi davrandı. Bu durum El Fetih'in içinde de rahatsızlığa yol açtı. Hâni Hasan bu tavrını eleştirdiği için El-Fetih içindeki görevinden alındı. El-Fetih'in merkez komite üyesiydi. Gazze'de yine bir bölünme yaşandı. Taraflar, başta El Fetih de bundan sonra kendini hesaba çekecek."

Filistin'in Liderlik Sorunu

"Bence Filistin ciddi bir liderlik problemi de yaşıyor. Mesela M. Abbas kesinlikle Yaser Arafat'ın yerini dolduramadı dolduramaz da. Ona müsait de değil. Çünkü Arafat'ın bütün Filistinliler üstünde bir etkisi vardı. Filistinli bütün örgütlerin Arafat'a saygısı vardı. Ve onun bir karizması vardı. Abbas da bunlar yok. Hatta ben Gazze'deki insanlara şunu sordum: Eğer Arafat veya Şeyh Ahmet Yasin yaşıyor olsaydı tüm bu olanlar olur muydu, aldığım cevap sanki bütün insanlar ittifak etmişçesine: Asla, idi. Arafat veya A. Yasin yaşıyor olsaydı Filistinliler arasında böyle kardeş kavgası olmazdı. Dikkat ederseniz İsrail, 7-8 yıldır sürekli Filistin'li liderlere saldırıyor. O saldırıların bugün Filistin'de ortaya çıkan kaos ortamına neden olan temel konulardan bir tanesi olduğunu görüyoruz. "

lar zincirinin doğal sonucuydu. Bir grubun kurduğu entrikaya karşı önleyici çabadan ibaretti. Bu siyasi bir adım değildi. Bunun için Gazze'yi ele geçirmek; Gazze'ye hükmetmek; Gazze'de bir yönetim kurmak istemiyoruz. Maalesef reali te bizi buraya getirdi

Gazze'de İslami bir yönetim ilan edecek misiniz? Böyle bir hükümetin çevre ülkelere ne gibi bir zararı olur?

Bu konuyu dini boyutlarıyla ele almak istemiyorum. Bazı yazarlar "eğer İsrail dine dayalı bir devlet olduğu halde siz neden bu konuyu gündeme getirmiyorsunuz?" diyorlar. Bu konu bizim gündemimizde değil! Biz ulusal bağımsızlık sürecindeyiz; devletleşme sürecinde değil! İlk adım özgürlük; toprakları geri alma ve egemenliğe kavuşma olmalıdır.

Ayrıca demin de söyledim gibi Hamas, Filistin'i bölmek istemiyor. Gazze de Batı Şeria da vatanın bir parçasıdır.

Türk hükümetine ve halkına mesajınız nedir?

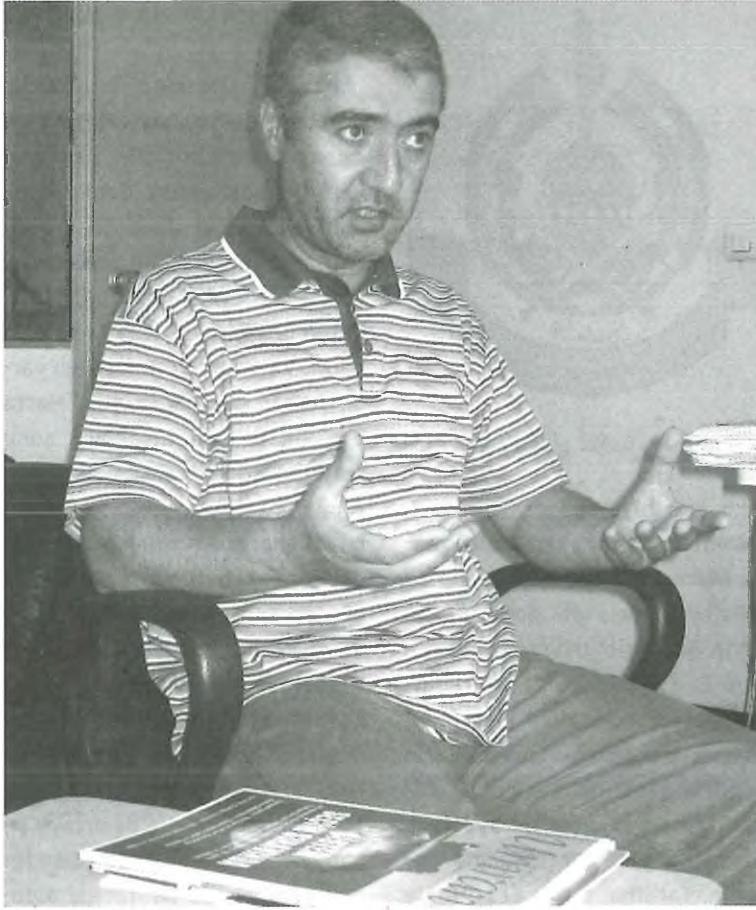
Öncelikli mesajımız gerçeği olduğu gibi bilmeleridir; kışkırtıcı ve objektif olmayan bazı medya kuruluşlarından değil! İstediklerini göndersinler; hükümetleri ve güvenlikleri kimseler aracılığıyla birilerini göndersinler; Filistin'deki gerçekleri öğrenmeye çalışsınlar.

Diğer mesajım Filistin halkının yanında olmalarıdır. Hakkın ve hakikatin yanında olsunlar. Gerçek demokratik yasallığın yanında dursunlar. Özgür halkımıza destek versinler. ABD ve İsrail'in Filistin'e ve bölgeye dayattığı seçenekleri değil değil halkımızın iradesini desteklesinler.

Türkiye'nin ümmete ve Filistin halkına dönük asil tarihine güveniyoruz. Türk halkı İsrail ve miraç topraklarına, ilk kibleye dönük sorumluluğunu unutmayacaktır.

CNNTÜRK muhabiri Furkan Torlak

Suriye'de Hamas'ın sürgündeki lideri Halid Meşal ile görüşmesinden.

**"Batılılar Filistinliler'i
Bölmeye Yönelik Bir Siyaset
Uyguluyorlar"**

*Abbas'ın işgalci İsrailiilerle ya-
kınlaşmasına halk ne diyor?*

"Batı ve İsrail ilginç bir şekil-
de Abbas'a destek vermeye de-
vam ediyor. Hem Batılılar'ın hem
İsrailiiler'in siyasetine baktığımız
zaman, Filistinliler'i kendi içlerin-
de bölmeye yönelik bir siyaset
uyguluyorlar. Mesela Filistin hü-
kûmetini toptan muhatap almak
yerine hükûmet içinden bazı ör-
gütleri muhatap aldılar. Bazısını
almadılar. Bu Filistin içinde bö-
lünmeyi körükleyecek bir davra-
nış biçimiymi.

Batı ve İsrail bu siyasetini ha-
la uygulamaya devam ediyor.
Abbas'ı Filistin halkı nezdinde
güçlendirmek için İsrail hapisha-

nelerindeki 11 bin mahkûmdan
256'sını serbest bıraktı. Filistin
halkı Abbas'ın İsrail'le kurduğu
bu yakınlaşma karşısında doğal
olarak en azından yakınları ha-
pishaneden çıkarılar sevinmiş gö-
rünüyor. İşgalci İsrail'le bu yakın-
laşma sorunları çıkmaza itiyor.

Bir taraftan Filistinlileri bu
şekilde ayrıştırıyorlar. Mesela
parasal yardım doğrudan Ab-
bas'ın eline verilerek yapılıyor ve
Abbas da bu paraları hükûmette-
ki El Fetihliler'e dağıtıyor. Ha-
maslılar'a vermiyor. İkincisi Batı
Şeria'da El Fetih yanlıları Hamas-
lılar üzerine operasyonlar düzen-
liyor. Bu da ayrışmayı daha da
körüklüyor.

Halbuki, olanlar oldu. Elbette
bunun bir muhasebesi yapılmalıydı.
Hem El Fetih hem Hamas tara-
fından. Filistinliler Filistin'in gele-

ceğini düşünerek, aynı masa etra-
fında ne oluyor bize diye sormala-
rı lazımdı. Maalesef böyle olmadı."

**"Gazze'de "Devlet"
Olmanın Dinamikleri Yok"**

Medya'nın tutumu nasıl?

"Medya ve uluslararası güçler
maksatlı bir yayın yapıyorlar.
Maksatlı haberlerden bir tanesi
şu: Hamasistan. Bu tamamen si-
yasi projenin bir parçası. Maale-
sef bazı gazeteciler orada gör-
düklerinin aksine haber yaptılar.
Mesela Gazze'de şu an silahlı in-
san göremezsiniz. Sadece ve sa-
dece Haniye hükûmetinin polis
güçleri vardır. Eskiden daha kar-
maşık bir yapı vardı, böyle de-
ğildi. Kimi gazeteciler Haniye hükû-
metinin polis güçlerini çekerek
"Hamasistan" diye "Hamas Ce-
hennemi" diye haber yapıyorlar.
Bunlar Gazze'ye yönelik siyasi
projenin bir parçası olarak yapı-
yor. Tamamen Hamas'ı tasfiye
etme projesi. Gazze'de bir devlet
olmayacağını herkes biliyor. İzet-
tin Kassam Fedaileri'nin sözcüsü
Ebu Ubeyde'ye sordum; siz bura-
da bir İslam devleti mi kuracaksı-
nız, diye. Dedi ki "Gazze bırakın
İslam devletini devlet olamaz"
dedi. Gazze devlet olmaya müsa-
it değil. Gazze'de devlet olmanın
dinamikleri yok."

**"Filistin Devleti,
Dünyanın 7. Harikasından Biri!"**

"Yine bir saptırma da " Filistin
bölünüyor mu, Hamas Filistin'i
bölüyor mu?" Halbuki, asıl Filis-
tin'in bölünmesi Oslo'ya birlikte
oldu. Gazze-Eriha formülü ortaya
atıldığında, Gazze ve Batı Şeri-
a'da iki ayrı coğrafyada bir dev-
let formülü ortaya atıldığında Fi-
listin esas o zaman bölündü.
Bundan dolayı adına Filistin Dev-

leti denilen bu şey, herhalde dünyanın 7 harikasıdan biri sayılır. Dünyada böyle bir devlet yok. Kaldı ki hem Gazze bir açık hapishane şeklinde Guantanamo'ya dönüştü, Batı Şeria etrafına örülen 12 m. duvarlarla F tipi cezaevine dönüştü. Böyle bir ortamda siz zaten devlet kuramazsınız. Yani Batılların normal bir devletmiş gibi sunmaya çalıştıkları şey aslında dünyanın 7 harikasıdan biri seçilebilecek bir devlettir. Bu insanları aldatmadan başka bir şey değil. Bunun ötesinde bölünmüşlük fiili durumu Oslo süreci ile ortaya çıktı. Bunun yanında Hamaslılar, Gazze'ye siyasal bir projenin sonucunda el koymuş değiliz diyorlar. Benim hem halk hem el-Fetihliler hem de Hamaslılarla görüşmemin neticesinde elde ettiğim sonuç; Gazze Hamas'ın eline düşmüş."

Hamas şeriat ilan edecek mi?

Böyle bir şey mümkün değil. Gazze o kadar küçük bir yer ki, en geniş yerinde 15 km. çoğu yerde 7-8 km, 50 km de uzunluğunda bir coğrafyadan bahsediyorsunuz. Dolayısıyla bu haberler maksatlı haberler. Bir de Gazze Batı Şeria'ya göre daha dindar bir yer. Mesela bazı gazeteler ona hizmet etsin diye Gazze'de denize çarşafı giren kadınların fotoğraf çekip yayınladılar. Halbuki Gazze'ye Filistin'deki Komünist Parti de gelse Gazze öyle idare edilir. El Fetih de gelse bunu değiştirmez. Kültürel olarak Gazze dindar bir toplum.

Hamas Durumu Bir Türlü İzah Edemedi

Hamaslılar diyor ki: bizim El-Fetih'le bir kavgamız yok. El-Fetih'in içindeki işbirlikçi bir grupla bizim kavgamız. Zaten o grubun işbirlikçi olduğunu herkes söylü-

yor. Ama Hamaslılar bunu bir türlü izah edemediler. Tabii bir de El Fetih yenilmişlik psikolojisiyle hareket ediyor. Batı'nın ve İsrail desteğini de arkasında görünce kendisini güçlü hissetmeye başladı.

Bugün Gazze'de Herkes Güvende

Gazze'de şuan insanlar hayatlarına nasıl devam ediyor?

"Orada insanların günlük yaşantısı devam ediyor. Eski hükümet görevlileri insanların yaşamını kolaylaştırmak için ne gerekiyorsa yapmaya çalışıyorlar. Yani Gazze'nin başbakanı, bakanları, güvenlik güçleri var. Ve bugün Gazze'de huzur var. O kaos ortamı kalkmış. Fiili durum bu. Ancak bu huzur ortamının da çok fazla abartılmaması gerektiğini düşünüyorum. Evet, insanlar sokakta serbest dolaşıyor, herhangi bir problem yok, herkes kendini güvende hissediyor. Ama sorun şu: Yarın ne olacak? Çünkü ekonomik ambargo ciddi bir şekilde devam ediyor, insanların gi-

da sıkıntısı ciddi bir şekilde devam ediyor. İlaç sıkıntısı çok hat safhada. Bunun bir çözümü var; giriş-çıkışları İsrail askerleri tarafından tutuluyor ve Hamas'ı zor durumda bırakmak için Gazze'nin giriş-çıkışlarını açmıyor. Kaldı ki bütün bu olumsuzluklar devam ederken İsrail'in saldırısı da devam ediyor. Biz oradayken düzenlenen bir saldırıda 13 kişi öldü ve ölenlerin bir kısmı çocuklardı. Şu anda en çok konuşulandan bir tanesi direnişçilerin silahlarının toplanması. Abbas bu meyanda bir açıklamada bulundu. Bu da yeni siyaseti Abbas'ın. Buna birçok örgüt karşı çıktı. Ben kendim gördüm; o saldırının olduğu gün de İzzettin Kassam'a bağlı gruplarla El Fetih'e bağlı gruplar da İsrail'e karşı savaşıyordu. Dolayısıyla Abbas'ın bu silahları toplama işi de uzun vadede İsrail'in işine gelecek bir girişim.

Önemli açıklamalarınız için teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ederim.

TARİHİ ERTELEYEMEYİZ

Atasoy Müftüoğlu

Bir karabasana dönüşen bugünün tarihi kan içerisinde yüzüyor. Siyasal ölümler, yalnızca bir istatistik malzemesi olarak kayıtlara geçiyor. Adalet arayışı yerini, çıkar hesaplarına, ideolojik hesaplara bakıyor. Hem yerel anlamda, hem de küresel anlamda, istenildiğinde, faşizmler ve militarizmler siyasal süreçleri kesintiye uğratabiliyor, siyasal süreçlerin yönü ve içeriği değiştirebiliyor. İdeolojik çıkarlar adına, partizanca çıkarlar adına gündem baskılanıyor, özgürlükler zincire vuruluyor. Böylesi dönemlerde her tür bilgeliği ortadan kaldıran bir ortam oluşuyor. İnsanların ortak insanlığı unutuluyor; ideolojik temelde, mezhep ve etnik köken temelinde bölünmeler, parçalanmalar, karşıtlıklar yaşanıyor. Bu tür bölünme, parçalama ve karşıtlıkların emperyalist bir projenin sonucu olduğu dikkate alınmıyor. Her zaman edilgen ve yönlendirilmeye açık olan kitleler, milliyetçilik ikonları adına, ideolojik ikonlar adına seferber edilebiliyor.

Türkiye’de olduğu gibi; bütün İslam dünyası toplumlarında

politik süreksizlikler yaşanıyor.

Tarih boyunca her faşist irade, kendi varoluşunu, öteki’ni etkisiz kılarak, aşağılayarak, baskılayarak, yok ederek kanıtlamaya çalışmıştır. Aynı durum, bugün de devam etmektedir. Kendileri büyük bir boşluk içerisinde olanlar, anlamsızlık içerisinde olanlar; öteki’nin nitelikli varoluşuna tahammül edemiyor. Toplumlarımız sık sık maço ideolojik saplantılarla kesintiye maruz bırakılıyor, toplumlarımızda tarihin yamanamayacak ölçüde yırtıldığı anlara/olaylara tanık oluyoruz. Bu tür dönemlerde aklın da, mantığın da, ahlakında dibe vurduğunu görüyoruz.

Değişimin ve iletişimin küreselleşmesi, pazarın ve teknolojinin küreselleşmesi, her toplumda yeni gerçekliklerin, yeni duyarlılıkların, etkilerin ve tepkilerin doğmasına neden olduğu gibi; kimliklerin farklılığını sorun haline getiren hastalıklı tercihlere, ırkçı-ideolojik sapkınlıklara da neden olabiliyor. Küresel değişim, kimlik hassasiyetlerini aşındırıyor ya da kısıktırıyor. Bu dönemde trajik kırılmalar, parçalanmalar yaşıyoruz. İnsani

kaygıların, toplumsal/sosyal kaygıların unutulduğu, ihmal edildiğini; bunların yerini, egemenlik kaygılarının aldığını gözlemliyoruz. Bu süreci, Türkiye’de çarpıcı bir biçimde izleyebiliyoruz. Analitik düşünceye saygısı olamayan, efsanelere ve simgelere dayanan faşizmler toprağı ve kanı putlaştırabiliyor. Tarihsel süreçleri, siyasal süreçleri hukukun yasaları değil, gücün yasaları yönetiyor. Özgürlükçü siyasetlerin yerini, otoriter eğilimler alıyor.

Avrupamerkezci mantık her şeyi modernlik temelinde açıklıyor. Hepimiz bu mantığın pasif alıcıları haline getiriliyoruz. Doğu-Batı ayrımının Oryantalist temeller üzerinde geliştirildiğini, “uygarlaşma misyonu”nun bütünüyle ırkçı bir zihniyetin ürünü olduğunu, tarihsel gelişmeleri yaşayarak anlıyoruz. Bugünün dünyasında, politikanın temelinde ahlak/erdem değil, faydacılık var, ekonomik fetişizm var.

Tarihi erteleyemeyiz.

Tarihsel dünyaya dönmek ve dünyaya sahip olmak için, tarihsel sorumluluklar almak, tarihsel sorular/yanıtlar ve çerçeveler geliştirmek zorundayız.

Yeni sorgulamalar yapabildiğimiz takdirde, yeni yönelişler ve inşa’lar gerçekleştirebiliriz. İnsani/vicdani/ahlaki yanımızı öne çıkardığımızda, merhametli olduğumuzda, adaletli davrandığımızda, kimlik farklılıklarının bir sorun teşkil etmediğini görürüz. Her türlü ayrışma, bütün zenginlikleri/renklilikleri acımasızca yok eder. Günümüz dünyasında, Türkiye’de yaşandığı üzere, araçsal akılçılık, bürokrasi

tik akılcılık; evrensel ahlak ve akıl karşısında, insani olmayan çıkarıcı ve dar bir ufku, bağnazlığı ve taşralılığı temsil ediyor. Faşist, otoriter toplumlar adalete ihtiyaç duymuyor. Bugün, Nazi zulmü ve cinayetleriyle, Siyonist zulüm ve cinayetler arasında bir fark kalmamıştır. Irak ve Afganistan, modernite adına ve modern teknoloji aracılığıyla gerçekleştirilen cehennemi yaşamaya devam ediyor. Terör ve işkence siyasal araç haline getiriliyor. Amerikan siyasetleri terörizm biçiminde sürdürülüyor. Gerçek böyleyken, emperyalizme karşı sürdürülen şanlı direniş hareketleri "Terörizm" olarak etiketleniyor.

Ahlaka ihtiyaç duymayan bir dünyada yaşıyoruz. Her ideoloji sonunda katı-soğuk- vahşi bir dogmatizme dönüşüyor.

Toplumlarımızın tarihsel ölçekte insiyatifler alabilecek bir bilinç düzeyine ulaşması gerekiyor.

Hepimiz, ilahi, ahlaki, manevi boyutları barbarca inkar edilen pozitivist bir hayata ve topluma zorlanıyoruz.

Her şey, artık, ekonomik pragmatizme dayalı olarak değerlendiriliyor. Kavramlar savaşını her zaman egemenler kazanıyor.

Allah'a ve ilahi vahye karşı sorumlu bir bütünlük algısına sahip olmaya çalışmalıyız.

Algısal kuraklığa ve çölleşmeye izin vermemeliyiz.

Geleneksel alışkanlıkları din haline getirmekten sakınmalıyız. Ruhsuz, aşksız, mekanik uygulamaları biçimcilikleri terk etmeliyiz.

Toplumsal hayatın tüm bo-

Hepimizin gözü önünde yeni moda bir Müslümanlık sahneye konuluyor. Bu Müslümanlık her şey mubah Müslümanlığıdır, postmodern bir Müslümanlıktır. Bu tarz bir Müslümanlık, kimi İslami gruplar tarafından paylaşılabilmektedir, desteklenebilmektedir. Bu durum, algısal/zihinsel/ahlaki bir gerilemenin/çöküşün yansımasıdır. Her şey mubah Müslümanlığı günümüz Müslümanının iradesini ve bilincini dumura uğratmaktadır. İslami irade ve bilinç dumura uğratıldığı için, kültür ve uygarlığımız tarihten dışlanıyor, bir sürgüne mahkûm edilmek isteniyor.

yutları, ahlaki sınırlara riayet etmek koşuluyla özgürlüğe sahip olmalı. Ahlaki sınırları olmayan bir özgürlüğün hayvani bir özgürlük olduğunu bilmeyiz.

İçersinde yaşadığımız tiranliklar çağında, modern kültürün ikonları karşısında; kültürel-medya faşizmi karşısında; baskın düşünce tanımların tehdidi karşısında; düşünsel belirsizlikleri, bunalımları ve kararsızlıkları aşmalı, sorgulayan, yeni çerçeveler, içerikler, anlamlar öneren bağımsız bir dil geliştirmeliyiz.

Düşünsel içeriği olmayan, ahlaki içeriği olmayan sloganlara tutsak olmamalıyız.

Hepimizin gözü önünde yeni moda bir Müslümanlık sahneye konuluyor. Bu Müslümanlık her şey mubah Müslümanlığıdır, postmodern bir Müslümanlıktır. Bu tarz bir Müslümanlık, kimi İsl-

ami gruplar tarafından paylaşılabilmektedir, desteklenebilmektedir. Bu durum, algısal/zihinsel/ahlaki bir gerilemenin/çöküşün yansımasıdır. Her şey mubah Müslümanlığı günümüz Müslümanının iradesini ve bilincini dumura uğratmaktadır. İslami irade ve bilinç dumura uğratıldığı için, kültür ve uygarlığımız tarihten dışlanıyor, bir sürgüne mahkûm edilmek isteniyor.

Modern tarihin pasif nesneleri olmaktan kurtulmak istiyorsak; her türlü ayrıntıcılığı, temelsizliği, tek boyutluluğu, bayağılaşmaları, kalıplaşmaları, slogancılıkları, dondurulmuş kuralları terk ederek, büyük bir aşkla, engin gönüllülikle, büyük bir özgürlük ve sorumluluk bilinciyle, her alanda bir nitelik mücadelesine hazırlanmalıyız.

SESSİZ ÇOĞUNLUĞUN SES GETİREN MESAJI

Prof. Dr. BURHANETTİN CAN

“Gerçek şu ki, onlar hileli-düzenler kurdular.
Oysa onların düzenleri,
dağları yerlerinden oynatacak da olsa,
Allah katında onlara hazırlanmış bir düzen vardır.”
(14/46)

27 Nisan Kadife Darbesinin temel amacının, Cumhurbaşkanlığı seçiminin engellenmesi, AKP'nin tek parti iktidarının engellenmesi, Türkiye'nin CHP+MHP koalisyonunca yönetilmesi ve Müslümanların Türkiye'de bir güç olmaktan çıkarılarak tasfiye edilmesi olduğunu geçen sayılarda incelemiştik. 27 Nisan Kadife Darbesi, Cumhurbaşkanlığı seçimini engellemekte ve Türkiye'yi bir erken seçime sürüklemekte başarılı olmuştur. Ancak diğer hedeflerini gerçekleştirmedi başarılı olmadığı gibi tam tersine, AKP'nin oylarını artırarak tek başına iktidar olmasını sağlamış ve de muhalefetin tamamı birlik olsa bile bir hükümet kurma şansını ortadan kaldırmıştır. Kadife Darbeyi projelendiren Emekli Kurmay Subaylar, bu gerçeği göremediler mi? Yoksa onlar da daha büyük bir satranç oyununda mı kullanıldılar? Bunu zaman gösterecektir.

Elektronik Muhtıraya kadar oy kaybında(%29-34) olduğu söylenen bir Parti, ne oldu da, 'iktidarda olan yıpranır' tezinin aksine, oylarını artırabildi? Ana muhalefet partisi niçin ciddi bir varlık gösteremedi? AKP'nin reylerini artıran, CHP'nin reylerini durduran ve DP hareketini kadük eden ana faktörler, ana dinamikler nelerdir?

Bu yazıda bu soruların cevaplarını aramaya ve geleceğe dair bir fotoğraf çekmeye çalışacağız.

İç ve Dış Dinamikler

Türkiye'deki olaylarda etkili olan belli iç ve dış güç odakları vardır. Bunların politikaları bazen birbiri ile örtüşmekte, bazen de ayrışmaktadır. Türkiye'deki gerilimin şiddeti örtüşme ve örtüşmemeye bağlı olarak değişmektedir.

İç Dinamikler

Türkiye'de etkili iç güç merkezlerini ana hatları ile aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz:

Ordu
Büyük Sermaye
Kartel Medyası
Masonlar/Sabetayistler
Cumhurbaşkanı
Yargı
YÖK ve Rektörler
Aydınlar
Parlamento
Siyasi Partiler
Millet
Demirel ve Erbakan

Türkiye'deki bu güç odakları, Türkiye'nin yönetilmesinde, devlet politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında bir ve bütün olarak hareket edememektedir. Genelde bu güç odakları

geçen sayılarda ifade ettiğimiz Milletin ağırlık merkezi (Toplumsal Merkez), Sistemin ağırlık merkezi(Sistem Merkezi) olmak üzere iki ağırlık merkezi etrafında yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin ana sorunu, bu iki merkezin genel olarak, örtüşmemesi ve çatışma halinde olmasıdır.

Bu güç merkezleri, kendi içlerinde de homojen bir dağılım göstermemekle beraber iki ağırlık merkezine göre konumlanmalarını aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

Sistemin ağırlık merkezinde Ordu, Cumhurbaşkanı, Büyük sermaye, Kartel Medyası Batılı aydınlar, YÖK, Masonlar/Sabetayistler, CHP, Sol kadrolar ve ulusalcılar yer almaktadır. ANAP ve DYP kadroları, iki merkez arasında kararsız kalmakta, sarkaç gibi sallanmaktadır; ana handikapları budur. MHP milletin merkezinden sistemin merkezine doğru yönelmiş görülmektedir. *Sistemle Devleti* birbirine karıştırmamanın kafa karışıklığı içerisinde Türkiye'deki milliyetçiliğin özünde yer alan dini değerleri dışlama eğilimindedir. Milletin ağırlık merkezinin temsili zaman ve zemine bağlı olarak değişmektedir. Bugün için bu görev AKP'ye verilmiştir. Milletin değerlerine bağlı olarak ortaya çıkan bu merkezde SP, BBP, Anadolu sermayesi, millici ve dindar aydınlar ve medya ile cemaatler bulunmaktadır.

Bu seçimlerde sistemin ağırlık merkezinde yer alan güçlerin parçalandığını görmekteyiz. Ordu, Cumhurbaşkanı, Yargı, YÖK AKP'nin karşısında yer alırken; Büyük Sermaye, Kartel Medyası, Masonlar/Sabetayistler ve Batıcı Aydınlar ağırlıklı olarak AKP'nin yanında yer almışlardır. Cumhuriyet mitinglerinde 'Ne ABD Ne AB' sloganı AB yanlısı büyük sermayeyi, kartel medyasını ve batıcı aydınları ciddi bir şekilde rahatsız etmiştir. TÜSIAD üyelerinin %50-80'nin CHP'ye rey verip AKP'nin iktidarının devamını istemesinde, Batı ile entegrasyonun tehlikeye girebileceği korkusu ile birlikte büyük bir rant kaybının olabileceğinin katkısı olduğu söylenebilir.

Seçim sürecinde Fener Patriğinin ekümenikliği ile ilgili davanın açılmış olması, Hristiyan azınlığın reylerini AKP istikametinde etkilemiş olabilir.

Dış Dinamikler

Türkiye'deki olaylar üzerinde etkili olan dış dinamikler, ana menfaatleri birbiri ile çelişen iki ana eksen boyunca konumlanmışlardır. **Birinci**

eksende yer alanlar, ABD, AB, İsrail/Siyonizm, Vatikan ve uluslararası sermayedir. **İkinci eksen-** **de** yer alanlar, Rusya, Çin İran ve Hindistan'dır. Birinci eksen de yer alan güçlerin uygulamaya sokmaya çalıştıkları projelerden Büyük Ortadoğu, Avrasya'nın Dönüştürülmesi, Avrasya'nın Hristiyanlaştırılması, Dinlerarası Diyalog, Büyük İsrail ve Uluslararası sermayeye ilişkin özelleştirme projeleri, Türkiye'yi ana hedef haline getirmektedir. Buna karşılık ikinci eksen ülkeleri Türkiye'yi, Batı istilasını durduracak bir güvenlik şemsiyesi olarak görmektedirler.

Bu iki eksen arasındaki fay hattında enerji birikimi olmakta, yeni bir soğuk savaşın başlama sinyallerini vermektedir. Türkiye'de her iki eksen ülkeleri ile ilişki içerisinde olan iç güç merkezleri bulunmaktadır.

27 Nisan Kadife Darbesi organizatörleri, uluslararası arenada Türkiye'nin ABD ve AB'den koparak Rusya-Çin-Hindistan-İran eksenli bir dış politika izlemesini istemektedirler. Türkiye'nin ABD-AB ekseninde kalmasını isteyen Batıcı, ABD'ci İsrail'ci lobi ve güç odakları kadife darbeye bu açıdan karşı çıkarak CHP-MHP koalisyonuna karşı AKP'nin tek başına iktidar olmasını tercih etmişlerdir.

Birinci eksen ülkeleri bütün olarak AKP'nin tüm icraatlarından ve dış politikasından memnun olmasa bile AKP dışında seçimde başarı gösterecek müttefik bulma şansları da yoktu. Bu açıdan birinci eksen ülkeleri AKP'yi isteyerek-istemeyerek desteklemişlerdir. İşte dış güç merkezlerinden gelen bu destek, sistemin ağırlık merkezinde yer alan iç güç merkezlerinin parçalanmasına neden olmuştur. Kanaatimizce elektronik muhtıranın yazılış şekli, kullanılan dil ve üslup bundan sonra şekillenmiştir. Kartel medyasının AKP ya-

nında yer alması ile AKP propagandada çok büyük bir üstünlük elde etmiştir. Büyük iç ve dış sermayenin desteklemesi, olumsuz yöndeki ekonomik manipülasyonları engellediği gibi olumlu istikamette, özellikle borsada, bir etkileme yapmıştır. Eğer böyle bir destek olmasaydı ve AKP karşısında yekvücut bir cephe olmuş olsaydı 2001'dekine benzer bir kriz yaşanabilirdi. Kadife darbe sürecinde borsanın devamlı yükselme trendinde olmasına bu zaviyeden bakmak gerekir.

Bununla beraber AKP iktidarı ikinci eksende ki ülkelerle ilişkileri geliştirmeye çalışmıştır. Seçim sürecinde Petkim'in özelleştirmesi ile İranla Doğal Gaz anlaşması için görüşmeler yapılmasına bu açıdan da bakmakta fayda vardır

Bilderberg Toplantısı

Bu yılki Bilderberg Toplantısı Türkiye'de yapılmış ve Türkiye'den 13 kişi toplantıya katılmıştır. Dünyadaki birçok olayda parmağı olan böyle bir toplantının Türkiye'de yapılması, Türkiye ile ilgili kararlar alınıp alınmadığı şüphesini ister istemez uyandırmaktadır. Neler konuşulduğunu ve ne kararlar alındığını bilemiyoruz. Her Bilderberg toplantısından sonra bazı ülkelerde önemli yönetim değişiklikleri olduğu, daha öncekilerden bilinmektedir. Muhtemeldir ki Türkiye'deki Cumhurbaşkanı seçimleri konuşulmuş, buna dönük bazı kararlar alınmıştır. Bu toplantıda alınan kararlar doğrultusunda Türkiye'yi etkileyecek tarzda bazı iç güç odaklarının konumlandığı göz ardı edilmemelidir.

Hudson Enstitüsünde Yapılan Toplantı

Türkiye seçim sürecine sokulmuşken 13 Haziran 2007 tarihinde Hudson enstitüsünde Türkiye'den giden generallerin de katıldığı iddia edilen bir toplantı tertiplenmiştir(1). Bu toplantının içeriği hakkında medyada yer alan bilgi, dış güçlerin Türkiye'yi nasıl bir kumpasa aldıkları/alabildikleri anlamında önemlidir. Toplantının deşifre edilip Türkiye'de tartışmaya açılması, Türkiye'deki seçimlerle ilgilidir.

Genelde bu tür toplantılarda neler konuşulduğu dışarıya yansıtılmaz. Ancak burada bir istisna yapılmış ve toplantıda konuşulanlar dışarıya sızdırılmıştır. **Bir güç, orada konuşulanların Türkiye'de tartışılmasını istemiştir. Böylelikle Türkiye'deki değişik güç merkezlerine bazı mesajlar iletilmiştir.**

Toplantıyı önemli kılan, toplantıya katılanlar ve de toplantıda konuşulanlardır. Toplantı, Türkiye'de Genelkurmayın Kuzey Irak'a girilmesi gerektiğini yüksek sesle söyleyip tartışmaya açtığı bir zamana denk gelmiş/getirilmiştir.

Kuzey Irak'a girme isteğindeki zamanlama, seçimlerle ilgili olduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir. Kadife darbe, Cumhurbaşkanlığı seçimi engellemiştir. Aynı zamanda yapılacak bir seçimden AKP'nin iktidar alternatifi olarak çıkmasını da engellemek istemektedir. Seçimin çok erkene alınması, AKP'nin işine gelirken kadife darbelerinin işine gelmemektedir. Onun için seçimin ertelenmesi istenmektedir. Değişik kulislere Hudson'da tartışılan senaryolara benzer senaryoların da Türkiye'de tartışıldığı ve bir merkez tarafından servis yapıldığı bilinmektedir. Zeyno Baran'dan Güler Kömürcü'ye kadar bir çok yazar, bu dedikoduları köşesine taşıyarak kamuoyuna mal etmişlerdir. İşte bu nedenle Hudson toplantısının Türkiye'de tartışmaya açılması, önemli, anlamlı ve mesaj doludur.

Senaryonun korkunçluğu ve iğrençliği kamuoyunun koşullandırılmasını kolaylaştırmıştır. Yapılan bu servisle bir çok kesime mesaj gönderilmiştir:

Askere: Eğer siz, ben istemediğim halde Kuzey Irak'a girerseniz PKK liderlerini AKP'ye teslim ederek hem sizin oraya giriş nedeninizin gerekçesini ortadan kaldırır, hem de AKP'yi seçimde çok avantajlı duruma getiririm. Her şeyi sana fatura ederim.

Hem bu mesajı göndermiş hem de Türkiye'deki bir çok karanlık olayın arkasında devletin hatıta doğrudan askerin olduğu kanaati yerleştirilmek istenmiştir. Bu şekilde ordu yıpratılmıştır.

AKP'ye: Asker benimle işbirliğine girmek istemektedir. Ayağını denk al, benim karşı olduğum politikalardan vazgeç.

Anayasa ve diğer yargı organlarına: Benim politikalarımı yargı yoluyla engellemeye kalkarsanız bir suikasta kurban gidebilirsiniz.

PKK ve diğer Kürt liderlere: Emrimden dışarı çıkarsanız sizi satmaktan çekinmem, ayağınızı denk alın. Hem askeri operasyona izin verir, hem de Öcalan'ı paketleyip gönderdiğim gibi sizleri de paketler gönderirim.

Bu mesajları kimlerin alıp kimlerin almadığını bilemiyoruz. Ancak seçimi operasyonla engel-

lemek isteyenler, bu amaçlarına ulaşamadılar. Böylelikle AKP çok erken bir seçimle Cumhurbaşkanlığı mağduriyetinin duygusal sonuçlarını elde etme fırsatını yakalamış oldu. Bu toplantı ile Türkiye'deki bütün karanlık işlerin faturası orduya çıkartılmaya çalışıldı. Böyle bir psikoloji hükümete mal edilen Van, Şemdinli, Diyarbakır, YÖK, Malatya olaylarından hükümetin aklanmasını sağladı. Seçmeninde güven tazelemiş oldu.

Kürt halkı ve DTP'nin yöneticileri üzerinde de Hudson toplantısının etkili olduğu kanaatindeyiz.

Seçimi Etkileyen Diğer Parametreler

22 Temmuz Seçimleri, iç ve dış dinamiklerin çatışması ile yol boyu şekil almıştır. Makro ve mikro planda var olan bir çok faktör seçim sonuçlarında etkili olmuştur. Yukarıdakilere ilave olarak seçimi etkileyen daha başka dinamikler vardır. Bunları aşağıda ki gibi özetleyebiliriz:

- Cumhurbaşkanlığına Abdullah Gül'ün aday seçilmesi
- Şuuraltı: 80 yıllık söyleme(mürteciler, işbirlikçiler, cahiller) cevap: 'İnadına AKP'
- AKP'nin alternatifi: CHP ve MHP koalisyonu
- Güneydoğu'ya asker sevkıyatı ve Kuzey Irak'a operasyon
- 'Tek başına iktidar olamazsam siyaseti bırakırım' resti
- CHP-DSP ittifakının istenen sinerjiyi oluşturamaması
- Seçim kampanyalarında AKP rakiplerinin propaganda hataları

Cumhurbaşkanı Adayı: Abdullah Gül

AKP cumhurbaşkanlığına, toplumsal psikoloji açısından çok isabetli bir aday göstermiştir. Abdullah Gül birikimli, tecrübeli bir devlet adamıdır. Soğukkanlıdır ve sabırlıdır. Başbakanlığı zamanında kendisine yapılan hakaretlere üslubunu bozmadan cevap vermiş, gerginlik meydana getirmemiştir. Kendi içerisinde tutarlıdır ve kararlıdır. Bu özellikleri nedeniyle halk tarafından, tahmin edilenin ötesinde sevilmektedir. Adaylığı

açıklandığı zaman AKP'ye rey vermeyen insanların bile nasıl memnun olduklarına şahit olmuştur. Gözlemlerimize dayanarak ifade etmek istersek, Erdoğan ve Arınç olmuş olsaydı AKP dışındaki çevrelerde bu kadar memnuniyet olmazdı. Tabi ki bu bir gözlem, katılabilir veya katılamayabilirsiniz. DYP ve ANAP'ın meclise gelmemekten dolayı çökmelerinde bu sevginin etkili olduğu inancındayız.

Bir Şuuraltı Olayı: 'İnadına AKP'

Cumhuriyetin belli bir döneminden sonra Müslüman bir halk hakarete uğradı, aşağılandı, horlandı, suçlandı, korku salınarak tehdit edildi, adeta yok sayıldı. Bu dönemde Müslüman halk *cahil*, *geri zekâlı*, *aşağılık*, *mürteci*, *işbirlikçi* olarak hakarete uğramıştır. Kanunen ve cebren bertaraf edileceği tehdidi ile susturulmuştur. Laiklik ve cumhuriyet karşıtlığı Demokles'in kılıcı gibi ensesinde sallandırılmıştır. Her şey sanal bir halk için düzenlenip icra edilmiştir.

Kadife darbe sürecinde benzer söylem ve uygulamalar farklı kesimler tarafından gerçekleştirilmiştir:

- Yargı mensuplarının konuşmalarında kullanılan dil ve üslup
- YÖK başkanı ve rektörlerin konuşmalarında kullanılan dil ve üslup
- Van'dan başlayıp Malatya'ya kadar devam eden olaylar sürecinde kullanılan dil ve takınılan tavır
- Cumhurbaşkanının takındığı tavır ve kullandığı üslup
- Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanlarının kullandığı dil
- Anayasa Mahkemesinin kararı: 184=367
- Cumhurbaşkanlığı seçiminde kullanılan dil ve üslup

- Cumhuriyet mitingleri sürecinde kullanılan dil ve üslup
- 27 Nisan e-muhtırasında kullanılan dil ve gerekçeler

80 yıllık süreçte kullanılan dil ve yapılan uygulamalar, bir şuuraltının oluşmasına sebebiyet vermiştir: **Ben bir köle değilim, vergisini veren, vatanımı savunan, kanı ile vatan topraklarını sulayan ve bu ülkenin sahibi olan bir vatandaşım. Ben milletim. Bu ülkenin aslı sahibi benim. Neden suçlanan, aşağılanan, horlanan ve tehdit edilen benim? Siz kimsiniz? Niçin benim tüm seçip iktidar yaptıklarım düşman ilan edilip darbelerle düşürülmektedir? Yeter artık! Bu şuuraltında CHP hep ötekidir ve de tehlikelidir. Halka reva görülen zulmün baş mimarı olarak kabul edilmektedir. CHP sevilen değil korkulandır. Menderes'in 'Yeter artık! Söz milletin!', AKP'nin 'Yeter artık! Karar milletin!' afişlerinde bu şuuraltının okunuşu vardır.**

Yer darlığından dolayı yukarıdaki konuşmaların hepsini burada irdeleme imkanı yoktur. Arzu edenler *Umran*'ın geçmiş bir yılını inceleyebilirler. Burada seçimi çok etkilediği için Cumhuriyet mitinglerinde kullanılan sloganlar ve 27 Nisan e-muhtırasının üzerinde ana hatları ile duracağız.

Cumhuriyet Mitinglerinde Kullanılan Sloganlar

Üç büyük mitingde kullanılan sloganlara baktığımızda, Cumhuriyet tarihi boyunca yapılan suçlama ve hakaretlerin izlerini görmemiz mümkündür:

Tandoğan mitingi: 'Türkiye laikdir, laik kalacaktır'. 'Her şey vatan için'. 'Çankaya laikdir, laik kalacak'. 'Atatürk gençliği görev başında'. 'Türk gençliği vatani sattırmayacak'.

Çağlayan mitingi: 'Çankaya Yolu Şeriate kapalı'. 'Ne şeriat ne darbe'. 'Toprak vatandır, satılmaz'. 'Parola: vatan. İşaret: namus'. 'Alt üst kimlik yok'. 'Ne mutlu Türküm diyene'.

Gündoğan mitingi: 'Türkiye laikdir laik kalacak'. 'Biz gavur İzmirliyiz'. 'Solda birleşin. Birleşmeye mazbata yok'. 'Solcuysan CHP'ye, Sağcıysan MHP'ye oy ver'.

Laiklik, işbirlikçilik, vatan hainliği eksenli ırkçılık kokan bir söylem sözkonusudur.

Muhtıra Metni

27 Nisan, saat 23'de Genelkurmay Internet Sitesi'ne yerleştirilen imzasız, sahipsiz muhtıra, cumhuriyet mitinglerine ilgiyi artırmış; Türkiye'yi, laik ve anti laik eksenli bir kutuplaşma içerisine sokmuştur.

Muhtırada laikliğe aykırı olduğu söylenen tavır ve davranışlar, özetle, şunlar:

- **Kız çocuklarının giydiği kıyafetler çağdaşıdır.**
- **Kız çocuklarının ilahı söylemeleri laikliğe aykırıdır.**
- **Kutlu doğum haftası alternatif olarak kutlanmaktadır.**
- **Ne mutlu Türküm demeyenler düşmandır.**

Muhtırada bu konularda TSK'nın taraf olduğu ve gerektiğinde kesin tavrını koyacağı belirtilmektedir.

Kullanılan dil ve gerekçeler ile Müslüman bir halk, suçlanmakta ve tehlike olarak görülmektedir. Muhtıraya göre bütün bunların müsebbibi, gerekli önlemleri almayan hükümettir.

Muhtıradaki son gerekçe ile farklı etnik kökenden gelenler, düşman kategorisinde konumlandırılmış gibi bir mesaj verdiğinden farklı etnik kökenlileri ürkütmüştür. Muhtıranın bu metninden sonra cumhuriyet mitinglerinde daha da ırkçı bir dil kullanılmaya başlanmıştır. CHP ve MHP mitinglerinde etnik köken çağrıştıran söylemler basındır. **Bu muhtıra, Türkiye'de ki etnik fay hatlarına aşırı bir gerilim yüklemiştir. Kendilerini düşman kategorisine koyan bir muhtıra ve o muhtıraya sahip çıkan siyasi partiler ve bunların koalisyonu ile oluşturulmak istenen bir gelecek. Siz Kürt, Rum, Ermeni, Arnavut, Boşnak, Çerkez ve Yahudi etnik kimliğine sahip olsaydınız hangi parti veya partilere rey verirdiniz?**

Muhtıra muhtevastaki suçlama, aşağılama ve tehditlerden dolayı Müslüman halkın yukarıda bahsedilen şuuraltı harekete geçmiştir. Bu şuuraltını iyi okuyan AKP kurmayları, muhtıraya karşı tavır alarak bir basın açıklaması ile muhtırayı gayri meşru ilan etmişlerdir(2).

AKP'yi Muhtıra dolayısıyla avantajlı konuma getiren sadece muhtıra metninin dili ve kullanılan gerekçeler değildir. AKP'yi avantajlı kulan muhtıra karşısında takındığı tavır ve geçmişe nazaran dik duruşudur. İşte bu tavır, 80 yıldan beri horlanan, aşağılanan ha bire tehdit

MHP Lideri Devlet Bahçeli

CHP Lideri Deniz Baykal

edilen toplumun önemli bir kesimini ayağa kaldırmış ve AKP saflarına sürükleyerek 'İnadına AKP' dedirtmiştir. 'İnadına AKP', şuuraltının slogan olarak en güzel bir tarzda dışavurumundan başka bir şey değildir.

Bu şuur altının harekete geçmesinde, sol partiler hariç diğer partilerin tabanlarının tümünün etkilenmesinde, Abdullah Gül gibi mutedil, sakini iyi bir devlet adamının Cumhurbaşkanı adayı olarak gösterilmesinin çok büyük payı vardır.

Bu şuuraltını ne DYP, ne ANAP ve de ne yazık ki SP kurmayları okuyamamış ve buna uygun bir saf tutuş yapamamışlar; bedelini sandıkta ağır bir şekilde ödemişlerdir. MHP lideri *'bunca hataya rağmen nasıl bu kadar rey alabilir, anlayamıyorum'* derken gerçekte kavrayamadığı bu şuuraltı olayıdır.

Mehmet Ağar, cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda meclise gitmediğinde Anadolu'daki teşkilatlarından yükselen sesleri zamanında okuyabilmiş olsaydı, belki de şimdi mecliste ve hükümette koalisyon ortağı olabilecekti. Bugün yaptığı itiraf ile dile getirdiği gerçeği, o gün basiretle görebilmeliydi. Bu şuuraltını okuyabilmeliydi.

Bu şuuraltı, Tuncay Özkan'la, Doğu Perinçek'le, Deniz Baykal'la, Tükan Saylan'la, Necla Arat'la ve Nur Serter'le aynı saflarda gözükeneri, aynı dil ve ağız kullananları affetmemiştir.

CHP+MHP Koalisyonu Fikrinin Bumerang Etkisi

AKP'nin en büyük avantajı, önde olan rakibinin CHP gibi halka yabancılaşmış, halka tepeden bakan, halkın değerlerini gerici olarak gören, tepeden inmece, darbeci, çifte standartçı, karalamacı, Türkiye'nin geleceğine dönük herhangi bir projesi olmayan ve sadece mevcut statükoyu korumaya çalışan bir partinin var olmuş olmasıdır.

Bindirilmiş kıtalarla gerçekleştirilen Cumhuriyet mitinglerinin cazibesine kendini kaptırarak ırkçılık boyutuna varan bir Türkçü söylem tutturmuş olması nedeniyle toplumun önemli bir kesimini cepheden karşısına almıştır. Bunun sonucunda Fırat'ın doğusuna gidememişlerdir.

Cumhurbaşkanlığını engellemeye kalkanların, bir erken seçimi şöyle veya böyle öngördükleri muhakkaktır. Belki bunun zamanlamasının bu kadar erken olabileceğini düşünememiş olabilirler. Kadife darbeyi yürüten güçlerin stratejisinde yapılan kurgu, AKP'nin hem tek başına hem de koalisyonla iktidar olmasına engel olmak ve bir CHP+ MHP koalisyonu oluşturmak şeklinde idi.

CHP+MHP koalisyon fikri cumhuriyet mitinglerinde yüksek sesle dillendirilmeye başlanarak her iki partinin tabanı buna alıştırılmaya çalışılmıştır. İzmir'deki Cumhuriyet mitinginde

'Sağcı isen MHP'ye, Solcu isen CHP'ye rey ver' tarzında bir propaganda başlatılmıştır. Bu tür bir propaganda CHP ve MHP'nin tabanında iki zıt etki yapmıştır. Bu güne kadar MHP'ye aşırı düşmanlığı olan CHP'li seçmen, CHP'ye rey vermemiştir. CHP'li dindar ve milliyetçi seçmenin bir kısmı da MHP'ye kaymıştır.

AKP, bu koalisyon söylemini MHP'ye karşı çok iyi değerlendirerek MHP'ye verilecek oyların CHP'yi iktidar yapacağı korkusunu sağ seçmen üzerinde iyi işlemiştir. Muhtıra ile harekete geçen halkın şuuraltı CHP-MHP koalisyonunu içine sindirememiştir. CHP'ye karşı olan MHP'lilerin bir kısmı, AKP ve SP'ye kaymıştır. MHP bu tehlikeyi geç fark etmiştir. Ondan sonra 'tek başına iktidar' sloganını öne çekmeye çalışmıştır.

CHP'lilerin tabanda yaptıkları 'sağcıysan MHP'ye, solcu isen CHP'ye rey ver' şeklindeki bir propaganda, AKP'nin değirmenine suyun akmasına hizmet etmiştir.

DP Hareketinin Çökertilmesi

Muhtıra öncesi yapılan tüm anketlerde AKP, %29-34 gibi bir oranla birinci parti olarak görülmektedir. İktidar partisi olduğu için seçim sathı mailinde hırpalanacağı için bu oran daha da düşecektir. Ayrıca muhtırayı yemenin bir bedeli vardı. Bu da bir oy kaybına sebebiyet verecekti. AKP seçimden birinci parti olarak çıksa bile ya tek başına iktidar olamayacak ya da kıl payı iktidar olacaktı. Kadife darbeyi yürütenlerin niyeti AKP'yi ne tek başına ne de bir koalisyonla iktidar yapmamaktır. AKP'ye destek verebilecek, onunla koalisyona girebilecek en yakın parti DP gözükmekteydi.

Batılı koalisyon AKP'nin iktidar olmasını, kadife darbeciler CHP+MHP koalisyonunu istiyorlardı. Bu iki gücün çekişmesinin ortasında DP ha-

reketi yer almaktaydı. Kadife darbeciler DP'nin meclise girmesini, AKP milletvekillerini azaltacağı için isterken; koalisyon ortağı olma ihtimalinden dolayı da istemiyorlardı. Batılı koalisyon, DP'nin meclise girmesini AKP'nin gücünü zayıflatması açısından istemiyor; fakat iyi bir koalisyon ortağı olduğu için istiyordu. DP'nin çökmesi her iki gücün hem işi-

ne geliyor hem de işine gelmiyordu.

Öyleyse hangisi DP'nin çökmesini başlatmıştır? DYP-ANAP birleşmesini engelleyen kimlerdir? Şahsi ihtiraslar mı yoksa söz konusu çatışan güçler mi? Ya da her ikisi birlikte mi? Bunun gerçek cevabını zaman verecektir. Bu güç odağı her kimse/kimlerse bilerek ya da bilmeyerek AKP'nin tek başına iktidar olmasına önemli katkıda bulunmuşlardır.

Abdullah Gül gibi sakin, mutedil, devlet adamlığı öne çıkmış bir insanın cumhurbaşkanı seçilmesinin DYP-ANAP'm meclise gelmemesi yüzünden engellenmesi, her iki partinin tabanında tepkiyle karşılanarak bir kısım seçmenin AKP saflarına kaymasına neden olmuştur. Ayrıca birleşmenin ele yüze bulaştırılması ile tabanda meydana getirilen huzursuzluk, bir kısım seçmenin daha kaybına sebebiyet vermiştir. Birleşme çalışmalarının başlangıcında oluşan sinerji, birleşmenin sürüncemeye bırakılması ile kaybolmuş bu da seçim çalışmalarını verimsizleştirmiştir. Erkan Mumcu'nun küserek meydanlardan çekilmesi, heyecanı daha da düşürmüştür. Bu aşamadan sonra DYP ve ANAP'ın mirasının paylaşılması kavgası başlamıştır.

İlhan Kesici, Lütfullah Kayalar gibi sağcı simaların CHP saflarından aday olması, Yaşar Okuyan'ın CHP'ye açık destek vermesi, mirasın paylaşımı amaçlıdır. Ancak gerek cumhuriyet mitingleri sürecinde ve gerekse seçim sathı mailinde bu şekilde bir hareketlenme ve saf tutuma, halk tarafından omurgasızlık, ilkesizlik, menfaatperestlik olarak değerlendirilmiştir. Demirel'in manevraları, DYP-ANAP birleşmesini engellediği iddiaları, damadını CHP saflarından aday göstermesi, sağ seçmende bir tepki meydana getirmiştir. Milliyetçi ve liberal adayların CHP'den aday olması, sağ seçmeni CHP lehine etkilemezken,

hatta tam tersine AKP lehine bir etki meydana getirirken; sol adayların AKP saflarında seçime katılmaları sol seçmeni AKP lehine etkilemiştir. Dolayısıyla DP hareketinin engellenmesi, CHP-MHP'den ziyade AKP'nin işine yaramıştır.

AKP'nin en büyük avantajı, kendi seçmen tabanının şuurlatını gerektiği gibi okuyamayan, basiret ve ferasetini kaybetmiş muhalif parti yöneticilerinin var olmuş olmalarıdır. Öfke ve kırgınlık ile kalkanlar zararlar oturmıştır.

'Tek Başına İktidar Olamazsam Siyaseti Bırakırım'

Türkiye'de genelde karizmatik liderlerin kendi oyları, partilerinin oylarından daha yüksektir. Genç ve karizmatik bir lider olan Tayyip Erdoğan'ın şahsi reyini de AKP'nin reyinden daha yüksektir. Erbakan'ın devreye girmesi ile hareketlenen SP oy oranını artırmaya başlamıştı. Erdoğan 'Tek başına iktidar olamazsam siyaseti bırakırım' diyerek kendi şahsi oylarını AKP'ye kanallandırmış ve SP'nin önünü kesmiştir. Bu çıkış diğer parti tabanlarındaki şahsi oylarının da alınmasını sağlamıştır. Erdoğan'ın bu çıkışıyla AKP Güneydoğu'da DTP tabanından da önemli bir oy almış olabilir.

AKP Rakiplerinin Propaganda Hataları

Bu seçim süreci, AKP'nin seçim stratejisine göre şekillenmiştir. Rakipleri, AKP'nin bu stratejisini anlayamayıp AKP propagandasına cevap yetiştirmeye çalışmakla zaman harcamışlardır. Dolayısıyla üstünlük, büyük oranda AKP'nin eline geçmiş oldu.

Dil ve Üslup

Kavgadan yorgun düşen bir halk, kavgaya istememekte, gerilim artırıcı davranışlardan uzak durmaya çalışmaktadır. Toplumun bu isteğini göremeyip gerilim artırıcı, kavgacı, hakaret edici bir dil kullananlar toplum indinde güvenilir bulunmamıştır. En mutedil dili, AKP kullanmıştır.

MHP'nin urgan atarak Abdullah Öcalan'ın idamını istemesi bir gerilim ve sertlik hareketi olarak değerlendirilip yadırganmıştır. Öcalan kendi iktidarlarında yargılanıp idam cezasına çarptırılmış olmasına rağmen idam edilmemişti. Halk bunu bilmektedir. Kampanyanın bu eksen-

de yürütülmesi, MHP'nin samimiyeti konusunda halkı şüpheye düşürmüştür. Bahçeli'nin kullandığı aşırı sertlik içeren dil ve üslubu kendi tabanını olumsuz etkilemiştir. Halkı ürkütüştür. Erdoğan'ı 'PKK veya Barzani ağzı ile konuşmakla' suçlaması, MHP'ye kâr değil zarar vermiştir. MHP'nin ümidüğü reyini elde edememesinde bu ve buna benzer tavırların etkisi olmuştur.

Bahçeli ve ekibi, milliyetçiliğin kapsamından manevi boyutu çıkararak, ulusalcıların milliyetçilik anlayışına doğru bir kayma ve sapma olduğu intibamı uyandırmışlardır. Bunun kendi tabanı üzerinde olumsuz etkisi olmuştur. MHP'ye ümidüğü oyun gelmesini engelleyen en temel parametrelerden biri budur.

Gündüz Aktan'ın seçim sathı mailinde, hiç gereği yokken, geçmişte Nusret Demiral'ın 'Ezan Türkçe okunmalıdır' tarzındaki çıkışına benzer bir şekilde; 'Kadere iman yoktur' tarzında bir tartışmayı başlatmış olması, MHP'nin olumsuzluk hanesine yazılmıştır.

Baykal ve ekibi, Cumhurbaşkanlığı seçiminin başlayarak genel seçimler sonuçlanıncaya kadar kullandığı dil, takındığı tavır, kaba, kavgacı, kırıcı ve tehditçi olmuştur. Bu, genel anlamda sağ seçimde CHP'nin geçmişte oluşturduğu şuurlatının uyanmasına vesile olup reaksiyonla karşılanmıştır. Bundan dolayı İlhan Kesici, Lütfullah Kayalar ve Yaşar Okuyan'ın CHP saflarında mücadelede katılmaları umulan rey akışını sağlamamıştır. Tam tersine CHP'ye karşı AKP tercih edilmiştir.

CHP, fakir halka belediyelerce yıl boyu yapılan yardımlara, okula destek için verilen paralara karşı çıkmakla kendi ayağına kurşun sıkmıştır. Bu yardımlar yalnızca seçim zamanı yapılmış olsaydı CHP haklıydı. Oysa bu yardımlar, Refah zamanından beri yıl boyu yapılmaktadır.

CHP'nin bu seçim döneminde yaptığı en büyük hata, AKP ile Atatürk'ü yarıştırmaya kalkmış olmasıdır. CHP bütün varlığını Atatürk'ün kurduğu parti olmaya endeksleyen bir kampanya yürütmüştür. Seçimde Atatürk'ün partisi deyerek halktan rey istemesi yanlıştır.

Halk indinde AKP kadroları Erbakan'ın evlatları ve talebeleriydi. Yaramaz çocuklardı. Erbakan ve kadrosunun bunu kabul edip etmemeleri önemli değildi. Önemli olan halkın, AKP'yi böyle anlayıp yorumladığıydı. **Bu seçim döneminde en muhtevalı propaganda SP kadrolarınca yapılmıştır.**

Çok güzel mesajlar, 'El-insaf' dedirtecek çok kötü bir üslupla sunulmuştur. Bu seçimden en karlı çıkması gereken SP, kullandığı dil ve tavrından dolayı kaybetmiştir.

Motivasyon ve Gelecek Vaat etmek

AKP seçim kampanyasında yaptıklarını anlatmasının yanı sıra gelecek bir Türkiye tasavvuru sunmuş, gelecek için umut vaat etmiştir. Bu, kendilerine bir avantaj sağlamıştır. Buna karşılık, SP hariç, rakiplerinin, hep karamsar bir tablo sunmaları, her şeyi kötü göstermeye çalışmaları, yapılan güzel şeyleri de görmezlikten gelmeleri, kamu vicdanını rencide etmiştir. Kendi programlarını sunup AKP'nin icraatlarını eleştirecek yerde sadece AKP'yi kötümeleri ters etki yapmıştır.

SP ise geçmişte yaptıkları başarılı çalışmaları, etkileyici bir şekilde sunmuştur. Türkiye'nin nasıl soyulduğunu, çok çarpıcı şekilde ortaya koyarak dinleyenleri, 'gerçekten Hoca haklı' dedirtecek bir şekilde etkilemiştir. Tüm dünya insanlığını kurtaracak yeni bir dünya tasavvurundan bahsetmeleri gerçekten de muhteşemdi. Ümit ve heyecan vericiydi. Ancak iş AKP'ye gelince tüm ölçüler kaybolmakta, çok ağır ifadeler kullanılarak, yapılan o güzel propaganda heba edilmekteydi.

SP'nin bu sonucu almasında belki birçok faktörden bahsedilebilir. Kanaatimizce en etkili iki tanesi kullanılan üslup ve yan yana görülen (demeç verilen) çevrelerdir. (Bu ayrı bir yazı konusu edilecektir.)

Değer Eksenli Bir Propaganda

AKP, 4,5 yıl içerisinde başta sosyal güvenlik ve sağlık politikası olmak üzere bir kısım alanlarda başarılı işler yapmış, ancak bir kısım alanlarda da başarısız olmuştur. Pastanın paylaşımında adaleti sağlayamamış ve kendisini iktidara taşıyan tabanın temel isteklerine cevap verememiştir. Acil eylem planına aldığı birçok konuda geri adım atmıştır. CHP ve MHP, AKP'ye karşı seçim kampanyalarını, AKP'nin başarısız icraatları üzerinden yürütmeleri gerekirken; laik- antilaik ve bölücülük eksenli bir değer mücadelesine oturtmuşlardır. **Türkiye'de millet, laikliğin 'Kamusal alanın menfaatleri için**

gerekirse ibadetler kısıtlanabilir' boyutlu olduğunu çok iyi bildiği için, kendi değerlerinin savunucusu olarak AKP'yi görüp desteklemiştir. Bu nedenle Laiklik, Atatürkçülük ve Cumhuriyetçilik üzerinden yürütülen bir kampanya AKP'nin arayıp da bulamadığı bir fırsatı, ona altın tepsi içerisinde sunmuştur. AKP, hem kendi tabanının kenetlenmesini sağlamış hem de 'CHP geliyor' korkusu ile değişik kesimlerden oy almayı başarmıştır.

En yoğun değer eksenli propaganda, SP tarafından yapılmış olmasına karşılık kullandıkları dil, yaptıkları propagandanın etkisini kırmıştır.

Tutarsız Vaatler

Muhalefetin, geçmişte Demirel'in gökteki yıldızları vaat etmesine benzer bir şekilde gökteki her şeyi vaat etmeleri, bir samimiyet ve bir gerçekçilik sorununu gündeme getirmiştir. Yapılmaları mümkün olmayan veya yapmayacağı şeyleri söyleyerek halktan oy istemeleri, halkın tepkisini çekmiştir. **Bu propaganda, halkı düşünemeyen, anlayamayan ve değerlendiremeyen fertlerden oluşmuş bir topluluk düzeyine indirge- diği gibi bir havanın doğmasına sebebiyet vermiştir.** Halk buna, daha gerçekçi bir propaganda yapan AKP'ye destek çıkararak cevap vermiştir.

Güney Doğuda AKP Oylarında Artış

Öncelikle ifade edilmesi gereken en önemli nokta Türkiye'nin her tarafında miting yapabilecek konumda olan iki parti mevcuttur: Biri AKP iktidar partisi; diğeri SP parlamento dışındadır. Diğer partiler özellikle MHP ve CHP Fırat'ın doğusunda yoklar. Bu iki partinin o coğrafyada miting yapamamış olması, Türkiye için ciddi bir kayıptır.

Bu seçimin en ilginç ve önemli noktalarından biri de Güneydoğuda AKP'nin oylarında ciddi artış olması ve DTP'nin oy kaybına uğramasıdır. AKP'nin oyları niçin artmıştır? Eğer gizli bir gücün yönlendirmesi yoksa bu gelişme, Türkiye için büyük bir şanstır. Gerçekten de köy köy bu seçim sonuçları analiz edilmeli, sandıktan çıkan mesaj iyi değerlendirilmelidir. Bu çalışma mutlaka yapılmalıdır.

Elde edilen sonuçlarda AKP'nin

o yörede gösterdiği adayların şüphesiz etkisi vardır. AKP'nin yörede yaptığı ekonomik yatırımların, ekonomik iyileştirmelerin, yöreye gönderilen bürokratların ve parti örgütünün halkla kurdukları ilişkilerin etkisi söz konusudur. Bütün bunlarla birlikte yöre halkının AKP'ye yönelmesini tetikleyen ana faktörleri başka yerlerde aramak gerekir. Bunları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Siyasetin AKP ile CHP+MHP çekişmesi üzerine oturtulması

DP hareketinin çökertilmesi ile beraber AKP'nin alternatifi CHP+MHP koalisyonu olmuştur. Seçim kampanyası boyunca CHP=MHP olacak tarzda Türkçü bir söylem tutturulmuş ve her iki parti yöneticileri, AKP'yi PKK-Barzani ile işbirliği içerisinde gösterme gayretine girmişlerdir. **'Barzani'nin ağzı ile konuşmak', 'CHP ile iş tutmayıp Barzani ile mi iş tutayım'** MHP'nin AKP'yi suçlamak için dilinden düşürmediği ifadelerdir. Ayrıca seçim sonrası AKP+DTP koalisyonu yapılacak söylentileri çıkarılarak AKP yıpratılmak istenmiştir. **Bu tür ifadelerin yöre halkı ile AKP arasında duygusal bir bağ oluşturduğunu göz önüne almak gerekir.**

CHP+MHP propagandası, yöre halkı suçlu, ayrılıkçı ve PKK işbirlikçisi olduğu şeklinde bir intibai uyandırırken; AKP, SP, DP propagandaları, daha kuşatıcı, yaraları sarıcı ve bütünleştirici bir özellik taşımaktaydı.

Yöre halkının şuurlatında CHP din düşmanı, MHP ise Kürt düşmanı olarak yerleşmiştir. Propagandalarında yaptıkları hatalar, yöre halkının bu şuurlatının dışsallaşmasına sebebiyet vermiştir. DP hareketinin çökertilmesi, SP'nin barajı geçemeyeceği kanaatinin yaygınlaşmasından dolayı, muhtemeldir ki, DP ve SP seçmenlerinin büyük bir kısmı, CHP-MHP koalisyonunun gerçekleşmemesi için AKP'ye yönelmiştir.

Savaş ve Olağanüstü Hal Korkusu

Ayrıca geçmişte olağanüstü hal içerisinde yaşamaktan çok çekmiş olan bir halk, CHP+MHP+Asker eksenli bir iktidarın, yörede gene olağanüstü hal ilan edip operasyonlar yapabileceği korkusuna kapılmıştır. Zaten yöreye bir yıldan beri devamlı asker sevkıyatı yapılmaktadır. Kuzey Irak'a askerin mutlaka girmesi gerekir tarzında bir düşünce, bu üçlü tarafından devamlı seslendirilerek buna izin

vermeyen hükümet suçlanmaktadır. Kuzey Irak'ta çıkacak bir savaştan en çok etkilenecek olanın yöre halkı olacağını, bölge halkı herkesten daha çok bilmektedir. **Diğer taraftan Genelkurmay Başkanının 'PKK ile işbirliği yapan imamlar var' açıklaması, bir olağanüstü hal durumunda, dindar kesimin ağır bedel ödeyeceği tarzında değerlendirilmiştir.**

Bu korku, yöre halkında AKP'nin tek başına iktidarda kalmasının daha iyi olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmiştir.

Seçim sürecinde Genelkurmay tarafından Kuzey Irak'ta operasyonun şart olduğu yüksek sesle dillendirilmiştir. MGK varken, Başbakanlık varken Genelkurmay'ın bunu medya üzerinden seslendirmesi, anlamlı bulunmuş ve 'neden şimdi, neden seçim sürecinde' sorgulamasının yapılmasına neden olmuştur. AKP'yi iktidar yapacak bir seçimin ertelenmesi için bir savaşı öngörmek, tepki doğurmuştur. Salt AKP iktidar olmasının diye Türkiye'nin bir maceraya sürüklenmesine, Türkiye'nin diğer yörelerindeki insanlar da karşı çıkmışlardır. Balkan faciasının böyle bir iç çekişmeden kaynaklandığını bu millet henüz unutmamıştır. Salt bu noktadan dolayı Türkiye'nin başka yörelerinde de insanlar, AKP'ye rey vermişlerdir.

Seçimi erteletmek için Kuzey Irak operasyonunu seslendirenler, bilerek ya da bilmeyerek AKP'nin ekmeğine yağ sürerek Kürt halkının AKP'ye yönelmesine ve ciddi bir oy almasına katkıda bulunmuşlardır.

'ABD'ye Güvenilmez'

ABD geçmişte Ecevit'i iktidar yapmak için Öcalan'ı paketleyip Ecevit'e teslim etmiştir. Hudson Enstitüsündeki toplantıda **'PKK liderlerini size teslim edelim'** teklifinin Amerikalılar tarafından yapılması, ABD'ye ne kadar güvenilebilir sorusunu gündeme taşımıştır. Ayrıca son zamanlarda **'ABD Iraktan çıkacak; yerine Türkiye'yi bırakmak istiyor'** söylemi çokça konuşulmaya başlanmıştı. ABD'nin Irak'tan çıkacağı ihtimali, yöre halkı üzerinde bir etki yaptığı muhakkaktır. AKP'nin Güneydoğuda destek bulmasında bu faktörün de etkili olması muhtemeldir.

'Dün Dilim İçin Bugün Dinim İçin'

Kürt halkı genelde dindardır. PKK hareketi ise Marksist bir hareket olarak doğmuştur. Yörede dine ve dindara karşı savaş açmıştır. Barzani hareke-

ti ise laik, seküler bir harekettir. Her iki hareketin dindar Kürt halkı tarafından desteklenmesi, iterek mecbur bırakma olmadıkça, mümkün değildir. Bugüne kadar da olmamıştır. O yörede sadece PKK var değildir. Cemaatler ve çok güçlü din alimleri vardır. Yörenin PKK ile özdeş hale getirilerek anılması, yöre halkını rencide etmektedir.

Cumhuriyet mitingleri ile başlatılan laik-anti laik geriliminin seçim sürecinde CHP ile sürdürülmüş olması, Kürt halkının reyini etkilemiştir ve ona **'Dün dilim için, bugün Dinim için rey vereceğim'** dedirtmiştir. Bu ifade ile verilen mesaj çok önemlidir: **Birlik ve beraberliğimizin teminatı İslam'dır. Bu insanlar, İslam'ı bu ülkenin çimentosu olarak kabul etmekte ve gelin İslam etrafında bir ve bütün olalım demektedirler:**

"Allah'ın ipine hepiniz sımsıkı yapışın. Dağılıp ayrılmayın. Ve Allah'ın sizin üzerinizdeki nimetini hatırlayın. Hani siz düşmanlar idiniz. O, kalplerinizin arasını uzlaştırıp-ısındırdı ve siz O'nun nimetiyle kardeşler olarak sabahladınız. Yine siz, tam ateş çukurunun kıyısındaiken, oradan sizi kurtardı. Umulur ki hidayete erersiniz diye, Allah, size ayetlerini işte böyle açıklar."(3/103)

Bu seçim sürecinde CHP yabancı değerleri, AKP yerli değerleri savunduğu için yöre halkı, AKP'yi desteklemiştir.

Yöre halkının AKP'yi desteklemesinde Erdoğan'ın 'tek başına iktidar olmazsam siyaseti bırakırım' açıklamasının da etkili olduğunu göz önüne almak lazımdır.

Bütün bu faktörler bir araya gelince Güneydoğu'da AKP reylerinde patlama olmuştur.

Sonuç

AKP iktidar partisi olarak seçimlerden oyunu artırarak ve bir **'Türkiye Partisi'** olarak çıkmıştır. Bunun çok daha köklü bir araştırmasının köy bazından başlayarak Türkiye bazına kadar kademe kademe yapılması gerekir. Tüm siyasi hareketler ve iç güç merkezlerinin, bu sonuçları değerlendirip kendi özeleştirilerini yapmaları ve buradan bir Türkiye gerçeğini yakalamaları zorunludur. Ancak üzerinde en çok düşünmesi gerekenler AKP kadrolarıdır. Çünkü muhtıra öncesi %29-34 dolayında olan oy oranı, nasıl oldu da muhtıradan kısa bir süre sonra %46,6'ya çıktı?

22 Temmuz 2007 seçimlerini AKP'yi merkeze olarak değerlendirdik. Daha önce 1996 seçimlerin-

den zaferle çıkan RP'yi ve 18 Nisan 1999 seçimlerinden zaferle çıkan MHP'yi merkeze alarak bir değerlendirme yapmıştık. Her iki parti için birkaç noktaya dikkat çekmiştik: **'Dik durun ve Sistem merkezinden uzak durun. Dünyevileşmeyin, tabandan kopmayın ve tabanı yozlaştırmayın.'**

Dünyevileşme ve dik duramama, RP'nin bölünmesine ve ardından parlamento dışında kalmasına sebebiyet vermiştir. Sistem merkezine doğru seyahat ile dünyevileşme MHP'yi parlamento dışında bırakmıştır. Şimdi AKP tek başına iktidardır. Ancak kendisini buraya taşıyan şartları, oluşan koalisyonu iyi okuması, zafer sarhoşluğuna birinci dönemde olduğu gibi kapılmaması, gururlanmaması gerekir. Dik durmaya devam etmesi, dünyevileşmemesi ve toplumsal merkezden kopmaması gerekmektedir.

Önceki mecliste halkın %55'i temsil edilirken bugün bu oran %80 civarındadır. Halkın mecliste temsilinde denge nispeten sağlanmıştır. Bu, Türkiye'de temsilden dolayı meydana gelen gerilimi düşürecektir.

Türkiye bir kadife darbe ile karşı karşıya kalmış ve şu an da kadife darbenin muhatabıdır. Daha şimdiden **'dönmek yok', 'yola devam', '%53 karşınızda' ve 'Ordu 27 Nisandan farklı bir müdahale yapabilir'** denmekte ve kitleler yeni bir gerilime hazırlanmaya çalışılmaktadır. Bu nokta önemlidir. Çünkü tüm kadife darbelerde asıl darbe, seçim sonuçlarında hile var denerek kitleler tahrik edilip sokağa dökülerek vurulmaktaydı. Ancak Türkiye'deki seçim sonuçları, bu oyunu bozacak tarzda büyük bir fark içermektedir. AB ve ABD'nin seçim sonuçlarına ilişkin değerlendirmelerinde **'şeffaf, açık ve adil bir seçim'** ibarelerinin yer almış olması, seçim sonuçlarına ilişkin açılacak spekülasyonların önünü kesmeye dönüktür. Bununla beraber ilk fırsatta Türkiye bir gerilimin içerisine çekilmek istenecektir. İlk kırılma cumhurbaşkanlığı seçiminde olacaktır. Hükümet, buna fırsat verecek politiklardan ve üsluptan kaçınmalıdır.

İmparatorlukların mirasçısı olan bu milletin şuurlu iyi okunmalıdır. Bu millet, uluslararası arenada saygı görmek, sözü dinlenir olmak istiyor. Güçlü büyük bir Türkiye'yi, evlatlarına, torunlarına bırakmak istiyor. Kavga istemiyor, barış istiyor. Bütün tartışmaların hainlik ekseninde yapılmasını istemiyor. Bizans entrikalarından ve darbelerden yorgun ve bi-

tap düşmüştür. Bunun için entrika ve darbe istemiyor. Bu nedenle bu sessiz Türkiye çoğunluğu, bindirilmiş kıtalarla yapılan çığırkanlıklara sessiz ve fakat ses getirici bir cevap vermiştir. Yarın bu cevabın şekli değişebilir. Bu asla unutulmamalıdır.

Sivil ve askeri bürokrasi ile aydınlar, halkın suuraltını okumaya ve anlamaya gayret sarf etmeliler. *'Halka rağmen halk için'* değil, *'halkla beraber halk için'* anlayışını kabullenmelidirler. Yönettiklerinde sistem için tehlikeli olmayanlar, yönettiklerinde niçin tehlikeli ve sakıncalı olmaktadır? Bunun makul bir izahını bulmak mümkün değildir. 12 Eylül askeri yönetiminde ekonomiden sorumlu olan Turgut Özal parti kurmaya kalktığına Kenan Evren tarafından sakıncalı ve tehlikeli ilan edilmiştir. Sandıktan gelen cevap ne olmuştur? Sandığın cevabı, Turgut Sunalp için hezimet Turgut Özal için zaferdir.

Son bir yıldır *'Ordunun yıpratılmak istendiği'* seslendirilmektedir. Doğrudur. Ordu birileri tarafından yıpratılmak istenmektedir. Birileri tarafından da yıpratılmaktadır. Burada, şu iki soruya cevap aranmalıdır:

1. Orduyu birileri yıpratmak istiyor. Kim bunlar?

2. Orduyu birileri yıpratıyor. Kim bunlar?

Birincisinde kasıt vardır. Amaçlı bir yıpratma sözkonusudur. İkincisinde kasıt yoktur. Farkında olamama vardır. Bu konu geniş bir araştırma konusudur. Osmanlıdan günümüze gelinceye kadar ordunun yıpratılması konusu ele alınıp incelenmelidir. Bununla beraber özet olarak şunu söyleyebiliriz: Ordunun yıpratılmasını isteyenler Türkiye'nin bu coğrafyada kuvvetli olmasını istemeyen düşmanlarımız ve onların yerli işbirlikçileridir. Ancak orduyu yıpratıcılar ise ilki de bir darbe yapan, halkın değerlerini rencide edecek tarzda açıklamada bulunan üst düzey subaylardır. Başbakanı küfreden, halka gerici diye bakan, halkın giyim kuşamına dil uzatan, dini duygularını rencide eden bir anlayış, bir tavır ve bir duruş asıl ordunun yıpranmasına sebebiyet vermektedir. Genelkurmayın bu ülkeye yapabileceği en büyük hizmet, liseden emekli oluncaya kadar subayların tabi tutulduğu eğitimin gözden geçirilerek milletle barışık olacak tarzda yeniden düzenlenmesidir.

İç ve dış güç odakları, AKP'den bu ülkenin za-

rarına çok şey isteyeceklerdir. Buna olumlu cevap verdiği zaman bu ülkeye kötülük etmiş olacaktır. Olumsuz cevap verdiklerinde de kendisini iktidardan düşürmeye kalkacaklardır. Buna direnmenin, karşı koymanın tek yolu, halkın bilinçli duruşu ve tavır alışması olacaktır. O nedenle milletin değerlerinin yozlaştırılması için medya üzerinden açılmış bir savaşı iyi görmelidirler. Bu savaşı durduracak, toplumu koruyacak projelere öncelik verilmelidir. Bunun için Gençlik, Aile ve Kadının korunması için projeler geliştirip uygulanmalıdır. YÖK acil bir şekilde yeniden reorganize edilmeli, milletin başında demoklesin kılıcı gibi sallanmasına müsaade edilmemelidir. Başörtüsü sorunu, üniversiteye giriş sistemi adil ve kalıcı bir şekilde hal edilmelidir.

Birinci dönemde uygulanan ekonomik politikalarda pastadan pay alanlar, süper zenginler olmuştur. Fakirler daha da fakirleşmiştir. Bu dönemde sosyal adalet göz önünde bulundurulmalı, fakirlerin durumlarını düzeltecek politikalar geliştirilmelidir. İşsizliği halledebilecek istihdam politikalarına öncelik verilmelidir.

Stratejik alanlardaki özelleştirmelerin durdurulması, hele hele yabancı sermayenin bu alanlara hiç sokulmaması gerekmektedir. Bu yasal güvence altına alınmalıdır. Büyük Ortadoğu, Büyük İsrail ve Büyük Ermenistan projeleri çerçevesinde Batı ile hesaplaşmamız, kaçınılmaz olarak vuku bulacaktır. O nedenle özleştirmelerden elde edilen gelirler, yüksek teknolojinin elde edilmesi için kullanılmalıdır. Özel sektör bu alanda desteklenerek teşvik edilmelidir.

Tohum, gübre, tarım ve hayvancılıkla ilgili politikalar gözden geçirilmelidir. Tohumda dışa bağımlılıktan kurtulunulmalıdır.

Kıbrıs ve AB politikalarında birinci dönemdeki hatalara düşülmemelidir.

AKP yöneticileri için birinci dönem, hem iç hem de uluslararası sistemi tanıma açısından tecrübe kazanma dönemi idi. Yapılan hatalar hep bu çerçevede değerlendirilmiştir. Ancak bu ikinci dönemde yapılan hatalar, öyle değerlendirilemez. Allah'ın size bahsettiği iktidar nimetini, ona layık olacak bir tarzda değerlendirmek en temel göreviniz olmalıdır.

Kaynaklar

1-Radikal, 16.06.2007, Bir Garip Toplantı.

2-Adalet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek'in 28 Nisan 2007 günü saat 15.00'te yaptığı açıklama.

ÇEVRENİN MERKEZE CEVABI

YA DA "TOPLUMSAL MERKEZ"İN "RESMİ MERKEZ"E CEVABI

Doç. Dr. MUSTAFA AYDIN

Merkez- çevre ekseninde oluşturulan gerilimlerle girilen seçim, toplumsal beklentilerin de üstünde bir olumlulukla tamamlandı. Tabloyu kabaca tasvir etmek gerekirse; yüzde 40 civarında beklenen AKP, önceki seçimde aldığı oylarını yüzde 50 arttırarak yüzde 47'ye ulaştı. Yani bu ülkede yaşayan her iki kişiden birisinin oyunu alarak cumhuriyet tarihinde bir rekor kırdı. Kendisini merkezin sahibi kabul eden CHP ve DSP gibi partiler ülke genelinde yüzde 25'lik bir oy oranının altında kaldı. Genel olarak yüzde 7 civarında ideolojik- kültürel nitelikli bir kitleye sahip olan MHP de bir kere daha kendi kadro barajını aşarak yüzde 14,5 oranında oy aldı ve parlamento'ya girmeye hak kazandı. Çevreye dayanan ama merkezi manipülasyonlara pirim veren DP (DYP) ve ANAP gibi partiler de bir kere daha saf dışı edildiler.

Tabi burada önemli olan bu tablodaki verilerin okunmasıdır. Bir kere her partinin aldığı (ve almadığı) oyun sebebi nedir sorusunun cevaplandırılması gerekir. İkinci olarak da bazı öngörüler, beklentiler ve kaygılarla ilgili bir not düşmek uygun olacaktır.

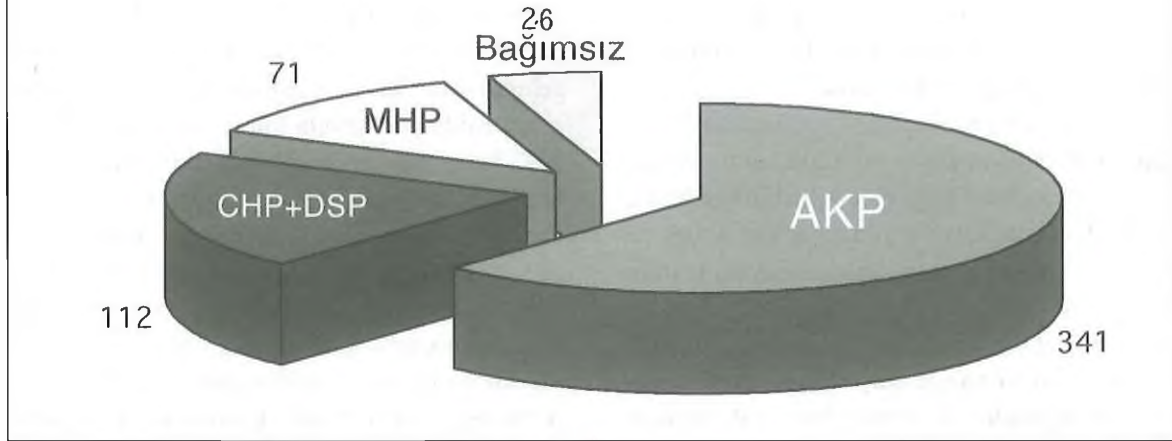
Dergimizin önceki sayısında yer alan yazımızda **resmî merkez**in, kendini dayanak yapabileceği bir **merkez sağ** ve **merkez sol** arayışında olduğunu belirtmiştik. Bu beklentilere uygun bir sonuç çıkmadı. Artık geline nokta bir oligarşik merkez sağ ve merkez sol değil olsa olsa bir **toplumsal merkez sağ** ve **resmî çizgide bir merkez sol** ortaya çıktı. Gerçekten de toplum,

seçim öncesi bütün kurumsal yapılarıyla atağa kalkarak oligarşik yapıyı aşma kararlılığında olduğunu gösterdi. Toplum marufun adresi bir sağduyuya sahiptir. Bazı yayın organları oligarşik iradeye karşı bu tavrı **milletin muhtırası** şeklinde manşete taşıdılar.

Bu sonucun nedenleri üzerinde araştırmacı, yazar ve düşünürler, her biri gerçeğin bir yönünü veren açıklamalarda bulunmaktadır. Bu çerçevede yapılan en yaygın yorumlardan birisine göre toplumun ekonomik istikrarı ile sırf siyasallık arasında sıkışan toplum ekonomik istikrarı seçti. İleri sürülen bazı tespitlere göre AKP'nin dışında bir partiye oy verenlerin bir kısmının kafasındakiler AKP'nin iktidarda kalması temennisi idi.

Kanaatimizce söz konusu ikilem ekonomik-siyasal değil toplumsal kökenlidir. Onun için biz yine merkez-çevre denklemine geri döneceğiz. Bu konudaki en önemli argümanımız da 2002 seçimleri öncesinde yaşanan şartların bizzat seçkinlerce güncelleştirilmiş olmasıdır. Yani 28 Şubat'ın oluşturduğu tehdit ortamı bu seçimde de seçkinlerce, genel geçer mantıkla anlaşılması zor bir biçimde güncelleştirilmiş, öncelikle cumhurbaşkanlığı seçimi üzerinden hareketle CHP'nin işin önünü açtığı; arkasından, bu çevrelerin uygun bulduğu bir niteleme ile anayasa mahkemesi, TSK, YÖK gibi Cumhuriyet'in kurumlarının yürüdüğü; arkasını da Cumhurbaşkanı Sezer'in topladığı bir süreç yaşanmıştı. Yani sonuç olarak 2002 seçimlerinde halk siyasi ortamı nasıl algı-

22 Temmuz 2007 Seçimi Milletvekili Dağılımı

layıp bu çizgide siyaset yapan partileri saf dışı edip AKP'yi büyük farkla iktidara taşımışsa şimdi de benzer bir durum yaşanmıştır.

Gerçekten de bu yargımızı doğrulayacak yeterince argüman vardır. İlk cumhurbaşkanlığı oylamasından bir gün önce bir yerlerden aldıkları mesajla meclise gelmeyen ANAP ve DYP'nin karşılaştığı sonuç, tartışma gerektirmeyecek kadar açıktır. Olağanüstü bir süreçte hiç sesi çıkmayan Saadet Partisi'nin (temsil ettiği düşünülen bütün olumlu misyona rağmen) oylarında hiçbir artış olmayışı bunu göstermektedir.

Seçim Sonuçlarının Partiler Açısından İfade Ettiği Anlam

Şüphesiz seçim bütün partilere ve kurumlara ayrı bir mesaj sunmuştur. Bu mesajın özeti genelinde siyasal ve ekonomik istikrar, halkın inisiyatif, çevreye daha saygılı olunması ve artık kurumsal yapıların müdahalelerden vazgeçmeleri gerektiğidir. Sonuç olarak genelde AKP bu taleplere denk düşmüştür.

Ne var ki ülkede ortalama her iki kişiden birisinin oyunu alan AKP'nin bu başarısı hala değişik kesimlerce ters okunmakta veya bilerek yanlış yorumlanabilmektedir. Bu açıklamalardan birisine göre 'AKP bundan sonra bir *merkez partisi* olduğunu bilmeli ve daha önceki (bunlar her neyse) özel eğilimlerini, siz-biz ayrımlarını

bırakıp herkesi kapsayacak şekilde hareket etmelidir.' Tabi buradaki *merkezden* kasıt siyasal dildeki *toplumsal merkez* değil *devletçi merkez*dir. Çünkü AKP zaten toplumsal merkezi temsil ederek bu sonucu almıştır. Buna rağmen "**Artık merkezde olduğunu bil**" tavsiyesi "**topluma değil devlete oyna; toplumun asgari talepleri olan meslek liseleri haksızlığı, başörtüsü yasağı, dini eğitim açmazları vb. gibi konulara dokunma**" uyarısıdır.

Cumhurbaşkanı seçimi konusunda da hala uzlaşma demagojisi devam ediyor. Halbuki uzlaşmayı toplum sandıkta yapmış ve temsilcilerini meclise göndermiştir. Dolayısıyla meclis dışında tek aday üzerinde birilerinin anlaşması kural dışı bir iştir ve demokratik bir yolla da bağdaştırılması mümkün değildir. Farklı adaylar çıkar ve mecliste oylanarak yasalarda belirtilen yol ve çoğunlukla seçilirler.

İşin gerçeği AKP'nin seçim başarısında izlediği politikaların tutarlılığı yanında, yaşanan sürecin de önemli bir etkisi olmuştur. Çünkü cumhurbaşkanlığı normal şartlarda seçilmiş, kurumlar müdahaleye kalkışmamış, başta CHP olmak üzere partiler toplumun gönül rahatlığı ile onaylayabileceği bir yol izlemiş olsalardı büyük ihtimalle AKP önceki seçimdeki oylarını geçmeyen bir sonuçla karşılaşacaktı. Onun için AKP geldiği yeri iyi değerlendirmeli, bundan sonra genelin taleplerini daha iyi gözetebilmelidir. Şu

ana kadar genelin karşılanamayan talepleri vardır ve toplum her zaman kendini bu kadar sarsılamayabilir. Özellikle geniş bir küçük esnaf ve tarım kesiminin ekonomik sıkıntılarına, işçi ve memura bir zam verilmemesine rağmen AKP'nin desteklenmesinin anlamı, **toplum nezdinde kalp ve kafanın ihtiyaçlarının mideden önce geldiğini** göstermektedir.

Cumhuriyetin sahipliğine soyunanlar bu kadar manipülasyondan ve toplumu tehdit için sistemin imkânlarını çizgi dışı sayılabilecek biçimde kullanmalarından sonra CHP'nin aldığı sonuç üzerinde düşünmelidirler. Anayasa mahkemesi, TSK, YÖK gibi kurumlar, cumhurbaşkanı Sezer gibi etkin şahsiyetler her ne kadar toplumla birebir ilişki içinde olup hesap verme konumunda değilseler de oturup iyi bir düşünmek, hangi gezegende yaşadıklarını, orada meskun insanların önceliklerinin neler olduğunu bir kere daha gözden geçirmek durumundadırlar. Bu iş sahiplendikleri sistemin kuralları açısından da önem taşımaktadır.

Şimdi ne dereceye kadar belli değil ama mesela CHP yetkililerinden **“cahil halk kitlelerinden böyle abuk sabuk bir karardan başka bir şey beklenemezdi”** gibi asıl abuk sabuk sözler sadır olabilmektedir. Eğer, “bizim dayanağımız zaten yüzde 20 civarında kitledir o da yerinde durmaktadır, seçkinci oyunumuz için bu da yeterlidir” diye düşünülüyorsa unutulmamalıdır ki, yaşanmakta olan bu süreçte yüzde 20 de kaybedilebilir. Çünkü gelişimin yönü seçkinci değil, halk lehine çözülme eğilimindedir.

Gerçi Türkiye'deki ayrışma yalnızca seçkinci merkezi sol ile halk ekseninde olup bitmemekte; merkezi sol kesimin kendi içinde de bir ayrışma yaşanmaktadır. Bundan sonra kendi aralarında *Kemalist sol* ve *Demokratik sol* olarak nitelendirilebilecek bir ayrışma yaşanabilir. Süreci okuyabilen, jakobenlikle bir yere varılamayacağını anlayan bir kesimin demokrat solda buluşması beklenebilir. Tedirginliklerin bu süreci tetiklemesi beklenebilir. Ne var ki şimdilik ortalıklarda açık herhangi bir şey gözüküyor.

Bu seçimlerde önceki oylarını ikiye katlayarak yetmiş milletvekiliyle meclise girebilen partilerden biri de MHP'dir. Aslında MHP bu sonucu iyi değerlendirebilmelidir. MHP'nin ideolojik

anlamda yüzde 7 civarında oyunun olduğu bilinmektedir. Bunun üzerine eklenen oylar, konjonktüre ve şartlara göre değişen oylardır; gelir gider, azalır veya çoğalır ki iki seçim öncesinde bu rakam 14 fazlasıyla 3 katma kadar çıkabilmişti. Şimdiki bu yüzde 7'lik ek oy ideolojik değildir. GP, ANAP, DYP (DP) ve hatta CHP'den gelmiş oylar olduğu düşünülebilir. Ulusalcılığın oluşturulduğu ortamda küreselleşmeden, AB ve ABD karşısında depresen milli duygulardan ve hatta seçkinciliğin PKK terörü üzerinden meydana getirdiği manipülasyonlardan (tabi bu arada sahiplenilen cenaze törenlerinden) doğan bir milli gerilimin ve refleksin sonucudur. Ancak unutulmamalıdır ki bu ortam kalıcı değildir ve sürekli bir partinin varlık nedeni olamaz. Ve faşizan slogan ve temalarla sonuna kadar götürülemez. Küreselleşen dünyada daha gerçekçi politikalara ihtiyaç vardır. Mesela mutlaka AB'ye karşı olmak değil, kaçınılmaz olan ilişki sürecinde toplum ve değerlerini var kılacak politikalar üretebilmek gerekir.

Bu durumda MHP'nin önünde iki yol vardır: Birincisi, tutarlı bir politikaya kafa aşındırarak tepkicilik ve slogancılıktan uzaklaşıp anlamlı bir siyasal yol izlemektir. Bu konuda AKP çoğunluktan yararlanabilirler. İkincisi ise, slogancılığı sürdürerek özellikle de CHP'yi örnek alarak seçkinci rolünü üstlenmektir. Hele katı bir ırkçılıkla aynı platformu paylaşacakları DTP ile hep tartışmalı bir yol izleyerek rasyonel bir politikadan uzak kalmak önemli handikapları olabilir. Bu ikinci süreç MHP'yi eritecek bir süreçtir. Kanaatimizce Cumhurbaşkanlığı seçimi bu işin ilk test edileceği yerlerden birisi olacaktır. Sonuç olarak MHP belirttiğimiz çizgide bir siyaset izler, doğruların yanında olur, eleştirilmesi gereken yerlerde farklı bir ses görevini yerine getirebilirse bunun hem kendileri hem de ülke için yararlı olacağına şüphe yoktur.

Benzer bir değerlendirme şimdilik bağımsız bir aday olarak meclise girme fırsatı bulan DTP için de söylenebilir. Toplum kendilerine normal yollarla bir siyasal temsil fırsatı vermiştir ve bunu iyi değerlendirmelidirler. AKP çoğunluğunun yanında makul bir siyasetle iyi bir izlenim bırakırlarsa kendilerine, gelecek seçimde toplum genelini temsili yolunu açmış olurlar. Bu-

nun ilk şartı da PKK'dan bağımsız bir politika izleyebilmeleridir. O zaman genelin taleplerinin yanında olmak kaydıyla bölgesel sorunların şüphesiz öncelikleri olabilir. Ama bunu makullüklerde tartışabilmelidirler. Böylesi bir süreç, izleyebilecek DTP'nin hem kendilerinin yararına olur, hem de ülkenin gerilimini azaltır. Bu noktada çözüm üretmek katkıda bulunma yolunda olumlu bir siyasal işlevi yerine getirebilecekleri umudunu taşıyoruz.

Sonuç

Bütün bu analizlerden sonra şu önemli noktaların altı özel olarak çizilebilir:

Herkesin sıkça tekrarladığı bir yargıya göre seçim herkese önemli mesajlar sunmuştur ve mesajın muhatapları bunu iyi anlamalıdır:

1) Sistemi oluşturan kurumlar şüphesiz önemlidir. Ancak halkı elinin tersiyle itmesine sistemi sahiplenmemeli, bilmelidirler ki **sistemin sahibi toplumdur**. Bürokratik kurumlar sistemin patronu değil, işletme memurudurlar. Toplumu temsil eden partileri birileri keyfi olarak dışlayamaz ve taraf tutamaz. Yoksa sonunda açıklanması zor bir tablo ortaya çıkar. Mesela kurumlar bir bakıma CHP'nin arkasında saf bağlamışlardı. Seçim haritasına baktığımızda toplumun geniş bir kesiminde CHP'nin arkasındaki seçkinci yapının temsili yok sayılabilir. Gerçekten de AKP dışta tutulursa sistem toplumdan soyutlanmış olur ki bunun düşünülmesi bile sıkıntı vericidir.

2) Seçim sonuçlarını iyi okuması gerekenlerden birisi şüphesiz AKP'dir. Yukarıda da belirtildiği üzere AKP için en olumsuz davranış **merkez partisiyim** diye **merkeziyetçi** bir role soyunmasıdır ki bazı çevreler onu buna yönlendirmekteler. Unutmamalıdır ki AKP **toplumsal anlamda merkez partisidir**. Ama bir **seçkinci merkez** olamaz. Halk seçimdeki büyük desteğini onun merkez dışı konumuna vermiştir. Onun için bütün bir ülkenin partisi olarak daha önce olduğu gibi herkese hizmet vermeli ve geniş bir kesimin bir türlü çözülemeyen sorunlarına da el atabilmelidir. Olumlu bir siyasete niyetli olursa bu konuda MHP ile de işbirliği yapılabilir. Yani kendisini anlamsız biçimde sansürlememe-

lidir ki bunun ilk test edileceği yerlerinden birisi cumhurbaşkanlığı seçimleri olacaktır. Mesela **kurumsal uzlaşma** demagojisine pirim vererek **meclisin dışında birileri ile uzlaşma** yolu aramamalıdır.

3) Bu arada CHP devlet ile birey arasında ikincil yapı görevini yerine getiren bir parti olmak ya da tükenme sürecinde olduğunu bilmek durumundadır. Şüphesiz ülkenin tutarlı güçlü muhalefet partilerine ihtiyacı vardır. Ancak bu, CHP'nin şu andaki mantığı ve politikasıyla gerçekleştirilebilecek durumda değildir. Bir **seçkinci oyunu** ile **demokratik particilik** başka şeylerdir. CHP çok iyi hissedilen "benim için çok vekille mecliste temsilci olmak, hükümet etmek önemli değildir, ben devletim, benim rasyonel bir verimle ilgim yok, benim sorunum rejim üretmek ve korumaktır" gibi çağdışı bir anlayışı, pek kolay gözükmesine de aşmak zorundadır.

4) Yine yukarıda belirtildiği üzere MHP ve bağımsızlar (grup olarak DTP) izleyebilecekleri makul bir politikayla hem arkalarındaki özel kitlelere, hem de ülke geneline önemli katkılarda bulunabilirler. Hatta böylece örgütsel olarak gelecekte kendilerini ayakta tutma imkânını bulabilirler. Yoksa başta kendileri olmak üzere bu sosyal politik aktörlerin hepsi zarar görür.

İlk bakışta çoğu olumlu gözükken bu alternatiflerden sonra seçim sonuçları ülkemize hayırlı olsun.

SEÇMEN/SİSİFOS İŞKENCESİ VE KARA TÜRKLER

MEHMET TEPE

Dışarıdan çok cazip ve eğlenceli görünen politika pratik olarak zor bir uğraşı alanı olduğu gibi teorik olarak da üzerinde düşünülmesi ve konuşulması oldukça zor bir uğraşı alanıdır. Nitekim bu zorluğu siyasetin içinde yaşayan siyasetçiler siyasi cephelerinden -bedel ödeyip- geri çekilerek siyaseti bırakmak zorunda kalmışlardır. Politikacıların aksine siyaset bilimciler yada siyaset bilimci olmadıkları halde veya bu alanda okumaya bile tevessül etmeyen siyaset düşünürleri hiç bir bedel ödmeden pişkin pişkin bu alanda kalem oynatmaya devam ediyorlar.¹ Ergün Babahan'ın dediği gibi siyasetçiler gibi başarısız olan gazeteciler ve düşünürlerde yazmayı bırakmalıdır.

22 Temmuz seçimleri öncesi seçim yazısı kalem alanların büyük bir çoğunluğunun içinde yaşamış olduğu topluma ne kadar yabancı oldukları ortaya çıkmıştır. Seçim sonuçlarının nasıl olacağını da kestirememişlerdir. Toplumu anlamamanın yeri Nişantaşı, boğaz manzaralı restoranlar olmadığı gibi İkitelli'deki klimalı plazalar da değildir. Normal bir birikime sahip olan sokaktaki vatandaş bile e-muhtıranın Ak Parti'yi güçlendirdiğini söylerken yazarlarımız "Askerle, sistemle zıtlaşan partileri halk sevmez" tespitinde bulundular. Halkı kendileri gibi *muhtıra severler* kategorisine yerleştirdiler. Mitinglerle toplanan kalabalıkları/*bindirilmiş kıtaları* Ak Parti karşıtı olarak lanse edip -milletin tamamı olarak görüp- partiyi millet tarafından tasfiye edilmiş gibi gösterdiler. "Hipergerçekleşen Siyaset" adlı yazılarımda halkın Ak Parti'yi ezdirme-

yeceğini, bu müdahalenin Ak Parti'yi güçlendireceğini yazmıştım. Seçimden bir gün sonra o kadar çok kati kahince tespitlerde bulunmaktan yine kaçınılmıyor. Ak Parti'nin merkeze tamamen yerleşmesi sadece alınan oy oranıyla çıkarılacak bir olgudur. Yani sosyolojik bir olgu değil, yalnızca istatistiksel bir olgudur. Merkeze yerleşmekten kastedilen toplum tarafından tamamen içselleştirilmek ve benimsenmek ise, kanaatimce bu içselleştirme henüz gerçekleşmemiştir. Daha önce yazdığım gibi Ak Parti sağda alternatifi olmayan siyasal bir çizginin temsilcisiydi. 2002 seçimlerindeki sabırlı seçmen profili sabrını devam ettirmiş, 22 Temmuz seçimlerinde bu sabır halkasına %13'lük bir dilim daha eklenmiştir. Seçmen özgürlükler, toplumsal uzlaşma ve bütünleşme konusunda oldukça ısrarlı ve kararlı tavrını sandıkta cisimleştirmiştir. Tayyip Erdoğan seçmenden -toplumda özgürlük mağdurları yaşayanlardan- 3 yıl sabretmesini istemişti ama 3 yıl geçtikten sonra hiçbir iyileşme sağlanmamıştır. Seçmen bunun Cumhurbaşkanı'nın negatif, uzlaşmaz tutumundan kaynaklandığını düşünüyordu. Ve Cumhurbaşkanlığı seçiminin CHP-yargı birlikteliğiyle boykot edilmesi ve Abdullah Gül'ün seçilememesi toplumun büyük bir kısmı tarafından tepkiyle karşılandı. Cumhurbaşkanlığı seçimine katılmayan Mumcu ve Ağar seçmen tarafından tasfiye edileceklerini ya anlayamadılar yada ödeyecekleri bedelin karşısında daha büyük bir baskı veya ödülün karşısında ezildiler. Çocukların bile -söz konusu isimlerin- meclise girmedigi zaman tasfiye ola-

caklarını bildiği halde basiret ve ferasetten yoksun siyasilerden Mumcu siyasi maceralarına kendi ipini çekerek, Ağar ise toplum tarafından tasfiye edilmeyi bekleyerek son verdiler. Ağar istifa ederek bu toplumsal tasfiyeye saygı duydu.

Ak Parti seçmenine karşı bütün ilgisizliğine rağmen ontolojik ve duygusal olarak kendisine en yakın bulduğu seçmen tarafından yine destekledi. Başörtüsü konusundaki yasaklamaların kalkması, katsayı eşitsizliği, alt tabakanın ekonomik imkanlarının artırılması, işsizlik, toplumsal bütünlük konusunda toplumun talepleri ciddi olarak devam etmektedir.

Sisifos'un Sabrı

Sistemin toplumun hayat tarzına karşın seküler hayat tarzını dayatması tavrına ilk tepkisel duruşu temel olarak sadece Demokrat Parti'den başlatmak hatalı bir yaklaşımdır, hedefi ıskalamaktır. Terakkiperver Fırkasının duruşu dayatmaya karşı ilk tepkisel duruştur. Siyasi gelenekten ve tecrübeden yoksun bu siyasi hareketin siyasi hayattan tasfiye/tard edilmesi hiçte zor olmamıştır. Seküler, laikçi yaklaşım dayatmalarına karşın toplum sürekli kendi ihtiyaçlarına cevap verecek bir siyasi hareket aramış ve bu siyasi hareketi bulduğunda destek vermekten kaçınmamıştır. Nitekim siyasi hayatımızda DP, AP, ANAP, RP, AKP gibi partiler bu dayatmalara karşın ciddi bir siyasi güç ve hareket olmuşlardır. Toplum mevcut partiler beklentilerine cevap veremediğinde kendine yeni siyasi hareketler aramışlardır.

Köklerindeki medeniyet ve gelenekten bağını

koparamayanların durumu mitolojik cezalı Sisifos'un kaderine benzemektedir. Homeros'un "insanların en hünerlisi" diye anlattığı Sisifos sırtındaki kayayı dik bir tepenin zirvesine çıkarmaya mahkum edilmişti. Kayayı tam tepeye çıkardığında kaya yerinden aşağıya düşecek Sisifos yeniden çıkaracak kaya yeniden düşecek. İşkençe böyle sonsuza kadar devam edecektir. Seçmen/Sisifos sırtındaki kayayı / sırtına aldığı torbasındaki beklentileri olan siyasi partileri zirveye taşımaktan bıkmayan bir azim ve sabrı gösteriyordu. Zirveye çıkan siyasi partiler ve mensupları *beklentiler torbasını* ve *Sisifos'u* zirveden düşürdükten sonra zirveye çıkmayı becermiştir ve bunun zevkini sürmüştür. Bu seçimde de azmini ve sabrını yinelemiştir.

Siyasi manzaraya böyle bakmak bu hareketi bir kesime mal etmek değildir. Aksine bu hareketi medeniyete, geleneğe, hafıza ve kodlara sahip olan toplumsal bütünlüğe mal etmektir. Seçmen alternatifsizlikten ve taleplerinin karşılanacağı umuduyla tekrar Ak Partiyi tercih etmiştir. Bu tercih ediş içselleştirilmiş bir tercih değil bilakis tereddütlü bir tercihtir. Eğer 5 yıllık iktidar döneminde taleplere cevap verilmezse seçmen/Sisifos kendisine yeni bir kaya / siyasi partiler arayacaktır. Ama kökenlerinde, medeniyet algısında ve gelenğinde ahde vefa, emanete riayet, güvenilir olmak, yalan söylememek ve insanları aldatmamak gibi hasletleri bulunan Tayyip Erdoğan, Bülent Arınç ve Abdullah Gül gibi isimlerin içlerinden geldikleri topluma vefasızlık göstereceklerine inanmıyorum. Aksi takdirde 'ben palazlandım, semeremi aldım, Sisifosları

ben kullandım artık siz yararlanın' erdemsizliği-ne düşeceklerdir. Ak Parti 22 Temmuz seçimlerinde kendisinin neden tercih edildiğinin analizini çok iyi yapmalıdır.

Ben birkaç özet tespit yapmaya çalışacağım.

Bazı Tespitler

Öncelikle Cumhurbaşkanlığı sürecinde yaşananlar, Anayasa mahkemesinin kararı, gece yarısı e muhtıra bildirgesi Ak Parti'ye toplumsal teveccühü artırmıştır. Cumhuriyet mitingleri denilen Tandoğan ve Çağlayan meydanlarında iktidara, saygın cemaat liderine ve onun şahsında dindar insanlara ve değerlerine karşı düşmanca atılan sloganlar. Bu mitinglerde ulusalcı denilen akımın antipatik tiplerinin ön saflarda bulunması ana muhalefet partisinin liderinin bu manzardan rahatsızlık duymaması toplumsal tepkiyi doğurmuştur.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde eşi başörtülü ve sempatik kişiliği olan toplumsal tasvibi arkasına alan Abdullah Gül'ün seçtirilmeyişi.. Ve başörtülü olmamalı bakışı toplumun annelerinin başörtüsüne tepki olarak algılanmış ve bu zihniyete tepkisel bir duruş sergilenmiştir.

CHP'nin siyaset(sizliğ)i ve demokrasiyi ayaklar altına alır gibi davranması, her uygulamada yargıya sığınması ve e muhtıraya karşı sessizliği bir anlamda muhtıradan hoşlanılması, "Cumhurbaşkanını halk seçerse tehlike olur" söylemi, yıllardır halka *Haso-Memo* yaklaşımı sergilemesi, Cumhurbaşkanı'nın partiye karşı antipatik duruşu Ak Parti'yi güçlendirmiştir.

Yine Tayyip Erdoğan'ın ve partisinin enerji ve sinerjiden hiçbir şey kaybetmemesi ve hizmet aşkının devam etmesi çalışkanlığı ve hizmetlerinin millet tarafından ödüllendirilmesi Ak Parti'yi güçlü kılmıştır.

Baykal ve Bahçeli'nin siyasi beceriksizlikleri ve toplumu iyi okuyamamaları, CHP-MHP koalisyonu söylemlerini reddetmemeleri özellikle sağ seçmenin Ak Parti'yi tercih etmesini sağlamıştır. Yine MHP'nin aşırı milliyetçi-Türkçü, dışlayıcı söylemleri ve DTP mensuplarının antipatik söylemleri CHP-MHP koalisyon ihtimaline karşın Güneydoğu halkının Ak Parti'yi tercih etmesini sağlamıştır. Bunun en açık göstergeleri MHP'nin oy oranı olarak Güneydoğu'da varlık

gösteremeyişi ve CHP'nin Diyarbakır'da %2 oranında kalmıştır.

Tayyip Erdoğan'ın geçmişteki başarılı Belediye başkanlığı ve göstermiş olduğu başarılı başkanlığı performansı seçmeni etkilemiştir.

Ak Parti'nin almış olduğu oy oranlarının 4,5 yıllık icraatlarının başarılı olduğu toplum tarafından tamamen kabullenildiği anlamına gelmemelidir. Böyle anlamak Ak Parti'yi siyasal olarak zayıflatır ve güdük kılar. Ak Parti'nin son 1,5 yıllık icraatı, enerjisi ve sinerjisi iç politikada polemiklerle ve vetolarla harcanmış ve israf olmuştur. İşsizlik, yolsuzluklar, özgürlükler, Güneydoğu halklarının sorunlarına çözüm bulunulmaması, çiftçilerin ekonomik çöküntü yaşaması, başörtüsü yasakları, katsayı eşitsizliği, çalışan memurların düşüncelerinin kısıtlanması, AB süreci, İslam dünyasındaki kaosa rağmen uluslar arası politikada sinik ve güdük kalınması Ak Parti'nin önünde duran en önemli sorunlarıdır.

Parti yönetimi iş dünyasının " Ak Parti'yi iktidarda görmek istiyoruz ama oylarımızı CHP ye vereceğiz" söylemi üzerinde iyi analizler yapması gerekiyor. Bu durum Büyükşehir belediyelerindeki duruma benzer bir durumdur. Büyükşehir belediyelerinin oyları çevreden / varoştan alıp hizmeti merkeze / seçkinlere götürmesi gibi bir durumdur. Yani oyları çevreden alacaksın onu külüstür otobüse, sömürülmeye ve işsizliğe layık göreceksin. Seçkinlerden oy alamayacaksın ve sana karşı husumet besleyecekler onu daha iyi otobüslere bindireceksin ve daha da zengin kılacaksın. Ak Parti süratle bu paradoksu aşmak zorundadır. Eğer parti yönetimi ve Erdoğan seçim başarısının tamamını izlemiş olduğu politikaya, icraatlarına ve aday profili değiştirmesine bağlarsa çok yanlış tespitte bulunur ve duvara toslar. Özellikle yakalamış olduğu başarıyı neo-liberal aday profiline bağlaması yanlış bir tespittir. Ak Partinin 22 Temmuz seçimlerinde % 47 oranında oy almasının en büyük sebebi Cumhurbaşkanlığı seçiminde yapılan haksızlıklar ve jakoben/dayatmacı zihniyete halk tepkisidir. Eğer o günlerde sandık halkın önüne konulsaydı Ak Parti'nin % 60 oranında oy alması kaçınılmazdı. Seçmen zor, sancılı, tereddütlü bir tercihte bulunmuş ve sağ duyusuyla Ak Parti'nin çevresinde toplanmıştır. Halk bütün karalamala-

ra ve kampanyalara rağmen Ak Parti'yi tercih etmiştir.

“Al ananı git”, “Sayın öcalan alacağı “kellelerin” hesabını gütmektedir.”, “Gözünüzü toprak doyursun.”, “Kuran kursunun yıkılması”, “Zinanın serbest bırakılması”, “Başörtüsü toplumda % 1,5 un sorunudur” gibi toplumun hassasiyet gösterdiği noktalarda itici söylemleri ve icraatları toplum görmezden gelmiş, sürç-ü lisan olarak yorumlamıştır. Oysa ki seçmen bu konularda içten bir dargınlık göstermiştir. Ak Parti'nin en büyük şansı CHP gibi devlete ipotek koyan megola-man bir zihniyetin varlığı ve Baykal gibi toplumdan uzak siyasi beceriksizlik sergileyen bir siyasetçinin muhalif ve rakip oluşudur. Eğer Baykal Ak partiyi rahat bıraksaydı Ak partinin oy oranı %30'u geçmezdi. Nitekim Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde Başbakanı durum sorulduğunda destek kaybediyoruz %29 lara geriledik demıştır. Ak Parti özellikle Güneydoğu halkının, Anadolu halkının ve geldiği kesimin mesajını çok iyi okumaktadır ve anlamalıdır. Güneydoğu halkı iyi yönetildiğinde ve idare edildiğinde bu ülkede yaşamaktan oldukça memnun ve ayrılıkçı ve bölücü söylemlere yer vermemektedirler. Kendi adına söylem ürettiğini söyleyen DTP ye desteğini zayıflatmışken afişlerle kendisini dışladığı diye yorumladığı MHP ye de oy vermemiştir. Anadolu halkı içinden gelen N. Fazıl'ın dediği “Kara Türklerin” iktidarda olmasından oldukça memnun, geldiği kesim hala taleplerinin karşılanacağı umuduyla partiye sahip çıkmaktadır ve hala Tayyip Erdoğan'a güvenmektedir. Gördüğüm ve hissettiğim kadarıyla Ak Parti Cumhurbaşkanlığı ve Meclis başkanlığı seçiminde büyük handikap yaşayacaktır. Halkın Cumhurbaşkanı olarak Abdullah Gül'ü, Meclis başkanı olarak Bülent Arınç'ı görmek gibi bir temayülü vardır. Bu temayül görmemezlikten gelinmemelidir. Bu iki makam için adı geçen ismin gizil olarak feragat etmeleri gerektiği yönünde manipüle edilmektedirler. Fedakarlığın ve feragatin ne olduğunu bilen makam ve mevki düşkünü olmayı abes gören Gül ve Arınç'ın bu makamlardan vazgeçmesi mümkündür. Ama emeğini ve yıllarını bu siyasi mücadeleye harcamış olan bu ikiliyi bu şerefli makamlara layık görmemek son derece hazzindir. Bu isimlerin dışındaki isimlerde toplumda bu denli benimsenmeyecektir. Hele ki partiyi

yeni katılmış olan Zafer Üskül gibi bir profilin Cumhurbaşkanı olarak düşünülmesi 2. Sezer vakası olarak tarihe geçebilir. Bahçeli Ağar ve Mumcu'nun yapmış olduğu hatayı yapmayacaktır. Ak Parti'nin bu manüpülasyonlardan kaçınması gerekir. Bu isimlerden vazgeçmek halkın seçiminde göstermiş olduğu iradeyi önemsemek anlamına gelir. Toplumdaki heyecanın yitirilmemesi için Ak Partinin Gül isminde ısrarlı olması gerekir. Aksi takdirde birbirlerini harcamış olurlar. Birileri de bu manzaradan oldukça lezzet alır. Düşman sevindirmemeye dikkat etmek gerekir. Müteedeyyin insanlar bu partiyi yalnız bırakmamalılar ve sahip çıkmaya devam etmelidirler. Haklarını, taleplerini ve beklentilerini sürekli tekrar etmelidirler. Vermiş oldukları reyın karşılığını beklemedirler. Bu seçim başarısı toplumun içinden gelen “Kara Türklerin” başarısıdır. Dışlanan, ezilen, itibar edilmeyen ve itibar gördüğünü görünce oy vermekte tereddüt etmeyen, sessiz çoğunluk denilen toplumsal bir hareketin başarısıdır. Adalet-siz- Tanrıçasının Sisifosa reva gördüğü tarihsel işkenceyi kaldırmak veya lav etmek Adalet ve Kalkınma partisinin isminin, birikimin, medeniyetinin ve geleneğinin bir gereğidir. Sisifosu işkenceden kurtarmak onların işidir. Ülkeyi ve halkı kucaklamak bir medeniyet algısı olan Ak Partinin işidir. Çalışmak, hizmet etmek ve ülkede güzel manzaraları ortaya koymak için aşkı, coşkuyu heyecanı yitirmemek gerekir.

Ayrıca Ak Parti ile Saadet Partisi'nin tepede yaşamış olduğu sıkıntılar -hiç de hoş olmayan söylemler- oldukça üzücüdür. Bu yaşananların unutulması gerekir. Tepedekiler birbirlerinden helallik almak zorundadır. Çünkü böyle bir tavır almış oldukları terbiyenin, bilginin ve inancı olmuş oldukları inancın bir gereğidir. Seçim sürecinde Necati Doğru ve Tuncay Özkan gibi tiplerin halimize sinsice kıs kıs gülmesi bizim için oldukça dramatik bir durumdur. Bir yazarın ifadesi ile “Gavur mahallesinden Müslüman mahallesine taş atar” konumunda olmamalıyız. Zaman maneviyatı ve heyecanı kaybetmeden yola devam etmek zamanıdır. Yani zaman safları sıkıştırma zamanıdır vesselam...

Not:

1 Mehmet Y. Yılmaz Seçimdeki İki Utanç, Hürriyet gazetesi 23.07.2007 Ben Bir Halk Düşmanıyım www.tuncayozkan.com 23.07.2007

HALK BURADA LAİKLİK NEREDE!

D. MEHMET DOĞAN

Türkiye’de seçim akan suları durduruyor. Fakat her defasında, seçimden sonra bürokratik iktidar merkezleri, seçilmiş hükümetin icraatını belirlemek için harekete geçiyor. Davul hükümetin boynunda, tokmak ise oligarşik iktidar güçlerinin elinde olmaya devam ediyor. Seçimi kaybeden zihniyet, seçimi kazananları baskı altında tutarak kendi programını uygulatma, kendi kadrolarını tayin ettirme dayatmasını artık sürdürmemelidir.

Türkiye, bir yıldan fazla zamandır, siyasî sistemi kilitleyen bir psikolojik harbin tesiri ile bunalıyordu. Cumhurbaşkanlığı seçiminin sembolik önemi, bütün iç ve dış iktidar güçlerini harekete geçirdi. Altı asırda 36 padişah’tan sonra seksen beş yılda 10 tane cumhurbaşkanı görmüş olan bir ülke, zamanı geldiğinde 11. cumhurbaşkanı seçemedi! Meclis, cumhurbaşkanı seçme alışkanlıklarının, teamüllerinin ötesinde baskılarla engellendi ve sonuç olarak milletvekili seçimleri normal zamanından üç ay önce yapılmak zorunda kalındı... Sistemi kilitleyenler, referans olarak “cumhuriyet”i, “cumhuriyetin değerlerini” ve esas olarak “laikliği” gösteriyorlardı. Cumhuriyete karşı bir oluşum söz-konusuydu, mevcut iktidar bu oluşumun merkezindeydi ve laik cumhuriyet elden gidiyordu... Demokrasi, halk iradesi, millet hakimiyeti gibi temel yönetim kavramları laiklik karşısında tamamen önemsizleştiriliyordu.

Konunun ele alınış tarzı, laikliğe merkezî yer vererek onu korumaya alma eğilimi, bu yılın başlarında büyük ölçekli ve iddialı Cumhuriyet mitinglerine dönüştürüldü. Bazı paramiliter “sivil toplum kuruluşları”nın öncülük ettiği cumhuriyet mitinglerinin taşıma kalabalığı konusunda, görülmedik mübalağalara başvuruldu. Nasıl oluyorsa oluyor,

bu mitinglere milyonlarca kişi katılıyordu! Her zaman polis kayıtlarını, tahminlerini esas alanlar, bu sefer nedense, emniyetin verdiği katılımcı sayılarını dikkate almaktan yana değildiler. Kendi rakamları kesinlikle doğruydu ve hükümete karşı çok ciddi bir sivil muhalefet harekete geçmişti! Halk iradesi meydanlarda tecelli ediyordu!

Bu mitinglerin seçimde oya tahvil edilmek için örgütlendiğini düşünmek mümkün değildi. Türkiye bir müdahaleye zemin hazırlamak için sahnelenen mitingleri seyrediyordu.

Dış Desteği Harekete Geçirmek İçin İç Manevralar

Elbette bu mitingler Türkiye dışındaki merkezler tarafından da dikkatle takip ediliyordu. Türkiye’nin iktidar güçleri, Türkiye’nin seçilmiş hükümetini alaşağı etmek için dış desteğin birinci derecede önemli olduğunu en iyi bilen kesimlerden oluşuyordu. Elbette daha önceki tecrübeleri de onların bu bilgilerini destekliyordu. Öyle anlaşıyor ki, sivil görünümlü kitle hareketleri dışarıda var olan desteğin oranını yükseltmedi. Veya, büyük kalabalıklarla sahnelenen tiyatro oyunu, onlara da inandırıcı gelmedi! Bunun üzerine, Genelkurmay’ın internet sitesine bir gece yarısı bildirisi konuldu. Bâbîali baskısıyla başlatılan bir gelenegın vardığı nokta ilginçti. Bazılarına göre bu yeni bir muhtıra idi, “e-muhtıra!” Elbette ordu laiklikten yana taraftı! Gerektiğinde gereken yapılırdı...

Türkiye siyaseti, 28 Şubat’takine benzer şekilde manipüle edildi. İki merkez sağ parti, siyasî varlık sebeplerine aykırı olarak, intihar edercesine Meclis’ten çekildi. Rejimin asıl oyuncusu olan parti ise,

dişlerini alabildiğine gösterdi. Hukuk sapırıldı, siyaset üzerinde bir baskı mekanizmasına dönüştürüldü. Neticede, Türkiye'nin tecrübeli parlamentosu, daha önce defalarca yaptığı çok kolay olan bir işi başaramadı ve 11. Cumhurbaşkanı seçilemedi!

Cumhurbaşkanlığı seçiminin kilitlenmesi erken milletvekili seçimi ile birlikte cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini gündeme getirdi. 23 Nisan'da çocuklara "ulusal egemenlik" nutukları atma alışkanlığında olanlar, halkın cumhurbaşkanını seçmesinin bir felaket olacağını dillendirmeye başladılar. Nitekim, genel seçimleri engellemeyen kesimler, referanduma gidilmesini, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini engellemeyi iş edindiler.

Türkiye Seçimini Yaptı...

Türkiye 22 temmuzda seçimini yaptı... Laiklik, bütün şişirmelere, hormonlama işlemlerine rağmen, CHP'nin reylerini ancak yüzde 1 artırdı! Aslında bu "yüzde bir" in CHP'nin seçim ittifakı yaptığı DSP'nin oyları olması ihtimali daha kuvvetliydi! Bu durumda, laikliğin CHP'nin oylarını artırmadaki rolünün sıfır mertebesinde olduğunu kabul etmek gerekiyor! Demek ki laikliğin meydanlarda görünen büyük gücü sandığa bu kadar yansıyor (veya yansımıyordu)!

Bu aslında, CHP'nin ve onun esas aldığı savaş sonrası ideolojisine yaslanan iktidar güçlerinin, istedikleri sonuca asla ulaşamayacaklarını gösteriyordu. CHP vasıtasıyla son numara yapılmış ve böylece hem CHP'nin, hem de savaş sonrası ideolojisinin araç olarak kullanılamaz durumda olduğu, laikliğin halkın büyük çoğunluğunu ırgalayan bir konu olmadığı kesin olarak ortaya çıkmıştır.

Seçim Sonuçlarının Gösterdikleri

En kuvvetli silâhı işe yaramaz hâle gelen Türkiye'nin bürokratik iktidar güçleri, şimdi yeni ve etkili bir ideolojik zemin oluşturmak zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Önümüzdeki dönemde, pek muhtemeldir ki bu dönüşümü gözleyeceğiz.

Türkiye'de seçim akan suları durduruyor. Fakat her defasında, seçimden sonra iktidar merkezleri, seçilmiş hükümetin icraatını belirlemek için harekete geçiyor. Davul hükümetin boynunda, tokmak ise iktidar güçlerinin elinde olmaya devam ediyor. Seçimi kaybeden zihniyet, seçimi kazananları baskı altında tutarak kendi programını uygulamaya, kendi kadrolarını tayin ettirme dayatmasını artık sürdürememelidir.

İktidar, cumhuriyet tarihinde görülmemiş şekilde, yıpranmadan yeni seçimleri büyük oy artışıyla kazanmıştır. Artık onun yapacaklarının önüne bir takım engeller koymaktan vazgeçilmelidir. Halkın cevabı, bütün merkezler tarafından iyi okunmalıdır. En önce de büyük oranlarla seçilmiş olan iktidar tarafından iyi okunmalıdır. Seçilniş iktidar, baştan beri seçimi kaybetmiş partilerin zıddına olan ekonomi programı uygularken, diğer alanlarda onlara paralel uygulamalar içinde olmalıdır. Türkiye'de sadece ekonomik reformlar değil, sosyal, kültürel reformlara, en önemlisi zihniyet reformuna ihtiyaç vardır. Eğitim-öğretim reformu, üniversite reformu bugün en acil ihtiyaçtır. İktidara verilen reyler, ekonomik uygulamaları için değil, yapamadıkları, yapması gerekenler içindir. Bu destek dikkate alınarak, halkın gücü önemsenerek iktidar olunmalıdır. Türkiye, mağlubiyet ideolojisinin günümüzde bir değer ifade etmeyen taleplerini tarihin çöplüğüne atmakta daha fazla geç kalmamalıdır.

İMA EDİLMESİ DAHİ “TEKLİF” EDİLEMİYEN

AHMET MERCAN

22 Temmuz seçimi çeşitli yönlerden analize tabi tutuluyor. Halkın dört/beş yılda bir söz alışının ne anlama geldiği, daha çok gazeteci, sosyolog bakışı önceliği ile ele alınıyor.

Şüphesiz farklı bakış açılarından sonuçları değerlendirmek faydalı olacaktır.

Öncelikle, bu seçim çok kısır bir atmosferde geçti. Program-proje yerine, kampanyalar hükümet üzerinden yakınma ve hamaset edebiyatı ile yürütüldü. Seçmen oranının önemli kısmını elinde tutması açısından, iktidar partisine yüklenme kârlı görünse de, artık halk siyaseti dıştan bakmanın sukuneti ile daha serinkanlı izliyor ve değerlendiriyor.

Seçim kampanyası iki ana refleks üzerinde yürüdü. Ulusal karakterli yaklaşımın “bize bizden başka dost yok” söylemi ile iktidar partisinin her yerde görünür olabilecek “müreffeh ülke” imajı...

Hal böyle olunca, bu iki ayrı refleks üzerinden Türkiye’yi analize tabi tutmak, bir gereksinim olarak karşımıza çıkıyor.

Küreselleşmenin sadece siyasi bir proje olarak algılanması endüstriyel yapının yaklaşımcı ve bağlayıcı unsurlar ihtiva ettiğini görmezden gelmek, önemli handikap olarak ortaya çıkmaktadır. Kapanma refleksine sahip yaklaşımın bu noktadaki çözümü, doğrusu anlaşılamadı. Ayrıca böyle bir çözümün aniden bulunması da olası değil. Sorunun ortaya çıkış süreci, çözümü de tedricenliğe mahkûm etmektedir.

Motorun üretimde yer almasıyla başlayan, “gelişmişlik-gelişmemişlik” makası açılmayı sür-

dürüyor. Bu açıdan bakıldığında, içine kapanan Türkiye’nin kendine yeterliliğin karnesi nasıldır?

Savunma güvenliğinden başlayıp denetlediğimizde, hayati alanlarda kendimize ne oranda sahibiz. Türkiye, jeo-politik öneminin dışında “üretim” olarak, hangi kalemlerde uluslar arası piyasada vazgeçilmezdir?

Kanaatimce, bu açıdan bakıldığında, karnemiz hiç de içaçıcı değil. Öte yandan bedeli “ödenmemiş”, ithal konfor ürünlerine olan bağılılık arttıkça artmakta. Konformist bir hayat tarzı, düşünmek yerine “hazzı” yaşanır ve kolay buluyor. İster istemez, Erbakan’ın “Ağır Sanayi Hamlesi” diyerek, feryatla bağırduğu yetmişli yılları hatırlıyoruz. “Sakıncalı” payesine ulaşmış Erbakan’ın bu “hamle”sinden de korkulmuştu. Bir başkası da “bu hayati proje, bunu hayata aktaralım” deme akliselimini gösteremedi. Şimdi, “vatan millet sakarya” üçlemiyle hamasi nutuklar atmak ne kadar tutarlı. Dolayısıyla küçük esnafın dahi ihracat-ithalatla yoğunlaştığı bir dönemde, bu bakış açısı “nakıs” bulundu ve sandığa, diğer etkenlerden de beslenerek etkili biçimde yansıdı.

İkinci refleks olarak iktidar partisinin öncülüğünde yaptığı, yüzü dışa dönük AB üyesi müreffeh Türkiye.

Doğrusu bu refleksin, halk tarafından çok iyi anlaşıldığı kanaatinde değilim. Kulağa hoş gelen, genel akış mantığıyla uyumlu gözükmesi açısından, “herhalde iyi bir şey” zehabı ile destek görmesi, içinde taşıdığı sakıncaları görmezden gelmemizi engellememeli.

Bu yaklaşımda, küreselleşmenin kaçınılmazlığına teslim olmak gibi bir tehlike saklı.

Özal döneminde, pazar arayışı ve dışı açılma, ihmal edilen sürecin tamamlanması olarak görülebilir. Günümüz yaklaşımında aynı güzergahı, aynen izlemek ne kadar isabetli olur? Yetişen genç nüfus ve oluşturulamayan istihdam alanları ve AB'nin kapısında bitmeyen/bitirilemeyen nöbet.

Küresel yarışa yine, ülkenin sadece jeo-politik konumu ile katılamazsınız. Değişen dengeler, yıkılan ve oluşan birliktelikler varlığını ve önemini her an sarsabilir ve boşluğa düşme ihtimali oluşabilir. AB kapısında sürekli eğik beklemenin, özgüven açısından da, sağlıklı olmadığı aşikâr. Türkiye bu konuda "vazgeçilmezliğini" oluşturmak zorunda. Küresel değersizleştirme karşısında, medeniyet değerlerinin ortaya koyabilmek adına, şahsiyetli, bir ilişki zemininin gerekliliği kaçınılmazdır.

Bu açıdan Türkiye, yönünü sadece batıya dönerek, müreffeh ülke olamayacağını bilmelidir. Farklı birliktelikler, potansiyel ülkelerle kurulacak ilişkiler, AB sürecinin mahkûm edici eşliğinde erimemelidir. Tekstil hamallığı ile üretimde vazgeçilmez olmak, imkan dahilinde değildir.

Dünyaya açılma tezinde, ülkenin her yönden güvenme durumundasın. İnsan ilişkilerinden üretime, değer anlayışından hukuka, yürüyen dünya düzenine karşı sözün/gücün olmak durumunda.

Şimdi bu gücün olup olmadığını aramaya çalışalım.

Her ülkenin sorunları mevzu bahis. Türkiye de sorunsuz bir ülke değil. Ancak Türkiye'nin sorunlarının, pek çoğu, başka ülkelerdeki sorunlarla benzerlik arz etmiyor. Bizim sorunlarımız bindiği dalı kesen adam gibi, ihdas edilmiş suni sorunlar.

Tarihiyle korkulardan arınıp yüzleşmedikçe, tabular ve dolayısıyla sorunlar sürmeye devam edecek. İhdas ettiğimiz sorunlara sonra dışardan çözüm aramaya kalktığımızda, ortaya çıkan durumdan başkalarını mı sorumlu tutacağız? Türkiye'de devlet-millet denklemi milletin lehine değişmedikçe, siyaset hangi tavır içinde olursa olsun ve hükümet kim olursa olsun, değişen inşaat ihalelerini alan isimlerden ibaret olacaktır.

Siyasete bırakılan alan gittikçe daralmaktadır. Öncesinde de geniş olmayan bu alanın etrafına, içte bürokratik ve anayasal dokunulmazlıklar, dışta küresel sermayenin yaptırımları aşmaz duvarlar oluşturuyor. Dolayısıyla, siyasetin hükümet etme ile ilişkisi sembolik temsiliyete doğru yol olmaktadır.

Türkiye yönünü tayin etmeden önce, yönünü tartışamaz bir ülkedir. Sivilin sivil devlette tehdit ettiği toplumda, söz akrobasisi ile dokunulmazlıkların çevresini dolanarak konuşulmaya çalışılıyor. Toplumsal aidiyet sorunu, mayınsız alanda konuşulamayınca, ideali olmayan, kör tüketici, anlık zevklere teslim olmuş bir gençlik ortaya çıkmakta.

Hala devlet insanı giyim tercihinden dolayı haklarından mahrum edebiliyorsa ve bu konuda milletin kararının önemi yoksa ne egemenlikten, ne de milletin bahsetmek mümkündür. Böylesi sıkışık ortamın, başka alanlardaki varlığını da hesaba kattığımızda, imkânını bulan, yetişme maliyetini bırakıp hizmetini, göç ettiği ülkeye sunacaktır.

Teziniz ne olursa olsun, böylesi bir dünyadaki güç, canlı organizma olan milletin değerleridir. Devlet gücünü, bu değerlere ittibâ ettiğinde bulur. Toprak büyüklüğü ve vs. fiziki ölçütler postmodern dönemde yerini beyin işçiliğine bıraktı. Beyin üretiminin tarlası da özgür ortamlardır.

Sonuç olarak, oy'un değeri gittikçe azalıyor. Siyasetin yakasını bırakmamak kaydıyla, belirleyiciliğin sivil alanda, sosyalleşmede daha kalıcı olacağı hissedilebiliyor.

DEMOKRASİ “NE” DEN YANA?

KÖKTEN PİYASACILAR: 1 KÖKTEN DEVLETÇİLER: 0

DİLAVER DEMİRAĞ

Beklenen oldu ve AKP seçimlerden ezici bir zaferle çıktı. Beklenen derken kimi taşkafa gazeteciler ya da Kanal Türk, *Cumhuriyet* gibi “laik azınlık” mensuplarının ya da yeminli AKP karşıtlarının aksi iddialarını ve Cumhuriyetçi Tribün Ekibinin yaptığı nümayişlerin bu ülkenin asıl damarıyla olan ilişkisizliğini göremeyecek denli miyoplaşmış olanların beklentilerini dışarıda tutuyorum. Kemalist Laikçiler bu ülkede hep azınlıklar ve azınlık konumları bu seçimde daha bir pekişmiş oldu.

Ancak bu ülkede milliyetçi-laikçi histeriden tiksinenler görece daha demokrat olan AKP'nin hem zafer kazanacağını bekliyordu hem de istiyordu. Öyle ki başından beri AKP'ye gerçek manada muhalefet yapan, sağcılaştırmış AKP muhafazakarlığına sol duyarlıktan gelen doğru eleştirilerde bulunan *Birikim* ekibinden Ömer Laçiner -ki bu ülkedeki yüksek kalibreli sol düşünce adamlarından biridir- bile CHP-MHP ikilisi ve temsil ettikleri yanında AKP'nin daha yeğlenesi olduğunu, başta Kürt sorunu olmak üzere temel meseleler de daha demokrat olduklarını belirtiyordu. Gerçekten de AKP belki de Türkiye'nin siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştirerek solun zımni hatta yer yer açık desteğini alan tek sağ parti olarak -öyle ki Anarşistler içinde bile AKP'nin diğerlerine daha yeğlenesi olduğunu söyleyenler vardı- siyasi tarihimize yer aldı.

Bunun nedeni çok açık ki devletçi faşizan güçlerin bu ülkede kendilerinden olmayan herkesin ümüğünü sıkma çabaları bu ülkede ilk kez halkta da, entelektüellerde de aynı nefreti yarattı ve görelilik olarak siyasal liberal olan AKP hem halktan

hem de entelektüellerden aldığı zaferle diğerlerini ezip geçti.

Diğerlerinin ne denli halk nefreti ile yüklü oldukları ise CHP'li Onur Öymen ve kimi seçkin MHP'lilerin seçim sonuçları sonrası halkı aşağılayan ifadeleri ile ortaya kondu.

Ancak oluşan bu zafer havası bizi yanıltmamalı, çünkü bu iyimserlik büyük oranda iki etkene bağlı birincisi devlet çekirdeği destekli paramilitler faşist güçlerin provakatif şeyler ile ülkeyi bir iç savaş ortamına sürükleyerek “ya benimsin ya toprağın” diyen bir çılgın aşık edası ile ülkeyi yakıp yakmamalarına ve AKP'nin *Millicilik* dediğimiz milliyetçi çizgisinin oluşan sertlik ortamı içinde demokrasi vaatlerini askıya alıp almamalarına bağlı.

Ama daha önemlisi AKP'nin demokrasi konusundaki açılımlarının neo-liberalizmle birlikte yürüme konusundaki müphemlik. Çünkü dünya için örnek olarak sunulan Avrupa ve ABD demokrasisi bile giderek daralıyor, güvenlik olgusu özgürlüğe galebe çalıyor. Bu konuda en somut örnek Avrupa'nın hali hazırda görelilik olarak çok kültürlü olma özelliğini sürdürebilen İngiltere'sinde bile -ki o İngiltere demokrasinin beşiği sayılır- giderek güvenliğin özgürlüğe galebe çaldığının en somut kanıtı avam kamarasında görüşülecek olan yeni güvenlik yasası. Polise olağanüstü yetkiler tanıyan, oturduğu düşünülen yurttaş haklarını çiğneyebilen bu yasa demokrasilerin kendi içlerinde hep olağanüstü düzen olgusunu da taşıdığının bir göstergesi.

Neo-Liberalizm ve demokrasinin krizi başka bir yazı konusu olmakla birlikte, demokrasi deni-

len olgunun büyük oranda sosyal tabanını teşkil eden görece eşitlik ya da sosyal devlet politikaları olmadan demokrasinin hep yarım bir demokrasi olacağı, dünyaya örnek gösterilen batı demokrasi-lerinin bile demokratikliklerini büyük oranda Keynesyen politikalara borçlu olduğu da ayrı bir gerçektir.

Tüm bunlar birer ihtimal olarak masada yer alıyor. Yeni dönemde AKP eğer bu ülkede demokratik restorasyonun öncüsü olur ve sosyal politikalar ile neo-liberalizmin tahrip edici etkilerini azaltırsa muhtemelen bir demirbaş parti olacaktır. Ama mevcut oligarkların buna şiddetle direnecekleri de bir başka gerçekliktir. Çünkü demokrasi- nin yerleşmesi ve tabana doğru yayılması, günde-lik yaşamın demilitarizasyona uğrayarak sivilleş-mesi, demokratikleşmesi bu ülkenin Kemalizmle birlikte yerleşikleşmiş hali olan devletçi seçkinler yönetimi ya da oligarşik eksikli demokrasi rejimi- nin ve bu anlamda seçkin ve güçlü olanların bu imtiyazlarının kaybı demek, bu nedenle oligarkla- rın pabucu pahalya satarak bu durumu öyle kolay içe sindirmeyeceği açık. Ama bu başarılırsa bu da Türkiye'de demokratik yollar ile gerçekleşen bir devrim anlamına gelecektir ki herhalde bunun et- kisi Türkiye ile sınırlı kalmayıp tüm bölgeyi etki- leyecektir. Bu da demokratik devrimin salt iç en- geller ile değil dış engellemeler ile de karşı karşıya kalacağının bir göstergesi olsa gerek. Böyle bir devrim olur ve bölgeye yayılır ise bu şu demektir. Filistin'de HAMAS'ın iktidarının pekişmesi, Lübnan'da ana muhalefet olan HIZBULLAH'ın iktidar olması, Suud Hanedanı başta olmak üzere tüm ha- nedanların, tiranlıkların düşmesi, bölgede bölge-

nin kendi değerlerine dayanan demokrasi rüzgarı- nın bir kasırgaya dönüşmesi anlamına gelecektir. Çünkü bölgedeki demokrasi güçleri Türkiye'deki gibi küresel aktörler ile uyumlu olmayacaktır. Bu ise İsrail için kabustur. Dolayısıyla AKP'nin bekle- nen demokrasi hamlesi sol entelektüellerin bekle- diği gibi bir demokratik dönüşüm olmayabilir, ya da olsa bile bu iç ve dış basınçlarla kadükleşecek- tir. Dahası AKP'nin de tam bir demokrasi arzusu içinde olup olmadığı şu ana kadar izlenen süreçle- re bakılarak belirlenebilir. Çünkü son çıkan Polis Yasası AKP'nin rahatlıkla olağanüstü rejim uygu- lamalarına eğer kendi çıkarları ile çelişmiyorsa o kadar da uzak kalmayacağının bir göstergesi. Ha keza parti içi demokrasi kadüklüğü ve lider kültü, seçim barajı konusundaki gönülsüzlük, siyasi par- tiler yasası vb konulardaki gönülsüzlük AKP'nin demokrasi hamlesinin sınırlarına ilişkin ipuçları konumunda.

Tüm bunlardan sonra demokrasi olgusunu ve seçimlerin verdiği mesajları tartışabiliriz.

Rekabetçi Toplum ve Demokratik Show

Rekabetçi toplumlarda başarı kendi başına bir öl- çüt, kendi başına bir haklılık zemini olmak için yeterlidir. Başarı göz kamaştırır, hele ki yarışı, re- kabeti yücelten bir kültürünüz var ise başarı bü- yük bir ödüdür ve herkesin size gıpta etmesine, sizi taklit etmesine neden olacak bir modele de dönüşerek bu ödülü daha da katlarsınız. Başarı bir değer olduğunda her şey de mubah olabilir. Mak- yavelizim bu yüzden kapitalizmin siyasi kültürü- dür ve araççı akılcılığın siyasi akla dönüşmüş ha-

lidir. Bu yüzden siyasi kültür değerler, erdemler üretmek için değil yarışmak için varolur. Önemli olan başarmak, rakiplerinizi geçmek ve ipi ilk göğüsleyen olmaksa başarının nasıl ve ne biçimde ya da neyin bahasına gerçekleştiği pek de kimseyi ilgilendirmez. Başarmak başarmaktır o kadar, hele başarı bir de güç ve üstünlük sağlıyor, hiyerarşik olarak üstte bir yerde konumlanarak sizi kudretli kılıyor, bu güç başarınızı daha da pekiştiriyorsa başarı daha da arzulanan, cazibesi yüksek bir şey olacaktır.

Hal böyle olunca kimse siyaset ilkelerinizi, seçimde başarıdan önce seçim boyunca kendi değerlerinizle toplum arasında bir mutabakat tesis edip etmediğinizi, siyaseten tutarlı olup olmadığınızı, dahası siyasi kampanyanız esnasında hangi yüksek değerleri öne çıkarıp çıkarmadığınızı, kampanya sürecinde siyasi hasımlarınızla belden aşağı mücadele edip etmediğinizi dikkate almaz. Oysa ki demokratik siyasete esin kaynağı olan *oyun teorisi* noktasında modern öncesi toplumların tümünde oyun aynı zamanda aşkın, yüksek değerler ile çevrelenmiş kurallara sahipti, adalet, erdem gibi değerler sizin oyuncu olarak saygınlığınızın, meşruluğunuzun ayrılmaz bir parçasıydı. Gerçi modern öncesi politika da yüksek ve aşkın değerlerin tecessümü olarak görülen bir şeydi, politas kendi başına bir erdem değildi, politas ancak aşkın değerlerin toplumda hayat bulmasını sağlayan bir araç olduğunda meşruydu.. Ama modernlik özellikle de kapitalist modernlikle birlikte yarış mantığı ve bununla birlikte her ne bahasına olursa olsun başarı zihniyeti yerleşti. Ve siyaset bir *iktidar oyununa* dönüştü. İktidar adeta efsanevi bir güç, bir tür metafizik kudret gibi algılanır oldu.

Bu nedenle AKP'nin seçimlerden ezici bir güçle çıkması, DP'den bu yana görülmemiş bir başarı elde etmesiyle taçlanması söz konusuysa **yenen haklıdır**.

Tüm bu söylediklerimden AKP'nin başarısına bahaneler üreterek, bu başarının ardında çapanoğlu arayan ama ellerinde aynı olanaklar olduğunda bin beterinin yapmaktan imtina etmeyenlerin mizıkçılıklarına destek olduğum sanılmasın. AKP'nin başarısı mevcut siyasi mantık içinde annesinin ak sütü gibi helaldir. Dahası bu başarı gerçek bir ahnterinin ürünüdür.

Tutup da has be has ırkçı ve faşist Mine.G ile, has be has dikta yardımcısı Tuncay Ö. ve şürekası gibi bu başarıyı ABD ve AB'nin, Uluslararası Ser-

mayenin burada bir takım ayak oyunları ile yaptığı bir iş, medyanın manipülasyonuna (bu nasıl bir manipülasyondur ki orduya tak-şak edildi ve cumhurbaşkanlığı konusunda AKP'nin bir uzlaşmazlık abidesi olduğu söylendi, Doğan grubu altan alta devletçi seçkinlere müthiş bir meşruiyet sağladı, hükümeti Kuzey Irak, PKK ve TSK noktasında sıkıştırmanın yollarını aradı, cumhuriyet mitingleri olduğundan daha fazla güce sahipmiş gibi gösterilip bunlara destek verildi), halkın 1 torba kömürle, 1 kumanya paketine oyunu satacak kadar sefil olduğu söyleyerek yoksulları aşağılayan bir sınıfsal ırkçılık sergilemek, çekememezlikten, hasetten doğan hırsta bir rekor denemesine girişmektir ki bu bile başlı başına Kemalist seçkinlerin neden toplum nezdinde en tiksinti duyulan grup olduğu, neden yıllardır sağ partilerin hep iktidar olduklarını ortaya koyar.

Bu yenilgiye doymayan pehlivan bozuntularına, faşist taslaklarına, halk kaçınının goygoycu mizıkçılara en güzel bir minibüs arka yazısı ile cevap verilebilir **"nazar etme ne olur, çalış seninde olur"**.

Hayır bu grupla aynı safta olmaktansa yerin dibine geçmeyi onur sayarım. Bu faşistlere yarayacak bir sözüm varsa da onu misliyle geri aldığımın bilinmesini dilerim.

Benim yapmaya çalıştığım, dikkat çektiğim öze ilişkin bir olgu, bizatihi siyaset denilen şeyin almış olduğu biçime, demokrasi denilen şeyin içinde bulunduğu hale dönük. Bu anlamda bir Müslüman için **başarı** her şeyin ölçüsü müdür, siyaset iktidara kurulmak için yapılan bir şey midir, Müslümanca bir siyaset nefsi kabartmak, onu şımartmak için midir? Yani bu düzen Müslümanlar içinde meşru mudur? Elbette çoğunuzun buna hayır yanıtını vereceğini biliyorum. İşte AKP'ye müslümanca bir sorgu, müslümanca bir eleştiri ve muhalefet, yani sağcılaşma olarak Müslümanlık olgusunun eleştirisi tam da bu öze ilişkin sorgu ve eleştirilerden geçer ki benim de yaptığım Anarşistçe bir Müslüman tavrıyla buna lojistik sağlamaya çalışmak.

Muhafazakarlık denen sağcılaşmış Müslümanlık biçiminin lideri olan ve AKP'nin de bir anlamda model siyasetçisi olan merhum Turgut Özal'dan bu yana Türkiye kapitalizmin yörüngesine tam anlamı ile girmiş durumda, tüketim toplumunun post modern değerleri ile hemhal olmuş bir halde. Buna paralel olarak da siyaset de siyasi

ideolojik farkların birbiriyle rekabet ettiği, ütopyanın siyasi gelecek tasarımlarının insanları çektiği, yüce ideallerin, siyasi değerlerin eşlik ettiği bir alan olmaktan çıktı. Siyasi yönden farklar silikleşip zaten ters yüz olan, merhum Idris Küçükömer'in ünlü saptamasına neden olan ters siyasi pozisyonlar daha da garaipleşti.. Bu ülkede ne yazık ki hiçbir zaman evrensel ölçülerde bir sol parti toplumsal yönetime gelmedi, bu ülkede siyasete yön verebilecek siyasi güce kavuşamadı, aynı biçimde evrensel ölçülerde bir liberal parti de olmadı. Olan azıcık ondan, azıcık bundan cinsi bir karışım oldu. Bu karışımlar bile gerçek manada bir çorba olmadı, çünkü çorba tadın ebrusu olarak çeşitli farklı tadların özgün bir tad üretmesidir, bizde olan bir salataydı her rengin iç içe olduğu baskın tadı etkilemediği bir süs karışımı.

Dolayısıyla farksızlaşan, silikleşen siyasette öne çıkan şey politik projeler, siyasi program farkları değil karizmatik lider şovları ve bunların sergilediği belagat oldu. En şöhretili ve şöhreti ile karizma elde edenler sözü eğip bükebilmekte ustalık kazananlar toplumu etkileyebildi. Hitabet bu nedenle Türk siyasetinde ön plandadır. Aynı şekilde müzikli, yer yer ışık gösterisi içeren, popüler kültür unsurlarına bolca yer verilen, medyayı iyi kullanarak medyatik gösteriler üretebilen partiler kitleyi daha çok mıknatıslayabiliyor.

İşte bu nedenle başarı kendi başına bir ölçüt değil. Bu nedenle siyaset fikri derinlik bakımından alabildiğine sığlaşırken, gösteri ögesi, şov özelliği daha çok öne çıkıyor ve partilerin seçim kampanyaları bir görsel şölen edası ile büyültü etkiler yaratıyor.

Kimsenin sorgulamadığı şey bu. AKP'nin seçim zaferinin neyin üzerine oturduğu, seçime ayrılan bütçenin büyüklüğü reklam kampanyalarına ayrılan dudak uçuklatıcı rakamlar başarının neyin bahasına olduğunu, medya desteğini alamayan, sözün büyüsünü hayata geçiremeyen -ki yeri gelmişken bunun da aslında Yunan demokrasisinin kalan bir şey olduğunu ve yunan-

lılar arasında söz ustalarına demagog dendiğini hatırlatmış olayım- parası olmayan salt ilkeleri ile siyasette var olmaya çalışanlar toplumdan destek bulamıyorsa, o zaman hangi milli iradede söz edilecek ki. Sandığa yansıyan halk iradesinin değerler değil güce destek verdiğini söyleyerek toplumun bir anlamda güç putperestine dönüşmeye başladığını ifade edince demokrasiyi içimize sindirememiş mi oluyoruz. Hayır bunun adı kitle kuyrukçuluğudur ve kitle kuyrukçuluğu da demokrasi denilen şeyin bugünkü halinden başka bir şey değildir.

İşte bu nedenle AKP'nin seçim zaferine güzellemeler düzmek yerine bu zaferi ve onun dayandığı toplumsal saikler sorguya çekmek bu toplumun gerçek manada özgürleşmesi, siyasete değerlerin yön verebilmesi için bir zorunluluktur.

Buraya kadar konuya görünen cephesiyle dedim. Oysa konunun bir de ilke yönü var. Bu konuya çok daha ayrıntılı bir biçimi ile bir iktidar ontolojisi olgusuyla daha sonra değineceğimden bu başlıkla konuya bir anlamda bir giriş yapmış olacağım.

Demokrasi ya da Seküler Totoloji

Demokrasi bugün bir kutsal inek, bir tabu. Onu sorgulamaya çalışırsanız ya totaliterlik özlemcisi-siniz, ya dikta heveslisi, ya teokrasi hayalleri gören bir mürteci, bunların hiçbiri değilseniz "hipotetik" yani hipotezlerle, soyut fikirlerle hareket eden bir ütöplast, bir hayalci.

Oysaki bugün demokrasi dediğimiz şey bir totaliterlikten başka bir şey değil. Seçmen tercihleri denen şey aslında bir süpermarkette bulunan ürünlerden birini tercih etmek ki onda bile karar süreçlerimiz tümüyle özgür değil. Nasıl marketlerde genellikle markalaşmış (indirim marketleri bir istisna gibi olmakla birlikte onlarda da giderek markalı ürünler daha çok revaçta.) yani reklamı çok yapıldığı için tüketici nezdinde bilinirliği fazla ürünler var ise ve tü-

Leman Dergisi Baykal'ı böyle kapak yaptı

ketici çoklukla bunları tercih ediyorsa demokrasi denen şey de bugün bir süpermarket rafı. Milli irade denen şey ise en çok reklamı yapılan, en bilinen ürününü seçimi.

Daha önceki yazılarımda *bio-politika* kavramından hareketle siyasetin bir işletme modeline oturduğunu ve artık siyasal iktidarın hayatı yönettiğini söylemiştim. Aslında bu siyasal rejim modeli aynı zamanda siyasetin sekülerleşme süreci ile atbaşı giden bir olgudur.

Demokrasi seküler bir modele dayanır. İktidar meşruluğunu kutsal ve aşkın bir yerden değil, toplumdan halktan alır. İktidarı halk seçer ve belli bir süre sonunda onu görevden de halk alır. Burada bu hipotetik demokrasi modelini tartışmayacağım. Tam da bu teoriden hareketle demokrasinin neden özgürlüğe değil her zaman totaliterliğe, istisna hali dediğimiz bir sıkıyönetim biçimine mahkum olduğunu, demokrasinin her zaman faşizme gebe olduğunu çok kısaca anlatmaya uğraşacağım.

Eğer demokrasi dolaylı yoldan yani temsilcileri aracılığı ile halkın yönetime katılması ve yönetimin halka dayanması ise ki demokrasi asıl olarak budur yani halk egemenliğini sağlamak, halkın üstünde bir gücün olmaması demektir. Kararlar halka dayanır ve halk tarafında onanmayan bir karar geçerli kabul edilmez. Teorik olarak demokrasi en aşağıdakilerin en yukarıdakileri denetlemesi hatta yukarı, aşağı ayrımlarının son bulmasını hedefler.

Ancak gelgelelim asıl açmazda burada yatar ve demokrasi tam da bu nedenle sığlaşarak değerlerin egemen olduğu bir yönetim olmaktan çıkar. Tam da bu yozlaşmanın önüne geçebilmek için yönetsel işler büyük oranda bürokrasi dediğimiz bir uzmanlar grubuna bırakılır. Teoride bu uzmanların denetimi, o uzmanların hareket ettiği kurallar alanı halkın temsilcilerine yani dolaylı yoldan halka aittir.

İşte tam da demokrasinin zayıf karnı burada yatar. Çünkü amaç halkın desteğini elde etmek olunca bu yönde araçlar oluşmaya başlar. Teoride kamuoyunun hiçbir etkide kalmadan akla dayalı ve nesnel bir karara varabilmesi için farklı fikirlerin müzakeresi ve bu müzakere ekseninde bir karara varması beklenir. Düşünce ve düşünceyi ifade etme özgürlüğünün bir demokrasinin olmazsa olmaz şartı olma nedeni de budur. Lakin insanlar hiç de bu söylediği biçimde karar almazlar. Bir başka yazıda psikanaliz teorisinden yararlanarak

daha geniş açıklayacağım gibi insanlar etkilenmeye son derece açıktırlar. Dolayısıyla en iyimser biçimi ile kim kitleleri etkilemeye daha elverişliyse, kim bu yönde daha yetkinse onun sözü geçer ve yönetim onun elinde toplanır. Tabi yetkilerin toplanması olgusu da ayrı bir tartışma konusudur. İşte demokrasinin elmanın kurdu olarak faşizmi içinde taşımasının temel nedeni de tam da bu teorik dayanaklarından yani halka dayanmasından kaynaklanır. Bu nedenle demokrasi hep çoğunluğun azınlık üzerinde hakimiyeti, güç yozlaşmaları vb sorunlar içinde olur. Gücün tekelleşmesinin önüne bir türlü geçilemez. Üstelik en iyimser biçimi ile demokrasi her zaman eğitilmiş sınıfın, yani akla dayananların yönetimidir -ki aslında en çok etkiye açık olan fikirleri çok çabuk değişebilecek olan kesim de bunlardır- eğitilmiş olmayan yani rasyonel düşünme ve rasyonel karar verebilme yetisine sahip olmayanlar çoğunlukta olduğundan demokrasi onların istem ve arzusuna göre biçimlenir. Bu da aslında çoğunluğun azınlığa hükmetmesinden başka bir şey değildir.

Bütün bunların temelinde demokrasinin seküler bir yönetim modeli olarak seçkinleri dışlayan ve altta eşitlemeye dayanan darvinist yapılanması ve aşkın değerleri tamamı ile devre dışı bırakması yatar. Yani demokratik anlayışa göre seçkinlerin yönetimde etkin olması oligarşi azınlığın çoğunluğa hükmetmesi ise aslında demokrasi de çoğunluğun azınlığa, niceliğin niteliğe tahakkümüdür.

Oysa ki örneğin müslümanca demokrasi tam da bunlardan azade olduğu ve hukukun üstünlüğü değişmez bir şey olduğundan seküler demokrasiye oranla çok daha özgürlükçü bir toplumsal yapı üretmeye elverişli konumdadır. Çünkü Müslüman demokraside kulun hakları Allah'ca güvenceye alındığından bunu hiçbir insan değiştiremez. İkincisi çoğunluk azınlık dengesi çok idealce kuruludur. Yönetimden sorumlu koordinatör olarak Halife hem halk tarafından hem de ilim sahibi seçkinlerce denetlenir. Ve İlahi hukuktan en ufak bir sapmada anında görevden alınır. Bu söylediklerim dört halife döneminde de ama en çok Hz. Ömer zamanında hayata geçti ki müslümanca bir doğru- dan demokrasinin pratiğinin esin kaynağı da budur. Bu konuyu daha geniş işleyeceğimden bu kadarı ile sınırlandırıyorum.

Seçimler ekseninde başarıyı, yarışı değil asıl bunları konuşmak için tam zamanıdır. Müslüman Anarşizmi daha yeni başladı, sürecek.

Umran SEÇİM SORUŞTURMASI

22 Temmuz Genel Seçimleri sonrasında tek soruluk bir seçim soruşturması yaptık.

Soru şuydu:

-Sizce 22 Temmuz'da Türkiye "ne"yi seçti? Cumhurbaşkanlığı seçiminin tıkanması üzerine yapılan erken seçim sonucunda ortaya çıkan yeni Meclis tablosundan hareketle, önümüzdeki günlerde siyasetin nasıl şekilleneceğini düşünüyorsunuz?

Ve işte cevaplar:

**ABDURRAHMAN DİLİPAK:
DERİN MİLLETEN, DERİN DEVLETE!**

A. Dilipak: Vakıf Gazetesi başyazarı

Türkiye darbelere karşı, adalet, barış, özgürlük, insan haklarına saygı, katılımcı, çoğulcu, şeffaf bir yönetim talebine oy verdi. Bu taleple/şartla, AK Parti'yi görevlendirdi..

AK Parti oyunu artırdı ama parlamentodaki sayısı düştü. Çünkü MHP barajı aştı. Bağımsızlar güçlü bir şekilde Meclise girmeyi başardı.. Bunun anlamı şu; beş grubu olan 8 partili bir parlamento ile karşı karşıyayız: AK Parti yanın-

da, CHP ve MHP ile CHP'den ayrılacak olan DSP'nin grup kurması halinde 4, Bağımsızların DTP'ye katılması ile 5 parti grubu olan bir parlamento sözkonusu olacak. BBP ve ÖDP liderleri de parlamentoda yer alırken, Mesut Yılmaz'ın ANAP ve DP'yi birleştirerek başına geçmesi bekleniyor. Belki böyle bir planda İlhan Kesici de rol üslenebilir. Şimdi sırada yemin töreni var. Ardından Meclis Başkanı seçimi ve hükümeti kurma görevinin AK Parti'ye verilmesi ve eş zamanlı olarak yeni Cumhurbaşkanı seçimi ve askeri şura... Ardından Anayasa değişikliği konusu gündeme gelecek. Kürt sorunu ve Kuzey Irak konusu da gündemin bir diğer konusu..

Bu seçim **derin milletin, derin devlete** muhtırası niteliğinde oldu. Cumhur, başına bir mesaj verdi.

DYP Genel Başkanı gibi, Baykal ve Sezer'in de istifa etmesi gerekir aslında, bana kalırsa..

Meclis'te bir MHP-DTP gerginliği yaşanır mı? Sanmıyorum. Böyle bir şey MHP'nin sonu olur. Etnik temele dayalı siyaset yapmak isteyenlerin oranı belli oldu. O zaman bu korkular sanal. Coğrafi bir hassasiyet sözkonusu olmakla birlikte, genelde böyle bir sorun yok..

Alevilik üzerine mezhebi temelde siyaset

yapmak isteyenlerin de ayaklarının havada olduğu görüldü? Sivas'ta AK Parti ve BBP Genel Başkanı'nın aldığı oy ortada..

Ulusalci kanat da kendi estirdiği rüzgarla birlikte savruldu.

Millet bu seçimde ANAP, DYP, GP'yi tasfiye etti. Buradan kaçan oylarla MHP bir patlama yaptı. Ne AK Parti'ye verilen oylar, ne de MHP'ye verilen oylar bu iki partinin kendi tapulu oyları değil.. Verilen oyların maksadını doğru okumak gerek.

Siyasetin nasıl şekilleneceği konusunda en azından Ağustos'un ilk haftasını beklemek gerek..

Görelim mevlam neyler, neylerse güzel eyler..

AK Parti açısından mükemmel bir başarı sözkonusu.. AK Parti'nin parlamentodaki başarısı nasıl MHP'ye endeksli ise, bundan sonra olacak olanlar da MHP'nin tutum ve performansı ile ilgili olacak.. MHP krize oynarsa, krize oynayanların başına gelen MHP'nin de başına gelir..

Selam ve dua ile..

FERHAT KENTEL:

TÜRKİYE KORKU VE NEFRET DİLİNE KARŞI BARIŞ DİLİNİ TERCİH ETTİ

22 Temmuz seçimlerinde, darbeciliğe, korku ve nefret diline karşı, ağır milliyetçi ve ulusalcı dilin hâkimiyetine karşı Türkiye demokrasiyi, çok sesliliği ve bu çok seslilikle birlikte barış dilini seçti.

Öncelikle, Türkiye'nin bütün bölgelerinden oy alan AKP'nin bu barış dilini, süreklilik içinde değişimi temsil ettiğini belirtmek gerekiyor.

Statükodan medet uman devletçi seçkinlerin ve yenilenme konusunda kendine güvenemeyen siyasal aktörlerin, giderek topluma karşı duydukları derin bir güvensizlikten başka bir anlam taşımayan milliyetçi hamasi dile karşı, geniş toplumsal kesimler kendilerine ve topluma duydukları güveni "cesaretle" dile getirdiler.

Bu seçimler, çok uzun zamandır ilk defa oransal olarak temsil sorununu en aza indiren bir seçim oldu. Toplumun farklı kesimleri Meclis'te temsil edilebilir bir konuma girdi. Kürtler

Dç. Dr. Ferhat Kentel: Bilgi Üniv. Sosyoloji

bütün zorluklara rağmen temsil edilme hakkını elde ettiler; kadınların oranı arttı. Çok zayıf kalmasına rağmen gerçek sol sesler de Meclis'e girdi.

Açılım sağlayan, dönüşümü temsil eden bu seslerin yanı sıra, toplumun değişim ve riskler karşısında duyduğu korkular da CHP ve MHP vasıtasıyla Meclis'te yer buldular.

Bu siyasal yelpaze altında önümüzdeki dönemin, yakın geçmişte pompalanan krizin ve kriz kundaklayıcılarının meşruiyetlerini büyük ölçüde yitirmelerine tanık olacağını düşünüyorum. Bölünme, şeriat, misyonerlik gibi tehlikelere işaret eden paranoyak milliyetçiliklerin ve ulusalcılıkların "bölücü" niteliğinin, en temelde topluma karşı güvensizlik taşıyan özelliklerinin artık tam anlamıyla açığa çıkacağını, en azından bu yönde çok önemli bir potansiyel doğduğunu düşünüyorum.

Toplumun içine sokulan "bölünmenin" taftarları en azından Meclis'te müzakere ve diyalog potansiyeline sahipler artık. Birbirleriyle konuşmayan, konuşamayan kesimler -gösterecekleri küçük bir çabayla- Türkiye'de demokratik ve sivil kültürün beslenmesine katkıda bulunabilecekler.

Bu Meclis'in bana göre en önemli eksikliği yukarıda değindiğim "gerçek sol" seslerin nice-lik olarak zayıflığı. Ancak eğer Meclis azınlıkta olan bu sesleri boğmaz ve "duyma" erdemine erişebilirse, gelecekte bu sol sesler sayesinde ortaya çıkabilecek güçlü ve gerçekten bir sol partiyle Türkiye demokrasisi, toplumun özgürlük, adalet ve saygı arayışına cevap verebilecek bir konuma gelebilecektir.

İBRAHİM METE DOĞRUER:
'HALKA RAĞMEN' SİYASET
DEVİRİ SONA ERDİ

Türkiye, 22 Temmuz'da güven ve istikrar'ı seçti. Vatandaş, hem mevcut siyasi iktidara güvendiğini gösterdi, uygulamaların devamına onay verdi; hem de geleceğine, kimsenin ipotek koymasına izin vermeyeceğini, egemenliğin, kayıtsız-şartsız kendisinde olduğunu kesin bir dille ifade etti. Gelecek dönemde *halka rağmen*, *halk için* siyaset yapmak daha da zorlaşacak ve bir süre sonra da -inşallah- hiç mümkün olmayacak. Halkın bilgilendirilmesi ve aydınlanması arttıkça, halkın gerçek dışı bilgilerle yönlendirilmesi zorlaşacak; halk, yapıları net bir şekilde görebilecek, vaatleri de akıl süzgecinden geçirerek değerlendirebilecek. Bu bakımdan, halkın sürekli olarak *doğru* bir şekilde bilgilendirilmesi çok önemli. Bilgilendirme ne kadar etkin yapılabilirse, siyasetin, gerçekler

Prof. Dr. İ. Mete Doğruer: SPK üyesi

üzerine oturtulabilmesi ve sonuçta halkın ifadesinin ülke yönetimine egemen olması da o derece gerçekleşebilecek.

Ülkenin, karşılıklı saygı ve anlayışa dayalı bir siyasete ihtiyacı var. Halk, artık kavga istemiyor, geleceğinin huzur ve sükun içinde, daha müreffeh olmasını istiyor. Bu durum, seçim çalışmalarını sırasında açıkça görüldüğü gibi, seçim sonuçlarında da görüldü. Birbirimizi kırarak, üzerek, hasmane tavırlar içine girerek insanımızı mutlu etmemiz ve ülkemize fayda sağlamamız mümkün değil. Önümüzdeki günlerde, halkın taleplerine uygun bir siyasi yaklaşımın gerçekleşmesini ümit ediyorum.

MERVE KAVAKÇI:
HALK KAOS ORTAMINA KARŞI
AYAĞA KALKTI

22 Temmuz seçimlerinde halkımız tercihini "kendinden" yana kullanmıştır. Yıllardır halkını hakir gören, küçümseyen, kendiyile arasına mesafe koyan, varlığını bu mesafeli ilişki üzerinden oluşturan ve sürdüren elitist zihniyete cevaben bu tercihi yapmıştır. Seçim sonuçları, yakın çerçevede cumhurbaşkanlığı seçimine giden yolda ve sonrasında geliştirilen yapay kaos ortamına karşı, geniş perspektifte ise 28 Şubat'a karşı halkın ayağa kalkışıdır.

Bu bağlamda, % 47lik Ak Parti oyunu merkez partisi olmanın karakteristiği olarak yorumlamanın doğru olmadığını savunuyorum. Ülke halkının yarısını temsil eden bir parti, merkezi değil, her kesimi temsil etmektedir. Tabanını oluşturan dindar, muhafazakar, müslüman seçmenin de liberal, laik ve solcu seçmeni kadar AK Parti'nin başarısında payı, dolayısıyla da "haklı" vardır. Bu ikinci beş yıllık sürede, ilk beş yıllık dönemde ihtiyaçları karşılıksız bırakılan tek kesim olan Türkiye'nin Müslüman kimlikli insanların sorunlarının önceleneceğini ümit ediyorum.

Bu yeni dönemde AK Parti hükümetinin halktan aldığı yetkiyi bir önceki döneme nazaran daha fazla öz güvenle kullanması bekleniyor. Anayasa değişiklikleri ardı ardına yapılmalı, halkın önü açılmalıdır. Bu sadece içte değil, dışta da rahatlamayı beraberinde getirecektir. Karşısında uğradığı hezimet sonucunda kimlik arayışına girmesi kaçınılmaz olan bir CHP ve emek harcamadan, muhalefet boşluğunu doldurmak uğruna oy toplayan bir MHP var. Burada MHP'nin yapacağı muhalefet de siyasette belirleyici olacaktır.

TBMM'nin işlevini yavaşlatan, geri asılan bir muhalefetin sonunun hüsrana olduğunu yakından görmüş bir MHP'nin demokratik makineyi tıkamayacak, duygusal

Dr. Merve Kavakçı

değil, akılcı bir politika izlemesi beklenir. Bu da Ak Parti'nin cumhurbaşkanı adayını desteklemekten geçer. Önümüzdeki günler, sorunsuz bir Gül seçimini getirecektir temennisindeyim.

**MUSTAFA BAŞOĞLU:
CUMHURBAŞKANI SEÇİMİNDE ŞARTLARI
GALİP OLAN KOYMALIDIR**

22.7.2007 günü yapılan milletvekili seçimi çok yönüyle incelenecek özellikler taşıyan bir seçimdir.

Her şeyden önce bazı seçmenlerin tatilini ya-

Mustafa Başoğlu: Sağlık İş Başkanı

rıda keserek seçim sandığına koşması ve oyunu kullanması, seçime katılımın %80'lerin üzerine çıkması, seçim sırasında sandık başlarında hiçbir tartışmanın olmaması, Türkiye'nin çok örnek bir seçim yaptığının en güzel kanıtıdır.

Seçimin sonucunda AK Parti'nin oylarının artırmasına rağmen, milletvekili sayısında 2002 seçimine göre düşme olmuştur.

AK Parti'nin muhalifleri ve özellikle ana muhalefet partisi AK Parti'yi, '**rejim ve Cumhuriyet düşmanı, şeriat düzeni getirecek**' ve Cumhuriyet'in tehlikede olduğuna ilişkin suçlamaların seçmen tarafından önemsenmediği ve verilen reylerle bu iddiaların reddedildiğinin çok önemli bir göstergedir.

Artık siyaset pazarında siyasi partilerin birbirlerini **rejim düşmanı** olarak suçlamalarının geçerliliği kalmamış, bu iddia kalp para haline gelmiştir.

Yine bu seçimin bir önemli tarafı, bazı siyasi partiler seçmeni ciddiye almayarak gökteki yıl-

dızları, denizdeki balıkları, toprak altındaki madenleri vaat etmesine rağmen seçmen bu vaatleri ciddiye almamış ve gerçekçi bulmamıştır.

Şu alışkanlık bu seçimle değişmiş olması gerekir. Siyasi partilerin "**Seçmenin önüne neyi koyarsan koy; çorba ister tuzlu, ister ekşi olsun seçmen bunu yer**" anlayışının bundan böyle tevessül etmeyeceği ve seçmeni ciddiye alacağı bir sonuç meydana getirmiştir.

AK Parti tek başına Cumhurbaşkanı seçebilecek oy çoğunluğuna sahiptir. Bazı çevrelerin uzlaşma teklifleri, bana göre işi sulandırmak, Cumhurbaşkanı seçimini zora sokmak amacını gütmektedirler.

Şartları galip olan koyar ve onun üzerine görüşme yürütülür. Azınlıkta olanların ileri sürcekleri şartlarla Cumhurbaşkanı seçimini yönlendirmeleri geçersiz olmalıdır.

22 Temmuzdan sonra siyaset artık daha çok gerçeklerin üzerine oturacak, siyasiler vatandaş aldatmayacak ve seçim sonuçlarından herkes kendi payına düşeni alarak yolluna devam edecektir.

**MUSTAFA ÖZCAN:
BU RAFİNE BİR DEVRİM**

Sonuçlar yoruma ihtiyaç bırakmayacak kadar açık. Bu açıdan her yaptığımız yorum bir tekrardan ibaret olacaktır. Madem ki, tekrarda fayda var; o zaman yine söyleyelim. Halk öncelikli olarak kayıtdışı siyasete veya siyasete dışarıdan müdahaleye tepki gösterdi. Bu içeride demokrasiye sahip çıkmayan ve müdahale rüzgarına binen muhalefete bir tepkidir. Mark Parris gibilerin de

Mustafa Özcan: Yeni Asya Gazetesi dış politika yazarı

ifade ettiği üzere bu hem kayıtdışı siyasete veya askeri kaynaklı müdahalelere bir cevaptır hem de sivil kanadı temsilen CHP'ye verilmiş bir tepkidir. Bunun dışında elbetteki Mehmet Ağar gibilerin de itirafıyla demokrasiye yeteri kadar sahip çıkmadıkları için onlar da seçmen tarafından gözünün yaşına bakılmadan cezalandırılmıştır.

Bununla birlikte, seçimin hakiki galibi liberallerdir. Hükümeti veya onu temsilen AKP'yi destekleyen kitleler gökkuşağı oluşturdular. Tarhan Erdem'in de ifade ettiği gibi Cumhuriyet mitingelerine katılanlar arasında bile

AKP'ye destek verenler çıkmıştır. Büyük çapta Kürt kökenli seçmen, kısmi olarak Aleviler ve kısmi olarak CHP ve laik kesimden gelenler de aidiyet arki gözetmeksizin AKP'ye oy verdiler. Bu anlamda AKP referansını ANAP'dan almaktadır. Bu açıdan, Franco Frattini'nin AKP hükümetini kastederek :” Din devleti AB'ye giremez’ demesi en hafifinden tahrik ve kışkırtmadır. Ve sözleri hilafı hakikattir. Bunun ötesinde Rus PRS Haber Sitesi AKP'nin zaferini Nuh Gönültaş'ın doğrultusunda ‘Turuncu Devrim’ olarak değerlendirmiştir. Bu mesele tartışılır olmakla birlikte Türkiye'deki liberal kesimlerin bütün renkleriyle ve tayflarıyla AKP'yi desteklemeleri ve zaferine sahip çıkmaları bu zaferin soft veya yumuşak veya rafine bir turuncu devrim olduğunu ortaya koyar. AKP'nin flamları da sanki bunu tasdik eder gibi durmaktadır.

SİBEL ERASLAN:

AKP KURUMSAL MUTABAKAT YERİNE TOPLUMSAL DUYARLILIĞI ÖNCELEMELİ

Seçimlerde oylanan partilerden çok, muhturaydı diye düşünüyorum. Elbette AKP'nin uygulaması olduğu bazı program ve projeler halk tarafından onay bulmuştur. Ama Nisan başlarında %32'lerde olan oy oranının 27 Nisan Muhturası, cumhurbaşkanlığı seçiminin bloke edilmesi, Tandoğan ve Çağlayan'da başlatılan mitingler aracılığıyla inanç değerlerine saldırılması gibi üç önemli faktörden de aldığı hızla %46'lara çıkmış olması mühim sosyolojik gerçeklerden...

Ayrıca AKP'nin Türkiye'nin genelinden oy almış olması, yani bir ucu İzmir, diğer ucu Diyarbakır olmak üzere her renkten görüğe ve du-

Av. Sibel Eraslan: Vakıf Gazetesi yazarı

ruşa seslenebilmiş olması gerçeği de dikkate şayandır.

Arkalarındaki bu geniş spektrumlu desteğe rağmen hak ve hürriyetlerde beklenen açılımları ve özellikle YÖK ve yüksek yargının politikleşmiş yapısına ve bürokrasinin hantallaşmış bünyesine yönelik tadilat ve değişimleri yapabilecek mi, bunu zaman gösterecek...

AKP'yi bekleyen bir diğer handikap da dış politik dengelere muteallik. Irak'a dair Mart Tezkeresi ve Kıbrıs'la ilgili Annan Planı deneyimleri üzerinden benzer meseleler yeniden karşımıza dayatılacak. Sınır ötesi operasyon kararı da AKP'yi bekleyen en yakın sınavlardan... AKP kendi üzerinde biriken bu gerilimleri daha fazla halka taşıyarak, daha fazla katılımlı bir demokrasi anlayışıyla çözmeye giderse, toplumsal duyarlılığı da siyasete katmış olacak... Yok kurumsal mutabakat ismiyle ortaya konan paradoksal tavır devam ettirirse, bugünkü geniş katılımlı halk desteği politik makesini bulamamış olacaktır...

Seçimlerin bir diğer önemli sonucu ise Saadet Partisi ile ilgili... Sert ve dışlayıcı tavır ile devam ettirilen tekfir diskuru vicdanları yaralamıştır.

Bağımsız olmayan bağımsızların henüz meclise girmeden eyalet istiyor oluşları da AKP'yi bekleyen önemli diğer sorunlardan birisi... Karşılıklı rövanş bekleyen ırkçılıkların mücadelesine sahne olacak önümüzdeki günler. AKP'nin tek bayrak, tek vatan, tek devlet söylemi geniş bir onay aldı, yani salt bağımsızlar ve MHP üzerinden gerçekleşmeyecek muhtemel gerilim...

Seçimlerde oylanan toplumsal barıştı diye düşünüyorum. Ve her türlü ırkçılık bunu balta-lıyor ne yazık ki...

22 TEMMUZ: SİYASET MÜHENDİSLİĞİNE TARİHİ CEVAP

açıkoturum

Yöneten: ABDULLAH YILDIZ

Katılanlar: ABDURRAHMAN ARSLAN, ALİ BULAÇ, CEVAT ÖZKAYA

22 Temmuz 2007 seçimlerini düşünür Abdurrahman Arslan, sosyolog Ali Bulaç ve siyaset yoruncusu Cevat Özkaya ile birlikte Umran okuyucuları için değerlendirdik. Seçim sonrasında ortaya çıkan tabloyu yazarlarımız kendi perspektiflerinden bakarak resmetmeye çalıştılar.

Abdullah Yıldız: Sizce 22 Temmuzda halkımız “ne”yi seçti; neye “evet” dedi, neye “hayır” dedi? Bir başka ifade ile seçim sonunda ortaya çıkan tabloyu nasıl okumalıyız? İsterseniz Ali Bulaç Bey’le başlayalım. Siz nasıl resmediyorsunuz ortaya çıkan tabloyu?

Ali Bulaç: Aslında resim bir yorumdur. İster fotoğraf çekin, ister resim yapın, her iki halde de yorum yapmış olursunuz. Bizimki de bir tür yorum.

Bir kere bu seçimde Ak Parti muazzam bir başarı kazandı. Bence bu başarıda rol oynayan üç anahtar terim var: 1.öfke, 2.korku, 3.umut.

AKP Başarısını İzahta Üç Anahtar Terim:

Öfke, Korku, Umut

Öfke şudur: Siyaset kendi mecrasında ilerlerken, 27 Nisan e-muhtırası ile askerlerin sivil siyasete müdahale etmeleri sonucu siyaset birden yön değiştirdi. Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde gayri tabii bir şekilde hukuk zorlanarak 367 şartı getirildi. Bu müdahale ve zorlamalar seçmen kitlelerinin ana gövdesini oluşturan dindar halkın bilinçaltında yer etmiş olan Tek Parti uygulamalarını hatırlattı. Ve halk bundan hoşlanmadı. Öfke başlığı altında bir de şunu ifade etmeliyiz: CHP’nin Cumhuriyet mitinglerinde Türk bayrağını bir sopa gibi, bir tehdit aracı gibi kullanma-

sı da bu öfkeyi beslemiştir. Ayrıca CHP-MHP koalisyonu kurulacağı korkusu da bu tepkide etkili olmuştur. Ve halk, durup dururken siyasete yapılan müdahaleye karşı öfkesini sandığa yansıtmıştır. Artık %65’i şehirlerde yaşayan, köylerde yaşayanlarının da bedenleri köyde ama ruhları şehirde olduğu bir demografik gerçeklik var. Dolayısıyla, bu kadar şehirleşmiş bir toplumu otokrat bir yönetime razı etmek o kadar kolay değil. Yani askeri müdahalelerin önünde artık böyle demografik bir engel var. Bir de kimi insanlar -gönlü otokrasiden yana olsa bile- artık AB sürecinde önemli hale gelen özel hayat alanına karışılmasını istememektedir... Kısaca, bu seçim sonuçlarında birinci derecede rol oynayan faktör bu *öfke* idi. Halk, e-muhtıraya, 367 dayatmasına, Abdullah Gül’ün cumhurbaşkanı seçtirilmemesine tepkisini böyle gösterdi.

Cevat Özkaya: Önceki müdahalelerde az da olsa meşruiyet zemini aranırdı; mesela terör vs. gibi, tertiplenmiş de olsa terörle halk ikna edilirdi. Bu cumhurbaşkanlığı seçiminde ise, süreç normal mecrasında ilerlerken, hiçbir ikna edici gerekçe olmadan müdahale yapıldı... Son üç cumhurbaşkanı aynı kurallar ve yöntemlerle seçilmişken ve en çok oy alanın 290 iken, sayın Abdullah Gül 352 oy aldığı halde seçilemedi. Bu vicdanları ciddi olarak yaraladı.

Bulaç: Doğru. Şimdiye kadarki askeri müdahalelerde genellikle üç önemli gerekçe olurdu. İrtica, bölücülük ve terör. Ama 27 Nisan'da bunlardan hiç biri de somut olarak ortada yoktu. Bildiride irtica adına gösterilen argüman ise, Kutlu Doğum haftasında 7-12 yaş arası kız çocuklarının başörtülü ilahi söylemesi idi ve bu hiç de ikna edici değildi...

Yıldız: Halk, kendi dini inanç ve değerlerinin “tehdit” gibi gösterilmesine tepki gösterdi veya öfkesi bunaydı. Peki, *korku* terimi ile kastınız nedir?

Bulaç: AKP başarısını izahta ikinci anahtar terim ise *korkudur*. Hem devlet içindeki bazı güçler ve hem de CHP ve MHP, ülke içinde birden hız kazanan terörü gündeme getirerek adeta toplumun bir kesimini tehdit eden bir dil/üslup kullandılar. Bu durum halkta ciddi bir tedirginlik yarattı; hem Kürtler hem de Türkler, ‘acaba biz bir iç savaşa mı sürükleniyoruz’, veya ‘dağdaki asker-PKK çatışması şehre mi iner’ korkusuna kapıldılar. Hatırlarsak; Ankara-Anafartalar'da patlama oldu ve bir takım çeteler peşpeşe ortaya çıkarıldı. Halk bundan korktu. Bu yüzden doğu ve güneydoğuda Kürt oylarının önemli bölümü AKP'ye kaydı. 2002'de DEHAP'la %6.2 rey

alan kesim, şimdi DTP'li bağımsızlarla en iyi rakamla %4'te kaldılar. Demek ki, Kürt seçmenin büyük çoğunluğu aynılık yanlısı olmadığını Ak Parti'ye oy vererek göstermiştir. Bu, çok iyi analiz edilmesi gereken bir durumdur. Fakat daha önemli bir korku, Türkiye'nin Kuzey Irak'a müdahaleye zorlanması ve Irak batağına, anaforuna çekilmesi idi. Bana göre, Türkiye insanı, bütün sınıfları ve etnik grupları ile bundan hoşlanmadı, korktu.

Özkaya: Hatırlarsak, MGK'da konuşulması gereken şeyler halkın önünde konuşuldu. ‘Kuzey Irak'a girmemiz gerekir ama bunun için siyasi irade şart’ diyerek siyasi irade adeta buna zorlandı. Acaba seçmen, buradan siyasi bir sonuç bekleniyor gibi mi algıladı bunu?

Bulaç: Sadece bu değil, dış dünyada da birileri Türkiye'yi Kuzey Irak üzerinden Irak'a müdahaleye zorluyordu ve toplum bunu da ikna edici bulmadı.

Tartışmalara baktığımızda; Türkiye beş ayrı gerekçe ile Kuzey Irak'a girebilirdi:

1. Gireceğim ve Kandil dağıtı dağıtacağım. Bu bir gerekçedir. Ha, şu an Kandil'de PKK var mı, yok mu, o ayrı bir tartışma. Ama bir izahtır bu.

Cevat Özkaya

Abdullah Yıldız

Ali Bulaç

Abdurrahman Arslan

Siyaset kendi mecrasında ilerlerken, 27 Nisan e-muhtırası ile askerlerin sivil siyasete müdahale etmeleri sonucu siyaset birden yön değiştirdi. Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde gayrı tabii bir şekilde hukuk zorlanarak 367 şartı getirildi. Bu müdahale ve zorlamalar seçmen kitlesinin ana gövdesini oluşturan dindar halkın bilinçaltında yer etmiş olan Tek Parti uygulamalarını hatırlattı. Ve halk bundan hoşlanmadı...

CHP'nin Cumhuriyet mitinglerinde Türk bayrağını bir sopa gibi, bir tehdit aracı gibi kullanması da bu öfkeyi besledi...

2. Türkmenlerin can güvenliği tehlikededir ve ben onların güvenliğini sağlamak için girebilirim. Oysa biliyoruz ki, Türkmenlerin %75'i Şi'idir ve Sistani'ye bağlıdır; bir bölümü Kürtlerle işbirliği halindedir. Ve Türkiye'den böyle bir talepte bulunanların varlığı tartışılır.

3. Kuzey Irak'ta benim aleyhimde bir oluşum var, ben bağımsız bir Kürt Devleti'nin kurulmasını engellemek için oraya girebilirim.

4. Musul ve Kerkük Misak-ı Milli sınırları içindeydi; dolayısıyla bizim orada tarihi haklarımız var; şimdi tarihi bir fırsat çıktı ve ben girip orayı ilhak edeceğim.

5. Türkiye Irak'm toprak bütünlüğünden yadır; bölünme benim işime gelmez; dolayısıyla bunu önlemek için girerim.

Türkiye bu gerekçelerden hangisine dayanarak böyle bir işgali gerçekleştireceğine dair hem kendi kamuoyunu, hem uluslararası camiayı, hem de Arapları ve İran'ı ikna edecek argümanlar geliştiremedi. Bu konuda özel bir gayret de sarfetmedi. O zaman kamuoyunun aklına şu geldi: Türkiye ABD'nin isteği ile Irak'a girecek ve orada İran'la karşı karşıya gelecek; hatta Şiilele, Kürtlerle, Sünnilerle karşı karşıya gelecek. Bu ise bizim için kabul edilemez bir durumdur. Zira bu durumda hem can kaybı olacak hem de Müslüman halklar arasında belki bin yıl sürecek bir husumet meydana gelecek.

Yıldız: Bütün bunları, AKP'nin başarısını izahta anahtar terimlerden olan "*korku*" kapsamında ifade ediyorsunuz. Üçüncü terim olan "*umut*" faktörü ile neyi kastediyorsunuz?

Bulaç: Şimdi, "*umut*" şudur: Türkiye son yıllarda %7.3 büyüme kaydediyor. Makro ekonomik dengelerin iyi olduğu söyleniyor. Ama sonuçta IMF'nin mali disiplini takip ediliyor ve dışarıdan 120 milyar dolar civarında dışarıdan para geldiği söyleniyor. Borsanın %71 ile banka/finans sektörünün de %42'si yabancıların elinde. Fakat, işçiye, memura, çiftçiye, esnafa, emekliye, yoksula yani dar gelirli kesime kaynak akmadı. Bu kesimler ekonomik iyileşmeden yeteri kadar yararlanamadı. Özellikle liberal ideologların dillendirdiği bir şey var; 'komşuda pişer, size de düşer' misali: 'Bu ekonomik iyileşme devam ettiği sürece gelir bölüşümündeki adaletsizlik de düzelecek, size de bu iyileşmeden pay düşecek-

tir.' İşte halk, hani piyangoda 'size de çıkabilir' gibi bu umuda rey verdi ve Ak Parti bir beş yıl daha devam etsin dedi. "Umud" birinci kısmı ekonomikti; ikinci kısmı ise insan haklarına yönelik.

Şimdi, temel hak ve özgürlükler konusunda dindar büyük kitlenin sıkıntıları devam ediyor. Bu konuda henüz bir şey yapılabilmiş değil. Ama onlara şu dendi: 'Bu konuda bazı zorluklar var: önce şu cumhurbaşkanını bir seçelim; bazı çevreler/güçler bu konuda engel çıkıyor; AB ve İnsan Hakları Mahkemesi gibi kurumlar bize destek vermiyor; eğer bizi bir dönem daha seçerseniz ve cumhurbaşkanını seçesek bunları çözeceğiz.'

Yıldız: Bunları bu açıklıkla değil de zımnen ifade ettiler denebilir mi?

Bulaç: Tabi ki, bunu programlarına filan koymadılar ama lisan-ı hal ile ifade ettiler. Dolayısıyla, millet bu umuda da oy verdi.

Bir de; bana göre Ak Parti %35 başarılı bir parti ise de %65 başarısızdır. Bu seçim sonucunun ortaya çıkmasında bu %35 başarıdan çok muhaliflerinin başarısızlığı ve yanlış politikaları etkili olmuştur. Benim ilk tespitlerim bunlar.

Özkaya: Ben son söylediğiniz konuya bir ilave yapayım. Biliyorsunuz, seçim öncesinde yoksul kesime bir sosyal yardım yaptı hükümet; kömür verdi, erzak verdi. Muhafif partiler buna karşı çıkılar ve eleştirdiler: 'efendim, kitleyi dilencililiğe alıştırıyorsunuz, insanlara sadaka veriyorsunuz'. Bu temel dini bir kavram ve bir erdem olan sadaka üzerinden yapılan bir eleştiri idi ki, akılla ve mantıkla bağdaşır tarafı yok. Yani sadaka ve zekat kültürü, bir edebi ve adabı olan bir kültürdür. Bu kavramı hafife alarak bir eleştiri yapmak çok yanlış.

Yıldız: Şimdi, Ali Bey seçime dair genel bir resim çizdi, Cevat Bey de buna bazı ilaveler yaptı. Abdurrahman Bey'e dönersek; siz bu tabloda eksik kalan yerleri de tamamlamak suretiyle nasıl bir seçim okuması yaparsınız?

İki Ayrı Modernleşme Süreci

Abdurrahman Arslan: Ak Parti'nin bu seçimde yüksek oranda oy almasının en önemli ve dikkat çeken nedenlerinden birisi, benim tahminime

göre, toplumumuzun siyasete dışarıdan yapılan müdahaleyi kabul etmemiş olmasıdır. Toplumun bu tavrı, Demokrat Parti hatta Serbest Fırka ile başlayan sürecin iyi okunması ile anlaşılabilir. Bu sürece baktığımızda; mesela Demokrat Parti ile başlayan sürecin sonlandırılmasını halk onaylamamıştır. DP'nin yerine kurulan Adalet Partisi veya daha sonraki Anavatan Partisi'ne baktarsak, sivil siyasete her seferinde bir takım güçlerin -ki bu güçlerin merkezinde askerler yer alıyor-, kendisini devletle özdeş kabul eden güçlerin müdahalesini toplum hiçbir zaman kabul etmemiştir. Eğer sivil siyaset serbest bırakılsa idi, bu partiler -mesela DP'de olduğu gibi- kendiliğinden yıpranacak ve halk belki de başka partilere yönelecekti; ama her seferinde süreç sonlandırılınca, bu partiler yenilerini kurarak adeta kaldıkları yerden devam ettiler.

Yıldız: Ve her seferinde halk çoğunluğu, siyasete müdahale edenlere ders verircesine, oyunu onların karşı çıktıkları, engelledikleri partilere verdi.

Arslan: Evet. Şimdi, ben burada iki önemli husus görüyorum:

Birincisi husus şudur: Devlet, Osmanlı ile birlikteli başlayan modernleşme süreçlerinin sahibi olarak kendini görüyor. Toplum ise, bu modernleşme süreçlerini kendi bildiği üslup içinde ve kendi seçtiği yöneticiler eliyle yürütmek istiyor. Bu anlamda sürece dışarıdan müdahale edip de bir sahiplik pozisyonuna giren insanları kabul etmiyor. Bence bu süreç, şimdi Ak Parti ile kendini göstermeye devam ediyor.

Şimdi, Ak Parti'nin bu seçimde kendi tabanından bile, az da olsa oy kaybına uğrayacağı tahmin ediliyordu. Hatta Başbakan da bu anlamda bir kayıp olabileceğini bir ara dillendirmişti. Bunun en büyük etkenlerinden birisi de, makro düzeyde IMF'nin ekonomi paketinin hiç dışına çıkılmadan uygulanmasıdır. Ve biz biliyoruz ki, IMF'nin ekonomi paketlerinin uygulandığı her ülkede büyük bir sefalet de boy göstermektedir. Dolayısıyla Ak Parti, IMF destekli olarak makro düzeyde ekonomiyi düzenlerken, mikro düzeyde de olağanüstü derecede bundan orta esnaf ve dar gelirli kesim kötü etkilendi ve bu durumdan şikayetçi oldu. Bu durumun Ak Parti'ye az da olsa oy kaybettirmesi ihtimali çok güçlü idi. Ve 27

Nisan e-Muhtırası'na kadar bu durum böyleydi. 27 Nisan'da durum birden değişti.

Özkaya: Ak Parti'nin oy oranı, o günlerdeki anketlerde %28-32 aralığında görünüyordu.

Bulaç: AKP'nin kendi yaptırdığı ve 27 Mart'ta Başbakan'a sunulan bir ankette %28.3 idi oy oranı. Ve iniş trendi sözkonusu idi. 27 Nisan'la bu iniş durdu ve tam tersine hızla yükseldi.

Arslan: Yani herhangi bir sade vatandaşla görüştüğünüzde, çoğu insanın Ak Parti'nin bu mikro ekonomik uygulamalarından şikayetçi olduğunu görüyordunuz, 27 Nisan öncesinde...

Bir problem daha var burada: Muhalefet denilen şeyin aslında '**muhalefet**' olmadığı ve bizzat **devletin kendi sesi** olduğunun altını çizmemiz lazım. Halk muhalefet arıyor ama bulamıyordu; muhalefet olarak karşısında bulduğu şey ise, siyasete müdahale etmesini istemediği güçlerdi. Mevcut muhalefet de bu güçlerin **sivil sesi** olmuştur.

Özkaya: Nitekim *Finansial Times*, CHP'yi '**ordunun siyasi uzantısı**' olarak tanımlamıştı.

Arslan: Bence bu, Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi seyri açısından çok doğal bir durumdur. Çünkü netice itibarıyla CHP, **kurucu ideolojinin** partisidir ve o ideolojiyi temsil etmektedir. Ancak, çok önemli bir gelişme de şu ki, günümüzün küresel dünyasında ve özellikle Ortadoğu coğrafyasında, artık kurucu ideolojileri temsil eden siyasal oluşumlar yavaş yavaş tarih sahnesinden çekilip gitmektedirler. Dolayısıyla Türkiye'de de bu süreç, ülkenin kendi dinamiklerinden ziyade dış dinamiklerin etkisiyle şekilleniyor. Bu da mutlaka hesaba katılması gereken bir durumdur.

Ama gerçek şu ki, mecrasında akan sivil siyasete dışarıdan bir müdahale olunca, halk geleneksel refleksini ortaya koymuş ve tepkisini açıkça göstererek, ekonomik sıkıntılarını da bir kenara bırakmak suretiyle Ak Parti'nin etrafında kenetlenmiştir. Bu sebeple, hiç de tahmin edilmeyen bir noktaya gelinmiştir. Devlet ekseninde siyaset yapan iki partinin, CHP ve MHP'nin devlet gücünü elinde bulunduranların safında muhalefet yapması da bu korkuyu besleyen önemli bir etkidir. Hem dini anlamda hem de etnik anlamda tedirgin olanlar Ak Parti'ye yöneldiler.

Duyduğum kadarıyla azınlıklar bile Ak Parti'ye oy verdiler. Bütün bunlar kendi güvenliklerini Ak Parti'de gördüler.

Özkaya: Bir de şöyle bir söylem var. Özellikle liberal özellikli yazarların dillendirdiği: 'Ak Parti'nin oyları, takip ettiği liberal politikalar ve bu tür ekonomik uygulamalardan dolayı arttı.' Oysa bu liberal politikalardan halk, esnaf, dar gelirli memnun olmadığı için Mart ayında görüldüğü üzere, Ak Parti'nin oy oranı sürekli iniş trendinde idi. Fakat 27 Nisan'da birden yükselişe geçti. Ama, hala bu liberal yazarlar, Ak Parti'nin bu liberal ekonomik uygulamalar sebebiyle oy aldığını iddia ediyorlar. Burada ciddi bir çelişki yok mu? Yani insanların oy vermesinde sadece ekonomi mi etkili? Başka unsurlar onları etkilemedi mi? Bu yazarların ısrarla gizlediği gibi, Ak Parti'nin halkın değerlerine yakın olmasının etkisi yok mu bu artışta?

Arslan: Bir kere, liberal düşüncüyü bu toplumda inşa etmeye çalışanların savunduğu değerlerin altını kazırsanız -deyim yerindeyse- yine islami değerleri bulursunuz; yani libareller Müslümanların değerleri üzerinden iş yapmaktadırlar. Zira liberalizmin tarihsel kökleri yoktur bu ülkede. Netice itibarıyla Müslüman bir toplumun özlemleri olan değerleri çekip aldığınızda, geriye liberal değerler adına hiçbir şey kalmaz. Dolayısıyla, Ak Parti'nin zaferini 'Liberalizmin zaferi' olarak yansıtmak, büyük yanlış olur.

İkinci husus da şu ki, bizim toplumumuz Serbest Fırka'dan bu yana, siyasete hep kendi değerlerini taşıma çabasıdadır. Zaten bizde siyaset sınıf temelli değildir ve olmamıştır. Siyaset Batı'da sınıf temellidir. Bizde ise, halk hem iç politikada hem de dış politikada kendi değerlerini görmek ve o alanlara taşımak istiyor. Mesela, Türk toplumunu ne kadar manipüle ederseniz edin, Suriye'yi düşman kategorisinde algılaması mümkün değildir. Aslında genel manada Müslüman dünyanın özelliği budur. Müslümanlar, kendi değerlerini siyaset alanında görmek istiyorlar. Birileri 'bu değerleri neden siyasete taşıyorsunuz' dediğinde, bunu kendisine karşı bir tehdit olarak algılıyor. Dolayısıyla, Müslüman toplumları laiklikle tehdit etmek çok çelişkili bir durumdur. Türkiye insanının son zamanlarda dillendirdiği bir söylem var ki, tam da buna te-

kabül etmektedir: 'Bizim laiklikten başka şeylere de ihtiyacımız var.'

Toplumun İslami Değerleri Ekonomik Çıkarlarından Öncelikli

Özkaya: O zaman, 'insanların davranışlarını çıkarları belirler' sözünün çok da doğru bir şey olmadığı anlaşıyor. Çıkarları dışında da insanların değerlerinin var olduğunu görmeliyiz; elbette çıkar önemli bir şeydir ama değerlerde de bu çıkarları terbiye eden bir özellik var.

Arslan: Yakın döneme kadar hiçbir Müslüman toplumda ekonomik çıkarların İslami değerlerin üstüne çıkarak siyaseti belirlediğine tanık olmadık ve tanık olmak da çok zordur. Bu Müslüman dediğimiz kesimde, bütün bu bozulmuşluğuna rağmen -çok daha fazla bozulmak isterse ona bir şey diyemem- böyle bir şey olmadı. Müslümanların yaşadığı tarihi süreç içerisinde, günümüze kadar çıkarlar belirleyici olmadı. Zira, çıkarın siyaseti belirlemesi meselesi, müslüman zihninin pek kabul edebileceği ve ona göre davranabileceği bir durum değildir. Dolayısıyla da bütün İslam toplumlarında, şu ya da bu şekilde, ister Türkiye'yi baz alalım ister bir başkasını nihayetle İslami değerlerin hep siyasete taşınması arzusu vardır. Siyaset dediğiniz nedir? Siyaset gündelik hayatı düzenleme meselesidir her şeyden önce. Sıradan insanlar bile bunun çok iyi farkındadırlar. Dolayısıyla insanlar kendilerine ait bu gündelik hayatı kendilerine ait değerlere göre düzenlemek istemektedir; sadece çıkar yasasına değil. Eğer çıkar yasası söz konusu olsaydı, zannediyorum bugün Ak Parti'nin bu oy oranını tutturması mümkün olmayacaktı.

Yıldız: Bu durumun Avrupa Birliği'yle yani toplumun AB değerlerini benimsemesi ile ilgili bir yanı da var, deniyor. Yani İslami değerlerin yerini AB değerleri alıyor iddiası...

Bulaç: Müsaadenizle buna ben cevap veriyim: Bir kere; önümüzdeki rakamlara göre, şu anda Avrupa Birliği'ne destek % 34'lerde. Bu destek %76 iken %34'e düşmüş. Bu da Ak Parti'nin 2002'deki oy oranına tekabül ediyor. Şimdi AKP %46.6 aldı. AB'yi destekleyenler blok halde oy vermişse bile bu oy oranı 12 puan fazla. İkincisi; Türkiye'nin AB'ye tam üye olamayacağı

CHP, kurucu ideolojinin partisidir ve o ideolojiyi temsil etmektedir. Ancak, çok önemli bir gelişme de şu ki, günümüzün küresel dünyasında ve özellikle Ortadoğu coğrafyasında, artık kurucu ideolojileri temsil eden siyasal oluşumlar yavaş yavaş tarih sahnesinden çekilip gitmektedirler. Dolayısıyla Türkiye'de de bu süreç, ülkenin kendi dinamiklerinden ziyade dış dinamiklerin etkisiyle şekilleniyor. Bu da hesaba katılması gereken bir durumdur.

Ak Parti'nin Hizmetlerinin Seçime Etkisi

Özkaya: Meseleye maddi açıdan bak-sak bile, köylerde ürün bazında değil-se bile mesela sağlık alanında önemli kolaylıklar sağlandı. Bilirsiniz, köylünün en büyük sıkıntılarında biri doktora gitmek, doktor parası vermek ve ilaç almaktır. Çiftçi Bağ-kuru denen bir uy-

gulamayla köylü hem ilaçlarını alabilmekte hem de rahatlıkla doktora gidip hastalığını tedavi ettirebilmektedir. Bu durum büyük memnuniyet yarattı benim görebildiğim kadarıyla. Netice itibariyle ürününe alabileceği zamlarla yine doktora gidecekti, ilaç alacaktı; şimdi bunlar bedava duruma geldi. Köylere kadar sağlık ocakları kuruldu. Ve şehirlerde de sağlık konusunda devrim mahiyetine yenilikler yapıldı. Seçimde bunun da etkisi oldu diye düşünüyorum.

Yıldız: Evet. Sağlık uygulamalarına dair genel bir memnuniyet var. Peki, söz Cevat Bey'e geçmişken; bazı tesbitlerinizi aldık ama, siz genel anlamda nasıl bir resim çizersiniz?

Özkaya: Bir kere, her şeyi sadece tepkiye bağlamak doğru olmaz. Olay sadece tepkiden ibaret değil. Ak Parti'nin %46 gibi bir oy almasında bir tepki payı olduğu kesin ama olayı sadece bununla izah edemeyiz. Tamam, Abdurrahman ağabeyin de dediği gibi Serbest Fırka ve DP'ye kadar uzanan sürece baktığımızda; sistemin siyasal hayatın normal gidişine müdahalesi daima tepkiyle karşılanmıştır. Demokrat Parti'nin 27 Mayıs'la engellenmesinden sonra AP %52 oy alarak geldi. 12 Eylül sonrasında Konsey'in 'oy vermeyin' dediği ANAP 1983'te %42 ile tek başına iktidara geldi... Fakat Ak Parti'nin yaptığı bazı icraatları da görmek lazım. **Sağlık Reformu** gibi, **Köydes Projesi** gibi. Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Orta Anadolu'nun

ayan beyan ortaya çıkmış ve herkes tarafından da anlaşılmıştır. Ucu açık müzakere, müzakere başlıklarının sınırlandırılması, sindirme veya hazmetme süreci, referandum, arkasından diyelim ki 30 sene sonra müzakereler başarıyla sonuçlandı ve Fransa, Almanya, Avusturya ve Rum kesiminde de referandumlar yapıldı, bütün 26 Avrupa ülkesi Türkiye'yi üyeliğe kabul etti, buna rağmen serbest dolaşım olmayacak. Kaldı ki; Türkiye hükümet olarak da AB'den umudunu kestiğini beyan etti. Tayyip Erdoğan dedi ki: 'Madem Kopenhag kriterleri olmuyor. Biz de Ankara Kriterleri olarak yolumuza devam ederiz.' Yine hükümet; 'Şu anda bizim için AB değil Irak, daha öncelikli bir konudur.' demişti. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin seçimlerde Ak Parti'nin lehinde rol oynadığı iddiası tamamen yanlıştır.

Yıldız: Bir şey daha: Köylü kesimi, ürünleri para etmemesine ve durumlarını iyileştirici tedbirler alınmamasına rağmen yine de Ak Parti'ye oy verdiler. Yine değer tercihi sebebiyle.

Arslan: Evet. Türkiye'de ekonomik hayatın üst düzeyindeki kesim, IMF ile olan ilişkilerden zarar görmediler. Ama tarım kesimi ve küçük esnaf ciddi zarar gördüler.

Bulaç: Çünkü bu seçimlerde halk, maddi çıkar öncelikli düşünmedi.

birçok köylerinde en önemli sorunlarından bir tanesi de su sorunuydu. Su sorununu çözmek çok kolay bir iş değildir: temiz, içilebilir su getirmek. Benim bilebildiğim kadarıyla Diyarbakır'ın hemen hemen bütün köylerine su götürüldü. Ve eğer şöyle bir anket yapılırsa Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da; 'Ak Parti en çok oyu kadınlardan mı yoksa erkeklerden mi aldı' diye; öyle zannediyorum ki kadınların oyu daha fazla çıkacaktır. Çünkü suyu taşıma zahmetini çeken onlar. Yani böyle bir yanı da var işin...

Yıldız: Sanırım buna, hızla yapılan duble/çift yollar da eklenebilir...

Özkaya: Evet, bence bu da çok önemli bir faktör. Kısaca hizmet faktörü de etkili oldu.

Arslan: Fakat -tekrar olacak ama- şöyle bir durum da söz konusu. Toplum Ak Parti'den yüzünü muhalefete çevirdiğinde ne buldu karşısında? **Sistemin sivil sözcülüğünü** yapan bir muhalefet. Yani bu durumda Ak Parti'nin çok fazla bir şey yapmasına da gerek kalmadı. CHP gibi bir parti karşıda dururken Ak Parti'nin fazla bir şey yapmasına gerek yok. Yine seçim olsa, Ak Parti'nin tekrar kazanma ihtimali yüksektir.

İkinci husus da -kanaatime göre, her şeye rağmen- Ak Parti, kendi köklerini şu veya bu sebeple reddetmesine rağmen, Türkiye'de insanlar yine de bir arada olmanın, birleşmenin İslami değerler esasında ve temelinde olabileceğini gördükleri için Ak Parti'yi tercih ettiler.

Ak Parti "Türkiye Partisi" Haline Geldi

Yıldız: Bu "birlik" meselesi bence çok önemli. Bu ülkede **birlik** ve **dirlik** ancak İslami değerler zemininden hareketle sağlanabilir. Bu seçimden böyle bir mesaj da okuyabilir miyiz?

Özkaya: Şöyle, Türkiye haritasına dönüp baktığımız zaman, seçim sonrasında, bir tane "**Türkiye partisi**" var. Yani Türkiye'nin her yerinden oy alabilen bir tek Ak Parti var. CHP beş tane ilde öne geçmiş: Muğla, İzmir, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne. Sadece beş il. İki ilde MHP'nin, iki-üç ilde de bağımsızların üstünlüğü var. Diğer tüm illerde Ak Parti önde. Tabii ki bu durum, muhalefet partisinin göstermiş olduğu siyasi tavrından dolayı da ortaya çıkmıştır ama aynı zamanda Ak Parti'nin hizmet olarak

yaptıklarını da görüyoruz. Onun ötesinde bir de Ak Parti'nin sahip olduğu değerler var. AKP kendisini bir **toplumsal merkez partisi** olarak ilan etti. Ve toplumun her kesiminden oy aldı; ikinci parti olduğu şehirlerde bile %35 alarak oyunu yükseltti. Önemli olan bir şey daha var: 4,5 milyon yeni seçmenin %41'i Ak Parti'ye oy vermiş. Dolayısıyla **toplumsal merkez** dediğimiz şey şu: bahsedilen anlamda bu milletin değerlerini de barındıran, bu milleti ortak noktalarda birleştiren bir merkez partisi.

Bulaç: Sadece belirli bölgelere değil; bütün sınıflara, bütün etnik gruplara, kente ve köye ve farklı mezheplere de hitap eden tek parti oldu Ak Parti. Şimdi ben size bir rakam vereyim: 2002 yılında Ege'de 26.5 almış, 2007 yılında ise 39,9'a çıkarmış. **Marmara**'da 35 iken son seçimde 44'e çıkarmış. **Karadeniz**'de 39,3 iken. son seçimde 55.5'e çıkarmış. Güneydoğu'da 26.3 iken, 2007'de 40.3'e çıkarmış; burada 14 puan artmış. Doğu Anadolu'da 24 iken son seçimde 51,4'e çıkarmış; iki katından fazla. Bütün bölgelerde oyunu artırmış ama özellikle doğu ve güneydoğu da geometrik olarak arttırmış.

Yıldız: Sanıyorum, Ak Parti'nin en yüksek oyu yakaladığı yer %72 ile Bingöl. Bunu %65'le Adıyaman, %60'larla Urfa ve Malatya takip ediyor.

Bulaç: Şimdi, baktığımız zaman muhalefet partileri seçmen karşısında ne dedi? Seçim kampanyaları sırasında şu beş noktayı öne çıkardılar. Bir, "**Türkiye satılıyor**"; iki, "**Cumhuriyet tasfiye ediliyor**"; üç, "**yaşam biçimimiz tehdit altında**"; dört, "**irtica ve laiklik meselesi**" ve beş, "**terör ve Kuzey Irak**". Şimdi bu beş nokta da seçimlerde bir prim yapmadı; prim yaptığı yerlerde de MHP'ye yaradı. Benim kanaatime göre bu beş noktayı CHP çok ön plana çıkardı, fakat 'eğer böyle bir tehdit varsa MHP önler' diye düşünenler CHP tabanından MHP'ye doğru kaydılar. Burada mesela DSP çok karlı çıktı. 13 milletvekilini sağlama aldı.

Özkaya: Ve bana kalırsa CHP'den ayrılacaklar ve kendi politikalarını da CHP politikasının dışında o inanca saygılı laiklik vs. çerçevesinde tahkim etmek isteyecekler.

Toplumsal Merkez ve İslami Değerler

Bulaç: Şimdi şunu demek istiyorum ben: Türkiye’de ve Ortadoğu’da ve bütün İslam dünyasında, siyaset yapılan ülkenin bütün bölgelerine, bütün seçmenlerine, bütün etnik gruplar, mezheplerine, kentte ve köyde yaşayan tüm kesimlerine hitap eden yegane siyasi yapı, siyasi değer ve dil sadece müslümanlardır. Bunu telaffuz edin veya etmeyin bu böyle. Çünkü, Abdurrahman beyin dediği gibi, sınıfa dayalı siyaset, sınıf çıkarına dayalı siyasettir. O sınıfı iktidara taşımak ister; diğer sınıfların çıkarlarına göre bir siyaset üretmeleri için mantıklı bir sebep yok. Tam aksine onlarla zaten çatışma halinde. Çatışarak siyasetini inşa eder. Eğer değere göre bir siyaset yapıyorsanız, o değeri taşıyacaksanız iktidara ve o değer iktidarın adil hareket etmesini talep ediyorsa, adalet herkes için gerekir. Bir müslüman, Müslüman olduğu için zaten adil davranmak zorundadır. Müslüman olarak adil davranmak zorunda olduğu için de Hristiyan’a, Yahudi’ye veya Mecusi’ye de adaletsizlik yapamaz, eziyet edemez. Çünkü dini ona o hakkı vermiyor. Ve etnik gruplar arasında da, sınıflar arasında da ayırım ve adaletsizlik yapamaz. Şii veya Sünni arasında da yapamaz. Dolayısıyla burada ismi konulmamış olsa da, kendi kökeninden kaçıyor olsa da, Ak Parti’yi iktidara getiren

liberal değerler değildir. İslami değerlerdir. Bunu bu şekilde okumak lazım.

Yıldız: Yani Ak Parti, taşıdığı değerleri sebebiyle herkesi kucaklayan bir şemsiye oldu.

Arslan: Ak Parti’nin değerlerinin insanlara vermiş olduğu, telkin etmiş olduğu o güven...

Özkaya: Bu sebeple, Ak Parti elitleri liberalerin söylediği anlamda değil de böyle okurlarsa, doğru yapmış olurlar. Yoksa, başka mecralara doğru kayarlar.

Bulaç: Şu kesin: **Toplumsal merkezle siyasi merkez** arasında kavga başlayacak. Çünkü her zaman böyle olur. Devlet, **merkezi** kendisi düzenlemek ister; siyaseti kendisi yapmak ister. Hâlbuki Ak Parti veya DP, AP, ANAP üzerinden veya 1973 yılındaki CHP üzerinden gelen **toplumsal merkez**, kendisi siyaseti yapmak istedi. Seçimlerin gerisindeki asıl kavga bürokratik idari merkezle toplumsal merkez arasındaki siyaseti kimin yapacağı ihtilafıdır.

Özkaya: Böyle bir ihtilaf var; fakat burda Ak Parti açısından asıl sorun şu kanaatimce. Ak Parti bu toplumsal merkezin nasıl oluştuğuna ilişkin okumayı yanlış yapar da toplumun ana merkezini teşkil eden değerlere bağlı kesimi dışlarsa, kendisini çok boşlukta bırakmış olur.

Bulaç: Bu tüm ulusal partilerin kaderidir ama.

Özkaya: Bu durumu doğru okumak gerekir. Hakikaten sağ partilerin hepsi yaptılar bunu.

Arslan: Ak Parti burada istisna olur mu olmaz mı? Asıl mesele bu.

Özkaya: Ben istisna olması gerektiğini düşünüyorum. Bu temenniyi taşıyorum. Şundan dolayı: Siyaseti vesayet altına alan bu merkezin bertaraf edilmesinden bahsediyor değilim. Ama herkesin ortada olan bu iktidarı paylaşabilmesi açısından Ak Parti bir şanstır. Türkiye’de 55 yıldan bu yana ilk defa, bir dönem iktidar olan bir parti ikinci seçimde birincisinden daha fazla oy aldı. Daha önce Demokrat Parti %52’den %57’ye çıkmıştı. Ak Parti ise %34’den %46’ya çıktı. Bu bir şanstır bana kalırsa. Eğer bu şansı Ak Parti, sadece liberal değerlerin bunu sağladığını düşünerek harcarsa, tamamen temelsiz hale gelebilir, milleti de hayal kırıklığına uğratar. Burada Ak Parti’den kimse “İslamcılık” beklemiyor: Yani Türkiye’de siyaset yapan hiçbir partiden İslamcılık beklenmez. Ama bu toplumda adil bir iklim oluşturmak gerekir her şeyden evvel. Şimdi, devletin gücünü arkasına almış bir kesim bir başka kesimin üzerine hücum ediyor. Bu saldırıyı önleyip ortada herkesin rahat çalışabileceği ve kendi eforunu ortaya koyabileceği bir siyasal ortam sağlarsa bu Ak Partiden beklenen en önemli şeydir. Ama bir takım mülahazalarla, kalkar da elit iktidarına karşı liberal değerlerin savunuculuğunu üstlenirse, bu durum kırk katırla kırk satır gibi bir sonuç doğurur bana göre. Bu da Ak Parti’nin kendisine de tabanına da yaramayan bir durum ortaya çıkarır. Dolayısıyla Ak Parti, İslami değerleri ve toplumsal merkezi temsil eden bu kesimin değerlerinden uzaklaşarak asla bir şey yapamaz; tam tersine onların değerlerine sahip çıkmak zorundadır.

Arslan: Bana kalırsa merkez, sürekli olarak bir şeyi kendine tehdit olarak algılıyor. Bu da Tanzimat’tan beri gelen iki farklı modernleşme anlayışının bir iktidar kavgası ile alakalı. Merkez, kendi üslubu ve kendi bildiği yolla toplumu modernleştirmek istiyor ve bu durumu merkezde kalmanın meşruiyeti olarak görüyor. Şimdi Ak Parti’nin temsil ettiği güç ise, kendi bildiği şekilde, merkezden farklı düşünerek toplumu modernleştirmek istiyor. Ama her seferinde -DP, ANAP, RP ve Ak Parti örneğinde gördüğümüz gibi- merkez bunu kendine bir tehdit olarak algılıyor. Aslında *avantaj* olarak görmesi ge-

reken şeyi *tehdit* olarak algılıyor. Dolayısıyla burada bir problem vardır. Bence son 30-40 yıllık siyasetin içerisinde özellikle de Refah Partisinin siyasete dahil olmasıyla birlikte başlayan süreçte, merkez, her seferinde bu çizgiyi bir avantaja dönüştüreceğine hep kendine yönelik bir tehdit olarak algılamıştır ve algılamaktadır. Bugün de aşağı yukarı bunu görüyoruz. Dolayısıyla bu durum, Türkiye’ye yeni açılımlar yapmaya müsade etmiyor.

Yıldız: Türkiye’nin bir çok alanda tıkanması’nın sebebi de bu. Merkez, artık suyu yokuşa çıkarma inadından vazgeçmeli; zire bu konumu gün geçtikçe zora giriyor. Her seferinde halk, merkezin işaretinin tam tersini yapıyor. En son, 27 Nisan’da siyasetin önünü tıkadı bürokrasi, ama halk, %12’lik bir ilave ile merkezin bu tavrını onaylamadı.

Arslan: Evet halk bunu onaylanmadı. Ama önemli olan, acaba merkez bunu böyle algılayabiliyor mu? Bunu bilmiyoruz. Ya da bunu böyle okuyor ama yine de bunu kabul etmiyor olabilir. Ama bu sadece merkezi sıkıntıya sokmuyor. Bence böyle bir durumda merkez 1980’lerden itibaren iki türlü sıkıntı içerisinde.

A) Merkezin geleneksel konumunu destekleyecek dış şartlar ortadan kalkmıştır. Küreselleşme merkezin konumunu destekler durumda değildir. Yani küreselleşme, merkezin bu anlamdaki mantalitesini saf dışı bırakmak istemektedir.

B) Türkiye’deki insanların siyasal tercihleri bağlamında merkez sıkıntıya düşmektedir.

Dolayısıyla, bu meselenin uluslararası ya da bölgesel açılımlarını da hesaba katmamız gerekir diye düşünüyorum.

Bir de şu var: Burada, Ak Parti’yle ya da Refah Partisi ile başlayan **merkeze talip olma** sürecinin, aslında İslam’a, Müslüman’a ve İslam’ın değerlerine getirdiği zararı da konuşmamız lazım. Bence bu süreçte en çok sıkıntıya giren şey, İslam’ın değerleri ve müslümanların kendileridir. Merkez bunu bence yanlış görüyor. Çünkü bunu bir avantaja dönüştürdüğünde şunu görecektir: Türkiye’deki doğu ve Kürt meselesi gerçekten de her şeye rağmen İslami bir eksende kendisi için çözüm bile öneriyor. Doğu Anadolu’da Ak Parti’nin bu kadar oy alması, bir bakıma bir çözüm önerisi sunmaktadır.

Özkaya: Ama bu sorunu, güvenlik alanının dışında böyle bir siyasetle çözdüğünüz zaman, güvenlik politikalarıyla siyaset üzerinde vesayet kurmaya alışmış sistemin gücü azalmaz mı?

Arslan: Gücünü azaltıyor, ama güvenliği güç merkezli düşündüğünden dolayı bunu algılayıp da okuyacak durumda değiller bence.

Bulaç: Bunu bu süreçte açıkça ifade ettiler. Dün Diyarbakır'dan bir kanaat önderi şunu söyledi: "Biz bugüne kadar dilimiz için oy veriyorduk. Bu seçimde ise dinimiz için oy verdik." Kürt seçmen, kendisine yönelik ikili bir tehdit algıladı:

1) Ben Türklerle bir savaşa sürüklenebilirim. Bunu istemiyorum.

2) Türkiye Kuzey Irak'a girebilir. Girse bunu istemiyorum. Peki, kimin etrafında toplanırsam bu tehdidi asgari düzeye indirebilirim. CHP mi? Değil. MHP mi? GP mi? Değil. DP umut vaat etmiyor. O da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde negatif bir tavır sergiledi avantajını heba etti. Ve Milli Görüş geleneğinden gelen Ak Parti'yi tercih etti. Dikkat edin milli görüş partileri 1969'dan bu yana doğuda ve güneydoğuda bu oranda yüksek oy alıyorlar.

22 Temmuz Seçim ve Milli Görüş Geleneği

Yıldız: Milli Nizam'dan Saadet'e kadarki çizgi ve aynı çizgiden gelen Ak Parti...

Bulaç: Evet evet. Dikkat edilirse, bu milli görüş partileri beş noktayı ön plana çıkarıyor:

1) **Adil Düzen:** Refah Partisi'ni iktidara taşıyan bu adalet vurgusu idi. Aslında Ecevit de aynı vurgu ile iktidara gelmişti, 1973'te: "**Hakça Düzen**". Bu, söylem olarak aynı şeydir.

2) **İslâm kardeşliği:** Türk, Kürt yok, hepimiz kardeşiz. Bu içerde de, dışarda da etkili bir şey...

Özkaya: Mesela Suriye'yi, Abdullah Öcalan'ı himaye ettiği için 'düşman' gibi görüyordu bu toplum. Öcalan gidince bir anda her şey değişti. Demek ki, kardeşlik esas, öbürü arızı...

Bulaç: Evet. Üçüncüsü ile devam edersek.

3) **Ahlaki dürüstlük ve arınma:** Siyaset kirlenmiştir. İdare kirlenmiştir. Yolsuzluklar, rüşvet almış başını gitmiştir. Dürüst, ahlaklı idareciler Türkiye'yi idare etmelidir.

4) Net bir **kimlik tanımı:** İslam'dan ve tarih-

ten kaynaklanan, "müslümanız ve doğuluyuz" diyen bir kimlik. Batı ile problemimiz var.

5) **İslam Birliği:** Türkiye'nin inisiyatifi aldığını bir İslam Birliği.

Evet, bence Milli Görüş partilerinin ana parametreleri doğrudur. Fakat bunların siyasete uygulanması, dile getirilmesi, ete kemiğe büründürülmesi, kullanılan taktikler, argümanlar, dil, üslup bu stratejiye uygun olmamıştır. AK Parti bunları ne kadar reddettiğini söylese de özü itibarıyla bu beş unsur etrafında dolaşmaktadır. Tamam, İslam Birliği'nden bahsetmiyor, Avrupa Birliği yol haritasından bahsediyor. Doğru. Fakat komşularımızla "**sıfır ihtilaf**" kavramını getirdi. İran ile yapılan doğalgaz mutabakatı, komşularla olumlu ilişkiler geliştirilmesi, sırf Güneydoğu'daki vatandaşlarımızın değil, Türkiye'deki bütün insanların hoşuna gitti. Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde olsa bile "**şer eksen**" içindeki ülkeyle ilişki kurabilmesi o siyasetin devamıdır. AK Parti'yi iktidara yapan da bu İslamî değerlerdir.

Özkaya: Cumhuriyetin kurulmasından bu yana çok sayıda Kürt isyanı oldu. Bu isyanlara dikkat edilirse, hep dini kendilerine temel aldılar. Ancak Kürt halkını laikleştirme yönünde PKK'nın çok önemli bir rolü oldu. Bu kadar laikleştirme çabalarına rağmen dinin ne derece ağırlığı olduğu ortada. Buradan şunu çıkarabiliriz, dini değerleri ihmal ederek Güneydoğu sorununu veya Kürt sorununu çözmek mümkün olamaz. Tersine bunu ihmal edenler, çatışmayı devam ettirecekler demektir.

Yıldız: 27 Nisan Muhtırasında, "**Ne mutlu Türküm**" demeyen vatan hainidir" deniyordu. O anlayışa karşı da İslam kardeşliğiyle verilen bir cevap olarak okuyabilir miyiz bu seçimi?

Bulaç: Evet, Sayın Erdoğan dışında hiç kimse oralarda miting yapamadı.

Arslan: Ama laiklik paradigmasından bakıyorsanız, ne "İslam kardeşliği"ni ne de bu sorunu anlayabilirsiniz, ve ne de çözebilirsiniz.

Bulaç: Acaba bu cümleyi bildiriye koyan kişi/ler bunun seçimlerde insanları nasıl yönlendireceğini ve sandıkta nasıl bir sonuç çıkacağını kestiremedi mi? Çünkü on-on beş milyon Kürt ve Kürt olmayan diğer etnik grubun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına bir itirazı yok. Fa-

kat bu şekilde tanımlama yaptığınız takdirde doğal olarak tepki görüyorsunuz. Bu durum makul müdür?

Özkaya: Buradan, bildiriye hazırlayanların AK Parti'nin iktidara gelmesini istediklerini mi çıkarıyorsunuz?

Bulaç: Hayır. Abdurrahman Dilipak'ın dediği gibi cevap vereyim; evdeki hesap çarşıya uymadı. Evde çok amatörce bir hesap yapılmıştı.

Özkaya: Malatya İnönü Üniversitesi Rektörü Fatih Hilmioglu "AKP %95'le iktidara da gelse bazı kurumlar gereken cevabı verecektir" demişti. Malatyalılar da inadına AK Parti'ye %70 oy verdi. Acaba Sayın Rektör AK Parti'nin iktidara gelmesine yardımcı olmak mı istedi? Yani dünyayı siyah/beyaz görenlerin sosyal hadiselerde bu kadar nüanslara dikkat edebileceklerini sanmıyorum.

Bir başka nokta da şu ki; Muhtırayı veren kurumun muhtıranın arkasında çok da bütünlüklü bir şekilde durduklarından kuşkuluyum. Yani bu muhtıra düşünülmüş, tahlilden geçirilmiş bir muhtıra mıydı, emin değilim.

Türkiye'yi Nasıl Bir Siyasi Gelecek Bekliyor?

Yıldız: Peki, önümüzdeki günlerde siyasi tablo nasıl şekillenecek? TBMM başkanlığı bir şekilde çözüme kavuşur. Ancak Cumhurbaşkanlığı seçimi yine krize dönüşür mü? Ayrıca etnik temelli iki siyasi partinin TBMM çatısı altında bulunması sıkıntı doğurur mu?

Arslan: Kanaatime göre Kürt kökenli milletvekilleri Ak Parti'nin iyi-kötü ortayı temsil eden yaklaşımını önemseyecek, ortamı germeyecektir. Zira Ak Parti çoğunluğun oyunu almış, dolaşısıyla Kürtlerin de oyunu almış bir partidir. MHP gerilimli bir siyaset gütmeye kalkarsa bu lehine olmaz. Günümüz siyasi kültürünün milletçilikleri tasfiye ettiğini de söylemeliyiz.

Yıldız: Karşı ekipten de Leyla Zana'nın bir açıklaması oldu; 'Türkiye'yi bölmenin zamanı geldi' diye. Bunu nasıl değerlendirmeliyiz? Leyla Zana, bu ekibin dışında deniyor?

Arslan: Ekip olarak bakmıyorum. Seçilmiş Kürtlerin çoğu Müslüman Kürtleri temsil etmektedirler. Nasıl ki Cumhuriyet sonrasında Müslüman Türkler seslerini yükseltmişlerse, ay-

nı şekilde bir zaman sonra Müslüman Kürtler de seslerini yükseltirler. Ortadoğu denilen bu coğrafyada **İslam kardeşliği** zaten tanımlanmıştır. Şu anda Araplar da, Kürtler de, Şiiler de bunu yeniden tanımlamaya cür'et ediyorlar. Hayal kırıklığına uğrayacaklardır. Dünkülerin hayal kırıklığına uğradıkları gibi.

Yıldız: Bu arada **toplum mühendislikleri** de tutmadı. Türkiye'de 25-30 senedir birleşemeyen sol bir anda birleştiriliverdi. Sağ da aynı uygulamayla birleştirildi ancak sonuç başarısız oldu. Bu noktalarda başarısız olanlar, şimdi etnik ayrıştırmayı körükleyebilirler mi?

Özkaya: Bu mümkün. Ancak bugün güneydoğudaki yeni durum şudur: Kürt sorununun halledilebileceği bir vasat ortaya çıkmıştır. Belki bu seçimin en önemli sonucudur bu. Çünkü bu seçimde siyaseti, bölücülük olabilecek diye vesayet altına alan bir kesimin altından halının çekilebileceği bir zemin, bir imkan çıkmıştır bana kalırsa. Bir başka şey; iki partinin oraya girmesiyle bir gerilimin olabileceği kanaatinde ben de değilim. Çünkü biliyorsunuz, şöyle bir usul takip edilir; en çetrefilli sorunlar şahinlere çözdürülür denir. Yani MHP'nin parlamentoda olmadığı bir zamanda Abdullah Öcalan teslim edilip de idam edilmiyor olsaydı, MHP gökleri yere indirmeye çalışırdı. Kendisinin altında imza attığı şey olduğu için çok fazla da kıpırdıyamadı; yani bunu da kabul etmek lazım.

Yıldız: Peki, Cumhurbaşkanlığı veya Meclis Başkanlığı seçiminde bir sorun çıkar mı?

Özkaya: Buralarda bir sorun çıkarmak isteyeceklerini zannediyorum. Böyle bir şey olabilir; ama, bunun için elleri önceki kadar kuvvetli değil. Zira daha önce yaptıkları bir takım ayak oyunlarının sonucu olarak böyle bir oy oranı ortaya çıktı. Hala bunda ısrar ederlerse bunun hiç de müsbet bir sonuç vermeyeceğini görmeleri lazım. Tabi ki; elinde iktidarı bulunduranlar, iktidarı kolay kolay paylaşmak istemezler. Halk oy verdi diye iktidarlarını paylaşmak istemeyeceklerdir. Bunun için Ak Parti'nin bugüne kadar yapmadığı bir şeyi yapması lazım. AKP sadece oy alma siyaseti ve hizmet siyaseti takip etti. Yani hizmet siyaseti elbette elinizi güçlendiren bir siyasettir; ama, bu normal ülkelerde sonuç verir. Türkiye'de ise hizmetle beraber sizi iktidar ada-

yı yapar halk. Gerçek iktidar olabilmeniz ise üst seviyede toparlanmış sivil ve asker bürokrasi ve elit üzerinde kuracağınız etkinlikle olabilecek bir şeydir. AKP bunu bugüne kadar yapmadı. Eğer dört buçuk yıllık döneminde bu tecrübeyi edinmeyip hala 'iyi şeyler yaparsak insanlar bu iyi şeyleri görürler ve bizimle beraber olurlar' diye düşünüyorlarsa burada ciddi bir yanılğı var demektir.

Yıldız: Yani siyaset üzerindeki **vesayet**in kaldırılması esas hedefleri olmalıdır.

Özkaya: AKP sivil siyasetin alanını genişletmelidir. Bugün AKP olur yarın başka bir parti olur; ama, bunun alan genişletilmelidir. Türkiye'de siyasetin alanı dardır, daraltılmaktadır. Şimdi bakın; reel iktidar alanlarının neredeyse %30'u siyasetin elinde. Bunun % 70'i başka bir tarafta. Kitleye ve halka asla hesap vermeyen bir kitlenin elinde: YÖK, Anayasa Mahkemesi ve benzer kurumlar... Dünyanın her yerinde anayasa mahkemesi var. Ama anayasa mahkemesinin üyelerinin tamamının da cumhurbaşkanlığı tarafından atandığı başka bir ülke yok. Dolayısıyla cumhurbaşkanlığı bu nedenle iktidar savaşının odak noktası haline geldi. Bunu yapmak isteyeceklerdir; ama, kanaatimce AKP süreci doğru götürürse cumhurbaşkanını seçebilir; seçebileceği bir vasat vardır.

Yıldız: Sizce Abdullah Gül Cumhurbaşkanı adaylığında ısrar etmeli midir?

Özkaya: Eğer Abdullah Gül, rızası hilafına,

kendi partisi tarafından Cumhurbaşkanlığı adaylığından el çektilirirse, Abdullah Gül'ün mağduriyetini kullanıp (ki bu gerçek bir mağduriyetti) kitleden oy alan Ak Parti'nin sempatisi de kitle desteği de düşer. Ayrıca bunun herhangi bir toplantıda, herhangi bir yerde statüko ile yapılan uyuşma sonucunda olduğu ortaya çıkar. AKP'ye toplumsal merkez olma hüvviyetini veren kesimlerin ona ilişkin tereddütü başlar. Bu tereddüt; fren tutmaz ve partiyi eritir. Ama Abdullah Gül, kendi rızasıyla bunu reddederse veya olmayacağını söylerse bu anlaşılır bir şeydir. Fakat Abdullah Gül'ü buna zorlamak da bu alınan oyu reddetmek anlamına gelir. Bunun tepkisini de yakın bir gelecekte alır.

Arslan: Biz niçin seçime gittik? Cumhurbaşkanını seçilemediği için. Abdullah Gül seçilemediği için. Parti böyle bir karar alsa bile, Abdullah Gül gönüllü olarak katılsa bile bence bu siyasal intihardır; parti açısından da, Gül açısından da, Başbakan açısından da...

Özkaya: Sayın Gül'ün direktmesi çok zor olabilir. Tabi, nefesine bir şey istiyor pozisyonunda olmak da çok zor bir iştir. Ama kitleden bu mağduriyeti göstererek oy isteyen bir partinin bu statüko güçlerini geriletmeye veya en azından alanlarına itmeye söz veren bir partinin daha olayın başlangıcında statükonun istediği şeyi yapar hale gelmesi onun hareket alanını sınırlayacaktır; tartışmalı konuma getirecektir. Parti açısından sıkıntılı bir pozisyonudur.

Arslan: Ben bunu siyasal intihar olarak görürüm, çünkü toplum bu konuda kesin bir neticeye ulaşmak için bu kadar oy vermiştir. Toplum orada kendi değerlerinin aşağılandığını gördü. AKP'nin şahsında kendi değerleri aşağılandı. AKP'de bunu kendisine ait bir değer olarak istediği zaman fedakârlık edemez. Bu bir siyasal intihardır diyorum. Tabii ki neticede alacağı kararı kendisi bilir ama bu çok uzun sürecek yıllar sonraki seçimler açısından zaman alacağı için bunun teftişini görmeyebilir. Dünyanın getirdiği yeni şartlar içerisinde bence AKP aldığı siyasal güç ile bunu gerçekleştirmek durumundadır. Bir bakıma eli mahkûmdur.

Yıldız: Ali Bey, sizce Ak Parti nasıl bir hattı hareket takip etmelidir?

Bulaç: Şimdi, bir defa bu seçimin bir önemi var, bunun altını çizmek lazım: katılım oranı çok yüksek bir seçim; temsil oranı %86,8. Halbuki 2002 seçiminde bu %52 idi. %48 temsil edilmiyordu, barajdan dolayı. Fakat bu seçimde, seçmenin %86,8'i mecliste temsil ediliyor. Bu çok büyük bir oran. Bu iktidar partisine de çok büyük bir avantaj sağlıyor. Şimdi iktidar partisnin bu avantajı kullanma biçimine bakmak lazım. AKP'ye yöneltilen bir eleştiri var. Onlar; mevcut siyasetin ve idari yapının, haksızlığın ve eşitsizliğin bir kesimi kayırmasını öne sürerek siyaset sahnesine çıkıyorlar. Milli Görüş geleneğinden bütün partilerin, çevre partilerin söylemi, iddiası bu. Fakat iktidara geldiklerinde bu iktidar yapısını sorgulamıyorlar. Bunu adil, daha katılımcı ve daha seviyeli siyasete dayalı bir konseptte dönüştürmüyorlar. 'Bu iktidar yapısı iyidir ve yerimize geçtik, biz kullanalım.' Bu yanlış. Şu sebeplerden dolayı:

Bir; zaten yapısı itibariyle haksızlığı içeren bir kötülük var ortada. Bu iddiayla ortaya çıkan bir grubun yapması gereken şey bu haksızlığı gidermektir. Bana mesela -teşbihte hata olmasın- haksız yere birine sopa atma yetkisi verilmişse, kamçı da elime tutuşturulmuşsa, yapmam gereken şey o adamı kamçulamak değil. 'Buna son veriyorum çünkü ipi elime geçirdim.' AKP maalesef bunu yapmadı. İktidar yapısını olduğu gibi korudu.

İkinci olarak eleştirdiğim nokta; hep üzerinde duruyorum, Türkiye'de siyasetin temel soru-

nu, *atanmışların seçilmişler* üzerinde yetkiye sahip olmalarıdır. Fakat buna da anayasal olarak sahiptirler. Türkiye'de ordu, anayasayı veya onlara yasalarla verilmiş yetkileri aşarak herhangi bir teşebbüste bulunmuyor. Şu şekilde yapıyor. Diyor ki: "Yasaların, Anayasanın bana verdiği yetkiye dayanarak müdahale ediyorum". Şimdi bu, 1924 ile 1961 Anayasası arasındaki makas farkından kaynaklanıyor. İlk anayasa, Meclisi **tek yetkili** kılmıştır ve Meclis, millet adına iktidarı kullanma yetkisine sahip tek kurumdur. 1961 ve 1982 Anayasaları ise o yetkiye **ortaklar** getirmiştir. Hatta geçenlerde bir CHP milletvekili de bunu ifade etti: "Meclis tek başına yetkili değildir, bunu dikkate alın" dedi. Doğru söyledi. Bir defa 1924 Anayasasının ruhuna geri dönmek gerekir.

Üçüncü önemli noktaya, bu çerçeveden olmak üzere cumhurbaşkanlığına geliyoruz. Cumhurbaşkanlığı konusunda benim kanaatime göre iki büyük hata yapıldı. Birincisi 1982 Anayasasının Kenan Evren'e göre diktiği elbisede hiçbir oynama yapılmadı. Parlamentonun çok önemli yetkilerini kullanan fakat buna karşılık hiçbir sorumluluğu olmayan bir cumhurbaşkanı tanımı yapılmıştı. Halbuki yapılması gereken şey bu cumhurbaşkanının yetkilerinin bakanlar kuruluna, parlamentoya ve başbakana devredilmesiydi. Cumhurbaşkanına bir takım yetkiler bırakıldı. Bırakılan yetkiler karşılığında da sorumluluk yüklenmedi. Şimdi AKP bunu yapmadı. Hem Meclis elinde, hem Meclis Başkanlığı elinde, başbakanlık onda, hem de cumhurbaşkanlığını bu şekilde ele geçirmek isteyince bir takım çevreler büyük bir tehdit olarak algıladılar. Veya bir takım çevrelerin bunu tehdit olarak algılaması sağlandı. Halbuki cumhurbaşkanlığı makamını demokratikleştirseydi, parlamentoyu ona karşı güçlendirseydi, cumhurbaşkanlığı bu kadar cazip olmaktan çıkardı.

Özkaya: Aynı şekilde bu yetkilerle bir AKP'linin cumhurbaşkanı olmasına AKP'nin razı olmaması lazım. Bana kalırsa AKP'nin, cumhurbaşkanı seçse bile, yapacağı ilk iş, ya başkanlığa geçilmesi için çalışmalar yaptıracak ya da parlamenter sistemde bir cumhurbaşkanı olacaksa, cumhurbaşkanlığı makamını parlamenter cumhurbaşkanının yetkilerine indirgeyecek.

Aksi takdirde bugün sen varsın yarın bir başkası gelecektir.

Bulaç: Bu cumhurbaşkanlığı sürecinde, tabii ki haksızlığa uğrayıp süreç tıkanınca bu sefer halk seçsin denildi. Burada başka bir problem ortaya çıkıyor. Diyelim ki 2002 seçimlerinde AKP %34 oy aldı ve hükümet oldu. Cumhurbaşkanı halk seçiyor, o da %66 ile seçildi. Peki, halktan %66 destek almış bir cumhurbaşkanı hükümetin ve yasal meclisin sözünü dinler mi? Dinlemez, bu da başka bir problemdir. Bence burada da bir hata var. İkinci önemli bir hata; kanun tasarısında dikkat ederseniz: **“Ya meclis içerisinde bir parti ya da yirmi milletvekili aday gösterir”** denildi. Yani halka seçtirmiyor. **Parti liderlerinden veya parti grubunun filtersinden geçmiş bir insanı** cumhurbaşkanını gösteriyor.

Arslan: Parti başkanlarının milletvekillerini seçmesi gibi partinin belli bir topluluğu da cumhurbaşkanını seçecek gibi bir şey oluyor.

Bulaç: Evet, burada da bence iktidar partisi, yapması gerekeni yapmadı, istifade etme yoluna gitti. Ne olabilir burada? Şimdi şu olacak. Bu benim tahminim. Bir defa 27 Nisan’da irade beyanında bulunan güç bu hedeflerinden vazgeçmiş değildir. Fakat AKP şu anda %46,6 gibi çok yük-

sek bir oy aldı. Genellikle bu güçler böyle durumlarda geriye çekilirler ve gelişmeleri beklerler. Niyetlerinden ve hedeflerinden vazgeçmezler; ama, geriye çekilirler. Burada AKP’nin atacağı adımlar çok önemli. Bu da şu olabilir. Bir; eğer AKP eski ısrarına devam ederse yani cumhurbaşkanlığının yapısına ilişkin bir ısrar, Abdullah Gül’de ısrar ettiği gibi; bu sefer hukuk üzerinden karşı bir mücadele başlayacak. Referandumun kadük hale getirilmesi, lağvedilmesi, A.N.Sezer’in belki bir beş sene daha bırakılması, her türlü şey olabilir. Yani Türkiye’de hukuk üzerinden bu mücadeleler olur ve siyaseti etkileyen sonuçlar da elde edilir, bunu biliyoruz. Hukuk üzerinden bunu başaramadıkları takdirde başka yollara başvurabilirler. Burada AKP’nin yapması gereken şey nedir? Birincisi elde ettiği avantajını iyi kullanmalıdır. MHP’nin mecliste olması büyük bir avantajdır. Çünkü MHP; **cumhurbaşkanlığı seçimlerinde meclisi bırakmaya çağını** ilan etmişti. Buradaki asıl problem AKP’nin kendi içindeki bir problemdir. Nedir o? Abdullah Gül’ü tekrar aday gösterecek mi, göstermeyecek mi?

Özkaya: Bence asıl sorun, cumhurbaşkanlığı makamının gereğinden fazla güçlü olması ve sivil-aster bürokrasinin refleksini ortaya koyacak kurumların doğrudan ona bağlı olması.

Arslan: Benim kanaatime göre, Türkiye’nin yakın tarihi içinde birikmiş gerilimlerden kurtulabilmesi için, daha önce, hanımın örtülü bir cumhurbaşkanının seçilmesi gerekiyordu. Bu Türkiye’nin hem kendi tarihiyle yüzleşmesi olacak, hem de bu yakın tarih içerisinde yaşadığı gerilimlerin büyük bir kısmından kurtulmuş olacak. Bu yapıldığında da ciddi problem Müslümanlarla ilgili olacak. Çünkü hanımının başı örtülü olan bir cumhurbaşkanıyla Müslümanlar sorunlarının hallolabileceğini zannediyorlar. Bunun böyle olmadığını görecektirler. Zaten bu konuda bence problem Müslümanlarla ilgilidir. Ama işin bu yönü; düşünülmüş, konuşulmuş veya anlatılmış değildir. Türkiye’nin sadece iç politikası için söylemiyorum bunu. Yani AKP’nin şu anda temsil ettiği politikanın dış açılımı açısından da önemli buluyorum bunu. Zira Türkiye’de hanımı başı örtülü olan bir cumhurbaşkanının demokratik süreçler içinde seçilmiş

olması Ortadoğu'da gelişmekte olan demokratik süreçler içinde yeni bir örnek değer olacaktır. Ortadoğu bağlamında konuşursak, hanımı başı örtülü olan bir cumhurbaşkanının seçilmesini çok doğal beklememiz gerekir. Ben zaten bu süreci ve Türkiye'nin yakın zamanda yeni bir anayasa ile özellikle de o anayasadan güçlerini alan atanmışların durumunun yeni bir anayasa ile yeniden düzenlenmesi meselesini hem Türkiye'nin kendi iç dinamiklerinin rahatlaması ama aynı zamanda da dışarıya örnek olması açısından önemli buluyorum. Bütün bunları ben bu Ortadoğu, BOP bağlamında gelişen süreçler olarak görüyorum.

Yıldız: Ali Bey, varsa, son ilavelerinizi istirham edelim.

Bulaç: Hem Türkiye hem de İslam dünyası yeni bir döneme girdi. Yeni dönemdeki anahtar kelimelerden birisi “*merkez*”; merkez açısı ve merkeze yönelme. Bütün ideolojiler ve siyasal partilerin tek hedefi halktan destek alıp merkeze doğru gitmek. Fakat hakikatte ulusal ölçeklerde merkez yok. Tek bir merkez var, küresel bir merkez var. Bu **küresel merkezin** ulusal ölçekte acentaları var. Dünyada şu anda muazzam bir sermaye fazlası vardır. Bu sermaye rahat girebileceği alanlar arıyor. Eski Yeşilçam filmlerinde zengin bir mafya babasının, mahalle halkının satmak istemediği yere iş kurmak istemesi gibi. Ama bir şekilde orayı satın alır. Bu zamandaki küresel sermayeyi ben ona benzetiyorum. Benim elimde yatıracak para var ve sen bana bu alanı aç der. Partiler bu şartla iktidar olabilir. Buna mukabil ben sana komisyon vereceğim der. Benim için önemli olan benim kazancımdır der. Dolayısıyla Ortadoğu'daki rejimler ve siyasi görüşler buna oynuyorlar.

MHP'ye bakalım. Milliyetçi bir parti. Dikkat ederseniz, bu seçimde “kent soylu” bir görüntü çizmeye başladı. Beyaz çoraplar atıldı, bıyıklar kesildi. Türkiye'de MHP'nin milliyetçiliğini çok önemsiyorum. Anadolu milliyetçiliğidir bu, dinle iç içedir. Çayın içindeki şeker gibi din de onun içinde görünmez. MHP'nin amacı merkeze gitmektir, merkez partisi olmaktır. Toplumun ana gövdesini temsil etmek manasında değil, merkezin iktidar nimetlerinden istifade etmek içindir. CHP zaten ben merkezin partisiyim di-

yor fakat kendisini tüketmiş. Paradigması iflas etmiş. Ortadoğudaki monarşiler gibi kullanışlı olmaktan çıkmış, kullanıldığında zehir etkisi yaratacak bir konumdadır. Son kullanma tarihi çoktan geçmiştir. Kürt hareketi de ikiye bölündü. AKP'yi örnek alan Kürt siyasetçi tipi ortaya çıktı, merkeze doğru gidelim, bu sert üslubu ve şiddeti bırakalım diyen bir ekip ile eski zihniyet olan iki tip...

Arslan: Genel eğilim olarak baktığımızda, nasıl AKP Müslümanların sekülerleşmiş kesiminin siyasal ifadesiyse; Kürtlerde de MHP'lilerde de bu sekülerleşme ve buna eş zamanlı olarak eşlik eden liberalleşmeyi de beraberinde götürüyorlar.

Bulaç: Burada siyasal terim **liberalizmdir**. Liberal İslam, liberal Türk milliyetçisi, liberal sol. Dikkat ederseniz bunlar bir platformda kolayca bir araya gelebiliyorlar. Liberalizm üzerinde bir ittifak var. Halbuki biz biliyoruz ki bu liberal politika dünyada üç şeyi gerçekleştirebilir. Bunlardan biri insanın nefesine ve hevasına hitap eden bir dünya tasavvuru. İnsan onun nazarında bir organizmadır. Yer, içer, uyur, başka bir özelliği olamaz. Bu insanın özgürlüğü, güveni ve refahıdır. Liberalizm budur. İkincisi bunu yaparken her bir eşitsizliği derinleştirmesidir. Üçüncüsü maddi tabiatın ve canlı hayatın sonunu getirmesidir. Bu geniş kitledeki tabiatın ve insanın aleyhinedir. Benim kanaatime göre, buna İslam'dan başka cevap verecek ideoloji yoktur. Bundan dolayı küresel sistem İslam'ı hedef almıştır. Onunla mücadele etmektedir. Ama halk da İslamî değerlerden yana tercihini kullanmış oldu. Bundan sonra da kullanacaktır. İnsanın anlam arayışı devam edecektir, insan niçin yaşadığını soracaktır. Peygamberlerin olmadığı zamanda Hanifler soruyorlardı.

Arslan: Ama İslam'ın liberalleştirilmiş değerleriyle de karşı karşıyayız. Problemimiz bu.

Bulaç: Bundan dolayı bu konuyu başla başına ele almamız gerekir.

Yıldız: Bu temenniyi bir söz olarak kabul edelim ve inşaallah bir sayımızda tartışalım. Ben, katkılarınızdan dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkürler ve dualar ediyorum.

21. YÜZYILDA DÜNYA DİNLERİNİN GİDEREK ARTAN MANEVÎ VE AHLAKÎ ROLÜ*

M. KEMAL HASAN**

Türkçesi: Ahmet Kemerli (Ph. D)

Özet

21. asrın problem ve meydan okumaları dünya dinlerini toplum ve medeniyette daha anlamlı bir rol oynamaya zorluyor. Din, insan aklını aşkın gerçeklere ve manevi rehberliğe bağlayarak sağlıklı, dengeli ve tutarlı kişilik, kültür ve medeniyetin güçlü unsuru olarak hizmet edecektir. Kurum ve sistemlerde ciddi ahlakî çürüme ile mücadele etmek için sadece kanunlar yeterli değil. Devlet, iş, uluslararası ticaret, medya, yargı ve siyasete, dine dayalı ahlakî ve manevî değerlerin yayılması için yer açmak zorunda. Dünyevi işlerden manevî değerlerin sürekli ayrılması yalnız insana bütüncül bir perspektiften bakılması için değil sonunda insan medeniyeti için felaket olur. Tevhidi (aşkın) bir dünya görüşünün doğuracağı yaygın bir ahlakî şuurun, çağdaş toplumun krizine çözüm getirmesi için çok ihtiyaç var.

Karen Armstrong “Tanrının Tarihi” isimli meşhur kitabında tarih boyunca erkek ve kadınların Hz. İbrahim’den zamanımıza kadar Tanrı’yı nasıl algıladıklarına dair izleri araştırdı. Kitabın son bölümünde şöyle bir soru var: “Tanrının bir geleceği var mı?” Doğrudan ve basit bir cevap sağlamıyor. Bununla birlikte entelektüel olarak meydan okuyan kitabını aşağıdaki dikkat çekici ifadelerle bitiriyor:

İnsanlar boşluk ve yalnızlık içinde yaşayamaz. Onlar bu boşluğu yeni bir anlam merkezi oluşturarak doldurur.

Fundamentalizmin ikonları Tanrının yerini alacak iyi şeyler değildir. Şayet 21. asır için dinamik yeni bir inanç oluşturmak zorundaysak, Tanrının tarihinden bazı uyarılar ve dersler almak için daha derin düşünmemiz gerekir.¹

Armstrong kitabının son kısmında açıkça söylemese de ima yolu ile şunu söylüyor: insanlar sadece *Homo sapiens* (akıllı, bilen insan) değil, aynı zamanda *Homo religious* (dini insan) dır. Bu ihtiyacı din tatmin etmektedir. Yazarın iddiası dünya ve insanlık ciddi ahlakî, çevresel, ekonomik ve siyasi krizlerle karşılaşmaya devam ettikçe, 21. asırda din daha büyük rol oynayacaktır. Yeni bir yüzyılda bir taraftan küresel ısınmada alarm veren artış, korkunç çevre felaketinin yakınlarda kopacağına işaret ederken, yenedünya düzeninin kapitalist küreselleşme ve sınırsız bir dünya oluşturan bilgi ve iletişim teknolojileri devrimiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Bilimde, tıpta ve teknolojide büyük gelişmeler yaşanırken, çağdaş modern hayatın büyük bir kısmı cinsel özgürlük, hazçılık, gayesizlik, yabancılaşma, anormal ve korkunç şiddet ile nitelendiriliyor.

Soğuk savaş sona ermiş olabilir. Fakat yenedünya düzeni eskisinden daha az korkutucu gözüküyor. Muhtemel çevre felaketleriyle karşılaşacağız. AIDS virüsü kontrol edilemeyecek oranda bir salgınla insanları tehdit ediyor. İki veya üç nesil içinde artan dünya nüfusu gezegenin kaldıramayacağı kadar büyük hale gelecektir. Halen binlerce insan kıtlık ve kuraklıktan ölmektedir.²

Birçok insan modernite ve gelişmenin gide-rek insanlığı dine veya Tanrıya inanca daha az bağımlı yapacağına inanmaktadır. Şayet din, modernite ve bilimsel gelişme dünyasında hiç devam etmeyecekse, bağımsız insan aklının kamusal alanda egemen olması için din sadece özel alanla-yani bireyin vicdanıyla-sınırlandırılmalıdır. Aslında bu, modern Avrupa toplumunda hâkim Hristiyan otoritesi, kilise dogmaları ve kanlı iç dinî çatışmalarla ortaya çıkan problemleri aşmak için Aydınlanma dönemi ve Akıl Çağın-dan sonra seçtiği çözümdü. Sekülerizm dünya görüşünün bir niteliği haline gelen bu çözümde-ki problem, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın amaçlarına hizmet edeceğinden, Batılı emperyalist milletlerin sömürgeleşmiş Müslüman ülkeler istemeleri ve bağımsızlık sonrasında da Müslüman ülkelerin kendi yollarını kabul etmeleriydi. Tabii ki bu Batılı emperyalizmin eski ajandasının parçasıdır, Batılı fikir ve değerleri mutlaklaştırma eğiliminin bir tezahürüdür.

17. ve 18. asır rasyonalizm ve Aydınlanma çağı şüpheciligi Avrupa dinini (Hristiyanlık) tahtından indirdi ve bilimcilik Tanrıya inançla yer değiştirdi. Böylece;

19. asırdan başlayarak kesinlikle ateizm gündem-deydi. Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler bazıları-nın Tanrıdan bağımsızlıklarını ilan etmesine yol açan yeni bir özerklik ve bağımsızlık ruhu yaratı-yordu. Bu asırda Ludwig Fierbach, Karl Marx, Charles Darwin, Friedrich Nietzsche ve Sigmund Freud gerçek hakkında felsefeler ve bilimsel yorumlar oluşturdular. Fakat bu gerçekte Tanrının yeri yoktu. Aslında bu asrın sonuna kadar önemli sayıdaki insan Tanrı henüz ölmüş değil ise, onu öldürmek rasyonel, özgürleşmiş insanların görevi olduğunu hissetmeye başlıyordu.³

Böylece din "ezilmiş kölelerin iç çekişi, halkın afyonu ki bu ızdırabı tahammül edilebilir kılan" bir şey olarak Karl Marx (1818-1883) tarafından reddedildi.⁴ 1882'de Nietzsche Tanrının öldüğünü ilan etti. Freud (1856-1939) Tanrıya inancı olgun insanların bir tarafa bırakması gereken kesinlikle bir hayal, vehim olarak kabul etti.⁵ Onun görüşünde:

"Tanrı fikri yalan değildi fakat psikoloji ile deşif-re edilmesi gereken şuursuz bir eğilimdi. Kişisel tanrı göklere çıkarılmış baba figüründen başka bir

şey değildi: güçlü, koruyucu bir babaya duyulan çocuksu bir arzudan çıkan böyle bir tanrı isteği... Sürekli çaresizlik hissinde dolayı insanların korkup ibadet ettiği Tanrı, bu arzuların sadece bir yansımasıdır. Din insan ırkının çocukluğuna (er-gin olmayışına) ait bir durumdur. Çocukluktan olgunluğa geçişte gerekli olan bir safhaydı. Top-lum için esas olan ahlaki değerleri teşvik etti. Bu-nunla birlikte şimdi insanlık rüştünü ispat etti-ğinden, dinin geride bırakılması gerekir. Yeni lo-gos (düzenleyici ilke) olan bilim Tanrının yerini alabilirdi. Ahlak için yeni bir temel sağlayıp kor-kularımızla yüzleşmemize yardım edebilirdi."⁶

Freud " Hayır, bizim bilimimiz bir hayal, ve-him değildir! Hayal, bilimin veremediği şeyi başka bir yerde bulabileceğimizi farz etmek olurdu" diye söylediğinde bilimcilik ruhu ve ona olan inanç yoğunluk olarak daha az dinî de-ğildi.⁷

Karen Armstrong'un da işaret ettiği gibi Av-rupalı bilim insanı ve filozofların reddettiği Tan-rı veya din, özel bir Tanrı fikri ve özel bir din ti-piyle ilgili olmasının bu bağlamda zikredilmesi önemlidir. Yine Armstrong şöyle diyor:

"Aydınlanma felsefecileri Tanrı fikrini reddet-medi. Onlar insanlığı ebedi cehennem azabıyla tehdit eden Ortodoks zalim bir Tanrı fikrini red-dettiler. Aydınlanma filozofları Tanrı hakkında ak-la ters düşen gizemli doktrinleri kabul etmediler."⁸

Voltaire yazdığı Felsefe Sözlüğü'nde insanlık için bir Tanrı'ya inanmanın sayısız tanrılara inanmaktan daha rasyonel ve tabii olduğunu id-dia etmişti.⁹ Benzer şekilde Hollandalı Yahudi olan Spinoza (1632-77) ana akım Yahudilikten çok farklı ve bilimsel düşünürlerden etkilenmiş olduğu fikirlerle ortaya çıktı. Spinoza bir ateist olarak kabul edilmesine rağmen, bu İncil'in Tanrısı olmasa bile, kesinlikle Tanrı'ya inancı vardı.¹⁰ Karen Armstrong tarafından açıklandığı gibi,

19. asrın yeni ateistleri diğer Tanrı fikirlerinden çok Batı'daki geçerli olan özel Tanrı fikrine karşı çıkıyorlardı... Zengin insanın sarayında oturduğu ve fakir insanın da rehin tutulduğu bir sosyal dü-zeni onaylamak için [Tanrı] egemen çevrelerce sıklıkla kullanılmıştır. Bu durum bütün monote-istik (tek Tanrılı) dinler için geçerli değildir. Sos-yal adaletsizliğe göz yuman bir Tanrı, Amos (Eski Ahitte ilk Yahudi peygamberi), İsa veya Muham-med'i dehşete düşürdü...¹¹

Nietzsche insanın onu öldürmüş olması yüzünden, Tanrının ölümünü ilan ettiğinde, Avrupa kültür ve toplumunda egemen olan Tanrı fikrini reddediyordu. Armstrong bu görüşü şöyle ifade ediyor:

Nietzsche'nin öğrendiği Hristiyan Tanrı, değersiz, saçma ve 'hayata karşı bir suçtu'. O insanların vücutları, ihtirasları ve cinselliklerinden korkmama teşvik etmiş ve bizi zayıf kılacak bir merhamet ahlakına cesaretlendirmişti... Yine Batılı Tanrı bu eleştiriyeye karşı savunmasızdı. O hayatı inkâr eden bir öte dünyacılık vasıtasıyla insanları insanlıklarından ve cinsel tutkularından yabancılaştırmak için kullanıldı. Keza o kolay bir çare ve buradaki hayatı aşagılama bir alternatif haline getirildi.¹²

20. asırda seküler hümanizm, pozitivizm ve materyalizm gibi modern felsefelerle birlikte 'Tanrı'nın Ölümü' hareketi Harvey Cox gibi bazı Hristiyan teologların Tanrının isteğiymiş gibi rüşdünü ispatlayan insanın Tanrıya herhangi bir referans vermeden bütün kamu işlerini yönetmesi gerekli olduğuna dair 'seküler şehir' realitesini desteklemelerine yol açtı. Zira artık Tanrı mevcut değildi.

Tabiat bilimleri Tanrı'dan ve dinden bağımsız başarılarını kutlarken, Avrupa ve Amerika'da zuhur eden sosyal bilimler, genel olarak dinî ve özellikle batı dışı dinleri insanî gelişmeye engel olarak gördü. Batılı kavram olarak modernizasyon 3. dünya ülkelerinin takip etmek zorunda oldukları yol olarak teşvik edildi. Max Weber, Talcott Parsons, Daniel Lerner, Samuel Huntington ve diğerleri gibi Batılı sosyal bilimcilere göre, modernizasyon rasyonelleşmeyi ve sekülerleşmeyi veya seküler normların yayılmasını gerektirmektedir. Bu yayılma '20. asrın ilk yarısının sürekli sekülerizmin zaferi olarak görülmesi' şeklinde beklenilmelidir.¹³ Aslında Afro-Asya'nın dini-milliyetçi liderleri sömürgeci güçler tarafından önemsenmedi ve batılı bilim insanlarınınca da büyük ölçüde ihmal edildi. Onlar 'fanatikler' veya 'gelenekçiler' olarak karakterize edildi.¹⁴ 50'li yılların ve 60'lı yılların sosyal bilimcileri öngörülen seküler modernizasyon ve sözde 'az gelişmiş' veya 'gelişen' denilen dünyanın ekonomik gelişmesi ile zihinleri o kadar meşguldü ki 70'li yıllarda İslam'ın dirilişi veya dünyanın farklı yerlerinde diğer dinî hareketle-

rin yükselişini göremediler. "Özellikle 50'li ve 60'lı yılların modernizasyon literatürü dini değerler, davranışlar ve pratiklerde bir düşüş ve modernizasyonun kaçınılmaz olarak ileriye doğru gelişmesini meşru olarak tasvir etti" diyor Fred von der Mehden.¹⁵ Evrimci gelişim modeline uyan gelişim ve beklentiler modeli, hâkim seküler batı modeline uydu.¹⁶ Max Weber'e göre "Konfüçyüsçülüğün dünya ile uzlaşması", "Budizm'in dünyayı reddi" ve "İslam'ın dünyayı fethi" olarak genelleştirilen Asya dinleri "hayatın rasyonel metodik kontrolü"ne doğru bir yol sağlayamadı.¹⁷

60'lar ve 70'lerde Afrika ve Asya'daki teknolojik olarak gelişen ülkeler tarafından kabul edilen 'gelişme' paradigması büyük ölçüde eski sömürgeler için Batılı ekonomik buyrukların bir devamı niteliğindeydi. Bu paradigma ekonomik gelişme ve milli bütünleşme adına ulus-devlet tarafından dinlerin önüne set çekilmesi veya kontrolünü gerektiriyordu.

Bu, Müslüman dünyada İslam'ın bütüncül şuurunun ortaya çıkmasına ve sekülerizm ve sekülerleşme stratejilerine karşı dünya çapında hareketlere yol açtı. Seküler modernizasyona karşı İslamcı mücadele 1979 İran devrimiyle, Cezayir'de yakın yıllardaki kanlı çatışmalar, Mısır, Suriye, Irak, Tunus ve Türkiye, Sukarno ve Suharto yönetiminde Endonezya'da siyasî İslamî hareketlere sürekli baskı yapılmasıyla sonuçlandı. Çağdaş İslam'ın bu yönü Batılı bilim insanları tarafından 'fundamentalizm' adı altında inceleniyor, analiz edilip etiketleniyor.

1988 yılında Amerika Sanat ve Bilim Akademisi Fundamentalizm Projesini başlatıp sponsorluğunu yaptı. Bu proje 20. yüzyılda seküler moderniteye karşı organize dinî tepkiyi analiz etmektedir. Bu serilerin ilk cildi, *Gözlenen Fundamentalizmler*, Hristiyanlık, Yahudilik, İslâm, Hinduizm, Sihizm, Budizm ve Konfüçyüsçülük içindeki hareketlerin ayrıntılı araştırmalarını içeriyor. İkinci cildi *Fundamentalizmler ve Toplum*, İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik içinde fundamentalist dünya görüşlerini inceliyor ve bazı ülkelerde bilim, teknoloji, aile, kadın ve eğitim üzerine etkilerini tarif ediyor. *Fundamentalizmler ve Devlet* başlıklı üçüncü cildi, Müslüman, Yahudi, Hristiyan, Hindu, Sih ve Budist

gibi değişik 'fundamentalist' hareketlerin ayrı ayrı ülkelerde hukuk, ekonomi ve şiddet üzerine etkisini analiz ediyor. *Fundamentalizmlerin İzahı* olan dördüncü cilt, 'fundamentalist' hareketlerin organizeli özellikleri ve değişen dünya görüşleri, ideolojileri ve programları arasındaki ilişkiyi inceliyor. Öyle ki onlar çevredeki toplum veya kültürlerle ilişkilerinde ya şiddet ya da ırk ayrımının kalkması taraftarı ya da uzlaşmacı ya da pasif ya da ayrılıkçı oluyorlar. Beşinci cilt *Mukayeseli Fundamentalizmler*, küresel, anti-seküler dîni dirilişlerin açıklayıcı bir modelini inşa etmeye teşebbüs ediyor. Keza tartışmalı 'fundamentalizm' teriminin kullanımının uygunluğu veya uygun düşmediği tartışılıp inceleniyor.

İtiraf edilmesi gerekir ki bu bilimsel eserler seküler moderniteye karşı değişik dini cevaplara değerli görüşler sağlıyor. Fakat fenomenin daha tam ve dengeli bir resmi, çağdaş dünyada statükoyu korumak için sistematik şiddet, işkence, baskı, yanlış bilgi, yalan ve çürümeye başvuran John Esposito'nun 'seküler fundamentalistler' dediği şeyi ele almak zorunda kalması gerekiyor. Dini grup veya hareketlerin militanlığını-özel-

likle sözde 'Müslüman fundamentalistler'- aydınlatacak yazılı ve elektronik dünya medyası ve Batılı güç odaklarının eğilimi, İslami diriliş fenomenini Batı hegemonyası ve medeniyetine tehdit olarak gören Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'deki etkili lobi gruplarının stratejilerinin parçası olarak anlaşılabilir. Komünizmin çöküşünden sonra İslam 'yeni düşman' olarak görülüyor ve bu yüzden sistematik şeytanlaştırma ve dışlayıcılık politikasına maruz bırakılıyor.¹⁸ İslam'ın olumsuz stereotiplerini göğüslemek için, Müslüman bilim insanları İslam'ın barışçı ve şiddetsiz yapısı, aşırılık ve radikalizm karşıtlığını teşvik etmeye çalıştılar.¹⁹

Ahlak yönünden endişeli her yerdeki Müslüman bilim adamları veya entelektüeller gibi çağdaş teknolojik toplumda ahlaki, sosyal veya siyasi krizlerin, kamu hayatında ruhi veya dîni perspektiflerin daha büyük rol oynaması gerektiğini hisseden birçok Batılı zihin olmuştur ve halen de vardır. Onlar çoğunlukta olmayabilirler. Fakat sesleri geleneksel hikmet ve dünya dinlerinin yetiştirdiği ahlaki şuuru temsil ediyor. Bu yazarların yazılarında ortaya koyulan

çağdaş Amerikan devleti ve toplumundaki dü-rüstlük ve ahlakî bütünlüğün ortak ve evrensel özlemini tanımak Müslüman entelijansiya için öğretici olur. Böyle bir düşünür Yale Üniversite-sinde eski kamu hukuku profesörü ve Birleşik Devletlerin Yüksek Mahkemeler yargıcı ve Birleşik Devletler Başsavcısı Robert H. Bork'dur. 'Sodom'a Yönelme: Modern Liberalizm ve Amerikan Çöküşü' adlı kitabında Amerikan kültür ve toplumunda yeni sosyal hastalıkların ve ahlakî bozulmanın derin bir analizini yapıyor. O 'barbarlığa gömülen' popüler kültürün bayalığı ve çöküşünü araştırarak şunları gözlemliyor:

Söz ve düşüncenin müstehcenliği afallatıyor... Liberalizmin gelişmesine uyarak genellikle popüler eğlence- ve özellikle onun en kötüsü- kısıtlanmamış egoyu kutluyor ve kısıtlayanlara vahşice saldırıyor.²⁰

Bork, internette olan müstehcen yazı ve resimler (porno), şiddetli rapsodi filmleri ve rap müziğin daha fazla yozlaşmış sözleriyle başlayan,²¹ modern liberalizm ethosunun (kültürel değerler) birey nefsinin hazlarının artmasına yaptığı her müdahalenin utanç verici gelişme gibi gözükmesini çok iyi bilmesi ve şimdi piyasada olan çok şiddet içeren ve cinsel olarak açık olan materyallere karşı daha kuvvetli sansür istiyor.²² O, suç olayları, yasalara aykırılık, kürtaj, intihara yardım etmede artış ve Amerikan kültürüne radikal feminizmin saldırısını tartışıyor. Bork, Amerika'nın gerilemesinin köklerinin, modern liberalizmin her tarafa yayılan nüfuzu olduğunu iddia ediyor. Sonuç olarak din ve ahlak o kadar zayıflatıldı ki birey serbest kalıp kurtulunca radikal ve tahrip edici hale geldi.²³ Ona göre modern liberalizmin aşırı taraftarları Hristiyanlığın her mezhebindeki dini muhafazakârlığa düşmandır ve şayet yapabilirlerse dini kurum ve gelenekleri tahrip etmek istiyorlar.²⁴ O, Hristiyanlığın hâkim olduğu Batı toplumunda din sona erdiğinde, böyle bir toplum ahlakî değerlerini devam ettiremeyeceğine inanıyor.²⁵ Liberal elitlerin sebep olduğu kamudan din ve ahlakın kaldırılmasıyla ikiye katlanan din ve ahlakın tedrici gerilemesi, toplumun edeb, terbiye ve nefse hâkimiyetin ölçülerini toptan terk etmesini açıklıyor.²⁶

Yaşamlarına anlam vermek için aşkına inanç ihtiyacında olan birçok insan var. Kamu alanından dini kaldırmakla onu marjinal hale getiriyor, toplum için önemini inkar edip özel alana gönderiyoruz. Fakat bir kimsenin kamu işlerine etki edecek bir aşkına ihtiyacı varsa ve dinin bu rolü inkâr edilirse, aşkınlığın oldukça tehlikeli ve tehdit edici olan diğer formları boş alanı doldurmak için gelebilir... Artık din ahlakî faraziyelerin ortak setini sağlamadığında, ahlak da parçalanmıştır.²⁷

R. Bork ahlakın akıldan daha sağlam bir temel gerektirdiğini ileri sürüyor. İnsan aklı ahlak için gerekli büyük öncülleri sağlayamaması, geminin batmaya başladığını gösteriyor. Irving Kristol bunu şöyle ifade ediyor:

Seküler rasyonalizm zorlayıcı, kendini haklı çıkaran ahlakî kod (kanun) üretmedi. Felsefe ilginç bir şekilde ahlakî kodları inceleyebilir, fakat onları yaratamaz. Bu başarısızlığıyla seküler hümanizmin bütün teşebbüsü-insanın insanlığını belirleyip sadece akıl ve irade ile insanî geleceğini şekillendirebileceği düşüncesi- meşruiyetini kaybediyor. Geçen 30 yılda kültürel eğilimler yanında bütün büyük felsefeler seküler rasyonalizmi entelektüel ve ahlakî görecilik ve/veya nihilizm lehinde kabul etmemeye başladılar.²⁸

Bork, modern toplum için gelenek, akıl ve deneysel gözlemin yapamadığı şeyi sadece dinin başaracağına ikna olmuştur.²⁹ Din insanlara hayatın amacının ne olması gerektiğini anlatır ve böylece ahlakî davranış için sağlam bir temel sağlar. Diğer taraftan felsefe hayatın uygun amacının ne olması gerektiği konusunda anlaşılamaz ve bundan dolayı ahlakî kesinlik için gerekli öncülleri sağlayamaz. Endüstri demokrasileri içinde Amerikalıların çok dindar oldukları; Amerikalıların % 90'ının Allah'a inandıkları sürekli olarak iddia ediliyor.³⁰ Fakat Bork kiliseye devam istatistiklerine rağmen Birleşik Devletlerin çok seküler bir toplum olduğunu ve büyük bir kısmının dini ciddiye almadığını iddia ediyor.³¹ Bu görüşe Amerikan siyasetinde Yeni Dinî Hak, Amerikan toplumunda Hristiyan fundamentalizmi, Evancelik, Mesihî ve binyılcı gibi hareketlerce meydan okunabilir. Bu hareketler üçüncü bin yılda yeni küresel rol oynayacak Hristiyanlığı gençleştirmeyi umuyor.³²

Dünyanın ağırlık merkezinin Birleşik Devletlerden Asya kıtasına kaymasıyla maneviyatta

yükselme ve dini inançta canlanma gözlemlendi.³³ John Nasbitt Asya'da Hristiyanlığın biraz şaşırtan dinî bir tercih olarak ortaya çıktığını zikrediyor.³⁴ Hristiyan Dünyası Ansiklopedisi editörü, Asya nüfusunun yaklaşık % 80'inin Hristiyan olduğunu ve 2 günde 3 yeni kilise açılmasıyla her gün Protestan mezhebine 25.000 Çinli katıldığını tahmin ediyor.³⁵ Doğu Asya'da dine bağlanmanın daha sağlıklı bir resmi aşağıdaki tablodan görülebilir.³⁶

Doğu Asya'da dine bağlanma (Parantez içindekiler araştırma yılıdır)				
Ülke Halk Dini (%)	Budizm (%)	Hristiyanlık (%)	Hicbiri (%)	Diğerleri (%)
Japonya (1985)	4	39	12	53
Güney Kore	20	21	2	57
Singapur* (1980)	68	14	18	
Tayvan* (1984)	65	15	41	15

* Sadece Çin nüfusu
 * Başka bir araştırma 1983'deki nüfusun %33'ünün hicbiri olduğunu bulmuştur (Swanson 1986).
 Mitchell (1974) Hong Kong şehri nüfusunun % 47'sinin dini olarak bağlılığını olmadığını bildirmiştir.
 Kaynaklar: Hastings and Hastings 1986; Çin Cumhuriyeti 1990; Singapur İstatistik Bölümü 1991; Birleşmiş Milletler 1991.

Hristiyanlık Doğu Asya bölgesinde hızla yayılıyor. Güney Kore halkının % 41'i Hristiyan ve Çin'de milyonlarca insan ya Protestanlığa ya da Katolikliğe döndü. Filipinlerde nüfusunun % 85'i Katolik olan Asya'nın yegâne Hristiyan ülkesi, burada direnişten yararlanıyor. Hâlbuki Tayland'da Budizm ekonomik refahın dalgasına binmiş gözüküyor.³⁷

Yeni bin yılın gelişi küresel ve çevresel krizlerin yeni meydan okumalarını da birlikte getiriyor. Bu krizler kontrol edilemezse, bütün gezegeni tehlikeye atacak. Nükleer savaş, Ortadoğu'da ve Doğu Avrupa'da çözülememiş uluslararası çatışmalar ve Afrika'da kabile savaşları, AIDS felaketi, her şekilde artan suç, aile kurumunun parçalanması, uyuşturucu bağımlılığı, şehrin çöküşü, müstehcenlik ve sosyal hastahkların yuvalanması da yanında cabası. Barış, adalet, bütüncül iyi olma ve doğru yaşam vaz eden dinler yukarıda zikredilen meseleleri ele almak zorunda ve sosyal adaletsizlikler, baskı, çürüme, güç suistimali, hırs, maddecilik, ırkçılık, cinsellik, hazcılık ve hiççiliğe muhalefeti devam ettirmek durumundadır.

Küresel pazar, emek, yüksek teknoloji, haber, medya, bilgi, hüner, fikir ve değerlerin inanılmaz hızda sınırsız hale gelmesinin küreselleşme üzerine yaptığı derin etkisiyle, yerel kültür, kişilik, toplum ve hayatın toptan kalitesi üzerin-

de en uzak yerlere kadar ulaşan sonuçları oldu. Asya Pasifik bölgesinde bazı entelektüeller ve sosyal aktivistler 1997 yılında Malezya'da yapılan bir konferansta beklenmeyen fenomeni (olgu) dini perspektiften birlikte araştırdılar. Aralarında büyük görüş ayrılıkları olmasına rağmen şunu keşfettiler:

Çevrenin korunması, etik ekonomik davranış, ölçülü tüketim örnekleri, ilkel politik davranış, toplum refahı, aile bütünlüğü, insan onuruyla ilgili paylaşılan belli ortak görüşler var. Bunlar, küreselleşmenin olumlu yönlerini destekleyen, olumsuz sonuçlarını kontrol eden dini ve kültürel sınırları aşan paylaşılan ahlaki değerlerdir.³⁸

Onlar aşağıdaki görüşü de paylaştılar:

Her kültürel güçten daha fazla din aynileşme eğilimine direnen yegâne en önemli güç olacak. Yine din duyuşal kültürümüzün kötülüklerine karşı ahlaki zırhımız olacak ve bizim asli fitratımıza ve ahlaki köklerimize sadık kalmamızı sağlayacak. Din tek bir kültürün hâkim olmasından ziyade dünyanın çok kültürlü kalmasını sağlayacak. Küreselleşme eşi görülmemiş ölçüde dinlerin karşılaşmasına zemin hazırladı... Farklı inanç sahiplerinin tolerans ve karşılıklı hürmet esasına dayalı çerçevede birlikte olmalarına yol açtı.³⁹

Hong Kong'da antropoloji profesörü Tan Chee-Beng küreselleşmenin Konfüçyüsçülükle ilgisini tartışarak ana kıta Çin toplumunun ahlak temelini Konfüçyüs ahlakı ve Konfüçyüs, Tao öğretileri ile sağlanan aşkın bir hayat görüşüne katkısının gerekli olduğunu iddia ediyor. Onun görüşüne göre, artan tüketimcilik ve maddecilik, dinî otorite ve devletin müdahalesi olmaksızın benliği geliştirmeyi vurgulayan Konfüçyüs öğretilerinin (Konfüçyüsçü devlet ideolojisi ve bürokrasisi değil) sağladığı manevî yaşamın yenilenmesi ile normal hale getirilebilir. Tan Chee-Beng, dogmatik ve kurumsal din olmayan manevî Konfüçyüsçülüğün küreselleşme döneminde Çin ve diğer Asya toplumlarının kimlikleriyle giderek artan ilgisi olacağına inanıyor.⁴¹

Güney Kore'de sosyoloji profesörü Sangjin Han göre, modernleşme ve endüstrileşmenin rahatsız edici sonuçları-maddecî değerlerin gezegen çapında genişlemesi ve birçok sosyal hasta-

lıkların şiddetlenmesi toplumu çürüme, vahşi suçlar ve gücün kötüye kullanılması gibi kötülöklere (son derece yapılaşmış tehlikeler) maruz bırakıyor. Bu, kültürel bozulmaya karşı bir bağışıklık sistemi olarak hizmet edecek sivil toplumun yeniden aktif hale getirilmesini gerektiriyor.⁴¹ Doğu Asya'da NGO (Hükümet Dışı Kuruluş)'ların karşılaştığı görevlerden biri, gelişmeye doğru koşmadan kaynaklanan sosyal tehlikeleri aşma kapasitesine sahip daha insanî bir toplum inşa etmedir.⁴² Bu bağlamda Sangjin Han, modernizasyonun hastalıklarını aşmak için ne geleneksel ve ne de bürokratik olmayan fakat karşılıklı olarak uyumlu ve derin düşünceli reforme edilmiş Konfüçyüsçülükte büyük normatif potansiyel buluyor.⁴³

Endonezya'nın Bali bölgesinde üniversite konferansçısı olan Gedon Baoes Oka, Hindu perspektifinden küreselleşme tartışmasında çağdaş küreselleşmenin Gandhi tarafından düşünülen manevî küreselleşmenin antitezi olduğu görüşündedir. Gandhi'nin küreselleşmesi gerçekten demokratik, adil, sömürmeyen gelecek bir dünyayı bütün ülkelerde engel çıkarmadan kanatlandıracak bir küreselleşmeydi.⁴⁴ Dinin ana fonksiyonunun insanlar ve tabiatla barış ve uyum içinde yaşayabilecek şekilde insanın altbenini aşmasına yardım etmek olduğunu iddia ediyor. Onun görüşüne göre, Mahatma Gandhi tarafından uygulanan Hinduizm'de *Ahimsa* ilkesi ("hiç kimseye zarar verme") küreselleşmedeki acımasız ve hileli tesirlerine karşı koyabilir. Küreselleşmenin etkilerini analizinde Gandhi tarafından ifade edilen yedi sosyal hastalık üzerinde düşünmek faydalı olur: (1) ilkesiz siyaset, (2) çalışmadan zenginlik, (3) karaktersiz eğitim, (4) ahlaksız ticaret, (5) vicdansız zevk, (6) insansız bilim, (7) fedakârlık olmadan ibadet.⁴⁵

Küreselleşmenin temel aracı uluslararası şirketler hakkında Budist perspektif, Budizm 'benliksizlik' (*anatman*) ilkesini öğretilirken insan problemlerinin baş sebebi hırs (açgözlülük) olması, şirketlerin manevî anlamda aydınlanmış olamayacağı sonucuna varıyor.⁴⁶ Budist aydınlanma, dünyadaki ıstıraba bu dünyadan ayrı bir benlik olma hayaline sebep olan bilinci ima ediyor. Bu yüzden günümüzdeki küreselleşme trajedisi, giderek artan derecede yeryüzünün kade-

rinin yeryüzünde yaşayan insanların refahı endişesiyle değil, fakat kendi büyümeleri ve karları arzusuyla harekete geçen kişiliksiz kurumların ellerinde olmasıdır.⁴⁷ Tayland'lı entelektüel Pracha Hutauwatr'a göre sosyal ve ekolojik krizler (yoksulluk, güçsüzlük, toplum yıkımı, tabii kaynakların tükenmesi, dayanılmaz kirlenme) üreten küreselleşme sürecinin tam merkezinde 'aşırı istek' küreselleşmesi var.⁴⁸ Budist analize göre 'aşırı istek', ıstırap, acı ve çilenin kaynağıdır. Sonuç olarak 'maddeci incile' dayalı yaygın tüketimci tek tip kültür, Tayland'daki Budistlerin paraya ve 'başarı'ya ibadet etmeleriyle sonuçlandı. Hutauwatr şöyle diyor:

Çağdaş Tayland'ın çoğu yüzleri modernizasyonda yanlış giden her şeye dair korkunç bir hatırlatıcıdır. Bir değer sistemi olarak kapitalist tek tip kültürü destekleyen hırs, nefret ve illüzyon (hile) gibi faktörler, birbirine bağlanma, merhamet ve hassasiyete dayalı Budist felsefe ile hemen hemen taban tabana zıt gözükmektedir.⁴⁹

Dikkatlice planlanmış ve ayarlanmış dünyanın 'küreselleşmesi', OIC'den 55 ülkeden oluşan Batıda Fas'tan Doğuda Mindanao'ya kadar Müslüman dünyaya ve İslam'a muazzam etkileri ve tepkileri oldu. Dünya nüfusunun % 80'ini temsil eden G-17 (133 ülke) nin parçası olarak Müslüman liderler finans ve siyasetin küreselleşmesi yanında IMF'in yanlış tavsiyeleri üzerine büyük endişelerini ifade ettiler. Nisan 2000'de Havana'da yapılan G-77 zirvesine katılan bir çoğu ya döviz krizlerinin yıkıcı etkilerinden fena şekilde sıkıntıya düşen ya da Güney'in hasta ekonomilerini canlandırmak için IMF tarafından vazedilen şartlardan kötü şekilde etkilendiğinden, uluslararası finansal yapının reformu için işbirliği ve çalışma arzusunu açıkladılar. Kültürü tek tipleştiren küresel eğilim, Batılı kitle medya egemenliği ve sekülerleştirme karşısında Müslüman toplumun dayanışması şiddetli bir şekilde test edildi. Müslümanlar arasında bazıları manevî veya mistik dünyaya çekilmeyi tercih ederken, 'ilerleme'yi başarmak için modernizasyon ve sekülerleşmeyi tamamen benimseme taraftarı olanlar vardı. Endonezya'da tarih profesörü Tefik Abdullah'a göre aslında ortaya çıkan yapısal ve kültürel meydan okumalara cevap veren en uygun model İslami tecdit (yenilenme), inşa ru-

hunu yetiştirme ve yeniden canlandırma mıdır? Abdullah ilk tecdit fikrinin geleneksel görüş ve uygulamalara kör bir taraftarlığa dayalı durağan sosyal ve kültürel bir çevreyi değiştirme ihtiyacı ile ilgili olduğunu açıklıyor. Ona göre tecdit daha temel meselelere işaret ediyor.

Sağlam ve güvenilir İslami doktrine başvurulurken, onun temel endişesi, İslami ahlak değerlerin ve doktrinel bağlantıların konjektürel talep ve yapısal gerekliliklerle ilişki kurabilecek uygun sosyal ve politik alanı bulmaktır... Üstelik reform değişen realiteyi hem deneysel hem de normatif olarak bilme ve anlama istekliliği anlamına gelir. Tecrübî gereklilikler ve doktrinel emirler arasında sürekli ve yaratıcı diyalog Müslümanların beklenmeyen meydan okumalara uygun cevaplar geliştirmesini mümkün kılar.⁵²

Onun görüşüne göre Müslümanlara en çok baskı yapan gündem teşvik, cesaret, yayma ve Allahın birliğine inanmaya dayalı sosyal ahlakın gelişmesidir.⁵³ Tevhid ahlakı Müslüman toplumu İslam'ın kalıcı değerlerine bağh kalırken, yeni meydan okumalarla başa çıkması imkânı verir.

Küreselleşmeden başka ekolojik kriz meselesi, küresel ekonomi ve toplumun sorunlu etkilerini somutlaştırmasıyla 21. yüzyılın ana gündem maddesi olacağı tahmin edilmektedir. Bu hususta Dünya Kiliseler Birliği (DKB) ve Vatikan gibi uluslararası Hristiyan organizasyonlar, 60'lı yıllardan beri meseleyi dini perspektife bağlama, suçlu taraflara baskı yapma ve küresel ekonomik sistemin adaletsizliklerini eleştirmede önde bulundular. Böyle faaliyetlerin çoğunda Hristiyan merkezliliğini yansıtan dini çevreciliğin üçlü tipolojisi, 'yaratıcı manevilik', 'çevre adaleti' ve 'vekillik'tir.⁵⁴ Hristiyan organizasyonlar tarafından geliştirilen çevre-maneviyatı insan ve tabiat dünyası arasındaki hayat ve bütüncül devamlılık için Allah'ın merhametine odaklanıyor.⁵⁵ DKB'de hâkim olan çevre adaleti perspek-

tifi kurtuluş teolojisi ve yaratılış maneviyatı arasındaki evliliklerdir. Dini çevrecilik diyor Peter Beyer, daha liberal ve daha muhafazakâr eğilimler arasında iç gerilimlere rağmen şimdilik dinin baskın liberal ifadesidir.⁵⁶

21. asrın problemleri, bütün dünya dinlerini yeni meselelere cevap veya çözüm bulmak için iç kaynaklarına dönerek derin araştırmalar yapmaya zorlayacak. Uluslar arası ünlü bilim insanı Seyyid Hüseyin Nasr'a göre çağımızdaki meydan okumalar, (1) çevre krizi, (2) küresel düzen, (3) post-modernizm, (4) hayatın sekülerleşmesi, (5) bilim ve teknoloji krizi, (6) İslami olmayan değerlerin yayılması (7) İslam'ın imajı, (8) diğer medeniyetlere karşı davranış, (9) feminizm, (10) insan hakları ve (11) içerideki meydan okuma.⁵⁷ Çevre kriziyle ilgili olarak hiçbir kim-

senin onun [*İnsan ve Tabiat*] hakkında konuşmadığı bir zamanda Batıda çevre krizini önceden tahmin eden ilk insanlardan biri olmasına rağmen, bu meseleye Müslüman dünyasının çok sessiz kalmasından dolayı kendisini üzgün hissediyor. Müslüman düşünürler şimdiye kadar gezegenin ve Müslüman dünyasının geleceği için çevrenin meydan okumasını tam olarak anlamadılar.⁵⁸ New York Eyalet Üniversitesinde Sachiko Murata ve William C. Chittick isimli iki profesöre göre, insan toplumunun problemlerine çare -açlık, hastalık, zulüm, kirlenme ve hastahkları üreten binlerce diğer insan-İslam'ın ön-

gördüğü gibi 'din vasıtasıyla Allah'a dönmedir (islam, iman, ihsan)'.⁵⁹

Yeni bin yılda dünya dinleri daha etkili ve artan bir rol oynayacaksa, çağımızın meselelerine uygun cevaplar, çözümler ve karşılıklar vermek zorunda olmasından şüphe yok. Şayet dünya dinleri, ilerideki yıllarda insan ve tabiatın sürekli iyileşmesi için bütüncül aksiyon planları yanında uygun rehberlik sağlayamazsa, o zaman manevî ve ahlakî boşluk yeni dinler, gizemli hareketler, karizmatik mezhepler, sapkın mistisizm, sahte dinler veya kıyamet günü kültürleri (inançları) tarafından doldurulacaktır.⁶⁰ Devlet iş, uluslararası ticaret, meslek, endüstri, eğitim kurumları, medya, yargı, kanun icrası, siyaset ve uluslararası ilişkilere dini temelli ahlak ve manevî değerlerin girmesi için yer açmak zorundadır. Bu dünyanın işlerden din/manevî değerlerin ayrılması veya bölünmesi bütüncül bir dini perspektiften savunulamaz. Bu durumun devam etmesi sadece mevcut krizleri, ıstırapları, adaletsizlikleri ve çatışmaları kötüleştirmeye hizmet eder. Gerçekleşecek etkili bir sentez veya birlikte yaşamak için bölünmenin her iki tarafındaki öncü kişiler, bu sentez ihtiyacını değerlendirebilecek kadar birbirlerini iyi anlamaları gereklidir.

Genel olarak büyük dinlerin insan hayatına bütüncül anlam sağladığı ve insanın manevî özünü vurguladığını anlamak hayatın dünyevî boyutlarının koruyucuları için önemlidir. Müslümanlara göre din, Allah'ın yarattığı (abd) olarak gerçek ve sürekli kimliğinin belirlenmesine yardım eder. Yeryüzünde insan, vekillik emaneti (halife) ile görevlendirilmiş yegâne yaratıktır. İnsanın asli manevî ve ahlakî yapısı, barış, iyilik, değer ve aşkın bir güce teslim olmayı ister. Bu asli yapı, Şeytanî alana ait kötülük, ahlaksızlık, çürüme, hırs ve yalandan nefret eder. Bu kötü arzusunun meyveleri insanın felaketi ve tabiatla karışıklığın sebepleridir. Din, insanın nihaî kurtuluşu ve ölümden sonraki hayatta gerçek mutluluğu için, büyük acı çekme ve onursuz kalma korkusuna müracaat ederek dünyevî sonsuz istekleri ve güç, zenginlik, mevki ve fors gibi fani şeyleri aşmada gerekli olan kendini kontrol ve sınırlamayı başarmasına yardım eder. İnsan aklını daha yüksek gerçekler veya manevî bilgiye bağlayarak din, sağlıklı toplum, kültür ve

medeniyyetin temeli olarak sağlıklı, dengeli ve tutarlı insan kişiliğini şekillendirir.

Ulus devlette iş, şirket, medya, siyaset ve hükümette ciddi ahlakî başarısızlık, etik olmayan uygulamalar ve ahlakî çürümenin etkisi, yaşam kalitemizin altını oymaya devam edecektir. Bu ahlakî olmayan davranışın bazıları, bağımlı dünya ekonomisi ve gelecek dünya sistemlerinde küresel sonuçları olacaktır. Ozon tabakasının azalması, para vurgunları ve siber hileler yeni küresel tehditlerin bazılarıdır. Sadece yürürlükteki kanunlar, kurum ve sistemlerdeki ahlakî çürüme ile mücadele etmek için yeterli değildir. Liderler ve takipçiler arasında faziletli ve doğru davranışı üreten yaygın bir ahlakî şuur, daha fazla ahlakî bozulmayı önlemek için gereklidir. Bu şuur en iyi şekilde din ve manevî-ahlakî eğitim ile geliştirilir. Bu ikisi birlikte derin bir sorumluluk hissi ve en Üstün Varlığa sevgiyi geliştirir. Kişisel, ırkî, etnik veya ulus bağlılıklarını aşan bu manevî-ahlakî vicdan ve şuur, bencil tanrılara ve haksız kazanılmış menfaatlere meydan okumada kanundan çok daha etkili bir güçtür. Amerikanın Birleşik Arap Emirlikleri eski elçisi ve Amerikan başkanının kişisel danışmanı Robert Dickson Crane bunu şöyle ifade ediyor:

Bu dünyada iyi ve kötü arasındaki savaş Allah'a teslim olanlar ile güç, prestij ve zevk, herhangi bir ideoloji veya Allah'ın rızasından başkasını arayan tarafın sahte tanrılarına tapanlar arasındaki bir savaştır. Asıl olarak bu savaş özel ve kamu yaşamlarında Allah'ı arayan gelenekçiler ile insan şuurundan Allah'ı çıkarmayı ve kamu yaşamından Allah'a bilinçli olarak inananları dışlamak isteyen seküler fundamentalistler arasında bir manevî savaştır.

Notlar

* Amerika'da yayınlanan İslami Sosyal Bilimler Dergisinin 2001 yılı kış dönemi 18. cilt, 1 nolu sayısından alınmıştır.

** Dr. M. Kemal Hasan, Malezya'da Uluslararası İslam Üniversitesi rektörü

1 Karen Armstrong, Tanrının Tarihi (New York: Ballantine Books, 1993)

2 Karen Armstrong, Tanrının Tarihi (New York: Ballantine Books, 1993), 399

3 A.g.e., 346

4 A.g.e., 354

5 A.g.e., 357

- 6 A.g.e., 357
 7 A.g.e., 357
 8 A.g.e., 357
 9 A.g.e., 310
 10 A.g.e., 310
 11 A.g.e., 311
 12 A.g.e., 355
 13 A.g.e., 357
 14 Fred R. Von der Mehden, Güneydoğu Asya'da Din ve Modernizasyon (New York: Syracuse University Pres, 1986), 18
 15 A.g.e., 18. Von der Mehden, 1964 yılında yapılan bir sosyologlar anketinin onların % 73'ünün "çoğu sosyologların çalışmalarında değerden bağımsız olma düşüncesine sözde bağlı oldukları ve değerden bağımsız olmadıklarında" hemfikir bulunduğunu söylüyor.
 16 A.g.e., 12
 17 A.g.e., 12
 18 A.g.e., 12
 19 Edward Said, "Uçurumun Öbür Tarafındaki Köprü," Cari İşler (Lahore), Kitap 62 (Ekim 1999):1-10; John L. Esposito, İslami Tehdit: Mit mi Yoksa Realite mi? (New York: O.U.P. 1995) Mesela, Yusuf Kardavi, Al-İslam baina al-juhud wa al-tatarruf (Qatar: Şeriat Mahkemeleri ve İslami İşler, 1402 hicri)
 20 Robert H. Bork, Sodom'a Yönelme (New York: Regan Books, 1996), 124-125
 21 A.g.e., 140
 22 A.g.e., 141
 23 A.g.e., 332
 24 A.g.e., 337
 25 A.g.e., 338
 26 A.g.e., 274
 27 A.g.e., 276
 28 A.g.e.
 29 A.g.e., 278
 30 A.g.e., 279
 31 A.g.e.
 32 Bak Richard H. Popkin ve David S. Katz, Mesiyanik Devrim: İkinci Milenyumun Sonuna Doğru Radikal Dini Siyaset (Hall&Wang, 1999)
 33 John Nasbitt, Asya Megatrendler: Dünyamızı Şekillendiren Sekiz Asya Megatrendi (New York: Simon&Shuster, 1996), 79
 34 A.g.e., 79
 35 A.g.e.
 36 Bu tablo Joseph B. Tamney'den alınmıştır. "Kapitalist Doğu Asya'da Din Dinin Geleceği mi? Sosyal Analizler İçin Yeni Paradigmalar, ed. William H. Swatos (London: Sage Publication, 1993), 56
 37 Nasbitt, Megatrendler, 79-82.
 38 Joseph A Camilleri ve Chandra Muzaffer (editörler), Küreselleşme: Asya Pasifik'ten Perspektifler ve Dini Geleneklerin Tecrübeleri (Selangor: Adil Dünya, 1998).
 39 A.g.e., 3.
 40 A.g.e., 28.
 41 Küreselleşmeye Konfüçyüsçü Yaklaşım: Küreselleşmede Kore'deki Orta Sınıfın Durumu: Asya Pasifik'ten Perspektifler ve Dini Geleneklerin Tecrübeleri, editörler Joseph A Camilleri ve Chandra Muzaffer (Selangor: Adil Dünya, 1998), 157. (Selangor: Adil Dünya, 1998).
 42 A.g.e., 159.
 43 A.g.e., 159, Ong Puay Liu, "İnsanlığı Korumaya Değerler", Sunday Star, 21 Mayıs 2000, Değerli olmanın Konfüçyüs ideali (chun-tzu) milenyum varlıklarının teknolojikleşmiş ve bireyselleşmiş benliklerinde insanlığı geliştirmek için kullanılabileceğini iddia ediyor.
 44 A.g.e., 36.
 45 A.g.e., 33.
 46 David R. Loy, Şirketler Aydınlanmış Hale gelebilir mi? Ulusötesi Şirketler Üzerine Düşünceler, A.g.e., 70.
 47 A.g.e., 71.
 48 Budist Açından Bakılan Küreselleşme, A.g.e., 91.
 49 A.g.e., 96.
 50 Şu anda 1.3 milyar insanın klasik yoksulluk olarak sınıflandırılan şartlarda hayatta kalmak için mücadelette olduğu tahmin ediliyor. Gelişmiş dünya küreselleşmenin temposuyla ilerledikçe ve gelişmekte olan ülkelerde artan liberalleşmeyi tavsiye ettikçe, bu yıl önlenemez hastalıklardan ölecek 12 milyon çocuğun ebeveyni, Güney Zirvesinin savunduğu en önemli insan hakkını-yaşama hakkı- ümit etmenin her türlü hakkına sahiptir. Hardev Kaur, Gelişmekte Olan Ülkeleri Marjinalleştiren Küreselleşme, New Straits Times, Mayıs 2, 2000.
 51 Camilleri ve Chandra Muzaffer, Küreselleşme, 60.
 52 A.g.e.
 53 A.g.e.
 54 Peter Berger, Din ve Küreselleşme, (London: Sage Publications, 1994), 217.
 55 A.g.e., 217
 56 A.g.e., 219
 57 Seyyid Hüseyin Nasr, İslam ve 21. Asrın Meydan Okuması, (Kuala Lumpur, Dewari Bahasa dan Pustaka, 1993)
 58 A.g.e., 5.
 59 Sachiko Murata ve William C. Chittick, İslamın Vizyonu (Newyork: Paragon House, 1994), 292.
 60 Thomas Robison, Kültür, Mühtediler ve Karizma (London: Sage Publications, 1998) ve William H. Swatos (editör), Din Bir Gelecek mi? Sosyal Analizler İçin Yeni Paradigmalar (London: Sage Publications, 1993).
 61 Robertson Dickson Crane, Geleceği Yönlendirme: Meydan Okuma ve Cevap (Massachusetts: Tapestry Pres, 1997), 105.

ÇOCUKLARIMIZLA CENNETTE BERABER OLMAK İÇİN...

Dr. KERİM BULADI

Allah Teâlâ, insanoğlunu maddi ve manevi nimetlerle donatmıştır. “O, istediğiniz şeylerin hepsinden size verdi. Eğer Allah’ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız. Şüphesiz insan, çok zalimdir, çok nankördür?” (İbrahim, 14/34.) âyetinde açık bir şekilde ifade edildiği gibi, insana lütfedilen nimetlerin hesabını yapmak zordur.

İnsana ihsan edilen nimetlerin başında evlat nimeti gelmektedir. Evlat, dünya hayatının süsü ve ailenin mutluluk kaynağıdır. Nitekim Kur’ân, bu konuda şu bilgiyi vermektedir: “Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak Salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır.” (Kehf, 18/46.)

Dünya hayatının zineti olan evlatların, bir çiçek örneğinde olduğu gibi, solması, kuruması nasıl önlenabilir? Onları hangi âb-ı hayatı (hayat suyuyu) içirelim ki, fitratları tertemiz kalsın, istikametleri şaşmasın. Hiç şüphesiz bu sorulara verilecek cevap, onları Kur’ân’la tanıştırmak ve kucaklaştırmak olacaktır. Onları, Kur’ân eksenli olarak yetiştirmek, ve manevî eğitimlerini vermek, anne-babanın en temel vazifesidir.

Çocuklar, Allah Teâlâ’nın bize verdiği en güzel nimet ve en hassas bir emanettir. Onları, emanetin sahibinin iradesi doğrultusunda hayata hazırlamak büyük önem taşımaktadır. Onlara, Allah Teâlâ’nın, emirlerini ve yasaklarını öğretmek, emanete karşı gösterilen en mühim sadakattir. Onlara, öncelikle Allah’ın varlığını ve birliğini tanıtmak ve bu çerçevede diğer ilkeleri

kavratmak, çocukların anne-babalarının üzerindeki vazgeçilmez haklarıdır.

Kur’ân-ı Kerim, çocuklara verilmesi zaruri olan ilk terbiye metotlarından bahsetmektedir. Lokman (a.s)’ın zatında anne-babalara ve eğitimcilere, mühim sorumluluklar yüklenmiştir. Bu temel prensiplerle çocukların terbiye edilmesi istenerek şu mühim mesajlar verilmiştir:

“Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah’a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti.” (Lokman, 31/13.) Bu âyet, çocuklara ilk olarak verilecek eğitimin ve terbiyenin ana ilkesini açıklamaktadır. Bu ilke; “Kelime-i Tevhid” tir. Çocuk doğar doğmaz, onun sağ kulağına ezan okunmakta, sol kulağına ise, kamet getirilmektedir. Ezan ve kametin metninde, Allah’ın varlığına ve birliğine imanın önemine işaret edilmiş, O’nun en büyük olduğuna vurgu yapılmış, Peygamber (s.a.v)’in, O’nun elçisi olduğuna dikkat çekilmiş, namazın kurutuluşa götürdüğüne büyük önem atfedilmiştir. Doğduğunda kulağına ezan okunan çocuğun, ilk terennüm edeceği kutsal söz, Kelime-i Tevhid” olmalıdır. Anne-baba ve eğitimciler, bu temel gerçeği asla göz ardı etmemelidirler. Zira çocuğun İslam fitratı ancak bu sayede korunabilir ve geliştirilebilir.

Lokman (a.s), oğluna öğüt vermeye şu şekilde devam etmiştir: “Yavrucuğum! Namazı dosdoğru kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu, bunlar azmedilmeye değer işlerdir. Küçümseyerek insanlar-

dan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Zira Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez. Yürüyüşünde mütevazı ol, sesini alçalt..." (Lokman, 31/17-19.)

Görüldüğü gibi, Allah'ın varlığını ve birliğini kabul ettikten sonra çocuğa verilecek terbiye namazla devam etmektedir. Namaz, bütün ibadetlerin başıdır. İyiliklere tabi olmak, kötülüklerden uzak durmak, namazla kazanılmaktadır. İnsanlara karşı mütevazı olmak, itidalli davranmak, tabii hareket etmek de yine namaz ibadeti ile mümkündür. Bu sebeple anne-baba, öncelikle çocuğuna namazı öğretmeli ve sevdirmelidir.

"Ailene namazı emret; kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz; (aksine) biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç, takvâ iledir." (Ta Hâ, 20/132.) Âyetle, Peygamber Efendimizin zatına hitap edilerek bütün ümmet-i Muhammed kastedilmiştir. Bütün anne-babalar, bu âyete göre, aile fertlerine namazı emretmekle yükümlüdürler. Hatta, bütün idareci ve yöneticilerin, âmirlerin ve işverenlerin yönetimi altındaki insanlara, namazı emretmeleri, onları namaza teşvik etmeleri ve gerekli hallerde namaz için düzenlemeler yapmaları, ilâhî bir sorumluluktur.

Mallar ve evlatların birer imtihan vesilesi olarak bize verildiğini düşünmemiz gerekmektedir. İmtihani başarabilmek için de çocukları, Allah'ın talimatına göre terbiye etmemiz ve mallarımızı harcamamız büyük önem taşımaktadır. "Bilin ki, mallarınız ve çoluk çocuğunuz birer deneme aracıdır. Allah katında ise büyük mükâfat vardır." (Enfâl, 8/27-28.)

Âyetle Allah Teâlâ, bize lütfettiği malları ve bağışladığı çocukları, bizi denemek, bizi imtihan etmek için verdiğini açıklamaktadır. Mallar ve çocuklar bizlere, Allah Teâlâ'nın, üzerimizdeki hakkını nasıl yerine getireceğimizin ortaya çıkması için, bir imtihan aracı olarak ihsan edilmiştir. Ancak söz konusu nimetler, insanı günaha sokabilir, belaya uğratabilir. Şayet malları, Allah Teâlâ'nın emrettiği şekilde kazanmaz ve harcamazsak, çocukları, O'nun emir ve yasaklarına göre terbiye etmezsek, hem dünyada hem de ahirette sıkıntıya maruz kalmamız kaçınılmazdır. Kur'an bu konuda bizleri şu ifadeleri ile uyarmaktadır:

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız si-

zi, Allah'ı zikretmekten alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (Münâfikûn, 63/9.)

Çocukların eğitimi ve yetiştirilmesi sırasında anne-baba, veliler ve yetkililerin, kendilerini de unutmamaları, Allah'a, aileye, insanlara ve diğer canlılara karşı olan sorumluluklarını aksatmamaları gerekmektedir. Âyetle şu mesaj verilmiştir: "Ey, Allah'ın varlığını ve O'nun Rasûlünü tasdik eden mü'minler! Mallarınız ve çocuklarınız, sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Bu âyetle geçen "zikir" den maksat, beş vakit namazdır. Malı ve evlatları, kendilerini Allah'ın zikrinden yani, namaz kılmaktan alıkoysayorsa, onlar, Allah Teâlâ'nın rahmet ve lütfundan nasiplenmekten mahrum olmuş ve zarara uğramışlardır. (Taberî, *Câmiu'l-Beyân fî Tefsiri'l-Kur'an*, Kahire, 1987, c. XII, cz. XXVIII, 76.)

Yukarıdaki âyetin devamında da şöyle buyrulur: "Ey mü'minler! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de saka verip iyilerden olsam! Demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan kaçınmayın." (Münâfikûn, 63/10.) Ölmek üzere olan bir kimse gerçekleri müşahade edince "Ey Rabbim! Yakın bir zamana kadar ecelimi tehir et, bana mühlet ver de, malımın zekatını vereyim, salihlerden olayım, sana itaat edeyim ve farzları yerine getireyim" diye yalvaracaktır. İbn Abbas Hazretlerinin açıklamasına göre, malının zekâtını vermeyen ve hac etmeyen herkes, ölüm esnasında geri dünyaya döndürülmeyi ister. Bu açıklamayı yapan İbn Abbas'a, "Ey İbn Abbas! Sen bize bilmediğimiz bir şeyi getiriyorsun (açıklıyorsun)" denildiğinde "Ben size Allah'ın Kitabındaki bir âyeti okuyorum" (Taberî,

a.g.e., c. XII, cz. XXVIII, 76.) izahını yaparak söz konusu âyeti hatırlatmıştır.

Demek ki, mü'min, "ben evladımı okutuyorum, onun geleceğini kazanıyorum, onun evliliği ile meşgulüm, onun için çalışıyor ve yoruluyorum" söylemleri ile kendisini aldatmamalıdır. Ayrıca ve en önemlisi de bu bahanelerin arkasına sığınarak namazını terk etmemeli, haccını tehir etmemeli, zekatını ihmal etmemelidir. Mal ve evlat uğrunda ibadetlerini terk eden, kulluğunu yerine getirmeyen, haccını yapmayan ve üzerine düşen diğer farz ve görevleri ihmal eden kimseler, dünyada zarara uğrayacakları gibi, âhирette daha büyük zarara müstahak olacaklardır. Artık dünyaya tekrar geri dönmek mümkün olmadığına göre, telalisi olmayan zararlar baş başa kalmak ne büyük talihsizliktir.

Yine bir başka âyette mü'minlere şu uyarı yapılmaktadır: "Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına hakmayıp örterseniz, bilin ki, Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir." (Teğâbun, 64/14.)

Taberî bu âyeti şöyle tefsir etmiştir. "Ey Allah'ın varlığını, birliğini ve O'nun Rasûlü'nü tasdik edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan Sizi Allah'a itaatten ve Allah'ın yolundan alıkoyacak düşmanlarınız vardır. Onların, Allah'a itaati terk etme konusunda size verdikleri emirleri kabul etmekten sakının." Bu âyetin, İslam dinine girmeyi ve hicret etmeyi isteyip de eşleri ve çocukları tarafından mani olunan kimseler hakkında indiği rivayet edilmiştir. İbn Abbas'a bu âyetin izahı sorulunca şöyle demiştir. "bunlar Müslüman olup da Rasûlüllah (s.a.v)'in yanına gelmek isteyen kimselerdir. Eşleri ve çocukları onların, Rasûlüllah'ın yanına gelmelerine karşı çıktılar. Buna rağmen onlar, Rasûlüllah'ın yanına gelip, insanların dini hakkında geniş bilgi sahibi olduklarını görünce, eşlerini ve çocuklarını cezalandırmayı istediler. Bunun üzerine bu âyet indi. (Geniş bilgi için bkz. Taberî, a.g.e., XII, cz. XXVIII, 80-81.)

Âyet-i Kerîme'nin inşi hakkında birbirine yakın rivayetlerin arasında öne çıkan sebepler bunlardır. Mal ve çocukların hiç beklenmedik zamanlarda ve durumlarda kişiyi günaha sokarak, âhирet hazırlığından alıkoyması da mümkündür. Âyette buna da işaret edilerek mü'min-

lerin, tedbirli olmaları da hatırlatılmıştır. Çünkü mal ve çocuklar, dünya meşguliyetini artıran hususlardır. Bazı durumlarda, kişiyi fitneye ve nefesine karşı haksızlığa sürükleyebilir. En azından onu, ibadetinden alıkoyarak isyana sevk edebilir hatta günahların içerisine sokabilir. Bu sebeptendir ki, daha sonraki âyet bu inceliğe değinmekte, malların ve evlatların bir fitne ve bir imtihan unsuru olduğunu vurgulamaktadır.

"Mallarınız ve çocuklarınız ancak bir imtihandır; Allah katında ise büyük bir mükafat vardır." (Teğâbun, 64/15.)

İnsanın en önemli sadaka-i câriyesi (sevabı devam eden ve amel defterinin kapanmamasına vesile olan fiili), kendi evladıdır. Allah Teâlâ'dan hayırlı bir evlat istemek, temiz bir nesil yetiştirmek ve bırakmak, her Müslüman'ın, ideali ve hedefidir. Kur'an'ı Kerîm'de Allah Teâlâ, İbrahim (a.s)'ı (Sâffât, 37/100-1001.) ve Zekerîyyâ (a.s)'ı (Âl-i İmrân, 3/38-39.) örnek göstererek bütün mü'minlerden, hayırlı, salih ve temiz evlatlar istemelerini talep etmiştir. Yine Kur'an, İbrahim (a.s)'ın şu duasını misal göstermiştir: "Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duamı kabul eyle." (İbrahim, 14/40.)

Mü'minlerin, iman eden, dinine bağlı bir nesil yetiştirme ve bırakma mücadelesi, en kapsamlı bir şekilde devam etmelidir. Temiz bir neslin, hayır duasını öldükten sonra da alacağımız gibi, kıyamette onlar bizim için mutluluk kaynağı olacaktır. "İman eden ve soylarından gelenlerde, imanda kendilerine tâbi olanlar (var ya)! İşte biz, onların nesillerini de kendilerine kattık. Onların amellerinden de bir şey eksiltmedik..." (Tûr, 52/21.)

İmanlı ana-baba ve onun imanlı nesli cennette birlikte girecek ve orada buluşacaklardır. Bu, Allah'ın onlara çocuklarıyla birlikte cennette yaşamaları için ihsan ettiği bir mükafatıdır. Onlar, Allah'a inanan ve O'na saygılı olan bir nesil yetiştirdikleri için, bu ödülü hak kazanmışlardır. Hangi ana-baba, çocuklarıyla cennette bir olmayı istemez. Şayet yavrularımızla cennette buluşmak istiyorsak, onlara dinlerini öğretmeliyiz. Çocuklarımıza, İslam'ın güzelliklerini kavratmalı ve İslam'ın kitabı olan Kur'an'la onları buluşturmalı ve tanıştırmalıyız.

NAMAZIN İNŞÂSI

ÖMER NACİ YILMAZ

Namaz Gönüllüleri Platformu'nun çalışmalarını yakından takip eden biri olarak, bu çalışmalarda görev alan tüm dostlarımızı ve üstadlarımızı en kalbi dualarımla selamlıyorum... Niyazım odur ki; yüce Rabbim muhabbetlerini ve gayretlerini artırsın...

Namazla ilgili onlarca kitap yazılmış ve belki yüzlerce makale kaleme alınmıştır. Namazı yazmanın kolay olmadığını belirtmek isterim; ancak Rabbini seven bir mü'min olarak namazı, Rahman'la olan samimi bir ilişkinin davranışa dönüşmüş şekli olarak algılayan müminin muhakkak söyleyeceği bir takım sözleri olacaktır. Bu itibarla samimiyetin verdiği bir gönül huzuruyla namazla ilgili düşüncelerimi ifade etmeye çalışacağım.

Bizlere Namaz Aşkı Veren Rahman'ın Adıyla...

Namazın en önemli tezahürlerinden birisi, hayata bakan yönünü kavrayabilmektir. Bu kavrayış genelde ibadetlere, özelde namaza aşık olmayı gerektirmektedir. Aşık, maşuku için her şeyi göze alabiliyorsa ve maşukunu hayatın olmazsa olmazı olarak görüyorsa, bir mümin olarak bizler de namaza aşık olmalıyız ve onu hayatın olmazsa olmaz rükünleri arasında görmek durumundayız.

'Namazın hayata bakan yönü nasıl olmalıdır?' sorusunun cevabı Rabbimizden gelmektedir:

"Rasulüm, sana vahyedilen kitabı oku/takip et-izle ve namazı kıl. Muhakkak namaz haysızlıktan ve kötülükten alıkoyacaktır. Allah'ı

anmak, elbette ibadetlerin en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir".(29/45)

Namazın Günahları silici özelliği

Namaz, günahlarımızı siler mi? Eğer hayatımızı, namazdan önceki ve sonraki hayat diye kategorize edersek, namazdan önceki hayatımızda yaptığımız bir takım davranışları ve hataları namazdan sonraki hayatımızda yapmıyorsak veya yapmıyorsak, işte bu durum, namazın günahları ve hataları silmesidir; çünkü artık namazlı bir hayatımız var ve namazımız o hatalara dönmemize fırsat vermemektedir.

"Gündüzün iki ucunda, gecenin de ilk saatlerinde namaz kıl. Muhakkak ki iyilikler kötülükleri ve günahları giderir".(11/114)

Bu ayetten, geçmiş günahların silinmesinden öte, bundan sonra o günahlara dönmeyi, onları bir daha yapmamayı anlıyoruz. Bu ifade-mizi biraz daha somut ve anlaşılır kılmak için şöyle bir örnek verebiliriz: Bir futbol müsabakasında 1-0 yenik durumdayken yapılacak iş, beraberliği yakalamaktır. Maçı kazanmak için skoru 2-1 yapmak lazım. Tabii ki maçı kazanmış olmak, yenilen golü silmek anlamına gelmez. Yenilen golü silemeyiz; fakat daha fazla gol atarak, yenilen golün etkisini zayıflatabiliriz.

İbadi eksikliklerimizi, kabahatlerimizi silemeyiz; ancak daha fazla ve hakkıyla ibadet edersek, o kabahatlerimizin etkilerini zayıflatabiliriz. Yani bizim yapabileceklerimiz bir yere kadardır. Bundan sonrası Tenvab olan Rabbimize aittir.(25/70)

Namaz, Allah'ı anmak için yapılabilecek iba-

detlerin en müstesna burçlarından. Yüce Rab-bimiz, Musa Peygamberimiz'e "**Muhakkak ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. Bana kulluk et, beni anmak için namaz kıl**". (20/14) demektedir.

Biz, Rabbimizi anmak için hakkıyla namaz kılsak, Rabbimiz de bizi anacaktır. Bir kul için Rabbi tarafından anılmaktan daha güzel ne olabilir ki?! 'İltifat marifete tabidir' der büyüklerimiz. Anarsak, anılacağımızda kuşku yoktur; çünkü bu Rabbimizin bir vaadidir.

"Öyle ise beni anın ki, ben de sizi anayım." (2/152)

Hiç düşündük mü, acaba peygamberlerin ne gibi özellikleri vardı? Bu gün bizler o özellikleri taşıyabilir miyiz? Bu soruyu Kur'an'a sorduğumuzda alacağımız cevap, Peygamberi özelliklerin müminlerden hiç de uzak olmadığı şeklindedir:

"Onlara, çok merhametli olan Allah'ın ayetleri okunduğunda, ağlayarak secdeye kapanırlardı." (19/58)

Burada secdenin -namazın- insana, göz ve gönül hoşnutluğu verdiğini görmekteyiz. Zira, Peygamberler için geçerli olan bu tavır ve davranış bizler için de geçerlidir.

"Kitab'a sımsıkı sarılıp, namazı dosdoğru kılanlar var ya, işte biz böyle iyiliğe çalışanların ecirlerini zayi etmeyiz". (7/170)

Kitab'a sımsıkı sarılmak, O'nu takip etmek, izlemek; O'nun öngördüğü hayatı yaşamak demektir. Bu hayatı yaşarken, bir takım güçlükler ve sıkıntılarla karşılaşmak mümkündür. Bunun en bariz örneğini, Hz. Lokman'ın oğluna yaptığı

vasiyette görmekteyiz:

"Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir". (31/17)

Namaz, yaşanan anın ve istikbalin inşasıdır. Bu nedenle namazı, geçmişe dönük bir eylem gibi algılamak doğru bir anlayış olmaz; çünkü Allah'ın kulunu hatırlaması, kulun Allah'tan yardım alması demektir. Oysa yardım, içinde bulunduğumuz an ve gelecek için geçerlidir. Bunun içindir ki, namaz mü'minin kendisine yardım etmesidir.

"Kendinize sabır ve namazla yardım ediniz". (2/45)*

Hayatımızın inşasında namazı çok önemli bir unsur olarak öne çıkarırsak, hayatımıza olan etkilerini ve sonuçlarını görmek mümkündür. Bakın bir insanın hayatını namaz inşa ederse, ortaya nasıl bir mü'min tipolojisi çıkıyor, görelim:

"Mallarından, isteyene ve mahrum kalmışa hak tanırırlar,

Ceza ve hesap gününün doğruluğuna inanırlar,

Rablerinin azabından korkarlar,

Namuslarını korurlar,

Emanetlerine ve sözlerine riayet ederler,

Şahitliklerini dosdoğru yaparlar,

Namazlarını korurlar,

İşte bunlar, Cennetlerde ağırılanacak olanlardır." (70/24,35)

'Salât' kelimesinin türevlerinden birisi de "korumak"tır. Namazın insanı, korumak gibi bir fonksiyonu da vardır. Bu hem bu dünya için, hem de ahiret yurdu için geçerlidir.

"İman edip, iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmeyeceklerdir." (2/16)

Gördüğümüz gibi Rabbimiz namazı, ilahi bir koruma ve güven duygusuyla ilişkilendirmiştir.

Geliniz, hep beraber, bihakkın yerine getireceğimiz namazlarımızla cennetlerimizi inşa edelim. Vesselam veddua.

MEHMET FIRINCI AĞABEY'LE ÜSTAD SAİD-İ NURSİ'Yİ KONUŞMAK

ABDULLAH YILDIZ

1929 yılında, Bursa'nın Inegöl kazasına bağlı Yenice-i Müslim köyünde (Mübadele öncesi Ermeni Yenice'sinden ayırmak için böyle isimlendirilmiş, 1960'da adı Küçük Yenice olmuş) doğan **Mehmet Güleç** ağabey, "Fırıncı" unvanı ile tanınır. Bediüzzaman Said Nursi ile tanıştığı andan itibaren, üstad ona '**Fırıncı Mehmed**' diye hitap ettiği için bu unvanla anılır. Üstadın yakınında bulunan birkaç kişiden biri olan ve 1953'te de kendilerini Fatih Çarşamba'daki evinde üç ay kadar misafir eden Fırıncı Ağabey; o gün-bugündür, Risale-i Nur hizmetlerini sürdürmekte, Üstad'ın eserlerinin daha iyi ve doğru anlaşılması, bilhassa dış dünyada tanıtılması için büyük hizmet ve gayretler sarfetmektedir.

Şeflik Devri, II.Dünya Savaşı Yılları ve Inegöl-İstanbul Hattı

Yenice-i Müslim'de ilkokula başlar Mehmet Güleç. 1938'de ailesi İstanbul'a taşınınca, hayat serüveni orada devam eder. Babası **Ahmet Naci Güleç** Bey, Bursa Işıklar Rüşdiye'sini birincilikle bitirmiş, 'mektepte okuyup gâvur olmasın' diye ailesince Fatih'teki Kovacıdede Medresesine kaydedilmiş, o sıra Çanakkale savaşına katılmak için gönüllü yazılmışsa da yaşı tutmadığı için gidememiş, bir süre Askere Alma Komisyonunda raportör olarak çalışmış, memleket meseleleriyle yakından ilgilenen, inkılaplara eleştirel yaklaşımıyla tanınan saygın bir şahsiyettir. 1939'da

II.Dünya Savaşı çıkınca, tekrar Inegöl'e dönmek zorunda kalır Güleç ailesi. Zira, Balkanlar'a kadar ilerleyen Almanya'nın İstanbul'a girmesi an meselesidir. Bu yüzden İstanbul neredeyse boşalmıştır. Inegöl'de çok sevdiği arkadaşı **Hafız Nuri** ile birlikte camiye gidip-gelen, Kur'an ve namaz öğrenen Mehmet Ağabey, o günlerini şöyle anlatıyor:

"Köyün imamı Rüştü amcanın oğlu olan Hafız Nuri'nin bir arkadaş grubu vardı; ben de onlara katılmıştım. 1940'lı yıllardı; yani Şeflik Devri. Bir gün, bizim Hafız Nuri ortalıktan kayboldu. Sonradan öğrendik ki, köyün ilkokul öğretmeni, Hafız Nuri'nin Kur'an ve namaz öğretmesinden rahatsız olmuş; babası Rüştü amcaya, 'bu çocuğu buradan göndermezsen kötü olur' diyerek tehdit etmiş. Rüştü amca da Nuri'yi Inegöl'e Hafız İzzet'in yanına göndermiş."

Dört yıl Inegöl'de kaldıktan sonra tekrar İstanbul'a döner Güleç ailesi. Nuruosmaniye camii'nin arkasındaki Şeref Efendi sokağına yerleşir ve fırıncılıkla meşgul olurlar, tabi genç Mehmet Güleç de. İstanbul Müftüsü Selahhaddin Kaya Bey, o yıllardan mahalle arkadaşıdır.

Fırıncı ağabey, rahmetli babası Ahmet Naci Bey'in, o sıra kurulmakta olan Demokrat Parti'ye yakın olduğunu, evlerinde muhalif gazeteci Cemaleddin Saracoğlu'nun çıkardığı *Yeni Sabah*'ın okunduğunu söylüyor. 1946'da üstad Necip Fazıl Kısakürek'in çıkardığı *Büyük Doğu* ile de o ara tanışmıştır. İşin güzel yanı, arkadaşı Hafız

Abdullah Yıldız

Mehmet Fırıncı

Nuri de talim için İstanbul'a gelmiştir. Bu sebeple namazlarını çoğunlukla Nuruosmaniye Camiinde eda etmektedir. Sıkı bir Büyük Doğu okuyucusu olan Mehmet Fırıncı, o sıralar kurulmakta olan **Büyük Doğu Cemiyetine** üye olmak isteyecek, ama yaşı küçük olduğundan kabul edilmeyecektir.

Bordum Kat Medrese, Portakal Sandığı Rahle, Eski Yazı Risale

Mehmet Fırıncı Ağabey'in Risale'lerle tanışması 1949 yılının Kasım ayında olur. İlginç bir öyküsü vardır bu tanışmanın. Kendi ağzından dinleyelim:

"Büyük Doğu okuduğumuz o yıllarda, istifade edeceğimiz dini eserler neredeyse hiç yoktu. Evimizde bulunan kitaplar da eski yazı idi ve biz okuyamıyorduk. Bir gün, Çarşıkapı'da her zaman *Büyük Doğu*'yu aldığım büfede yeni bir yayın gördüm: Ömer Nasuhi Bilmen Hoca'nın **Büyük İslam İlmihali**'nin ilk fasikülü idi bu. O zamanlar, kitaplar genellikle fasiküller halinde yayınlanırdı. Hemen aldım. Akaid bahisleriyle başlıyordu kitap. Başladım okumaya. Allah'ın varlığı, birliği, zâtı, sıfatları, zamandan ve mekandan münezzeh oluşu... Tabi, zihnimde bir yığın soru oluştu. Sık gittiğim Nuruosmaniye camii'nin müezzine -sonra sıkı dost olduğumuz **Enver Cey-**

lân Hocaefendi- selam verdim ve sordum; 'Hocam, ben bu suallerin cevabını nereden bulabilirim?' O da bana, 'Seni Nur talebeleri ile tanıştırayım mı?' diye cevap verdi. Ben de kabul ettim."

Enver Hocaefendi, Çankırılı **Hafız Ahmed** isimli bir talebeyi yanına çağırarak, 'Mehmet'i Kadırga'daki nur medresesine götür' der. Burası, ahşap bir evin bodrum katında birkaç üniversite talebesinin ikamet ettiği çok mütevazı bir mekandır. Boş bir portakal sandığının üzerinde eski yazı bir kitap durmaktadır. Sonradan öğrendiğine göre, üstadın **İhlâs Risalesi**'dir bu. Böylece, ilk kez, o medresede dinleyerek tanışır Risalelerle.

Kadırga'daki medresenin günlük müdavimi haline gelen Fırıncı Ağabey, bazen vaki olan polis baskınlarına aldırmadan devam eder buraya. Medrese Süleymaniye'ye taşınınca bu kez oranın müdavimi olur. Bu arada fırını Nuruosmaniye'den Fatih-Çarşamba'daki Kiremit sokağına taşırlar ve kendileri de aynı sokakta bir eve yerleşirler.

Bediüzzaman'la Tanışma: "Ben Hürmetle Elini Öptüm, O da Şefkatle Başımı Öptü"

Ocak 1952'de Said Nursi Hazretleri İstanbul'a gelir. Sebep, bir yıl önce basımı gerçekleşen **Gençlik Rehberi** kitabının mahkeme safahatıyla ilgilidir.

Fırıncı ağabey, arkadaşı Muhsin Alev'le birlikte Sirkeci'deki Akşehir Palas oteline giderek Üstad'la müşerref olur; hürmetle elini öper, o da şefkatle başından öper. Bundan sonraki her karşılaşmalarında tekrarlanır bu durum. O ilk tanışma anını ise kelimelerle tarif çok zordur, ama birkaç kelime ile de olsa birşeyler söylemesini istiyorum kendisinden. "O ileri yaşına rağmen -ki o sıra 80'ine yakındı- müthiş celadetli, coşkulu ve adeta volkan gibi patlamaya hazır pür-heyecan bir insan; sanki 25-30 yaşlarındaki bir dava adamının dinamizmi vardı üzerinde. Ve biz gençler onun yanında pısırık insanlar gibi kaldık."

"Bir hazine bulmuş gibi" sevinçlidir Mehmet Ağabey, İstanbul'da kaldığı süre içinde Üstad'ı sık sık ziyaret eder. Bu ziyaretler daha sonra Reşadiye otelinde de devam eder. Üstad nezdinde itimat ve ünsiyet kesbeden Fırıncı Ağabey, onun bizzat parasını vererek aldattığı un ve şekerden ömründe ilk kez un helvası yapar; bir ara da börek yapar. Üstad'ın bunları çok beğenmesi kendisini ziyadesiyle mesrur eder... Bir süre sonra mahkeme süreci biter ve üstad Emirdağ'a döner. Onun hasretine dayanamayan Fırıncı Ağabey, Emirdağ'a giderek üstadını orada da ziyaret eder. O görüşmede, Bediüzzaman hazretleri, dünyanın çeşitli bölgelerine gönderdiği **Risale**lere gösterilen ilgiden çok memnun olduğunu belirtmiş; gönüllerin fethine ve gelecekte İslâm'ın dünya hakim olacağına dair umut dolu sözler söylemiştir.

Mehmet Fırıncı Ağabey, bir yandan fırıncılıkla uğraşırken, bir yandan da **Muhsin Alev**, **Ahmed Aytimur**, **Mehmed Emin Birinci**, **Üzeyir Şenler**, **Hakkı Yavuztürk** gibi dava arkadaşlarıyla birlikte *risale*lerin basımı, ciltlenmesi, dağıtımı ile dersleri organize eder.

Nisan 1953'te Üstad hazretleri tekrar İstanbul'a gelir. Bu kez geliş sebebi, Samsun'da **Mustafa Bağışlayıcı** tarafından yayınlanmakta olan **Büyük Cihad** gazetesinde çıkan '**En Büyük Delil**' başlıklı yazısı hakkında başlatılan tahkikatıdır. Millet Partisi yanlısı olan gazete, Demokrat Parti'ye yönelik ciddi muhalefet yapmakta olup, bu minvalde Üstad'ın polis baskısını eleştiren sözkonusu mekubunu manşetten yayınlamıştır. Gazetenin yazı işleri müdürü **Hüseyin Yücel**'le

mektubu Ankara'dan gönderen **Mustafa Sungur** Ağabey tevkif edilmiştir. Ve Üstad'ın Emirdağ'dan Samsun'a gelmesi için mahkeme ihzariye çıkarmıştır. Bunun üzerine Bediüzzaman hazretleri İstanbul'a gelir ve Beyazıt'taki Marmara Palas oteline yerleşir. Kendisi Samsun'a gitmek isterse de, talebeleri rapor almak suretiyle bu gidişe engel olurlar. Zira bir süre önce Malatya'da meydana gelen **Hüseyin Üzmez** olayı -gazeteci **Ahmet Emin Yalman**'ı kurşunlaması- ve Ticani olayları sebebiyle ortam ziyadesiyle gergindir...

Üstad'la Birlikte Geçen Üç Ay: Lâtif Sohbetler ve Huşû Dolu Namazlar

İstanbul'da kalmakta olduğu Marmara otelinin tantana ve şaşaasından, alâyişinden sıkılan Bediüzzaman hazretleri, yaşamaya alışık olduğu türden sade ve basit bir ahşap eve geçmek ister. Bu talebi işiten Fırıncı ağabey, Fatih'te kendi oturmakta oldukları ahşap evi teklif eder. İstanbul'daki zengin hayranlarının yalıları, villaları dururken Üstad bu mütevazı evi tercih eder. Güleç ailesi hemen fırının bitişiğindeki iki odaya yerleşip evi Üstad'a bırakır. Bu onlar için büyük şereftir. Polisin sürekli güvenlik tedbirleri ve gelenler-gidenler sayesinde mahalle bir anda hareketlenir. Ama Fırıncı ağabeyin derdi üstadının feyzinden yararlanmaktır.

Fırıncı Ağabeye, bu üç ay zarfında ve onun dışında tanık olduğu kadarıyla Bediüzzaman Said Nursi'nin günlük ibadet hayatı ve namazlarını anlatmasını istiyorum. Anlatmaya çalışıyor, kelimelere sığdırabildiği kadarıyla:

"Bir kere namaz vakitleri konusunda çok dikkatli ve hassastı. Öyle ki, sık sık saatine bakar; bazen vakit girdiği halde ezan okunmamışsa hemen birimize ezan okutur ve namaza başlardık... Namazlarını cemaatle kılmaya/kıldırma büyük önem verirdi... Namaza durduğunda, bazen iftitah tekbirini "Allahu...", "Allahu...", "Allahu ekber" diyerek tekrarlar, nihayet tam söylediğine kani olduğunda ellerini bağlardı. Ama ellerini bağladığı andan itibaren artık dünya ile irtibatı kalmazdı. Huşûu her halinden belli olurdu. Şafii olduğu halde, ikinci namazının sünnetini dahi ihmal ettiğini ben görmedim. Tesbihatları da gayet ağır ve her kelime üzerin-

de basa basa durarak yapardı... Bir de Emir-dag'dan Eskişehir'e gelirken, şehre yakinken, ezan vakti girdiği için arabayı durdurur ve kar üzerinde de olsa namaz kılarmış..."

Bediüzzaman Said Nursi'nin Birinci Meclis'teki Namaz Mücadelesi

Konu namaza gelince, Üstad'ın Birinci Meclis'te namaz kılmayan vekillere yönelik meşhur ikazını hatırlamamak mümkün değil. Konuyu Mehmet Fırıncı ağabeyden dinliyoruz:

"Üstad birkaç kez Meclis'e davet edildiği halde gitmez. Sonunda Van Valisi Tahsin Bey'in ri-

casını kıramaz. Meclis'e gidince görür ki, bazı vekiller namaz kılmıyor. Hemen onları namaza davet edici konuşmalar yapar ve bir beyanname neşrederek dağıtır. (Sözkonusu beyanname yan-da.) Namaz kılanların sayısı artar, hatta mescid büyütülür. Fakat, Meclis'te bir gün önce 'hariç-ten Meclis işlerine karışanları en şiddetli şekilde cezalandırmaya, hattâ idam etmeye' dair karar alınmıştır. Üstad bana: 'Ama ben bunu bilmiyordum.' demişti. Ertesi gün Meclis'te bu mesele etrafında bir tartışma başlar. Mustafa Kemal Paşa, "Sizin gibi kahraman bir hoca bize lâzımdır. Sizi, yüksek fikirlerinizden istifade etmek için buraya çağırdık. Geldiniz, en evvel namaza dair

1339/1923 TARİHİNDE, ÜSTAD BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ'NİN MİLLETVEKİLLERİNE HİTABEN YAPTIĞI KONUŞMA METNİDİR

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla
"Şüphesiz namaz, mü'minler üzerine vakittenmiş olarak farz kılınmıştır."

"Ey meb'uslar, (milletvekilleri) şüphesiz siz büyük bir gün için meb'us olunacaksınız (diriltileceksiniz)"

Ey İslam uğruna cihad edenler! Ey ehl-i hali ve'l-akl! (Bir devlet başkanını seçme ve azletme yetkisine sahip kişiler!)

Bu fakirin bir meselede on sözünü, birkaç nasihatini dinlemenizi rica ediyorum.

Birincisi: Şu zaferdeki olağanüstü ilahi nimet, bir şükür isterki, devam etsin ve çoğalsın. Yoksa, nimet şükür görmezse gider. Madem ki Kur'an'ı, Allah'ın yardımıyla düşmanın hücumundan kurtardınız. Kur'an'ın en açık ve en kesin emri olan "salat=namaz" gibi farzları yerine getirmeniz gerekir ki, onun feyzi, böyle harika surette üstünüzde devam etsin.

İkincisi: İslam dünyasını sevindirdiniz, sevgi ve alakasını kazandınız. Fakat o alaka ve sevginin devam etmesi, İslam'ın şiarlarına uymakla olur. Çünkü, Müslümanlar İslamiyet adına sizi severler.

Üçüncüsü: Bu âlemde Allah'ın veli kulları hükmünde olan gazi ve şehitlere kumandanlık ettiniz. Kur'an'ın kesin emirlerine uymakla, öteki âlemde de o nurlu topluluğa arkadaş olmaya çalışmak, sizin gibi gayret sahiplerine yaraşan davranıştır. Yoksa, burada kumandan iken, orada bir askerden nur istemeye mecbur kalacaksınız. Bu değersiz dünya şan ve şerefiyle öyle bir meta değil ki, sizin gibi insanları doyursun, tatmin etsin ve asıl maksat olsun.

Dördüncüsü: Bu İslam milletinin cemaatleri, kendileri namazsız kalsa, günahkâr da olsa, yine başlarındakini dindar görmek ister. Hatta, bütün doğuda, bütün memurlar hakkında ilk önce sordukları sual "Acaba namaz kılıyor mu?" sorusudur.

Namaz kılsa sınırsız derecede güven duyarlar; kılmazsa, ne kadar güçlü de olsa, nazarlarında itham altındadır. Bir zaman, Beytüşşebab aşiretlerinde isyan vardı. Ben gittim, "Sebepten nedir?" dedim.

Dediler ki: "Kaymakamımız namaz kılmıyordu, rakı içiyordu. Öyle dinsizlere nasıl itaat edeceğiz?" Bu sözü söyleyenler de namazsız, hem de eşkiyâ idiler.

Beşincisi: Peygamberlerin çoğunun Doğu'da, filozofların büyük çoğunluğunun Batıda gelmesi ezeli kaderin bir işareti-dir ki, Doğu'yu ayağa kaldıracak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil. Doğuyu uyandırdınız, yaratılışına uygun akım veriniz. Yoksa, çalışmanız ya boşu boşuna gider, veya geçici ve yüzeysel kalır.

Altıncısı: Hasminız ve İslamiyet düşmanı olan frenkler, dindeki lakaytlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hatta diyebilirim ki, hasminız kadar İslama zarar veren, dindeki ihmalinizden istifade eden insanlardır. İslam'ın faydası ve milletin selameti adına, bu ihmali dini amellere dönüştürmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki, İttihatçıları o kadar harika, azim, sebat ve fedakârlıklarıyla, hatta İslamın şu uyarısına da bir manada sebep oldukları halde, bir derece dinde laübalilik tavrını gösterdikleri için, içerdeki milletten nefret ve hakaret gördüler. Dışarıdaki Müslümanlar, onların dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmet gösterdiler.

Yedincisi: Küfür dünyası, bütün vasıtalarıyla, medeniye-tiyle, felsefesiyle, fenleriyle, misyonerleriyle İslam dünyasına hücum ve maddeten uzun zamandan beri üstün geldikleri halde, İslam dünyasına dinen üstün gelememi. İçerdeki bütün İslamiyet içerisindeki dinsizlik grupları da, birer zararlı azınlık suretinde mahkûm kaldığı; İslamiyeti korumadaki kararlılığını ciddiyet ve sağlamlığını sünnet ve cemaat ehliyle muhafaza eylediği bir zamanda, vurdumduymaz bir şekilde, Avrupa me-

şeyleri yazdınız, aramıza ihtilâf verdiniz” der.

Bu söz üzerine, Bediüzzaman, birkaç mâkul cevabı verdikten sonra, şiddetle ve hiddetle iki parmağını ileri uzatarak,

"Paşa! Paşa! İslâmiyette, imandan sonra en yüksek hakikat namazdır. Namaz kılmayan haindir, hainin hükmü merduttur" der.

Paşa tarziye verir, 'hocam beni yanlış anladınız' der ve ilişmez."

Bir Akşam Üzeri Üstad Uçup Gitmişti

Bu ve benzer hatıratı üstadın *"Tarihçe-i Hayat"*’ında da bulmak mümkün. Biz, onunla üç ay

birlikte olan Mehmet Fıncı ağabeyin dinlediklerinden sadece bir-iki anekdot aktardık...

O üç ay, tarif edilmez güzellikte geçer Fıncı ağabey için. Nihayet bir gün akşama yakın, bir arabayla gelerek Üstad'ı alıp götürürler Emirdağ'a.

"Akşam namazı esnasında Üstad Hazretleri uçmuş gitmişti. 'Yeller eser ol saltanatın şimdi yerinde' sözü gibi ev öyle bom boş, karanlık bir mahzen şeklinde göründü ki, teessürümden şaşkınlığa düşmüştüm." diye anlatmaya çalışıyor o anı Fıncı ağabey ve şöyle devam ediyor: "Bereket versin Muhsin Alev oradaydı. Onun tesellisi bana kuvvet verdi. Artık orada beraber birkaç

deniyetinin çirkin kısmından süzülen bir bid'at akımı, milletin kalbinde yer tutamaz. Demek, İslam dünyasında önemli ve inkılâba benzer bir iş görmek, İslamiyetin prensiplerine boyun eğmekle olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuşsa da çabuk ölüp sönmüş.

Sekizincisi: Dinin zayıflamasına sebep olan Avrupa'nın nefsin meşru isteklerine düşkün olan medeniyeti yırtılmaya yüz tuttuğu bir zamanda; Kur'an medeniyetinin ise açığa çıkmaya yaklaştığı bir anda, buna ilgisiz kalarak ve ihmalkâr davranarak, müsbet bir iş görülmez. Menfice, yıkıma dayalı işe ise, bu kadar yaralara maruz kalan İslam zaten muhtac değildir.

Dokuzuncusu: Sizin bu İstiklal Savaşı'daki zaferinizi, yüksek gayretinizi ve hizmetinizi takdir eden, sizi yürekten seven mü'minlerin çoğunluğudur. Özellikle halk kesimidir, sağlam Müslümanlardır. Sizi ciddi sever, sizi tutar, size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Uyanmış en büyük ve müthiş bir kuvveti size takdim ederler. Sizin de, Kur'an 'ın emirlerine uymakla onlara bağlanmanız ve dayanmanız, İslamın iyiliği adına zaruridir. Yoksa, İslamiyetten soyutlanan, bedbaht, milliyetsiz, Avrupa hayranı Batı taklitçilerini Müslüman halka tercih etmek, İslam'ın menfaatine zıt olduğundan, İslam dünyası nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından yardım isteyecek.

Onuncusu: Bir yolda dokuz helak olma ihtimali, bir de kurtulma ihtimali varsa, hayatından vazgeçmiş, deli bir cesur lazım ki o yolda yürüsün. Şimdi, yirmi dört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi dininin olmazsa olmaz esaslarında, yüzde doksan dokuz kurtuluş ihtimali var. Yalnız, gaflet ve tembellik özelliğiyle, bir ihtimal, dünyevî zarar olabilir. Oysa farzların terkinde, doksan dokuz zarar ihtimali var. Yalnız gaflet ve dalaletle dayanan, tek bir kurtuluş ihtimali olabilir. Aca-ba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve farzların terkine ne bahane bulunabilir? Dini gayret nasıl müsaade eder?

Özellikle bu mücahid topluluğun ve bu yüksek meclisin fiilleri taklid edilir. Kusurlarını millet ya taklit veya tenkit eder-

cek; ikisi de zarardır. Demek onlarda Allah'a ait haklar, kul haklarını da içeriyor. Yalan olması kesinlikle mümkün olmayan, fikir birlüğünü içeren sayısız haberleri ve delilleri dinlemeyen, nefsin safsatasını ve şeytanın vesvesesinden gelen bir kuruntuyu kabul eden adamlarla hakiki ve ciddi iş görülmez.

Şu büyük inkılâbın temel taşları sağlam gerek. Şu yüce Meclisin manevi kişiliği, sahip olduğu kuvvet bakımından, saltanatın manasını yerine getirmiştir. Eğer İslam'ın şearlerini bizzat yerine getirmek ve başkalarına da yerine getirtmekle hilafet manasını da vekâleten üstlenmezse, hayat için dört şeye muhtaç, fakat devam edegelen gelenekle en az beş defa dine muhtaç olan şu fitratı bozulmayan ve medeniyetin haram olan eğlenceleriyle, ruhunun ihtiyaçlarını unutmayan bu milletin dini ihtiyaçlarını Meclis tatmin etmezse, mecbur olarak, hilafetin manasını, bütünüyle, kabul ettiğiniz isme ve lafza verecek. O manayı devam ettirmek için kuvvet de verecek. Halbuki Meclis elinde bulunmayan ve Meclis yoluyla olmayan böyle bir kuvvet, ihtilaf ve ayrılıklarla, birliğin bozulması kuvvetin dağılmasına yol açacaktır. Bu ise, "Allah'ın ipine hep birlikte sırsıkı sarılın" ayetine zıttır. Zaman, cemaat zamanıdır. Cemaatin ruhu olan şahs-ı manevi daha sağlamdır. Ve, dinin emirlerini uygulamada, daha fazla güçlüdür. Halife'nin kendi şahsı, ancak ona dayanmakla vazifesini yerine getirebilir. Cemaatin ruhu olan şahs-ı manevi eğer istikamet üzere olsa, fazla parlak ve mükemmel olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin iyiliği de, fenalığı da sınırlıdır. Cemaatin ise sınırsızdır. Dış devletlere karşı kazandığınız iyiliği, dâhildeki fenalıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki, ebedi düşmanlarınız, muhalifleriniz ve hasımlarınız İslamın şearini tahrip ediyorlar. Öyleyse, zarruri vazifeniz, şeari diriltmek ve korumaktır. Aksi, şuursuz olarak, şuurlu düşmana yardımdır. Şearde hafife almak, önemsememek, milletin zayıflığını gösterir. Zayıflık da, düşmanı durdurmaz, aksine cesaretlendirir.

"Allah bize yeter; O ne güzel vekildir." (Al-i İmran 3:173)

"O ne güzel dost ve O ne güzel yardımcıdır." (Enfal 8:40)

Mesnevi-i Nuriye tercümesi, Mutlu yayıncılık, İstanbul, 2006

(İsmail Mutlu tarafından sadeleştirilmiş metin.)

saat sohbet ettik. Ömrümüzün bir parlak sayfası böylece kapanmış oldu.”

Üstad'la Son Görüşmeler... Hizmete Adanmış Bir Ömür

Üstad'ın İstanbul'dan ayrılışından bir ay sonra askere gider Mehmet Fırıncı ağabey. Askerden geldikten sonra bir müddet fırındaki işleri düzene koyar. Ve Isparta'ya Üstad'ı ziyarette gider. Üstad o sıra kitapları aleyhine açılan davalarla ilgilenmektedir. Fırıncı Ağabey, onun talimatı üzerine Ankara'ya geçerek Diyanet'e tetkik amacıyla gönderilen *Risale*lerin lehinde rapor tanzim edilmesi için temaslarda bulunur. Ve görevini tamamlayıp İstanbul'a döner. Birinci Ağabey ve Hakkı ağabey askere gittiği için Süleymaniye'deki medresenin idaresi ona kalmıştır. Üstad'dan gelen lâhika mektupları teksir ederek dünyanın ve Türkiye'nin değişik yerlerine, yaklaşık 120 yere gönderir. 1956 yılı başlarında Diyanet'ten müsbet rapor çıkınca, *Risale*ler rahatlıkla basılıp dağıtılmaya başlanır.

Bir süre sonra tekrar Isparta'ya Üstad'ı ziyarette gider. Ancak Üstad Isparta'da yoktur. 'Eğridir'e gitti' derler. Hemen Eğridir'e geçer. Orada da Üstad'ın Barla'da olduğu söylenir. Hava çok bozuktur, şiddetli kar fırtınası vardır. Ortam biraz sakinleşince arkadaşlarına, 'Ben Barla'ya gideceğim' diye ısrar eder. Elbisesi zayıf olduğundan ayaklarına dolaklar sarar, boynuna atkı, başına külâh verirler. İki de ekmek vererek 'biri sana, biri de Üstada' derler. Yaya olarak yola çıkan Fırıncı Ağabey, tam yol ortasında Üstad'ın kafilisiyle karşılaşır. Bu görüşme ve sonrasında Üstad ona çok iltifat eder. Bir dersten sonra ağabeylere hitaben onu göstererek, 'Bu olmasa

idi, ne Muhsin, ne Ahmed, İstanbul'da iş yapamazdı' diyerek takdirini belirtir. Ve 'Kardeşim Muhammed ben sana tayinat vereceğim' diyerek büyük bir manevi mesuliyet yükler. Üstada itiraz edemez ve kabullenir. Daha sonra İstanbul'daki tayinatın dağıtım işini de Fırıncı ağabeye yükleyen Üstad, ona gerçek bir itimat beslemiştir.

Üstadın eserlerinin basım ve dağıtımı için canla başla çalışan Fırıncı Ağabey, Birinci Ağabey ve diğerlerinin de katılımıyla, bir neşriyat komisyonu halinde büyük hizmetler yapar. Kitapların hatasız basımına önem veren Üstadın hassasiyetini Fırıncı Ağabey şöyle anlatıyor: "Kitaplar dizildiğinde forma halinde tashihler bize verilir, biz de Hazret-i Üstada ya bizzat kendimiz götürür, ya da birisiyle gönderirdik. Üstad Hazretleri tashih edilecek yer varsa eder, tekrar İstanbul'a gönderir ve basılırdı."

"Son defasında" diyor Fırıncı ağabey dudakları titreyerek; "Eskişehir'e kadar arabasıyla, 'Fırıncı'yı yolcu edelim' diyerek gelmişlerdi. Beni de getirdiler. Son tayinatı da alarak Bursa'ya gittik. Arabanın gerekli tamiratını yaptırdıktan sonra, ben İstanbul'a, Hüsnü Ağabey de Eskişehir'e gitmişti. Ve Hazret-i Üstadla, dünyada son görüşmemiz hitama ermişti."

Ve sözlerini şöyle tamamlıyor Fırıncı Ağabey: "Bir müddet sonra Ceylân Ağabey İstanbul'a gelmişti. Biz de 400 sayfalık **Lem'alar**'ın teksirini tamamlamıştık. Ceylân Ağabeyi Üstad Hazretlerine gönderdik. Geldiğinde, Üstad'ın ne dediğini sordum. 'Üstad çok hastaydı, kardeşim' dedi. Ve kitabı kendisinin eline verdiğini ve öpüp başına koyduğunu söyledi. Ve o hastalıkla Üstad Hazretleri ahiret yolculuğuna çıkmıştı."

ŞAKİR KOCABAŞ: KAVRAMIN SINIRLARINDA BİR DÜŞÜNÜR

Mustafa Aldı

Kavramların insan yaşayışında önemli bir yeri vardır. Yaşadığımız dünyaya bir anlamda kavramlarla doğarız. Kendimizin ve dışımızdakilerin anlaşılması, yorumlanması, eleştirilmesi kavramların doğruca kavranılmasını gerektirir. Çünkü insan kavramlarla düşünür. Kavramların tanımları, çerçeveleri, belirlenmişlikleri içinde düşüncelerini ifade etmek insan olmanın en belirgin özellikleri arasında yer alır. Kavramları tanımlamak aynı zamanda yeni bir varoluş halinin görünülük kazanmasıdır. Çünkü her düşünce sistemi, insan için bir anlam dünyası oluştururken kavramlara müracaat eder, yeni kavramlar oluşturur, oluşturduğu kavramlara ilişkin belirli kılıplar içinde açıklamalar öne sürer. Böylece kendi konumunu diğer sistemlerden farklılaştırarak belirginleştirir. Fakat bu safiyet hali kimi zaman küllenir, belirsizleşir, çerçevesi bulanıklaşır hatta kavramın anlam dünyası tahrif edilerek bambaşka durumları ifade edecek hale gelebilir.

Haidegger *art* kelimesinin Grek dünyasında *görünür olmak*, *tabii olmak* anlamlarıyla karşımıza çıktığını ama aynı kelimenin Latince'ye geçmiş halinin yapaylık olarak karşımıza çıktığını belirtir. Bu gün bile *artist* kelimesinin gündelik genel dildeki kullanım biçiminin Latince anlamından etkilendiği düşünüldüğünde aradan geçen yüzlerce yıla rağmen bu kavramdaki anlamsal bulanıklığın ortadan kalkmadığını bilakis pekişerek yaygınlık kazandığını söyleyebiliriz.

İşte bu örnekte olduğu gibi bize açıklayıcı görünen ve gün-

delik hayatımızda kullandığımız pek çok İslâmî kavramsal kelimenin karşılığı açık seçik bir biçimde yer almıyor. Dolayısıyla bu kavramlar üzerinde yeniden kafa yormak kaçınılmaz hale geliyor. İslam'a ilişkin kavramların yerli yerinde kullanımının sağlanması, bu kavramların yerine oturabilmesi, yanlışlıkların, yanlışlıkların ortadan kaldırılabilmesi için pek çok kavramsal çalışma yapılmıştır.

Müslümanlar tarihi süreç içerisinde tarihsel, felsefi, toplumsal, siyasal, kültürel nedenlerle kimi kavramlarda yanlış bilinçlenmeler içerisine girmişti. Kavramların yalnızca biçimlerle kavranması karşısında bu anlayışları düzeltme, ortadan kaldırma ya da düzenlemeye çalışan kavramsal çalışmalar yoğunluk kazandı. Eleştiri çabası olarak anabileceğimiz bu çabalar çoğu kez birbiriyle iç içe geçer, ama sağlayabileceği düşünme kolaylığı açısından ikiye ayrılabilir. Doğrudan doğruya eleştirilen, reddedilen kavramlar, anlam kaymasına uğrayan anlamsal bulanıklığı giderilen kavramlar. Kavramların doğru anlaşılmasına yönelik eserler kaleme alan bilgeleri "kavram gönüllüleri" olarak anabiliriz.

Kimliğimizi inşa sürecinde gençlik yıllarımızdan itibaren yeniden iman etmek için okuduğumuz kavram kitapları vardır. Kimler yok ki? Mevdudi'nin *İslami Kavramlar*'ı Yusuf Kerimoğlu'nun *Kelimeler ve Kavramlar*'ı, Rasim Özdenören'in *Kafa Karıştıran Kelimeler*'i, Ali Ünal'ın *Kur'an'da Temel Kavramlar* adlı sözlüğü, Ali Bulaç'ın *Çağdaş Kavramlar ve Düzenler*'i... ve daha onlarcası.

İşte bu çalışmalar içinde kişisel ve entelektüel biyografisi oldukça geniş alanlara uzanan, kelimenin tam anlamıyla bütüncül bir kavramsal modele sahip Şakir Kocabaş'ın oldukça önemli bir yeri vardır. Daha çok siyasal içerikli kavramlara odaklanan kavram çalışmaları onunla Kur'an'da uzayların ve madde- nin yaratılışı, canlıların yaratılışı gibi alanlara uzanmıştır. (Kocabaş, 2004) O Batı'nın bilim ve felsefe dünyasını yakından izleme ve tanıma, bu dünyanın felsefi disiplin ve çalışma prensiplerine ayak uydurma ve aynı zamanda bir Müslüman gibi düşünme; hayata, insana, dünyaya, varlığa ve varoluşa bir Müslüman gibi bakma konusundaki duyarlılığını hep canlı tutmuştur. Onun kimya, felsefe, yapay

zeka ve Kur'an araştırmalarına uzanan ilgileri hep Kur'an'ın daha iyi anlaşılıp daha iyi uygulanmasına yönelik bir şevkin hasılasıdır. Onun Müslümanların düşünce sorunlarının temelinde kavram kargaşasının bulunduğu yönündeki tespitinin ne kadar anlamlı olduğunu anlamak için içinde yaşadığımız günlerden daha iyi bir uyarıcı olamaz kanaatindeyim.

Siyasal, sosyal, iktisadi kavramlardaki kargaşalık sadece bir dil olayı halinde değerlendirilemeyecek boyutlardadır. Tabi bu durum sadece Müslümanlara özgü de değildir. Araçsal dini söylemin baskın olduğu milliyetçi siyasa içinde söylem geliştiren Gündüz Aktan'ın Maturidi'den hareketle cumhuriyetin seküler bireyinin teolojisini geliştirmeye çabalaması kavram kargaşasının meydana getirdiği yoğun bulanıklığın nerelere kadar uzandığını gösteren güncel bir örnektir. Düşünsel ilgileri-

nin, düşünsel emeklerinin, düşünsel faaliyetlerinin temelinde seküler ideallerin kibirli var oluş biçimlerini yerleştirenlerin fikri sabiteleri ile mücadele ancak sağlıklı düşünme metodu ile gerçekleştirilebilir. Bütün bunlar içinse kavramlar başlangıç noktasıdır.

Kocabaş, Kur'an'da birçok açıdan

önemli gördüğü temel kavramlar üzerine çalışırken ilgili kelimelerin Kur'an-ı Kerim'de geçen gramerlerini incelemeye, bunlar arasındaki kavramsal bağları ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Kelimelerin kavramsal bağlamını ortaya koyma klasik anlamı ile bir tefsir çalışması değildir. "İlgili ayetler üzerine yapılacak ayetlerin anlamlılık sınırlarını tespit etmeyi amaçlayan bir gramer çalışmasıdır" (Kocabaş: 1997,5) O, anlamlılık sınırlarını tespit ederken Kur'an-ı Kerim'deki ilgili ayetler ve bunlarda geçen kelimeler üzerine yapılan kavramsal çalışmaların mutlaklığına inanır. Bu mutlaklık Kitab-ı Kerim ile ilgili yorumların ilmi temele dayalı olmasını gerekli kılar.

Kavramlar belli bir alanda nelerin söylenemez olduğunu işaret eder. Kur'an üzerine kavramsal araştırmaya 1986 yılında başlayan Kocabaş kavramsal çalışmaya başladığı zaman dik-

katini çeken hususun Kur'an-ı Kerim'deki kelimelerin müslümanlarca değişik anlam çerçevelerinde kullanılması olduğunu belirtir. Kur'an'ın kavramsal yapısı üzerindeki ilk sistematik çalışmasını *din, millet, ümmet* gibi daha çok siyasi içeriğe sahip bir dizi kelime üzerinde yapar. Siyasi içerikli bu kelimelerde *din, millet* gibi bazılarının günümüz Müslümanlarınca değişik anlam çerçevelerinde kullanıldığını, bir kısmının da (ümmet gibi) kullanım alanını kastederek yerini daha başka kelimelere bıraktığını ifade eder. Kavramsal değişimlerin zihniyet değişimiyle ilgili olduğunu şu cümlelerle ortaya koyar:

"Bir lisan içindeki kavramsal değişimlerin, bunun yansıtıldığı hayat tarzındaki değişikliklere paralel olarak seyrettiğini kabul edebiliriz. Araştırmacı ve öğrenen bir toplumdan öğrenmek ve düşünmek istemeyen bir toplum haline geçiş sürecinin, o toplumun kavram sistemindeki değişimlerde nasıl yansımaları bulduğu gerçekten araştırmaya değer bir konu." (Kocabaş:1997:10)

Kavramların yerli yerinde kullanıldığı tarihsel dönemlerde Müslümanlar karşılaştıkları sorunları kendi kavramlarının gerçekliğinde tartarak anlamlandırabilmiştir. Kendi hakkaniyetini anlamlandırma ufkunun ertelenmesi neticesinde ise kavramsal krizin sebep olduğu bunalımlar, yanlışlıklar, yanılgılar, savrulmalar meydana gelmiştir.

"Klasik dönem" dediğimiz ilk dört yüz yıllık (M.7-11 yy.) dönemde yaşamış olan müslüman beyinlerin, düşünürlerin sahip oldukları kavramsal yapılar büyük ölçüde (...) kelime sistemlerine dayanıyordu. Bunu yazmış ol-

dukları eserlerde görmekteyiz. İşte onları kendilerinden önceki ve sonraki uygarlıkların bilim adamı ve düşünürlerinden ayıran en temel özellik de budur. Denilebilir ki, İslam medeniyetinin gerilemesi ve sonunda etkinlik açısından ortadan kaybolmasının temelinde Kur'an'da verilmiş olan bu kavramsal yapının yaşayan dile yansımada zaman içinde değişirme, basitleştirme ve ihmal-ler yoluyla bozulması yatmaktadır.” (Kocabaş,1997,10-11)

Bu olumsuz değişimler sonucu Müslümanlar arasında, çoğu zaman aynı kelimeleri kullanan fakat Kur'an'daki kelime yapısından neredeyse tamamen farklı bir kavram örgüsü ve dil ortaya çıkmıştır. Bu da kullanılan dil ile gerçeklik (=hakk) arasında boşlukların ve çatışmaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kavramlardaki bozulmaların ortadan kaldırılmasının yolu “Kitap'ta ifadesini bulan temel kavram sistemini anlamaya çalışmak ve onu anladıktan sonra gerçekliğe bu anlam sisteminin kazındığını ufukta yeniden beklemek ve onu olduğu gibi görmeye çalışmakla olacaktır.” (Kocabaş 1997,11)

Müslüman kavram sistemindeki bozulmalar neticesinde ilk bozulmaya uğrayan kavramlardan biri ilm kavramı olmuştur: “11. yy. da kelimacılar ilim kelimesini “İlmüddin” (din ilmi) şeklinde bir isim tamlaması içinde kullanmaya başlamıştır. Buradan başlayan kavramsal bozulma/bölünme daha sonraları “din ilmi dünya ilmi şeklinde kesin bir bölünmeye kadar gitmiştir. Bunun neticesinde “Kur'an'daki bütünleyici ve birleştirici ilim kavramına karşılık bugün biz ikiye bölünmüş bir ilim kavramına sa-

hip duruma gelmiş bulunuyoruz.” (Kocabaş, 1997,17) İlim kavramındaki anlama sorununun genelleşmesi ile kavram kargaşasının iyiden iyiye arttığıнын altını çizen Kocabaş Müslüman zihninin bölünük bir duruma geldiğini ifade eder: “Bu bölünmüş ilim kavramının son olarak, laiklik, yani din ve dünya işlerini birbirinden ayırmak” (?) İslam tarihinde 12. yüzyılda müslümanları düşünce ve eğitim hayatına girmeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak da felsefe, fizik, kimya astronomi, matematik ve biyoloji gibi araştırma konuları din ilmi olmadıkları gerekçesiyle medreseler eğitim programı dışında bırakılmışlardır. Ne gariptir ki, bu kavramsal bölünmeyi yapan ve savunan kelimacılar bu yolla İslam'a hizmet ettiklerini sanmışlardır. Ancak yetiştirdikleri müslüman insan (?) tipi, Allah'ın yarattığı şeyleri nasıl yaratmış; şekillendirmiş, düzenlemiş, oluşturma olduğu gibi özet olarak gerçekliğin önemli bir kısmıyla ilgilenmeyen insan tipi olmuştur.” (Kocabaş,1997,17)

Siyasi ağırlıklı ümmet, din, millet gibi kavramlardaki bozulmanın 19.yy sonlarına doğru vuku bulduğunu düşünür Kocabaş; örneğin millet kelimesinin uğradığı değişim ve dönüşümü inceleyerek kavramsal değişim üzerinde yoğunlaşır. Kur'an'daki millet kavramının Ziya Gökalp ve takipçilerine tahrif edildiğini ve millet kelimesinin Fransız İhtilali'ndeki ulus kavramı yerine kullanılmaya başlandığını belirtir. Bu kullanım Cemiyeti Akvam olarak adlandırılan topluluğun daha sonra Birleşmiş Milletler olarak isimlendirilmesi iyiden iyiye yaygınlaşmıştır (Kocabaş,2004,13)...

Kitaptaki kelimelerin gramerini, iyice anlayarak buna dayalı yeni bir kavram sistemi oluşturma gayreti içinde bulunan Şakir Kocabaş anlamaya, anlatmaya çalıştığı konunun ilgili olduğu konular içindeki bütünlüğünü yakalamaya çalışırken, bir özümseme içinde, konular arasındaki ilişkiyi bir ufuk çizgisinde görmeyi başarmıştır. Siyasi, kavramlar başta olmak üzere kavramlarla ilgi yanlışlıkları, yanlışları tashih etme gayreti içinde olmuştur. Bütün eleştiri çabalarında, eleştirdiği şey konusunda bir ön-anlayışı, ön görüşü vardır. Bu ön anlayışı da Mustafa Özel'in ifadesi ile şöyle özetlemek mümkün: “Şakir Kocabaş ömrünü ilahi kelamı doğru anlamaya adanmış rasyonel bir düşünürdü. Sabırlı ve uzun soluklu çalışmanın ne demek olduğunu neslimiz ondan öğrendi. Eserleri, Kur'an-ı Kerim'in şifrelerinin de-ğil, mesajının anahtarı.”

Müslümanların yeni bir bilim anlayışı geliştirebilmeleri kitaba dayanan yeni bir kavram sistemini kurmaktan ve bu kavram sisteminin ışığında gerçekliğe yeni bir gözle bakmaktan geçer. Bu ölümlü dünyada insanlar yaptıklarıyla ve geride bıraktıklarıyla anılacaklardır. Kalıcı eser bırakmak lâzımdır. Bu somut veya soyut bir varlık olabilir. Kur'an Kavramları deyince de merhum Şakir Kocabaş akla gelecek isimlerin başında yer alacaktır. Allah rahmet eylesin.

Kaynaklar

- KOCABAŞ, Şakir (2004) *İslam'da Gerçeklik Kavramı*, Pınar Yayınları İstanbul
KOCABAŞ, Şakir (2004) *Kur'an'da Yaratılış*, Pınar Yayınları İstanbul
KOCABAŞ, Şakir (1997) *İslam'da Bilginin Temelleri*, İz Yayıncılık, İstanbul

Dr. Ali ŞERATİ

Özgürlük, Kutlu Özgürlük

"... Ey özgürlük! Seni seviyorum. Sana muhtacım. Sana aşığım. Sensiz yaşam zordur. Sensiz bende yokum. Varım, ama ben yokum. Yani o var olan ben değilim. Ben, sensiz boş, anlamsız, şaşkın, avara, ümitsiz, kalpsiz, ışıksız, tatsız, beklentisiz, intizarsız, beyhude yani bir hiç olacağım. Ey özgürlük! Senin sevgi, dostluk ve şefkatinle beslenmişim. Ey özgürlük! Senin yüksek ve özgür endamin, benim mabedimin güzellik minaresidir. Ey özgürlük! Senin masum ve renkli güvercinlerin benim sırdaş ve aşına dostlarıdır. Barış güvercinidir onlar. O güvercinler, benim tüm ümit ve iyi haber mesajlarımın ve bütün müjdelerimin habercisidirler. Ey özgürlük! Keşke seninle yaşasaydım. Seninle can verseydim. Keşke sende görseydim. Sende nefes alıp verseydim. Sende uyusaydım. Sende uyanıyordum. Yazsaydım, söyleseydim. Sende hissetseydim ve seninle olsaydım!

Ey özgürlük! Ben zulümden bıkkınım, esaretten bıkkınım. Zindanlardan bıkmışım, Zindandan bıkmışım. Hükümetten bıkmışım. Zorunluluktan nefret ediyorum. Seni tutsak yapmak ve bağlamak isteyen her şey ve herkesten bıkkınım, nefret ediyorum.

Benim yaşamım senin hatırıdır. Gençliğim senin hatırıdır. Yaşamım senin hatırıdır. Yaşamım senin hatırıdır.

Ey özgürlük! Kutlu özgürlük! Seni tahta oturtmak istiyorum.

Ya sen beni yanına çağır, ya da ben seni kendi yanıma çağırayım!

Ey özgürlük! Kanadı kırık güzel kuşcuğum! Keşke seni vahşet bekçilerinden gece, karanlık ve soğuk meydana getirenlerden, duvarları, sınırları, kaleleri, zindanları yapanlardan kurtarabilseydim. Keşke kafesini kırıp seni sabahın temiz bulutsuz ve tossuz havasında uçurabilseydim. Fakat... Benim de ellerimi kırmışlardır. Dilimi kesmişlerdir. Ayaklarıma zincir vurmuşlar ve gözlerimi bağlamışlardır... Yoksa seni benimle mi karıştırıp birleştirmişler? Seni benimle aynı kalıba mı dökmüşler? Seni derinliğimde en samimi ve en gerçek benliğimde buluyorum, hissediyorum. Senin tadını her an kendimde tadıyorum. Kokunu daima kendi yalnızlık fezamda kokluyorum. Çölün yaz gecelerinde göğün küçük yıldızının gönlünde, melaküti kanatların sürtüşmesiyle meydana gelen kalp oynatıcı çan sesi gibi gürültü çıkaran sesini her zaman işitiyorum. Her sabah hayalimin şefkatli ve sevgili parmaklarıyla elimde huzursuz olan canlı ve dilli saçlarını yumuşak bir şekilde ve sevgiyle tarıyorum. Günün tamamını seninle geçiriyorum. Adım adım gölge gibi seninle birlik-

teyim. Seni hiçbir zaman yalnız bırakmıyorum. Her zaman ve her yerde seni benim yanımda beni de senin yanında görüyorlar. Sofra başında, yanındaki boş sandalyede oturan benim, görüyormusun? Ben varım, gözlerini doğru aç. Sultan ve mütevelliyi gördüğün gözlerle değil sadece beni görmek için var olan gözlerle, yalnız benim sende gördüğüm gözlerle bak. Ağzına gizli bir lokma koyan benim. Ansızın dudağına bir bardak koyan benim. Senin için elma soyup kesen ve dilimleyen benim. Hemen başını çevir ki, kaçıp kaybolma zamanımdan önce beni görebilesin...

Ve... Geceler... Vah! Gecelerden bahsetmek ne kadar zordur! İnsanların olmadığı, duvarların karanlıkta kaybolduğu, kralın gözünün kapandığı ve kalelerin muhafızlarının uykuya daldığı geceler! Ve... Ben o gecelerde ayaktaım, sen ise uyanık. Dünyalıların gözü uykuda, ve kafeslerini kırarak birbirlerine karışmak ve gökyüzünün o güzel yalnızlığının sevimli sinesinde uçmak isteyen dört güvercinin ümit ve bekleme gözünün hilali... Ve... Geceler... Beni üzüntü, hastalık solgunluğa terk edip eve dönüyorsun. Yalnızca evin kapısını açıyorsun. Öyle bir evin kapısını ki, içerisinde bir ses, heyecan ve sevgi varsa, bunlar da komşu duvarlardan geliyor ayaklarının sesi, evin sessiz ve suskun kalbine heyecan düşürüyor ve ansızın kesiliyor. Odanın kapısını açıyorsun ve içeriye ayağını koyuyorsun. Senin bekleme ve ümit gözünle o köşede çehrene gülümseyen benim. O an kalpten gülümsüyor ve geri dönüp kapıyı kilitleyorsun. Tekrar dönüyor, beni yanına oturtuyorsun; ve soruyor, soruyor, soruyorsun. Ben ise böylece suskun duruyorum. Başımı önüme eğmiş ve gözlerimi haliye dikmişim. Öyleki konuşacak akıl ve kalbim yok. Solmuşum, sıkılmışım ve bıkkınım. Çünkü hayat zorlaşmıştır. Boğulma, acımasız baskı, sağlam kaleler, uyanık zindancı... Bütün bunlar bana eziyet ediyorlar. Bunlara alışmamış, baskının elinden bir şarap içmemişim. Boğulma ve tıkanma dünyasıyla dostluk kurmamışım. Örne, vahşet ve duvarla arkadaş olmamışım. Kalbimi senden ayırmamışım. Her adımı güçlükle atan ayağım senin aşkına koşuyor. Bir zincire, bir ipe eğilmeyen baş, senin eteğine eğiliyor. Ümit göze eğilmeyen endam, senin mabedinde namaz kılıyor. Ölüm tufanlarından titremeyen yürek, seni hatırlamakla perişan oluyor. Ve... Bana şiddetle ve çok eziyet etmişlerdir. Bana işkence ediyorlar. Kalbim parçalanmış, ruhum karma karışık ve parça parça olmuştur. Gücüm kaybolmuş ve ümidim yok olmuştur... Ve yorgunum!

* Ali Şerati'nin "Yalnızlık Sözleri" adlı eserinden kısaltılarak alınmıştır.

ŞİİR MERDİVENİNİ EKSİK HECELEMEK

Dini duyarlılığa sahip edebiyat dergilerinin son zamanlarda şiire özel bir önem verdikleri görülüyor. Ama bu özel önem bazı isimlerin dışlanmasını da beraberinde getiriyor. Örneğin bu dergilerde İlhan Berk, Küçük İskender, gibi isimler arzı endam ederken, Nurettin Durman, Nurullah Genç, M.Ö. Mengüşoğlu, A.Vahap Akbaş vb. hiç yer almıyor. Bu bağlamda Ahmet Oktay'ın şu yargıları meramımızı anlatmaktadır. "Günümüz Türkiye'sinde şiir eleştirisinin kimseyi memnun etmediği, şiir tartışmaların da belirli: "şair benleri" çevresinde "kişisel övünmelere" dönüştüğü anımsanacak olursa, eleştirel düzeyin güvenilmediğinin nedenleri de anlamak kolaylaşıyor."

Keşke Tam Bir Müslüman Olsaydım!

İskoç gerilim yazarı Scott McBain edebiyat dünyasında Hristiyanı olay, imge ve temaların yoğun oluşu ile ilgili şunları söylüyor: "Hristiyanlık müthiş bir çeşitlilik içerdiğinden yazarlar için keyifli bir tema." İşte bu yüzden olsa gerek edebiyatla uğraşanların döne döne okuduğu kitaplar arasında Hristiyanlıkla ilgili temel kaynaklar önemli yer tutar. Bizde de böyle bir gerekliliğin olduğunun altını çizen yazarlardan bir tanesi de Tarık Buğra'dır. Buğra şöyle diyor: "Keşke tam bir İslami dünya görüşüm olsaydı! O zaman... eserlerim daha sağlam ve övüldüklerinden daha değerli bir yapı kazanırlardı. Ne yazık ki eğitimimiz ve toplumumuz bir felsefe edinebilmemize yardımcı olmuyor... Batı romancılarında benimseme ve tepki yoluyla... Hristiyanı dünya görüşü ve değer ölçüleri buram buram tüter. Öyle olması da, başarı için önlenemez bir gereklilik ve şarttır; çünkü söz ettikleri insanlar Hristiyanlardır." Fethi Naci ve Berna Moran gibi eleştirmenlerin Kemal Tahir'e göre daha başarılı bir romancı olduğunu söyledikleri pratiğin adamı Tarık Buğra bu mesele hakkında teorik bir katkı sağlıyor.

Şerif Mardin Seyyid Kutup Okuyor!

Türkiye'de Müslümanlarla ilgili ilk akademik çalışmaların Kemalist tonu baskın "irticacı söylem kipi" Şerif Mardin'in yorumlayıcı çalışmaları ile bir kırılmaya uğramıştır. O Müslümanların kendi kavramları ile algılanması gerektiğini vurgulayan açılmalarını geçenlerde Ruşen Çakır'ın yaptığı bir söyleşide de vurguluyor: "Belirli bir İslami tarihi gelişimi anlamak için, hangi tarih olursa olsun, ümmet, içtihat, fırkık kavramlarını muhakkak anlamak gerekir. Bizimkiler, biraz abartacağım, örneğin İslam'ı anlamak için Michel Foucault'nun kavramlarından yola çıkıyorlar. Olabilir ama zayıf sonuç verir. İchtihatın İslam düşüncesinde ne demek olduğunu bilmeden, farklı İslam düşünürlerinin içtihat hakkındaki görüşlerini hatırlamadan İslam tarihi yapmak mümkün değildir. Seyyid Kutub'un kullandığı "cahiliye" kavramının İslam tarihindeki karşılığını bilmeden adamı tamamen Foucault'cu bir görüşle incelemek tamamen yanlış olmayabilir, çünkü Foucault'da evrensel boyutlar var. Ama Kutub İslami bir potadan çıkmıştır. Yani olanlardan memnunum ancak Türkiye'de "bakın Batı'nın en yeni düşünürlerini ben ne iyi biliyorum" diyerek yola çıkıp da ordan birçok şeyleri anlamaya çalışanlar var. Bu bir gösterişten ibarettir. Bunu bırakmak lazım. İslam'ı anlamak için bazı temel kavramlarını bilip yola çıkmak lazım." Bazen Seyyid Kutub'u da tasavvufçu olarak anlattığı televizyon programlarına rastlayınca aradaki ayırımları bilemeyecek kadar yabancı mı diye düşünüyorum.

Foucault Türkiye'ye Gelmiş

Batı'da post yapısallık, postmodernizm deyince ilk aklımıza gelen isimler Foucault, Derrida, Boudrillard vb. bu isimlerin eserleri peş peşe Türkçe'ye çevriliyor. Ama bu isimlerin fikirlerinin birer toplumsal ve insani

gerçekliğin algılanmasının temel ölçütü haline gelmesi insanların kendi coğrafyalarının diline yabancılaşmalarına sebep olabiliyor. Kurtuluş Kayalı bu durumun sosyolojik ve siyasal ufka yaptığı olumsuz etkiler kadar edebiyat sahasındaki olumsuzluklarına da değinen bir perspektifle şunları ifade ediyor. "Günümüzün merkezsizleşmiş gibi görünen şiiri, yine de, son kertede yürürlükteki şiir ideolojisi içinden konuşmakta, o ideolojiye özgü temalar çerçevesinde düşünmektedir. Yeni şairlerimiz, tıpkı kendilerinden öncekilerin gittiği yolu izleyerek Batı yazınının sorunlarına eklenenecek. Örneğin Derrida'ya, Foucault'ya vb. öykünmekte, durdukları farklı insansal kültürel coğrafyaların ürettiği toplumsal/bireysel olguları, onlar aracılığıyla anlamaya uğraşmaktadırlar. Kısaca, taşralı ya da yerel aidiyetleri, ister istemez deformasyona uğratmakta, retleri de tam da bu yüzden yığınla teoriler/pratik kabulle dolmaktadır."

AKP'nin Romanı

Ahmet Hamdi Tanpınar, bizde batılı tarzda bir roman geleneğinin olmayışına sebep olarak "İslam'ın getirdiği demokratik esaslar neticesinde bir burjuva sınıfının doğmayışı"nı görür.

AK PARTİ

AKP döneminde Türk romanında patlama yaşanması, Kalvenizm tartışmaları, moda sayfaları gibi değişmeler düşünüldüğünde acaba Batılı tarzda roman geleneği şimdi mi oluşacak diye düşünmeden edemiyorum. Ardından da politik komplo romanlarıyla, eşcinsel edebiyatla, bu işin olmayacağının farkına varıyorum.

TOPLUM CİNNET GEÇİRİRSE...

Kamil Kalem

Küreselleşmeyle birlikte medeniyetler ve milletler yozlaşma sürecini çok hızlı bir şekilde yaşamaktadırlar. Milletler medeniyetlerine sahip çıkmadıkları gibi küreselleşme sürecini doğru bir şekilde algılamadıkları için gün geçmiyor ki medeniyetlere mahsus özellikler her geçen gün bir bozulma yaşanmasın. Hal böyle olunca da yaşı ilerlemiş insanlardan geçmişe duyulan büyük özlemi ıslatmak imkânsızlaşmıştır.

Geçmişe özlem duymak ise kutsal metinlerde maalesef övülen değil bilakis yerilen bir unsurdur. Ancak bu da demek değildir ki her geçmiş kötüdür. Esas olan kötülüklere karşı çıkmak ve doğruları göstermek ve izlemektir. Bununla birlikte hiçbir toplumda geriye dönüş başarılabilmiş değildir. Buradan varılacak sonuç ise bizim dönemimizi ifade eden küreselleşme olgusunu iyi bir şekilde anlayıp ona göre bir aksiyon belirleyebilmemizdir.

Aksiyon belirlemek ise öncelikli olarak bir düşünce eylemini ortaya koymayı gerektirmektedir. Küreselleşme sürecinin belki de en büyük olumsuzluğu, sürecin bireyleri ve de dolaylı olarak toplumu aptallaştırmasıdır. İletişim teknolojilerindeki muazzam

dönüşüm ve gelişim, düşünme yetisini insanların elinden almıştır. İlk olarak televizyon ve radyo ile düşünme yetisi büyük ölçüde hasar almıştır. İnsanlar düşünmeye ayırmaları gereken vakitlerini maalesef pasif bir şekilde özellikle televizyon ve internet karşısında geçirmeyi yeğlemişlerdir.

İnternet ve cep telefonu teknolojisinin neredeyse tüm düşünene ve de düşünme potansiyeline sahip her bireyi etkiler hale gelmesi toplumları ve milletleri şursuzlaştırmıştır. Kutsal kitaplarda düşünmenin önemine ne kadar çok vurgu yapılmışsa küreselleşme de o ölçüde insanları düşünemez kılacak gelişmelerle hapsedmiştir. Gerçekten de bireyleri ve milletleri kurtaracak olan ilk ve öncelikli şey sağlıklı bir şekilde düşünmekten başka bir şey değildir.

Cinnet geçiren bir yığın neler yapmaz ki... Örneğin hafızasını kaybetmiş bir insan gibi kim nereye çekerse oraya gider ve buna da mecburdur, çünkü artık acizdir ve acınacak hale gelmiştir. İnternet, cep telefonu, televizyon, radyo ve yazılı basın her götürdüğü yere gider bir toplum haline gelir. Peki bu durumun ne gibi olumsuzlukları olabilir ki...

mesela ekran önüne geçirilen kişiliklerle kendisini özdeşleştiren bir toplum haline gelinir ki herkes kendisini, kirli sakallı ortalıkta pijamalarıyla dolaşan ve elindeki bıçakla metropol hayatında sağa sola dehşet saçabilecek adı da Gafur olan şahsiyetsiz şahsiyetle özdeşleştirebilecektir. İşin ilginç ve de tuhaf tarafı ise bu gibi gelişmelerin kimseleri rahatsız etmemesidir. Ne de olsa hafıza kaybına uğranılmış ve pasif hale gelinmiştir...

Yığın haline gelmiş toplulukların en büyük sorunu ise ahlak değerlerinin bulunmamasıdır. Her türlü ahlaksızlığın normalleştirilmesi sürecidir esasında küreselleşme... Örneğin, medeniyetimizde her türlü fuhşiyatın ahlak sorunu olarak kabul edilmesine rağmen zina ve fuhşun son derece hızlı bir şekilde genele yayılması neredeyse hiç kimseyi rahatsız etmez hale gelmiş olup fiili livata ve çocuk pornosu gibi gelişmeler ise ancak reyting arttırmak güdüsüyle haber değeri taşıyabilmektedir. Çocuk pornosunda ülkemizin dünyadaki hatırı sayılır yeri bizlere ne durumda olduğumuzu gösteren ibretlik bir vesikadır... Gerçekten de akıl sahiplerinin ya da düşünen insanların asla kabul etmeyecekleri ahlaksızlıklar maalesef ahlaki değerlerin olmadığı küresel toplumda normalleştirilmiştir. İnternet kullanımının çok büyük ölçüde cinsel içerikli olması ise artık normal bir durum haline gelmiştir.

Örnekleri çoğaltmak mümkün olmasına rağmen ahlaki değerlerin her alanda yitirilmiş olduğu gerçeği herkesçe malumdur. Bu yüzden örnekleri çoğaltmak yerine herkesin etrafına birazcık vicdanlı ve mutedil bir insan olarak bakması herkesin kendi dünya-

sındaki ahlaki çöküntüyü görebilmesi açısından yeterli olacaktır.

Öte yandan küreselleşme sürecini algılayamamak gibi yanlış anlamak da ciddi sıkıntılara gebe-
bedir. Biz ne kadar olumsuz taraflarını görsek de bu süreci tersine çevirebilecek güce sahip de değiliz. Televizyon ve internet gibi teknolojik gelişmelere kayıtsız kalamayacağımız ortadayken bunları tümten reddetmek de bir çözüm yolu değildir.

Düşünce yetisi yitirilmemiş olunsaydı en azından internet gibi bir platformun medeniyete ve ahlaki değerlere sahip kişilerce kullanılması da mümkün olurdu fikri de yanlış değildir. Yukarıda belirtildiği gibi net kullanımının çok büyük ölçüde cinsel içeriğe terk edilmesinde maalesef düşünmesi gereken insanlarsın da suçları ve günahları vardır. Bir başka ifadeyle başkasını kötüleyerek kendimizi aklayamayız. Medeniyete ve ahlaki değerlere sahip çıkması gereken insanların da netteki anafordan etkilendikleri ve pasifleşerek normalleşmesi de artık su götürmez bir vakıdır.

Net gibi neredeyse tamamıyla hür bir platformda doğruyu gösterecek ve de öğütleyecek kaç site bulunmaktadır... **Doğruyu savunmak isteyen kişilere acaba ne engel olmuştur?** Ceberut yöneticiler mi yoksa kendi nefisleri mi... Artık eğri oturulup doğru konuşulacak vakittir. Bugün doğruları kendimize saklayacak olursak bizden sonra gelecekler maalesef küresel yığının normalleştirilmiş ancak anormal bireyleri olacaktır.

Küreselleşmenin aptal makinelere karşı olmak yerine bu olguyu tersine çevirecek fikirler üzerinde durmak düşünmek ge-

İnternet ve cep telefonu teknolojisinin neredeyse tüm düşünen ve de düşünme potansiyeline sahip her bireyi etkiler hale gelmesi toplumları ve milletleri şuursuzlaştırmıştır. Kutsal kitaplarda düşünmenin önemine ne kadar çok vurgu yapılmışsa küreselleşme de o ölçüde insanları düşünemez kılacak gelişmelerle hapsetmiştir.

rekmetektedir. Sınır tanımadan insanlara ve ülkelere ulaşan bu imkânlar doğruları gösterecek elerde tam ters bir etki yapabilecek potansiyeli içerisinde taşımaktadır. Yeter ki biz kendimizi küreselleşmenin aptallaştırmısından bir an olsun koruyalım ve düşünelim...

Cinnet geçiren bir toplumda kimsenin en azından ahlaki manada emniyette olmayacağı bilinci içerisinde hareket etmediğimiz takdirde Nuh tufanından da kendimizi korumamız mümkün değildir. O tufan neden gelip düşünmeyen sadece bedensel ihti-

yaçları peşinde çılgınca koşanlara gelmişti... gerçekten düşünmek gerekiyor.

Özetle yarına huzurlu bir şekilde uyanmak istiyorsak bu gece uyumadan önce uzun uzun düşünmek zorundayız. Düşünmenin bir şeyler yapabilmenin, bir şeyleri başarabilmenin hatta doğru yolu bulabilmenin ön koşulu olduğunu bilerek düşünmeliyiz. **"Allah düşünüp tutasınız diye öğüt veriyor"** kelamına kulak vermediğimiz takdirde küresel tufanın içindeyiz ve tufandan da sorumluyuz demektir.

KOŞTURMACA

Abid Yaşaroğlu

Hikâye bu ya, bir zamanlar, tüccarın birinin yüz elli devesi ve her isteğini yerine getiren kırk uşağı varmış. Bir akşam arkadaşını eve davet etmiş. Bütün gece bir türlü sakinleşemediğinden, sürekli sorunlar çıktığından, zorluklardan ve iş koşturmacalarından söz etmiş. Türkistan'daki servetini, Hindistan'daki gayrimenkullerini anlatmış. Mücevherlerini göstermiş ve unvanlarından söz etmiş.

"Of!" demiş, "yakında yeni bir yolculuğum var. Bu yolculuktan döndükten sonra hak ettiğim tatili yapacağım. Bunu her şey-

den çok istiyorum. Çin'de çok kıymetli olduğu için İran kükürdünü Çin'e, oradan alacağım Çin vazolarını Romanya'ya götürmek istiyorum. Gemim daha sonra Roma mallarını Hindistan'a götürecek ve oradan aldığı Hindistan çeliğini Halep'e ulaştıracak. Oradan da Yemen'e ayna ve cam ihraç edip İran'a kadife getireceğim". Bu sözlerden sonra, kendisini hayretler içerisinde dinleyen arkadaşına üzgün bir sesle şunu söylemiş: "Ondan sonra hayatımı huzura ve en büyük amacım olan düşünce dünyasına ulaşmaya adayacağım."

"KURTARDIĞINIZ ÇOCUK BENDİM"

Yatakta yatan adam, başucundaki genç doktora:

-Allah senden razı olsun evladım dedi. Bu ameliyatı yapmak için yurtdışından buraya kadar gelmeni, yaşadığım süreçte unutmayacağım.

Ameliyat edilen hasta, büyük bir hastanenin başhekimiydi. Tedavisi sadece yurtdışında mümkün görülen hastalığı aniden artınca, çoğu öğrencisi olan diğer doktorlar onun böyle bir yolculuğa dayanamayacağını anlamışlar ve az bir kurtarma ümidine rağmen bu işi üstlenmeye karar vermişlerdi. Fakat o hastalığın sayılı uzmanlarından olan bu genç doktor, nereden haber almışsa almış ve bir hızır

gibi yetişip onu kurtarmıştı.

Yaşlı doktor, yattığı yerden

genç adamın elini tutuyor ve onu bırakmamak için durmadan konuşuyordu o elleri okşar gibi sıvazlarken:

-Ben, doğum uzmanıyım, diye devam etti. Bir zamanlar anne karnındaki bir bebeğin sakat olduğunu anlamış, onu bu şekilde yaşamaktansa öldürmeyi düşünürken, kıyamayıp doğmasına müsaade etmişim. Sapa-sağlam yavruları bile ana rahminde öldürenlere inat, onun yaşamasını istediğim için, hayatta bildiğim o tek iyiliğime karşılık Allah seni bana göndermiş olmalı.

Genç doktor, ellerini gevşetip biraz geriye çekildi ve dizlerinden aşağısı takma olan bacaklarını gösterirken:

-Ben de öyle düşünüyorum efendim, diye gülümsedi. Kurtardığınız o çocuk, benim.

GÜL YAPRAĞI

Uzakdoğu'da bir Budist tapınağı, bilgeliğin gizlerini aramak için gelenleri kabul ediyordu.

Burada geçerli olan incelik; anlatmak istediklerini konuşmadan açıklayabilmektir.

Bir gün tapınağın kapısına bir yabancı geldi. Yabancı kapıda öylece durdu ve bekledi. Burada sezgisel buluşmaya inanılıyordu, o yüzden kapıda herhangi bir tokmak, çan veya zil yoktu. Bir süre sonra kapı açıldı.

İçerideki Budist, kapıda duran yabancıya baktı. Bir selamlaşmadan sonra sözsüz konuşmaları başladı.

Gelen yabancı, tapınağa girmek ve burada kalmak istiyordu. Budist bir süre kayboldu, sonra elinde ağzına kadar

suyla dolu bir kapla döndü ve bu kabı yabancıya uzattı. Bu, yeni bir arayıcıyı kabul edemeyecek kadar doluyuz demektir.

Yabancı tapınağın bahçesine döndü, aldığı bir gül yaprağını kabın içindeki suyun üstüne bıraktı. Gül yaprağı suyun

üstünde yüzüyordu ve su taşmamıştı.

İçerideki Budist saygıyla eğildi ve kapıyı açarak yabancıyı içeriye aldı. Suyu taşırmayan bir gül yaprağına her zaman yer vardı.

HENÜZ SÖZ BİTMEDİ

İnsanın kendine ve çevresine yabancılaşmasıyla başlayan hayatın gerçekliğine ve fitratın uzağına düşmesi, hiç şüphesiz üzerinde uzunca düşünmeyi ve anlamlı olanın pratiğe aktarılmasını gerektiren bir süreçtir. Söz konusu yabancılaşma ve uzaklaşmanın, elbette birçok eleştiriye hak etmektedir fakat insanın şekillendiği ve insan teki olarak kendini ve hayatı anlamlı kılma çabasına girdiği hayatının ilk kurumu olan aileyi de sarmalına alması, toplum açısından iflah olmaz bir aşmaktır.

İnsan ve toplum sıhhati açısından vazgeçilmez derecede önemli olan aile kurumunu dosya konusu yapan **"Eğitim Yazıları"**, ele aldığı konuyu enine boyuna tartışan konunun ehli kalemle ufuk açıcı bir söylem geliştirmiş

bulunmaktadır.

Genel Yayın Yönetmenliğini Ahmet Mercan'ın yaptığı **"Eğitim Yazıları"**, nin son sayısında, modernitenin yaşadığımız dünyanın anlam dünyasını alaşağı eden 'özel' ve 'aile hayatı' kavramlarını anlam yitimine uğratarak yاپay ve değişken bir alan olarak tanımlanabilecek bir alana **"ka-**

musal alan"a mecbur kıldığını anlatan nitelikli makalelerle irdelemektedir. Ayrıca var olan her şeyi ve o şeylere ait hakikatleri izafileştirerek, değişken ve akışkan bir forma sokarak cazibesini artıran post-modern süreç, aile kurumuna, satır aralarında dahi yer vermemektedir.

Bütün bu süreç karşın derginin aldığı tavır ve henüz sözün bitmediğini haykıran söylemi; "Çaresizliğin her dönem çaresi olan ilahi söylem, potansiyel olarak, tek umut ışığı olmayı sürdürüyor. Seküler dalganın tüm etkisine rağmen, muhalif bir kurucu kurtuluş söylemi, yine ilahi özün kalp ve beyin işçiliği ile buluşması sonucu ortaya çıkabilecektir."

*Eğitim Yazıları
Gelenekten Moderniteye Aile
Mayıs, Haziran, Temmuz Ağustos
2007*

"İslam Bir Bütündür Hayatı Kuşatır" Renkli dergisinin 13. Sayı manşeti ve röportaj konusu. Yazı işleri Müdürü Ferdi Amca'nın 13. sayı konusu Abdullah Yıldız ile yaptığı söyleşide: Cihat ruhu, Ümmet bilinci ve Namaz Platformuyla başlatılan Namaz Seferberliği konularına değinildi. Mayıs ayında başladığı yayın hayatını haftalık olarak sürdüren dergiciliğin bu yeni "Rengi" 13. sayısını çıkardı. Hikmet Gök Ali Gümüş ve Ferdi Amca risayetinde çıkan derginin yayın danışma kurulu da bir hayli "Renkli". Abdurrahman Arslan'dan, Ali Bulaç'a, Ö. Lütfi Mete'den Nasuhi Güngör'e kadar birçok tanınan ismi dergide görmek mümkün. Tanınmış yazarlarının haricinde Cevat Özkaya, Kâzım Sağlam gibi İslami camianın önemli aktivistleriyle yapılan röportajlar ve "sol duygu", "eko-strateji" gibi sayfalarıyla yeni bir yorum, yeni bir renk "renkli". Bu renkli dostumuza yayın hayatında başarılar dileriz.

Âlemin Renkleri

KİMİN DİNİ?

İslam dini, tarih boyunca farklı toplumların ve medeniyetlerin değer yargılarıyla karşılaşmış, bazen farklı yorumlara tabi tutulmuş, bazen de farklı toplumsal öğeler katıştırılmıştır. Elbette İslam'ı kabul eden toplumların toplumsal normları ilk anda tamamıyla değişmek zorunda değildir, sahip olduğu değerler vahyin özüyle çelişmiyorsa, insani bir erdemliliğe sahipse varlığını koruyabilirler. Çünkü bu durum gündelik hayatı kolaylaştıracak ve dinin görünür kılınma imkânını artıracaktır.

Söz konusu bu durumu tarihsel süreç içerisinde çok defa tespit edebiliriz. Fakat karşılaştığı her şeyi amorflaştıran post-modern zihin, kendine yakışan bir haddi aşmayla İslam'ın toplumlara ya da ulus kimliklere nispet kılınarak tanımlaması son derece can sıkıcı bir durumdur. Dinin kendisini ya da kutsal olanı tamamıyla yok etmek mümkün olmadığına göre, çağa uygun, şekilsiz, biçimsiz ve milli hisleri okşayan bir tutumla yeniden üretmek, çağın hastalıklı zihninin eseridir. İşte bu

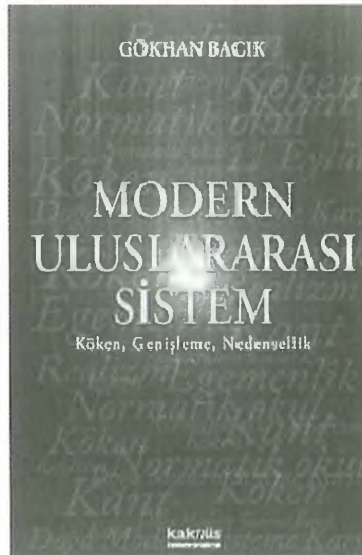
konuyu ele alan Ramazan Yazçıçek "Türk Müslümanlığı" adlı çalışmasında, kavmiyetçi anlayışa zemin oluşturacak veriler ortaya koymakta, günümüzde Türk Müslümanlığı olarak ortaya çıkan ve akademik çevrelerde de tartışılan eğilimin İslam'a uyarlanış biçimleri irdelenmektedir. Ayrıca konu, dini-tasavvufi ve tarihi arka planıyla birlikte incelenmektedir.

*Millî Din Arayışı ve
Türk Müslümanlığı*
Ramazan Yazçıçek, Ekin Yay.

DÜNYA SİSTEMİ

Uluslararası ilişkiler neredeyse gündelik hayatın içinde sıradan bir konu haline geldi. Türlü mesleklerden insanlar artık dünyanın neresinde olursa olsun gelişmekte olan olayları tartışıyor ve izliyorlar.

Ancak bu ilginin içeriği konusunda önemli sorunların olduğu da gerçek. Çünkü modern uluslararası sistem; geçmişi ve nasıl işlediği gibi konularda bilgi olmaksızın gündelik bilgi ve bakış açısı ile açıklanabilecek daha önemlisi anlaşılabilir bir yapı değil. Aksine

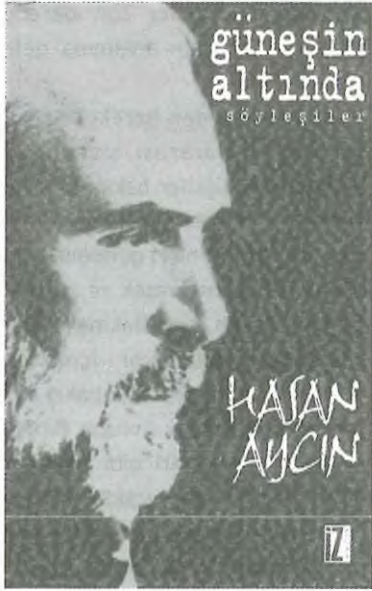
uluslararası ilişkiler son derece karmaşık bir yapı anlamına geliyor.

Bu çerçeveden hareketle okuyucuya uluslararası sistem ve uluslararası ilişkiler hakkında bilgi vermek için kaleme alınan kitap, konuyla ilgilenenleri gündelik bilgi düzeyinden kurtarmak ve karmaşık bir yapının içine bakmaya teşvik etmeyi hedefliyor. İçerikten yoksun ve güncel politik bakış açıları ile sürdürülen Avrupa Birliği, Ortadoğu sorunları gibi konulardaki basmakalıp yaklaşımların reddedilmesi gerektiği kitabın ana temalarından birisi. Çünkü uluslararası ilişkiler de kendine göre bir jargonu, kuramsal zemini olan bir disiplin. Bütün bu birikimi yadsıyarak dünyaya bakmak anlamsız bir eylem olarak kalmayacaksa bile yanlış bir görüntüye neden olmaktadır. Daha kötüsü insanlar kendi ülkelerinin sonu gelmez politik tartışmaları bağlamında dünyaya bakmayı alışkanlık haline getirmiştir. Modern Uluslararası Sistem, bu alışkanlığı hedef alarak okuyucuyu gündelik ve sıradan bilgi düzeyinden alıp sistem düzeyinde bir ufka taşımayı amaçlıyor.

*Modern Uluslararası Sistem;
Köken, Genişleme, Nedenellik*
Gökhan Bacık, Kaknüs Yay.

GÜNEŞE SELAM EDERKEN

Her insanın hayatı anlama ve okuma çabası vardır. Bu çaba, insanın yaşadığı geçmişi, tecrübesi ve birikimiyle orantılı şekilde birbirinden farklı biçimlerle anlamlandırılır. Söz konusu bu yaşanmışlıklar aynı biçimde farklı diller kullanılarak aktarılır. Bu aktarımda insan kendisinin, hayatın ve kâinatın bilinmezliklerini öğrenir ya da ona

yönelir. Öğrenmeye ve bilmeye çalıştığı o yeni şeylerle, yani kendisini sınırlayan çerçevenin dışına çıkma-ya başlamasıyla "damlada okyanusu görme" arzusu güç kazanır. Buradan hayatı neden ve nasıl yaşaması gerektiğine dair zihnini karıncalandıran sorular sormaya ve o sorulara cevaplar üretmeye başlar insan. Ve yaptığını, yapmak istediğini bir anlam'a ve anlamaya matuf kılarak, bir bütünü tamamlamak için çabasını artırır.

İşte bütün bu sorgulamayı yap(bile)n ve hayatı anlamlı kılmaya gayret eden, kelimenin tam anlamıyla ve lafı eğip bükmeden söyleyebileceğimiz bir sanatçı; Hasan Aycin. Son derece özgün çizgileriyle tanınan Hasan Aycin, Türkiye'de birkaç neslin tanıdığı ve eskitemediğı bir isim.

Bu nedenle kendisini, çizgilerini ve hayata dair düşüncelerini yakından öğrenebileceğimiz bir eser olarak, *İz Yayıncılık*'in hazırladığı "*Güneşin Altında*" isimli, kendisiyle yapılmış söyleşilerin yer aldığı kitabı mutlaka okumalıyız.

Güneşin Altında
Söyleşiler

Hasan Aycin, *İz Yay.*

HAYATA YENİDEN

MERHABA

Eksiğiyle, fazlasıyla hayatı hepimiz bir yerinden tutarak yaşarız. Hayatın tuttuğumuz kıyısı, kâh elimizde kalıverir, kâh bizi hayatın hengâmesinden kurtaran yardım-sever bir ele dönüşür.

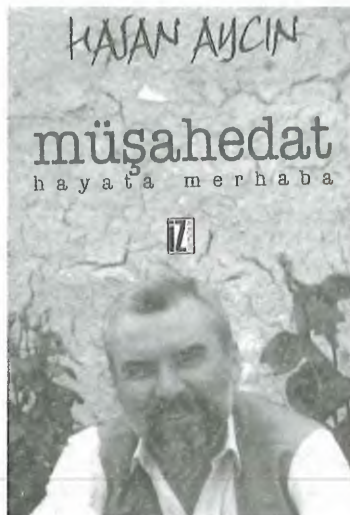
Hepimiz yaşarız hayatın acı, tatlı bir yığın farklı yüzünü. Kimi zaman çocuk oluveririz, kimi zaman genç, kimi zaman yaşlı, kimi zaman hasta, kimi zaman da ölü. Ve hepimiz hayatın farklı kollarında, farklı yüzlerini yaşarız sessizce. Oyunlarımız olur, bayram sabahlarımız, tatil günlerimiz ve dualarımız olur küçücük dünyalarımızı açtığımız. Oyunlarımızı oynadığımız dar sokaklarımız olur, çıkmaz sokaklardaki evlerimiz, arkadaşlıklarımız olur sonra ölümüne. Velhasıl hayatlarımız vardır hepimizin acıyı ve sevinci ikiz kardeş gibi koynumuzda taşıdığımız.

İşte usta sanatçı *Hasan Aycin*'in hayatını hikâye ederek bizimle paylaştığı "*Müşahedat*" tıpkı hayatımız, hayatlarımız gibi. Kendinizi bulmak, kendinizi okumak ve dahi hayatı okumak için var bu güzel eser.

"Müşahedat"

Hayata Merhaba

Hasan Aycin, *İz Yay.*

Yeni Çıkan Kitaplar

1. Avrupa'nın Birliği ve Osmanlı Devleti, Mustafa Soykut, Bilgi Üniversitesi Yay.
2. Balkanlar ve Osmanlı Devleti, Sacit Kutlu, Bilgi Üniversitesi Yay.
3. Yurttaşlığın Kısa Tarihi, Derek Heater, Meral Delkara Üst, İmge Kitabevi Yay.
4. Osmanlı'yı İmparatorluk Yapan Şehir: İstanbul, Mustafa Armağan, Timaş Yay.
5. Postmodern Kaos ve Sinema, Rıdvan Şentürk, İz Yay.
6. Muhterem Başkan Erbakan, Mehmed Cemal, Kayıhan Yay.
7. Arşiv Belgeleri Işığında Hafız Osman Sandal, Ali Büyükcıpar, Fa Ajans Yay.
8. Dinleri Tarihleriyle Okumak, Dr. Fuat Aydın, Ensar Neşriyat
9. Eski Yara, Hüseyin Altuntaş, Pınar Yay.
10. Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun, Mustafa Ruhi Şirin, Kök Yay.
11. Dünya Kardeş Sobe, Mustafa Ruhi Şirin, Kök Yay.
12. Masal Mektuplar, Mustafa Ruhi Şirin, Kök Yay.
13. Proje Yönetimi, İ. Mete Doğruer, Açılım Kitap
14. Çağdaş İslam Düşüncesinde Kur'an'a Yaklaşımlar, Fethi Ahmet Polat, İz Yay.

Kimi zaman dünyada hiçbir işe yaramadığı hissine kapılan, düşünen hiçbir boşluğa tekabül etmediğini düşünerek zihnini kemiren, yalnız, kimsesiz bir avaredir kahramanımız. Kimi zaman kendini, hayatı, yaşadıklarını sonuna kadar sorgulayan, hayata karşı nerde durduğunu, ne hissettiğini, neyi nasıl düşündüğünü, hülâsa her şeyi sorgulayan bir şaşkınlığa sahiptir.

"Doğduğum, büyüdüğüm, tozduğum sokakların yabancıyım, hatta dünyanın. Bir başka dünyadan bu dünyaya sürgün gelmişim. Kovulmuşum. Hakaretlerin en çekilmezi ile yurdundan tekme tokat atılmış insan. Beynimde bir ur büyüyor. İrinli bir yara gibi zonkluyor kafam. Ben lüzumsuz, anlamsız, saçma bir varlığım. Tepeden tırnağa bütün uzuvlarım şunu haykırıyor; *niçin varım?*"

Umudu, umutsuzluğu, inkârı, isyanı, korkuyu ve daha nice ruh halini derinden yaşayan kahramanımız, hayata, ölüme ve sonrasına dair sorgulamasında yaşadığı psikolojiyi şöyle özetlemektedir; "Umudu yıkıp, inkârı diken korku bendeki! İnkâr ve isyanım bundan. Sadece gecelerde, korku dolu karanlıklarda yaşadığımdan! Odama kapanıp, gündüzleri kendime gece yaptığımdan! Karanlık, korku ve sonrasını inkâr. Kalbimin ve kafamın çevresindeki aşılmaz tel örgüler!"

Sonsuzluğa ve özgürlüğe alabildiğine vurgun bir yürek. Tıpkı patlamaya hazır bir volkan gibi, her şeyi eritmeye ve yok etmeye. Ve koşar adım terk edip gitmek, çılgınca akmak karanlığın kollarına sessiz ve vurgun. "Ah diyorum bir koşabil-

sem. Hiç yorulmayacağım. Çılgınca, ardıma hiç bakmadan koşacağım. Denizler, dağlar yol verecek bana. İstiyorum ki, ayak izlerim, dünyaya birkaç dakika içinde sayısız ekvator daireleri çizsin. Ondan sonra fırlayayım gökyüzüne. Çıkayım dünyanın yörüngesinden. Yıldızdan yıldıza atlayayım. Bir kürsüye kurulum gibi, aya oturup güneşi seyredeyim."

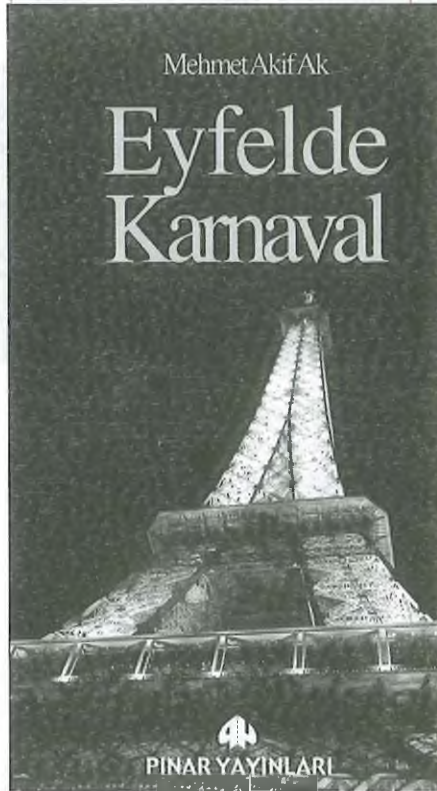
Soruların zihninde dizi dizi sıralamasıyla boğulan, bocalayan

kahramanımız, kendisini de sorgulamadan edemiyor. Hayat ve ben, birbirimize ne kadar uzak, ne kadar yakın, ne kadar ayrı, ne kadar iç içeyiz diye düşünmektedir. Ne bekliyorum hayattan, hayat benden ne bekliyor ve ben kendimden ne bekliyorum?

"Üstüme bir ağırlık çöküyor yine. Uyuyorum ben. Hayır, uyku değil bu. Ne uyanık, ne uykuda, ne durabiliyorum, ne yürüyebiliyorum. Ne varım, ne yok. Ne ölüyüm, ne diri. Bir köprünün ortasına saplanıp kalmışım. Gözlerim gecenin karanlığıyla dolu. Gündüz ise ışıklar. Şimdi gece mi? Hayır sabah olmak üzere. Aydınlıkla karanlığın arası. Şafak zamanı. Bu zaman, benim gibi. Artık sevmemeliyim geceleri. Ya gündüzleri? Korkuyorum güneşten. İşte benim zamanım; şafak! Fakat öyle kısa oluyor ki bu vakit."

Hızla akıp giden bir trenin yaşattığı baş dönmesi kadar hızla akan ve her mısrası hayatın merkezinde ve insanın yüreğinde biten şiir tadında mısralardır okuyacağınız eser.

Eyfelde Karnaval
Mehmet Akif Ak,
Pınar Yay.

Gizli Misafir

Fahrettin Gör

Millet olarak etrafımızdaki her huzursuz esintinin bile fırtına tahrifatı yaptığı bir jeopolitik yapının maalesef üstünde yaşıyoruz. Sapla saman, dostla düşman birbirine karışmış vaziyette.

Şeytanlar vesvesede, zihinlerimiz allak bullak. Yöneticilerin basiretleri bağlanmış. Tarihte anlatıldığı üzere tıpkı Bizans baktarken kilisede meleklerin dişi mi erkek mi olduğu tartışmalarına nazire yapılrçasına demokrasi laiklik tartışmalarıyla zaman öldürülüyor. Diğer yandan terörün bezdirdiği öfke ile sonu gelmez bir maceraya itilmek isteniyoruz. Oysa Fatih'in İstanbul'u fethettiği zamanda yaşamış Molla Cami'nin bugünkü manzaraya ışık tutan şu ibretli fıkralarına ve öğütlerine kulak verilse ne kadar güzel olur.

*Yolun kavşağında bekleyen tilki, vahşi bir kurdun kocaman bir köpekten kırk yıllık dost gibi birlikte olduklarını gördü. Ne kurt köpekten, ne köpek kurttan çekiniyordu. Selamlaştılar; tilki onlara "çok şükür." dedi. "Artık aranızdaki eski düşmanlık taze bir dostluğa dönmüş. Yıllanmış bir geçimsizlik yerine yeni bir sevgi yerleşmiş. Bu beraberliğin sebebini anlamak ve bu güvenin

nereden geldiğini bilmek isterim." diye sordu. Köpek cevap verdi:

-Bizim birlikte olmamızın sebebi çobana olan düşmanlığımızdır. Kurtla çobanın düşmanlığını anlatmaya hacet yok. Benimle çoban arasındaki düşmanlığa gelince:

Bugün kendisiyle arkadaş olduğum kurt bizim sürümüze saldırdı. Ve bir kuzu kaptı. Ben de âdetim gereğince arkasından koştum, kuzuyu geri almak istedim. Fakat yetişemedim. Geri döndüğüm zaman çoban bana

epey bir sopa çekti. Beni sebepsiz yere incitti. Ben de çobanla aramızdaki dostluk bağını çözererek onun eski düşmanı olan kurtla birleştim.

*Düşmanla daima iyi geçin ki düşmanlık kılıcıyla postunu paralamasın.

Dostlarınla da o kadar geçimsizlik yapma yoksa senden öç al-

mak için düşmanlarınla dost olurlar.

*Devenin biri kırdan otluyor, bulduğu ot ve dikenleri yiyip geçiniyordu. O sırada dikenli bir çalı köküne rastladı. Saç gibi birbirine geçmiş, taze al renkli bir duruş sergiliyorlardı. Dikeni yemek için boynunu uzattı. Birden gözüne dikenin altında duran ve çöreklenmiş bir yılan çarptı. Yavaşça başını geriye çekti. Dikeni yeme sevdasından vazgeçti. Dikenli ot, devenin bu geri çekilme hareketini kendinden bildi. Devenin, onun dikenlerinden korktuğuna yordu. Deve, otun maksudını anladı. Ona, "Zavallı diken" dedi. "Benim çekingenliğim gizli misafirindendir yoksa ev sahipliğinden değil."

"Beni korkutan yılanın dişlerindeki zehirdir. Senin dikenlerinin yarası bana vız gelir. Eğer şu misafirin korkusu olmasaydı seni bir lokmada yutar-dım." dedi.

*İzzet ve kerem sahibi olanlar bazı alçaklardan korkarlarsa şaşırılmamalıdır. Onlar alçaklardan değil alçakların pisliklerine bulaşmaktan çekinir. Küle ayak basmayan kişi, içinde gizlenmiş ateşten korkar.

Akıl ve basiret dileğiyle...

1946-2007 GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Umrans Araştırma Grubu

Umrans Ek'te bu ay; çok partili hayata geçtiğimiz 1946'dan bu yana yapılan tüm seçimlerde alınan sonuçların partilere göre dağılımını bir arada veriyoruz.

22 Temmuz 2007 seçimlerinin ayrıntılı biçimde değerlendirilebilmesi için 2002 ve 2007 seçim sonuçlarını il bazında detaylı olarak sunduk.

Umrans

1946 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DP		66	
CHP		395	
BAĞIMSIZLAR		8	

1950 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DP	53,3	4.241.393	408
CHP	39,9	3.176.561	69
MP	3,1	250.414	1

1954 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DP	57,50	5.151.550	502
CHP	35,29	3.162.196	31
CMP	4,84	434.085	5
BAĞ.	1,74	155.562	3
TKP	0,63	56.511	

1957 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DP	47,91	4.372.621	424
CHP	41,12	3.753.136	178
CMP	7,08	646.265	4
HP	3,84	350.633	4
BAĞ.	0,05	4.925	

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
CHP	36,74	3.724.752	173
AP	34,80	3.527.435	158
CKMP	13,96	1.415.390	54
YTP	13,73	1.391.934	65
BAĞ.	0,81	81.732	

1965 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
AP	52,87	4.921.235	240
CHP	28,75	2.675.785	134
MP	6,26	582.704	31
YTP	3,72	346.514	19
BAĞ.	3,19	296.528	1
TİP	2,97	276.101	14
CKMP	2,24	208.696	11

1969 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
AP	46,55	4.229.712	256
CHP	27,37	2.487.006	143
GP	6,58	597.818	15
BAĞ.	5,62	511.023	13
MP	3,22	292.961	6
MHP	3,03	275.091	1
BP	2,80	254.695	8
TİP	2,68	243.631	2
YTP	2,18	197.929	6

1973 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
CHP	33,29	3.570.223	185
AP	29,82	3.197.897	149
DP	11,89	1.275.502	45
MSP	11,80	1.265.726	48
CGP	5,26	564.343	13
MHP	3,38	362.208	3
BAĞ.	2,80	300.634	6
TBP	1,14	121.759	1
MP	0,58	62.377	

1977 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
CHP	41,39	6.136.171	213
AP	36,89	5.468.202	189
MSP	8,57	1.269.918	24
MHP	6,42	951.544	16
BAĞ.	2,49	369.592	4
CGP	1,87	277.713	3
DP	1,85	274.484	1
TBP	0,39	58.54	
TİP	0,14	20.565	

1983 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
ANAP	45,14	7.833.148	211
HP	30,46	5.285.814	117
MDP	23,27	4.036.970	71
BAĞ.	1,13	195.588	

1987 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
ANAP	36,31	8.704.335	292
SHP	24,74	5.931.000	99
DYP	19,14	4.587.062	59
DSP	8,53	2.044.576	
RP	7,16	1.717.425	
MÇP	2,93	701.538	
IDP	0,82	196.272	
BAĞ.	0,37	89.303	

1991 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DYP	27,03	6.600.726	178
ANAP	24,01	5.862.623	115
SHP	20,75	5.066.571	88
RP	16,88	4.121.355	62
DSP	10,75	2.624.301	7
SP	0,44	108.369	
BAĞ.	0,13	32.721	

1995 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
RP	21,38	6.012.450	158
ANAP	19,65	5.527.288	132
DYP	19,18	5.396.000	135
DSP	14,64	4.118.025	76
CHP	10,71	3.011.076	49
MHP	8,18	2.301.343	
HADEP	4,17	1.171.623	
BAĞ.	0,48	133.895	
YDH	0,48	133.889	
MP	0,45	127.63	
YDP	0,34	95.484	
İP	0,22	61.428	
YP	0,13	36.853	

1999 YILI GENEL SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
DSP	22,19	6.919.668	136
MHP	17,98	5.606.634	129
FP	15,41	4.805.384	111
ANAP	13,22	4.122.926	86
DYP	12,01	3.745.417	85
CHP	8,71	2.716.096	
HADEP	4,75	1.482.194	
BBP	1,46	456.354	
BAĞ.	0,87	270.265	3
ÖDP	0,80	248.555	
DTP	0,58	179.873	
LDP	0,41	127.168	
DP	0,30	92.089	
MP	0,25	79.363	
BP	0,25	78.923	
İP	0,18	57.593	
EMEP	0,17	51.752	
YDP	0,14	44.782	
SİP	0,12	37.671	
DEPAR	0,12	37.37	
DBP	0,08	24.419	

2002 YILI SEÇİM SONUÇLARI
Oyların Partilere Göre Dağılımı ve M.V. Sayıları

Parti Adı	Oy Oranı	Toplam Oy	M.V. Sayısı
AKP	34,43	10.848.704	365
CHP	19,41	6.114.843	177
DYP	9,54	3.004.949	
MHP	8,35	2.629.808	
GP	7,25	2.284.644	
DEHAP	6,14	1.933.680	
ANAP	5,11	1.610.207	
SP	2,49	784.087	
DSP	1,22	383.609	
YTP	1,15	363.671	
BBP	1,02	321.486	
BAĞ.	0,96	302.801	8
YP	0,93	294.517	
İP	0,51	160.227	
BTP	0,48	150.154	
ÖDP	0,34	105.862	
LDP	0,28	89.177	
MP	0,22	68.077	
TKP	0,19	59.515	

2007 TÜRKİYE GENELİ

Parti Adı	Toplam Oy	Oy Oranı	M.V. Sayısı
AKP	16.340.534	%46,664	341
CHP	7.300.234	%20,847	112
MHP	5.004.003	%14,29	71
DP	1.895.807	%5,414	0
GP	1.062.352	%3,034	0
Bağımsız	1.822.253	%5,204	26
Diğer	1.592.132	%4,547	0
Toplam	35.017.315	%100	

2002 ADANA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	228.931	%26.825	8
CHP	181.653	%21.285	6
DYP	98.273	%11.515	0
MHP	97.279	%11.399	0
DEHAP	79.2	%9.280	0
GP	75.252	%8.818	0
ANAP	30.939	%3.625	0
SP	14.102	%1.652	0

2007 ADANA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	334.457	%36.719	6
MHP	208.603	%22.902	4
CHP	208.125	%22.849	4
BAĞIMSIZ	55.216	%6.062	0
DP	48.268	%5.299	0
GP	27.855	%3.058	0
SP	14.204	%1.559	0

2002 ADIYAMAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	88.523	%41.424	4
CHP	28.587	%13.377	1
DEHAP	25.602	%11.980	0
DYP	20.899	%9.780	0
SP	11.703	%5.476	0
ANAP	11.423	%5.345	0

2007 ADIYAMAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	159.026	%65.341	4
CHP	33.969	%13.957	1
BAĞIMSIZ	19.497	%8.011	0
MHP	12.778	%5.250	0
DP	8.499	%3.492	0
SP	4.906	%2.016	0

2002 AFYONKARAHİSAR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	148.999	%42.640	6
MHP	48.965	%14.013	0
DYP	47.993	%13.734	0
CHP	43.301	%12.392	1
GP	18.894	%5.407	0
ANAP	17.778	%5.088	0
SP	4.52	%1.294	0

2007 AFYONKARAHİSAR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	205.195	%53.670	5
MHP	80.299	%21.003	1
CHP	47.235	%12.355	1
DP	26.112	%6.830	0
SP	6.865	%1.796	0

2002 AĞRI

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	51.818	%35.090	0
AKP	26.128	%17.693	3
CHP	14.169	%9.595	2
DYP	11.53	%7.808	0
SP	10.633	%7.200	0
MHP	7.801	%5.283	0
ANAP	7.534	%5.102	0
BAĞIMSIZ	7.322	%4.958	0

2007 AĞRI

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	103.029	%63.074	5
BAĞIMSIZ	39.665	%24.283	0
MHP	6.251	%3.827	0
DP	4.899	%2.999	0
CHP	4.22	%2.583	0
SP	1.509	%0.924	0

2002 AMASYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	74.819	%39.625	2
CHP	43.676	%23.131	1
DYP	20.348	%10.777	0
MHP	19.018	%10.072	0
ANAP	9.443	%5.001	0
GP	5.347	%2.832	0
SP	3.31	%1.753	0

2007 AMASYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	91.603	%47.009	2
CHP	49.937	%25.627	1
MHP	29.71	%15.247	0
DP	10.778	%5.531	0
SP	4.64	%2.381	0

2002 ANKARA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	362.901	%33.254	8
CHP	349.686	%32.043	7
MHP	95.211	%8.724	0
GP	71.155	%6.520	0
DYP	61.972	%5.679	0
ANAP	32.584	%2.986	0
DEHAP	30.057	%2.754	0
YTP	13.908	%1.274	0
SP	12.302	%1.127	0

2007 ANKARA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	548.659	%43.092	8
CHP	405.178	%31.823	5
MHP	196.324	%15.419	2
DP	35.648	%2.800	0
GP	24.035	%1.888	0
BAĞIMSIZ	22.501	%1.767	0
SP	14.85	%1.166	0

2002 ANTALYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	232.461	%30.912	8
AKP	159.178	%21.167	5
DYP	110.508	%14.695	0
MHP	77.926	%10.362	0
ANAP	67.552	%8.983	0
GP	41.407	%5.506	0

2007 ANTALYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	303.533	%33.932	5
CHP	259.898	%29.054	5
MHP	178.575	%19.963	3
DP	88.265	%9.867	0
GP	19.504	%2.180	0

2002 ARTVİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	26.13	%25.386	1
AKP	23.896	%23.216	1
DYP	21.456	%20.845	0
MHP	10.536	%10.236	0
ANAP	9.588	%9.315	0

2007 ARTVİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	37.317	%37.724	1
CHP	28.158	%28.465	1
DP	13.829	%13.980	0
MHP	10.851	%10.969	0

2002 AYDIN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	99.215	%20.270	4
DYP	97.067	%19.831	0
AKP	89.402	%18.265	4
MHP	58.561	%11.964	0
GP	47.655	%9.736	0
ANAP	27.695	%5.658	0
DEHAP	24.542	%5.014	0

2007 AYDIN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	161.731	%29.135	3
MHP	143.672	%25.882	3
CHP	135.525	%24.414	2
DP	55.286	%9.959	0
GP	25.531	%4.599	0
BAĞIMSIZ	15.348	%2.765	0

2002 BALIKESİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	212.828	%33.585	5
CHP	124.558	%19.656	3
DYP	94.567	%14.923	0
GP	56.57	%8.927	0
MHP	50.286	%7.935	0
ANAP	32.565	%5.139	0

2007 BALIKESİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	285.16	%41.413	5
CHP	167.664	%24.349	2
MHP	109.038	%15.835	1
DP	61.185	%8.886	0
GP	29.273	%4.251	0
SP	14.034	%2.038	0

2002 BİLECİK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	27.358	%24.886	1
DYP	24.014	%21.844	0
CHP	20.192	%18.367	1
MHP	10.962	%9.971	0
GP	10.599	%9.641	0
ANAP	6.582	%5.987	0
SP	3.98	%3.620	0

2007 BİLECİK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	46.553	%39.882	1
CHP	27.078	%23.198	1
MHP	20.944	%17.943	0
DP	8.975	%7.689	0
GP	4.962	%4.251	0
SP	4.626	%3.963	0

2002 BİNGÖL

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	28.1	%31.722	3
DEHAP	19.66	%22.194	0
BAĞIMSIZ	8.494	%9.589	0
MHP	7.742	%8.740	0
SP	7.281	%8.219	0
CHP	6.968	%7.866	0
DYP	5.786	%6.532	0

2007 BİNGÖL

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	73.805	%72.086	3
BAĞIMSIZ	13.663	%13.345	0
CHP	4.541	%4.435	0
DP	3.554	%3.471	0
MHP	2.864	%2.797	0
SP	1.888	%1.844	0

2002 BİTLİS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	30.277	%29.562	0
AKP	18.088	%17.661	3
BAĞIMSIZ	17.379	%16.969	1
DYP	9.528	%9.303	0
ANAP	6.592	%6.436	0
MHP	6.587	%6.432	0
CHP	4.635	%4.526	0
SP	4.555	%4.448	0

2007 BİTLİS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	67.842	%58.692	3
BAĞIMSIZ	25.314	%21.900	1
CHP	9.998	%8.650	0
MHP	6.615	%5.723	0
DP	2.019	%1.747	0
SP	1.852	%1.602	0

2002 BOLU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	66.61	%43.090	3
DYP	18.605	%12.035	0
CHP	18.021	%11.658	0
ANAP	13.173	%8.522	0
MHP	11.851	%7.666	0
GP	10.815	%6.996	0

2007 BOLU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	94.562	%57.787	3
CHP	20.113	%12.291	0
MHP	18.524	%11.320	0
DP	11.854	%7.244	0
SP	6.225	%3.804	0

2002 BURDUR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	40.631	%27.257	2
DYP	29.954	%20.095	0
CHP	29.233	%19.611	1
MHP	18.916	%12.690	0
GP	9.192	%6.166	0

2007 BURDUR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	64.963	%41.397	2
CHP	33.488	%21.340	1
MHP	29.24	%18.633	0
DP	15.253	%9.720	0

2002 BURSA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	467.651	%41.310	12
CHP	172.555	%15.243	4
DYP	130.192	%11.500	0
GP	98.463	%8.698	0
MHP	73.399	%6.484	0
ANAP	54.994	%4.858	0
SP	33.095	%2.923	0

2007 BURSA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	661.224	%50.644	10
CHP	240.564	%18.425	3
MHP	187.03	%14.325	3
DP	73.637	%5.640	0
SP	51.225	%3.923	0
GP	48.729	%3.732	0

2002 ÇANAKKALE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	71.11	%25.845	2
CHP	62.92	%22.868	2
DYP	46.659	%16.958	0
MHP	27.186	%9.881	0
GP	24.638	%8.955	0
ANAP	20.538	%7.465	0

2007 ÇANAKKALE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	105.466	%35.242	2
CHP	76.786	%25.658	1
MHP	61.718	%20.623	1
DP	22.437	%7.497	0
GP	21.501	%7.185	0

2002 ÇANKIRI

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	52.674	%49.927	3
DYP	15.966	%15.134	0
MHP	14.886	%14.110	0
CHP	6.708	%6.358	0
ANAP	3.298	%3.126	0
GP	2.986	%2.830	0
SP	2.24	%2.123	0

2007 ÇANKIRI

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	67.004	%60.699	2
MHP	23.835	%21.592	1
CHP	5.931	%5.373	0
DP	5.726	%5.187	0
SP	2.592	%2.348	0

2002 ÇORUM

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	153	%48.435	4
CHP	69.942	%22.142	1
MHP	27.405	%8.676	0
DYP	24.875	%7.875	0

2007 ÇORUM

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	188.882	%57.237	4
CHP	73.54	%22.285	1
MHP	35.762	%10.837	0
DP	12.659	%3.836	0
SP	5.442	%1.649	0

2002 DENİZLİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	109.509	%24.628	4
CHP	90.663	%20.390	3
DYP	76.169	%17.130	0
MHP	44.727	%10.059	0
GP	44.652	%10.042	0
ANAP	31.872	%7.168	0

2007 DENİZLİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	208.937	%41.168	4
CHP	112.601	%22.187	2
MHP	90.669	%17.865	1
DP	51.164	%10.081	0
GP	19.591	%3.860	0

2002 DİYARBAKIR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	236.203	%56.155	0
AKP	67.064	%15.944	8
DYP	30.277	%7.198	0
CHP	24.962	%5.934	2
ANAP	16.951	%4.030	0
SP	9.644	%2.293	0

2007 DİYARBAKIR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	219.843	%47.206	4
AKP	189.707	%40.735	6
DP	24.302	%5.218	0
MHP	11.283	%2.423	0
CHP	9.358	%2.009	0

2007 EDİRNE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	66.687	%28.843	3
GP	43.002	%18.599	0
DYP	38.209	%16.526	0
MHP	21.795	%9.426	0
AKP	20.218	%8.744	1
ANAP	9.791	%4.235	0

2007 EDİRNE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	86.463	%35.793	2
AKP	50.101	%20.740	1
MHP	40.614	%16.813	1
GP	30.321	%12.552	0
DP	23.13	%9.575	0

2002 ELAZIĞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	102.037	%41.936	4
BAĞIMSIZ	50.598	%20.795	1
CHP	21.62	%8.886	0
DEHAP	17.344	%7.128	0
MHP	16.095	%6.615	0
SP	14.372	%5.907	0

2007 ELAZIĞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	153.288	%57.038	5
DP	55.773	%20.753	0
CHP	19.008	%7.073	0
MHP	17.338	%6.451	0
SP	9.971	%3.710	0
BAĞIMSIZ	8.285	%3.083	0

2002 ERZİNCAN

AKP	44.377	%40.55	2
CHP	30.358	%27.74	1
DYP	11.075	%10.12	0
MHP	7.937	%7.25	0
ANAVATAN	4.025	%3.68	0
SP	2.544	%2.32	0

2007 ERZİNCAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	65.975	%54.269	2
CHP	29.121	%23.954	1
MHP	13.896	%11.430	0
BAĞIMSIZ	5.459	%4.490	0
SP	2.43	%1.999	0

2002 ERZURUM

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKPARTİ	184.87	%54.65	7
MHP	36.749	%10.86	0
DEHAP	33.291	%9.84	0
DYP	21.269	%6.29	0
CHP	19.495	%5.76	0
SP	12.158	%3.59	0
ANAVATAN	10.036	%2.97	0

2007 ERZURUM

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	243.314	%67.806	6
MHP	46.73	%13.023	1
BAĞIMSIZ	21.822	%6.081	0
CHP	16.783	%4.677	0
SP	11.334	%3.159	0
DP	9.326	%2.599	0

2002 ESKİŞEHİR

AKPARTİ	119.41	%29.59	3
CHP	91.163	%22.59	3
DYP	56.673	%14.04	0
GP	46.122	%11.43	0
MHP	35.74	%8.86	0
ANAVATAN	15.053	%3.73	0
SP	7.494	%1.86	0

2007 ESKİŞEHİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	193.91	%44.398	3
CHP	103.747	%23.754	2
MHP	71.729	%16.423	1
DP	32.311	%7.398	0
GP	13.406	%3.069	0
SP	7.525	%1.723	0

2002 GAZİANTEP

AKP	193.995	%40.04	7
CHP	93.033	%19.2	3
DEHAP	38.737	%8	0
GP	34.839	%7.19	0
MHP	33.617	%6.94	0
DYP	30.781	%6.35	0

2007 GAZİANTEP

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	325.534	%59.188	7
CHP	96.736	%17.588	2
MHP	62.609	%11.383	1
BAĞIMSIZ	27.965	%5.085	0
DP	13.243	%2.408	0

2002 GİRESUN

AKP	99.078	%45.46	4
CHP	30.724	%14.1	1
DYP	21.718	%9.96	0
MHP	14.97	%6.87	0
ANAP	14.112	%6.47	0

2007 GİRESUN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	121.888	%51.201	3
MHP	38.252	%16.068	1
CHP	38.228	%16.058	1
BAĞIMSIZ	11.592	%4.869	0
DP	9.304	%3.908	0

2002 GÜMÜŞHANE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	27.442	%42.477	2
MHP	10.713	%16.583	0
DYP	8.611	%13.329	0
CHP	5.677	%8.787	0
ANAP	4.541	%7.029	0

2007 GÜMÜŞHANE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	41.494	%60.430	2
MHP	13.25	%19.297	0
CHP	5.465	%7.959	0
SP	2.955	%4.304	0
DP	2.757	%4.015	0

2002 HAKKARİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	33.797	%45.098	0
BAĞIMSIZ	17.43	%23.258	1
CHP	6.095	%8.133	1
AKP	5.097	%6.801	1
ANAP	4.084	%5.450	0
MHP	2.981	%3.978	0

2007 HAKKARİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	49.853	%56.604	1
AKP	29.273	%33.237	2
CHP	3.071	%3.487	0
DP	1.71	%1.942	0
MHP	1.611	%1.829	0

2002 HATAY

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	165.925	%29.907	5
CHP	143.175	%25.806	5
MHP	60.381	%10.883	0
DYP	47.476	%8.557	0
GP	31.854	%5.741	0
ANAP	29.984	%5.404	0

2007 HATAY

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	259.906	%40.783	5
CHP	198.739	%31.185	3
MHP	107.001	%16.790	2
DP	26.347	%4.134	0
GP	14.985	%2.351	0
BAĞIMSIZ	13.946	%2.188	0

2002 ISPARTA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	89.959	%41.651	4
DYP	40.986	%18.976	0
CHP	28.447	%13.171	1
MHP	24.842	%11.502	0

2007 ISPARTA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	101.561	%43.566	3
MHP	55.493	%23.805	1
CHP	31.254	%13.407	1
DP	28.955	%12.421	0

2002 MERSİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	167.65	%24.723	7
MHP	124.829	%18.409	0
AKP	122.568	%18.075	5
DEHAP	64.683	%9.539	0
DYP	59.361	%8.754	0
GP	46.774	%6.898	0

2007 MERSİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
MHP	240.933	%30.522	4
AKP	214.003	%27.110	4
CHP	194.852	%24.684	4
BAĞIMSIZ	52.41	%6.639	0
DP	43.315	%5.487	0
GP	21.654	%2.743	0

2002 İSTANBUL

AKP	1.943.776	%37.2	43
CHP	1.257.330	%24.06	27
GP	429.475	%8.22	0
DEHAP	287.953	%5.51	0
MHP	263.208	%5.04	0
ANAP	238.777	%4.57	0
SP	197.795	%3.79	0
DYP	189.373	%3.62	0

2007 İSTANBUL

Parti	Toplam Oy	Oy Oranı	Milletvekili
AKP	2.589.369	%45,265	39
CHP	1.542.283	%26,961	22
MHP	597.164	%10,439	7
DP	177.619	%3,105	0
GP	215.398	%3,765	0
Bağımsız	330.42	%5,776	2
Diğer	268.263	%4,689	0
Toplam	5.720.516	%100	70

2002 İZMİR

CHP	544.862	%29.06	16 2.
GP	328.338	%17.51	0
AKP	321.865	%17.17	8 4.
DYP	174.838	%9.33	0
MHP	146.155	%7.8	0
DEHAP	97.067	%5.18	0
ANAP	78.897	%4.21	0
YTP	59.674	%3.18	0
DSP	30.701	%1.64	0

2007 İZMİR

Parti	Toplam Oy	Oy Oranı	Milletvekili
AKP	633.641	%30,451	9
CHP	737.539	%35,444	11
MHP	289.175	%13,897	4
DP	108.358	%5,207	0
GP	157.134	%7,551	0
Bağımsız	81.869	%3,934	0
Diğer	73.151	%3,515	0
Toplam	2.080.867	%100	24

2002 KARS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	23.6	%19.590	0
AKP	20.759	%17.232	2
CHP	20.14	%16.718	1
MHP	14.196	%11.784	0

2007 KARS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	50.418	%41.437	2
MHP	24.551	%20.178	1
BAĞIMSIZ	19.146	%15.735	0
CHP	15.911	%13.077	0
DP	5.007	%4.115	0

2002 KASTAMONU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	65.002	%30.902	3
DYP	42.713	%20.306	0
MHP	27.6	%13.121	0
CHP	23.973	%11.397	1
ANAP	17.583	%8.359	0
GP	11.963	%5.687	0

2007 KASTAMONU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	109.442	%49.385	3
MHP	38.614	%17.424	1
CHP	30.998	%13.988	0
DP	21.84	%9.855	0
GP	4.346	%1.961	0
SP	3.771	%1.702	0

2002 KIRKLARELİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	56.998	%32.066	2
DYP	24.646	%13.865	0
GP	23.158	%13.028	0
AKP	22.514	%12.666	1
ANAP	14.364	%8.081	0

2007 KIRKLARELİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	83.124	%40.217	2
AKP	41.696	%20.173	1
MHP	32.641	%15.792	0
GP	23.265	%11.256	0
DP	18.523	%8.962	0
SP	1.589	%0.769	0

2002 KIRŞEHİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	35.957	%31.175	2
CHP	25.092	%21.755	1
MHP	24.594	%21.323	0
GP	6.463	%5.604	0
ANAP	6.223	%5.395	0
DEHAP	4.686	%4.063	0
DYP	4.061	%3.521	0
SP	1.629	%1.412	0

2007 KIRŞEHİR

Parti	Toplam Oy	Oy Oranı	Milletvekili
AKP	54.836	%44,681	2
CHP	18.61	%15,164	0
MHP	31.136	%25,37	1
DP	2.637	%2,149	0
GP	724	%0,59	0
Bağımsız	8.265	%6,734	0
Diğer	6.519	%5,312	0
Toplam	122.727	%100	3

2002 KOCAELİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	277.461	%42.85	6
CHP	120.719	%18.65	3
GP	43.25	%6.68	0
DYP	40.37	%6.24	0
SP	39.961	%6.17	0
MHP	39.146	%6.05	0
DEHAP	25.5	%3.94	0
ANAVATAN	22.671	%3.5	0

2007 KOCAELİ

Parti	Toplam Oy	Oy Oranı	Milletvekili
AKP	369.685	%49,172	6
CHP	145.861	%19,401	2
MHP	78.855	%10,489	1
DP	39.925	%5,31	0
GP	25.034	%3,33	0
Bağımsız	15.175	%2,018	0
Diğer	77.279	%10,279	0
Toplam	751.814	%100	9

2002 KONYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	486.007	%54.964	14
MHP	83.582	%9.453	0
CHP	75.798	%8.572	2
DYP	64.55	%7.300	0
SP	42.185	%4.771	0
ANAP	36.024	%4.074	0
DEHAP	27.872	%3.152	0

2007 KONYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	655.119	%65.235	13
MHP	130.8	%13.025	2
CHP	82.028	%8.168	1
DP	59.666	%5.941	0
SP	44.16	%4.397	0

2002 KÜTAHYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	166.718	%48.975	6
DYP	43.394	%12.747	0
ANAP	29.457	%8.653	0
CHP	26.416	%7.760	0
MHP	23.655	%6.949	0
GP	19.654	%5.774	0

2007 KÜTAHYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	223.162	%62.258	5
MHP	56.686	%15.814	1
CHP	31.012	%8.652	0
DP	24.832	%6.928	0
SP	10.49	%2.927	0

2002 MALATYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	161.097	%50.658	5
CHP	57.434	%18.060	2
DYP	23.094	%7.262	0
MHP	19.144	%6.020	0
DEHAP	13.311	%4.186	0

2007 MALATYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	241.021	%65.352	6
CHP	72.891	%19.764	1
MHP	29.248	%7.931	0
BAĞIMSIZ	10.223	%2.772	0

2002 MANİSA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	215.703	%30.139	6
DYP	137.385	%19.196	0
CHP	125.968	%17.601	4
GP	67.82	%9.476	0
MHP	61.748	%8.628	0

2007 MANİSA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	310.472	%40.810	5
MHP	156.71	%20.599	3
CHP	147.349	%19.368	2
DP	69.301	%9.109	0
GP	32.283	%4.243	0

2002 KAHRAMANMARAŞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	215.637	%53.892	7
CHP	44.929	%11.229	1
DYP	36.102	%9.023	0
MHP	34.307	%8.574	0
ANAP	19.179	%4.793	0
DEHAP	12.798	%3.198	0

2007 KAHRAMANMARAŞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	316.991	%67.952	6
MHP	57.837	%12.398	1
CHP	45.954	%9.851	1
DP	20.736	%4.445	0
SP	6.791	%1.456	0

2002 MARDİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	88.892	%39.606	0
AKP	34.625	%15.427	3
CHP	26.039	%11.602	2
ANAP	19.731	%8.791	0

2007 MARDİN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	100.777	%43.322	4
BAĞIMSIZ	91.983	%39.542	2
CHP	16.024	%6.888	0
DP	13.073	%5.620	0
MHP	2.917	%1.254	0

2002 MUĞLA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	106.478	%27.688	4
DYP	87.305	%22.703	0
AKP	50.64	%13.168	2
MHP	43.487	%11.308	0
GP	39.778	%10.344	0
ANAP	25.152	%6.540	0

2007 MUĞLA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	153.137	%34.670	3
AKP	116.641	%26.407	2
MHP	90.14	%20.408	1
DP	44.184	%10.003	0

2002 MUŞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	49.18	%38.103	0
AKP	21.8	%16.890	3
DYP	14.983	%11.608	0
BAĞIMSIZ	11.444	%8.867	0
ANAP	10.483	%8.122	0
CHP	8.032	%6.223	1
SP	5.24	%4.060	0

2007 MUŞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	64.491	%46.003	2
AKP	53.867	%38.425	2
DP	8.563	%6.108	0
CHP	4.385	%3.128	0

2002 NEVŞEHİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	64.191	%43.641	3
CHP	21.157	%14.384	0
MHP	18.239	%12.400	0
DYP	15.134	%10.289	0
ANAP	10.799	%7.342	0

2007 NEVŞEHİR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	88.622	%55.610	3
MHP	29.344	%18.413	0
CHP	25.246	%15.842	0
SP	5.307	%3.330	0

2002 NİĞDE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	64.191	%42.178	3
BTP	15.317	%10.064	0
CHP	14.725	%9.675	0
DYP	11.022	%7.242	0
DSP	9.058	%5.952	0

2007 NİĞDE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	81.886	%48.553	2
MHP	31.798	%18.854	1
CHP	26.765	%15.870	0
DP	12.537	%7.434	0

2002 ORDU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	141.704	%41.505	5
CHP	53.738	%15.740	2
DYP	43.18	%12.647	0
MHP	26.959	%7.896	0
ANAP	23.611	%6.916	0

2007 ORDU

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	206.955	%55.450	5
CHP	58.086	%15.563	1
MHP	54.016	%14.473	1
DP	19.423	%5.204	0

2002 RİZE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	71.755	%44.221	3
ANAP	46.291	%28.528	0
CHP	12.05	%7.426	0
DYP	12.038	%7.419	0
SP	6.858	%4.226	0

2007 RİZE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	96.19	%53.669	2
BAĞIMSIZ	40.953	%22.850	1
CHP	13.712	%7.651	0
MHP	10.225	%5.705	0
SP	6.125	%3.417	0

2002 SAKARYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	188.589	%43.841	6
GP	108.517	%25.227	0
CHP	29.541	%6.867	0
DYP	26.536	%6.169	0
MHP	20.776	%4.830	0
ANAP	15.49	%3.601	0

2007 SAKARYA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	250.917	%53.046	5
GP	55.252	%11.681	0
MHP	53.836	%11.381	1
CHP	43.697	%9.238	0
SP	29.28	%6.190	0

2002 SAMSUN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	268.273	%44.847	7
CHP	88.38	%14.774	2
DYP	77.818	%13.009	0
MHP	41.568	%6.949	0
GP	36.583	%6.116	0
ANAP	31.167	%5.210	0

2007 SAMSUN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	366.635	%57.745	6
CHP	108.354	%17.066	2
MHP	78.181	%12.313	1
DP	37.011	%5.829	0
SP	14.839	%2.337	0

2002 SİİRT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	54.91	%84.537	3
CHP	8.972	%13.813	0

2007 SİİRT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	51.591	%44.245	2
CHP	28.549	%24.484	1
MHP	14.444	%12.387	0
DP	10.181	%8.731	0
GP	2.976	%2.552	0
SP	2.127	%1.824	0

2002 SİNOP

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	35.763	%32.467	2
CHP	20.302	%18.431	1
DYP	12.427	%11.282	0
ANAP	11.021	%10.005	0
MHP	10.395	%9.437	0

2007 SİNOP

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	51.591	%44.245	2
CHP	28.549	%24.484	1
MHP	14.444	%12.387	0
DP	10.181	%8.731	0

2002 SİVAS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	138.306	%45.072	5
CHP	49.031	%15.978	1
BBP	40.635	%13.242	0
MHP	28.059	%9.144	0
SP	14.406	%4.695	0
DYP	13.009	%4.239	0

2007 SİVAS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	185.328	%55.372	4
CHP	53.407	%15.957	1
BAĞIMSIZ	37.743	%11.277	1
MHP	31.635	%9.452	0
SP	12.79	%3.821	0

2002 TEKİRDAĞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	88.776	%27.092	3
AKP	55.741	%17.010	2
GP	42.901	%13.092	0
DYP	40.02	%12.213	0
MHP	28.444	%8.680	0
SP	3.602	%1.099	0

2007 TEKİRDAĞ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
CHP	135.135	%34.384	2
AKP	115.136	%29.295	2
MHP	51.755	%13.169	1
GP	43.171	%10.984	0
DP	32.291	%8.216	0
SP	5.101	%1.298	0

2002 TOKAT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	137.058	%44.028	5
CHP	61.282	%19.686	2
MHP	34.785	%11.174	0
DYP	28.084	%9.022	0

2007 TOKAT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	175.487	%52.185	5
CHP	62.262	%18.515	1
MHP	56.957	%16.937	1
SP	10.593	%3.150	0
BAĞIMSIZ	10.455	%3.109	0

2002 TRABZON

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	163.524	%43.943	6
CHP	54.433	%14.627	2
DYP	39.981	%10.744	0
MHP	31.229	%8.392	0
ANAP	29.741	%7.992	0
SP	21.095	%5.669	0

2007 TRABZON

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	229.469	%56.718	6
MHP	56.91	%14.066	1
CHP	55.309	%13.671	1
DP	24.927	%6.161	0
SP	22.521	%5.567	0

2002 TUNCELİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	13.437	%32.577	0
CHP	10.144	%24.593	2
DYP	5.468	%13.257	0
MHP	4.057	%9.836	0
AKP	2.749	%6.665	0
ANAP	1.949	%4.725	0

2007 TUNCELİ

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	25.522	%60.343	2
CHP	6.99	%16.527	0
AKP	5.163	%12.207	0
MHP	2.7	%6.384	0

2002 ŞANLIURFA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	98.986	%22.901	7
DEHAP	83.393	%19.294	0
DYP	71.386	%16.516	0
ANAP	44.134	%10.211	0
CHP	42.762	%9.893	3
MHP	34.293	%7.934	0
SP	19.622	%4.540	0

2007 ŞANLIURFA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	265.583	%59.662	9
BAĞIMSIZ	94.543	%21.239	2
DP	28.047	%6.301	0
MHP	23.878	%5.364	0
CHP	21.136	%4.748	0

2002 UŞAK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	47.704	%26.773	2
CHP	43.755	%24.556	1
GP	19.986	%11.217	0
DYP	19.327	%10.847	0
MHP	18.702	%10.496	0
ANAP	9.111	%5.113	0

2007 UŞAK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	85.785	%43.434	2
CHP	43.732	%22.142	1
MHP	39.117	%19.805	0
DP	10.037	%5.082	0
GP	8.197	%4.150	0

2002 VAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
DEHAP	105.259	%40.881	0
AKP	66.565	%25.853	6
DYP	16.715	%6.492	0
CHP	13.25	%5.146	1
ANAP	11.499	%4.466	0
SP	9.016	%3.502	0

2007 VAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	161.907	%53.060	5
BAĞIMSIZ	99.973	%32.763	2
CHP	12.376	%4.056	0
MHP	9.867	%3.234	0
DP	8.383	%2.747	0

2002 YOZGAT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	123.54	%51.13	5
MHP	31.183	%12.91	0
CHP	29.13	%12.06	1
DYP	15.885	%6.57	0
ANAVATAN	15.279	%6.32	0
GP	6.805	%2.82	0
SP	5.523	%2.29	0

2007 YOZGAT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	158.186	%62.543	5
MHP	44.586	%17.628	1
CHP	31.491	%12.451	0
DP	6.135	%2.426	0
SP	4.217	%1.667	0

2002 ZONGULDAK

AKP	101.652	%30.53	3 2.
CHP	69.58	%20.89	2 3.
DYP	41.916	%12.59	0
GP	31.051	%9.32	0
ANAVATAN	28.289	%8.5	0
MHP	13.897	%4.17	0

2007 ZONGULDAK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	139.447	%40.075	3
CHP	88.737	%25.502	2
DP	47.757	%13.725	0
MHP	27.298	%7.845	0
GP	17.507	%5.031	0
SP	13.051	%3.751	0

2002 AKSARAY

AKP	74.784	%48.09	4 2.
MHP	17.784	%11.44	0
CHP	17.527	%11.27	0
DYP	15.195	%9.77	0
ANAP	9.357	%6.02	0
GP	6.364	%4.09	0
SP	2.989	%1.92	0
DEHAP	2.582	%1.66	0

2007 AKSARAY

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	112.462	%63.278	3
MHP	28.672	%16.133	1
CHP	18.481	%10.399	0
DP	7.571	%4.260	0
SP	2.816	%1.584	0

2002 BAYBURT

BAG.	10.515	%27.67	1
AKP	10.162	%26.74	1
DYP	5.557	%14.62	0
MHP	4.642	%12.21	0
SP	4.037	%10.62	0
CHP	946	%2.49	0
BBP	499	%1.31	0

2007 BAYBURT

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	25.43	%60.718	2
MHP	8.099	%19.338	0
SP	3.596	%8.586	0
DP	2.485	%5.933	0
CHP	1.22	%2.913	0

2002 KARAMAN

AKP	42.994	%38.19	2
CHP	20.433	%18.15	1
MHP	14.828	%13.17	0
ANAP	10.609	%9.42	0
DYP	8.532	%7.58	0
GP	3.866	%3.43	0
SP	3.211	%2.85	0

2007 KARAMAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	64.268	%51.276	2
MHP	23.385	%18.658	1
CHP	19.051	%15.200	0
DP	8.413	%6.712	0
SP	3.796	%3.029	0

2002 KIRIKKALE

AKP	74.813	%49.12	3
MHP	21.478	%14.1	0
CHP	19.574	%12.85	1
DYP	15.03	%9.87	0
GP	6.8	%4.46	0
ANAP	4.583	%3.01	0

2007 KIRIKKALE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	94.908	%58.400	3
MHP	37.209	%22.896	1
CHP	17.417	%10.717	0
DP	5.646	%3.474	0
SP	2.916	%1.794	0

2002 BATMAN

DEHAP	70.027	%47.1	0
AKP	30.654	%20.62	3
DYP	14.255	%9.59	0
ANAP	11.158	%7.51	0
CHP	10.229	%6.88	1
SP	5.033	%3.39	0
MHP	2.942	%1.98	0

2007 BATMAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	73.132	%46.249	2
BAĞIMSIZ	62.615	%39.598	2
DP	9.13	%5.774	0
CHP	6.174	%3.904	0
SP	3.011	%1.904	0

2002 ŞIRNAK

DEHAP	47.567	%45.94	0
AKP	14.512	%14.02	2
ANAP	11.787	%11.38	0
BAG.	10.022	%9.68	1
DYP	5.356	%5.17	0
CHP	4.876	%4.71	0
MHP	2.979	%2.88	0

2007 ŞIRNAK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	60.499	%48.379	2
AKP	33.982	%27.175	1
DP	12.819	%10.251	0
CHP	9.529	%7.620	0
MHP	4.055	%3.243	0

2002 BARTIN

AKP	29.67	%28.59	2
DYP	14.74	%14.2	0
CHP	14.268	%13.75	0
MHP	13.697	%13.2	0
ANAP	8.721	%8.4	0
GP	6.313	%6.08	0
DSP	5.687	%5.48	0
SP	2.314	%2.23	0

2007 BARTIN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	42.942	%38.587	1
CHP	25.293	%22.728	1
MHP	24.048	%21.609	0
DP	8.608	%7.735	0
SP	2.746	%2.468	0

2002 ARDAHAN

CHP	12.561	%21.89	1
DYP	10.308	%17.97	0
DEHAP	9.142	%15.93	0
AKP	6.746	%11.76	1
MHP	5.053	%8.81	0
ANAP	3.799	%6.62	0

2007 ARDAHAN

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	22.534	%40.524	1
CHP	17.967	%32.311	1
BAĞIMSIZ	5.19	%9.334	0
MHP	3.38	%6.078	0
DP	1.779	%3.199	0

2002 IĞDIR

DEHAP	20.199	%32.68	0
CHP	9.175	%14.84	1
MHP	8.204	%13.27	0
DYP	6.123	%9.91	0
BAG.	6.062	%9.81	1
ANAP	5.085	%8.23	0
AKP	4.015	%6.5	0

2007 IĞDIR

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
BAĞIMSIZ	25.745	%40.414	1
AKP	18.75	%29.433	1
MHP	9.731	%15.276	0
CHP	5.396	%8.471	0
DP	2.267	%3.559	0

2002 YALOVA

AKP	31.681	%34.57	1
CHP	16.506	%18.01	1
MHP	13.891	%15.16	0
DYP	7.247	%7.91	0
GP	6.437	%7.02	0
ANAP	5.499	%6	0

2007 YALOVA

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	41.881	%40.578	1
CHP	25.183	%24.399	1
DP	12.936	%12.533	0
MHP	12.804	%12.406	0
GP	3.755	%3.638	0
SP	2.479	%2.402	0

2002 KARABÜK

AKP	57.026	%45.19	3
DYP	17.805	%14.11	0
CHP	13.617	%10.79	0
MHP	8.15	%6.46	0
ANAP	7.834	%6.21	0
GP	5.959	%4.72	0
SP	5.143	%4.08	0

2007 KARABÜK

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	69.919	%54.647	3
CHP	17.424	%13.618	0
MHP	17.164	%13.415	0
DP	8.047	%6.289	0
SP	5.257	%4.109	0

2002 KİLİS

AKP	18.308	%36.39	2
DYP	7.637	%15.18	0
BAG.	6.411	%12.74	0
MHP	5.027	%9.99	0
CHP	3.29	%6.54	0
BTP	2.662	%5.29	0
SP	1.793	%3.56	0

2007 KİLİS

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	29.277	%56.157	2
MHP	10.668	%20.463	0
CHP	5.636	%10.811	0
DP	3.117	%5.979	0

2002 OSMANİYE

AKP	62.623	%31.18	3
MHP	58.622	%29.19	0
CHP	27.64	%13.76	1
DYP	19.179	%9.55	0
ANAP	12.248	%6.1	0
GP	5.569	%2.77	0
DEHAP	4.458	%2.22	0
SP	3.396	%1.69	0

2007 OSMANİYE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
MHP	98.9	%44.917	2
AKP	85.159	%38.676	2
CHP	21.403	%9.720	0
DP	7.335	%3.331	0
SP	2.805	%1.274	0

2002 DÜZCE

AKP	85.194	%52.46	3
DYP	19.618	%12.08	0
CHP	13.933	%8.58	0
GP	12.091	%7.44	0
ANAP	8.626	%5.31	0
MHP	6.392	%3.94	0
SP	5.608	%3.45	0

2007 DÜZCE

Parti	Oy Sayısı	Oy Oranı	MV.Sayısı
AKP	111.003	%61.213	3
MHP	19.455	%10.729	0
CHP	18.732	%10.330	0
DP	11.87	%6.546	0
SP	7.582	%4.181	0
GP	6.216	%3.428	0